Alexandre Dumas

Alexandre Dumas

Conjuraţii

Volumul 1

CUPRINS:

Cuvânt către cititor – 1 -
Prolog Oraşul Avignon – 15 -
Capitolul I Masă comună – 24 -
Capitolul II Un proverb italian – 31 -
Capitolul III Englezul – 37 -
Capitolul IV Duelul – 42 -
Capitolul V Roland – 48 -
Capitolul VI Morgan – 59 -
Capitolul VII Mânăstirea Seillon – 65 -
Capitolul VIII La ce slujeau banii Directoratului – 68 -
Capitolul IX Romeo şi Julieta – 71 -
Capitolul X Familia lui Roland – 74 -
Capitolul XI Castelul Negrelor-Fântâni – 77 -
Capitolul XII Plăcerile Provinciei – 82 -
Capitolul XIII Mistreţul – 88 -
Capitolul XIV O însărcinare de neîndeplinit – 94 -
Capitolul XV Fire tare – 98 -
Capitolul XVI Strigoiul – 102 -
Capitolul XVII Percheziţie – 106 -
Capitolul XVIII Judecata – 110 -
Capitolul XIX Căsuţa din strada Victoriei – 115 -
Capitolul XX Oaspeţii generalului Bonaparte – 122 -
Capitolul XXI Bilanţul Directoratului – 126 -
Capitolul XXII Un proiect de decret – 133 -
Capitolul XXIII „Alea jacta est” – 137 -
Capitolul XXIV 18 brumar – 145 -
Capitolul XXV O comunicare importantă – 150 -
Capitolul XXVI Balul victimelor – 159 -
Capitolul XXVII Pielea urşilor – 165 -

Cuvânt către cititor.

Să tot fie aproape un an de când vechiul meu prieten Jules Simon, autorul volumului Îndatorire, veni să-mi ceară să-i fac un roman pentru publicaţia Gazeta pentru toţi.

Îi povestii un subiect de roman pe care îl aveam în cap. Subiectul i se potrivea. Semnarăm înţelegerea pe loc.

Acţiunea se petrecea între 1791 şi 1793 şi primul capitol se începea la Varennes în seara arestării regelui.

Numai că, oricât de grăbită ar fi fost Gazeta pentru toţi, eu îi cerui lui Jules Simon vreo două săptămâni înainte de a mă apuca de romanul său.

Voiam să mă duc la Varennes; nu ştiam cum arată Varennes.

Iată un lucru pa care nu-l pot face: o carie sau o dramă ce se desfăşoară în localităţi pe care nu le-am văzut.

Ca să scriu Cristina m-am dus la Fontainebleau; ca să scriu Henric al III-lea am fost la Blois; ca să scriu Muşchetarii am fost la Boulogne şi la Bęthune; ca să scriu Monte Cristo m-am întors la Catalani şi la Castelul din insula If; ca să scriu Isaac Laquedem m-am întors la Roma şi, bineînţeles, am pierdut mai mult timp ca să studiez Ierusalimul şi Corintul de la depărtare decât dacă m-aş fi dus la faţa locului.

Acest mod de a proceda dă un nemaipomenit caracter veridic la tot ceea ce fac, astfel că personajele pe care le plantez cresc uneori pe locurile în care le-am plantat în aşa fel, încât unii oameni cred până la urmă că ele chiar au existat.

Ba sunt unii care le-au şi cunoscut.

De aceea am de gând să vă spun un lucru în taină, dragi cititori, numai nu cumva să-l repetaţi. Nu vreau să pricinuiesc nici un neajuns unor cetăţeni de treabă, care trăiesc din asemenea expediente, dar, dacă vă duceţi la

Marsilia, vi să vă arăta casa lui Morel, pe Cours, casa Mercédčsei la Catalani ţi celulele lui Dantčs ţi a lui Faria în Castelul din If.

Când am pus în scenă Monte Cristo la Teatrul Istoric, am scris la Marsilia să mi se facă o schiţă a Castelului din If şi să mi-o trimită. Desenul era destinat decoratorului.

Pictorul, căruia m-am adresat, mi-a trimis schiţa cerută. Numai că a făcut mai mult decât aş fi îndrăznit să-i cer. Se apucă să scrie sub desen: „Vederea Castelului din If din locul de unde a fost aruncat Dantčs în mare”.

Aflai, după aceea, că o călăuză năstruşnică în slujbă la Castelul din If vindea peniţe din cartilaj de peşte, făcute chiar de Abatele Faria.

Doar un singur necaz: Dantčs ţi abatele Faria n-au existat nicicând decât în imaginaţia mea, aşa că Dantčs n-a putut să fie azvârlit de sus, din Castelul din If, jos, în mare şi nici abatele Faria n-a putut să facă peniţe.

Iată însă ce înseamnă să vizitezi localităţile.

Voiam, aşadar, să vizitez Varennes înainte de a-mi începe romanul al cărui prim capitol urma să se desfăşoare la Varennes.

Pe lângă asta, din punct de vedere istoric, Varennes mă sâcâia grozav. Cu cât citeam mai multe date istorice despre Varennes, cu atât mai puţin înţelegeam cum s-a petrecut topografic arestarea regelui.

Propusei, prin urmare, tânărului meu amic, Paul Bocage, să vină cu mine la Varennes. Eram dinainte sigur că va primi. Să propui asemenea călătorie unui spirit pitoresc şi fermecător ca al lui însemna să-l faci să ţâşnească de pe scaun de-a dreptul în tren. Luarăm trenul până la Châlons.

La Châlons ne învoirăm din preţ cu unul ce închiria trăsuri care, pentru zece franci pe zi, ne puse la dispoziţie un cal şi o brişcă.

Făcurăm drumul în şapte zile; trei zile ca să ne ducem de la Châlons la Varennes, trei zile ca să ne întoarcem de la

Varennes la Châlons, iar o zi ca să înfăptuim toate cercetările la faţa locului, în oraş.

Îmi dădui seama, cu o satisfacţie pe care lesne o veţi înţelege, că nici un istoric nu se dovedise a fi istoric şi, cu o satisfacţie încă şi mai mare, că domnul Thiers fusese cel mai puţin istoric dintre toţi istoricii.

Bănuiam eu aşa ceva mai demult, dar nu aveam certitudinea.

Numai Victor Hugo, în cartea sa Rinul, fusese exact, dar de o exactitate absolută.

Ce-i drept, Victor Hugo e poet şi nu istoric.

Ce mai istorici ar ieşi din poeţi dacă ei ar consimţi să se facă istorici!

Într-o zi, Lamartine mă întrebă cărui fapt atribuisem eu succesul imens al cărţii sale Istoria Girondinilor.

— Faptului că ai atins în ea înălţimea romanului, îi răspunsei eu.

Se gândi multă vreme şi sfârşi, cred, prin a fi de părerea mea.

Şezui aşadar o zi la Varennes şi vizitai toate localităţile de care aveam nevoie în romanul meu, ce urma să fie intitulat René d'Argonne.

Pe urmă mă întorsei.

Fiul meu se afla la ţară, la Sainte-Assise, lângă Melun. Camera mea era pregătită; mă hotărâi să merg şi eu acolo, ca să-mi scriu romanul.

Nu ştiu să existe două firi mai opuse ca cele a lui Alexandru şi a mea şi care, totuşi, să se potrivească mai bine împreună. Ne bucurăm desigur de multe ceasuri plăcute din cele pe care le petrecem departe unul de altul, dar nu cred să dăm peste unele mai plăcute ca cele pe care le petrecem unul lângă celălalt.

Aşa că, de vreo trei-patru zile mă instalasem, încercând să m-apuc de René d'Argonne, prinzând condeiul în mână dar punându-l pe dată la loc.

Nu-mi mergea.

Mă mângâiam povestind întâmplări.

Dar s-a nimerit să povestesc una, care-mi fusese povestită şi mie de Nodier: era întâmplarea a patru tineri afiliaţi Confraţilor lui Iehu, care fuseseră executaţi la Bourg în departamentul Bresse, în nişte împrejurări de cel mai puternic dramatism.

Unul din cei patru tineri, acela care s-a trudit cel mai tare ca să moară sau, mai curând, acela pe care s-au trudit cel mai tare ca să-l ucidă, avea nouăsprezece ani şi jumătate.

Alexandru îmi ascultă povestea cu multă atenţie.

Apoi, când terminai:

— Ştii tu, îmi zise, ce-aş face în locul tău?

— Spune!

— Aş lăsa la o parte René d'Argonne, care nu merge şi aş scrie în loc Conjuraţii.

— Dar gândeşte-te că am în cap celălalt roman de un a a sau doi şi că-i aproape gata.

— Devreme ce nu-i acuma gata, n-are să fie niciodată.

— S-ar putea să ai dreptate; dar am să mai pierd şase luni ca să mă aflu tot acolo unde sunt acuma.

— Ei, în trei zile faci jumătate de volum.

— Atunci, m-ajuţi?

— Da, îţi dau două personaje.

— Atâta tot?

— Eşti prea exigent! Restul te priveşte; eu lucrez la volumul E vorba de bani.

— Şi care-ţi sunt cele două personaje?

— Un gentilom englez şi un căpitan francez.

— Să-I vedem pe englez mai întâi!

— Fie!

Şi Alexandru îmi făcu portretul lordului Tanlay.

— Gentilomul englez îmi convine; şi acum, hai să-l vedem şi pe căpitanul francez.

— Căpitanul meu francez e un personaj misterios, care caută moartea din toate puterile sale şi care nu poate izbuti să fie ucis. Aşa încât, de fiecare dată când încearcă să fie

ucis, săvârşind o acţiune de toată măreţia, se mai înalţă cu-n grad.
— Dar de ce vrea el să moară?
— Pentru că-i dezgustat de viaţă.
— Şi de ce-i dezgustat de viaţă?
— Ei, iată secretul cărţii.
— Va trebui până la urmă să-l spun.
— Eu, în locul tău, nu l-aş spune.
— Cititorii au să-l ceară.
— Tu să le răspunzi că n-au decât să-l caute; trebuie, oricum să le laşi şi cititorilor ceva de făcut.
— Dragul meu, au să mă bombardeze cu scrisori.
— Să nu le răspunzi.
— Da, însă măcar pentru plăcerea mea personală trebuie să ştiu de ce eroul meu caută moartea cu lumânarea î
— O! Ţie nu pot să nu ţi-o spun.
— Măi, dă-i drumul!
— Ei bine, închipuie-ţi că în loc să fie profesor de dialectică, Abeilard ar fi fost soldat.
— Şi-apoi?
— Ei bine, închipuie-ţi că un glonte…
— Foarte bine.
— Înţelegi, în loc să se fi retras în Paraclet [1] ar fi făcut tot ce ar fi putut ca să fie ucis.
— Hm!
— Ce?
— E greu!
— Cum, greu?
— Greu să faci publicul s-o înghită.
— Dar devreme ce nu-i spui publicului…
— Adevărat… Pe cinstea mea. Cred că ai dreptate… Aşteaptă!
— Aştept!
— Spune-mi, tu ai Amintirile din Revoluţie ale lui Nodier?
— Îl am pe Nodier în întregime.

— Du-te şi-mi caută Amintirile din Revoluţie. Cred că scris o pagină sau două despre Guyon, Lepretre, Amiet ţi Hyvert.

— Atunci are să se spună că ai furat din Nodier.

— Vai! Ţinea la mine atât de mult când trăia, că sigur mi-ar fi dat ceea ce am să-i iau după moarte. Du-te şi-mi caută Amintirile din Revoluţie.

Alexandru se duse să-mi caute Amintirile din Revoluţie. Deschisei cartea, întorsei trei-patru pagini şi, în sfârşit, dădui peste ceea ce căutam.

Şi acum, cu puţin Nodier, dragi cititori, nu pierdeţi nimic.

Iată, vorbeşte el:

„Hoţii de diligente, despre care e vorba în articolul Amiet, pe care l-am citi mai adineaori, se numeau Lepretre, Hyvert, Guyon ţi Aimet.

Lepretre avea patruzeci ţi opt de ani; era vechi căpitan de dragoni, decorat cu grad de cavaler al ordinului Sfântului Ludovic, înzestrat cu o înfăţişare nobilă şi mândră şi vădind mare eleganţă în felul de a se purta. Lui Guyon şi lui Amici nu li s-au ştiut niciodată adevăratele nume. Cele pe care le purtau, le datorau bunăvoinţei atât de răspândită a negustorilor de permise de liberă trecere… Închipuiţi-vă doi zăpăciţi între douăzeci şi treizeci de ani, legaţi prin cine ştie ce răspundere comună, privind poate o faptă rea, sau înfrăţiţi printr-un interes mai gingaş şi mai generos, adică temerea de a-şi compromite numele de familie şi veţi afla despre Guyon şi Amiet tot ceea ce am reţinut şi-mi amintesc despre ei. Ultimul avea o figură sinistră şi poate înfăţişării sale slute i se datoreşte reputaţia urâtă cu care l-au înzestrat biografii. Hyvert era fiul unui negustor bogat din Lyon, care îl îmbiase cu şaizeci de mii de franci pe subofiţerul împuternicit cu transferarea băiatului, ca să-l facă scăpat, Tânărul era în acelaşi timp Achile şi Paris al bandei. De statură mijlocie, dar bine legat, era la înfăţişare graţios, vioi şi zvelt. Nu i se văzuseră nicicând ochii lipsiţi de-o căutătură însufleţită şi nici gura fără surâs. Avea o fizionomie dintr-acelea ce nu pot fi uitate, alcătuită dintr-un

amestec inexprimabil de blândeţe şi de forţă, de duioşie şi de tărie. Când, împins de avânt, se lăsa cuprins de-un năvalnic şi elocvent neastâmpăr, atingea entuziasmul. Felu-i de-a vorbi vădea un început de instrucţie temeinic făcută şi multă deşteptăciune din fire. Dar te înspăimântă la el expresia uluitoare de veselie ce contrasta într-un chip oribil cu poziţia în care se afla. De altminteri, toţi se învoiau să creadă despre el că e bun, generos, omenos, uşor de mânuit în folosul celor slabi, căci îi plăcea să se fălească împotriva altora, cu puterea-i într-adevăr atletică pe care trăsăturile feţei sale, puţin cam molatice, erau departe de a o arăta. Se fălea că n-a dus niciodată lipsă de bani şi n-a avut niciodată duşmani. Asta-i fu singurul răspuns la învinuirea de furt şi asasinat. Avea douăzeci şi doi de ani.

Celor patru bărbaţi li se dăduse sarcina de-a ataca o diligentă care transporta patruzeci de mii de franci în contul guvernului. Operaţia se execută în amiaza mare, aproape prin bună înţelegere, iar călătorilor prea puţin le păsa, neluând nici o parte în asemenea afacere. Dar, în ziua aceea, un băiat de zece ani, ciudat de curajos, se năpusti la pistolul surugiului şi trase în plin asupra agresorilor. Cum însă arma paşnică nu era încărcată decât cu cartuşe oarbe, potrivit obiceiului, nimeni nu fu rănit. Dar în trăsură se iscă mare şi îndreptăţită temere de represalii. Mama băieţaşului fu cuprinsă de o criză de nervi atât de înspăimântătoare, încât îngrijorarea asta nouă le întrecu pe toate celelalte şi atrase în chip cu totul deosebit atenţia tâlharilor. Unul dintre ei se repezi la ca, căutând s-o liniştească în chipul cel mai călduros, felicitând-o pentru curajul prematur al fiului ei, risipind cu dărnicie săruri şi parfumuri cu care domnii aceştia erau îndeobşte înzestraţi pentru uzul lor propriu. Ea îşi reveni, iar însoţitorii ei de drum băgară de seamă că, în momentul acela emoţionant, hoţului îi căzuse masca, dar niciunul nu-l văzu cum arăta la faţă.

Poliţia din timpul acela, redusă doar la rolul unui observator neputincios, nu putea înfrunta operaţiunile

bandiţilor dar nu-i lipseau mijloacele ca să se pună pe urmele lor. Cuvântul de ordine era dat într-o cafenea şi de la un capăt la celălalt al biliardului discutau faptul ce atrăgea pedeapsa cu moartea. Cam asta era importanţa pe care-o dădeau vinovaţii faptului şi pe care o dădea şi opinia publică. Oamenii aceştia ai teroarei şi ai sângelui se regăseau seara în lume şi vorbeau despre isprăvile lor nocturne ca despre nişte nopţi pierdute în petreceri. Leprętre, Hyvert, Guyon ţi Amiet fură aduşi în faţa unui tribunal dintr-un departament vecin. Nimenea nu suferise de pe urma atentatului lor, în afară de Vistierie, care nu interesa pe nimeni, devreme ce nu se mai ştia cui aparţine. Nimenea nu putea recunoaşte pe niciunul dintre ei, afară de doamna, care se păzi s-o facă. Ei fură achitaţi în unanimitate.

Totuşi, convingerea opiniei ajunsese atât de manifestă şi aâât de hotărâtă, încât procuratura fu silită să facă apel. Sentinţa a fost casată, dar în aşa hal ajunsese nesiguranţa puterii încât magistratul aproape că se temea să pedepsească excese ce puteau a doua zi să fie citate ca merite. Acuzaţii au fost retrimişi în faţa tribunalului departamentului Ain, în oraşul Bourg, acolo unde se aflau o parte din prietenii, rudele, instigatorii şi complicii lor. Autorităţile credeau c-au satisfăcut reclamaţiile unui partid, readucând în faţa instanţei victimele. Totodată credeau că se asigură să nu displacă celuilalt partid, punând victimele sub garanţii aproape infailibile. Intrarea lor în închisoare a fost, într-adevăr, un soi de triumf.

Instrucţia reîncepu; cursul ei dădu mai întâi aceleaşi rezultate ca şi precedenta. Cei patru acuzaţi erau ocrotiţi de un alibi foarte fals, dar înveşmântat de o sută de semnături şi pentru care s-ar fi găsit şi zece mii. Toate convingerile morale trebuiau să cadă în faţa unei asemenea forţe. Absolvirea de pedeapsă părea absolut sigură, când o întrebare a preşedintelui, perfidă poate fără de voie, schimbă faţa procesului:

— Doamnă, se adresă el celei ce fusese ajutată de unul dintre hoţi cu multă bunăvoinţă, care dintre acuzaţi v-a dat atâta ajutor?

Asemenea formă neaşteptată data unei întrebări a întors pe dos ordinea ideilor doamnei. Se vede că în mintea ei a admis că faptul fusese recunoscut şi, în felul în care l-a privit ea, nu mai văzu decât un mijloc de a îmbunătăţi soarta omului ce-o interesa.

— Domnul de acolo, răspunse ea arătându-l pe Lepretre.

Cei patru acuzaţi, cuprinşi cu toţii într-un alibi indivizibil, cădeau prin acest singur fapt sub securea călăului. Toţi patru se ridicară şi-o salutară, zâmbind:

— Bineînţeles! Exclamă Hyvert lăsându-se iarăşi pe banca acuzaţilor în hohote puternice de râs. Iată, căpitane, ceea ce are să te înveţe minte să mai fii galant.

Am aflat din auzite că puţin mai târziu, nenorocita doamnă muri de supărare.

Avu loc şi obişnuitul recurs, dar, de data aceea, puţine nădejdi rămăseseră. Partidul revoluţiei, pe care peste o lună Napoleon avea să-l zdrobească, îşi recăpătase autoritatea. Cel al contrarevoluţiei se compromisese prin excesele-i odioase. Se cereau exemple şi se luaseră măsuri în asemenea sens, aşa cum se face de obicei în vremurile grele, căci la fel e cu guvernele cum e şi cu oamenii: cele mai slabe sunt cele mai i rude. De altminteri, confraţii lui Iehu nu mai aveau o existenţă unită. Eroii acelor bande cumplite, Debeauce, Hastier, Bary, Le Coq, Dabrie, Delboulbe, Storkenfeld, căzuseră pe eşafod sau alături. Condamnaţii nu mai puteau găsi resurse în curajul întreprinzător al unor asemenea nebuni obosiţi, care nu mai erau în stare de-aci înainte nici măcar să-şi apere propria lor viaţă şi care şi-o ridicau cu sânge rece, ca Piard, la capătul unui ospăţ vesel, pentru ca să scutească de. Truda justiţia sau spiritul de răzbunare.

Tâlharii noştri trebuiau să moară.

Recursul le-a fost respins, dar despre asta nu autoritatea judecătorească fu prima înştiinţată. Trei focuri de puşcă trase sub zidurile temniţei îi prevenită pe condamnaţi. Comisarul secţiei executive a Directoratului, care exercita atribuţiile procurorilor pe lângă tribunale, înspăimântat de un asemenea simptom de complicitate, a cerut ajutorul unei părţi din forţa armată, al cărei şef era pe atunci unchiul meu. La ora şase dimineaţa, şaizeci de militari călări fuseseră postaţi în faţa gratiilor curţii interioare a închisorii.

Deşi temnicerii îşi luaseră toate precauţiile cu putinţă ca nimeni să nu poată pătrunde în celula celor patru nenorociţi pe care-i lăsaseră de cu seara legaţi strâns şi cu fiare grele la picioare, nu putură totuşi să Ie opună rezistenţă îndelungată. Deţinuţii erau liberi şi armaţi până-n dinţi. Ieşiră fără greutate, după ce-şi încarceraseră paznicii sub balamale şi sub zăvoare; şi, înarmaţi cu toate cheile, străbătură în voie şi nestingheriţi de nimeni spaţiul ce-i despărţea de curtea interioară a închisorii. Înfăţişarea lor trebuie să fi fost cumplită pentru mulţimea ce-i aştepta în faţa gratiilor. Ca să li asigure libertatea deplină a mişcărilor, ca să simuleze poate o siguranţă de sine mai ameninţătoare încă decât faima de forţă şi de cutezanţă ce se împletea cu numele lor, poate chiar (a să ascundă scurgerea sângelui care iese la iveală atât de repede sub pânză albă a cămăşii şi care trădează cele din urmă sforţări ale omului rănit de moarte, cei patru erau goi până la brâu. Bretelele încrucişate pe piepturile descoperite, centurile late şi roşii, încărcate de arme, strigătele lor de atac şi de mânie, toate la un loc trebuie să fi pariu că ceva fantastic. Ajunşi în curtea interioară, văzură jandarmeria desfăşurată, neclintită, cu neputinţă să-i rupă rândurile şi s-o străbată. Se opriră o clipă şi părură că se sfătuiesc între ci. Lepretre care era, după cum am spus, cel mai vârstnic dintre ei şi şef, salută cu mâna pichetul, rostind cu acea nobilă graţie ce-l caracteriza:

— Foarte bine, domnilor de la jandarmerie!

Apoi trecu prin faţa camarazilor săi, adresându-le un ultim şi însufleţit rămas bun, şi-şi zbură creierii. Guyon, Amiet şi Hyvert se aşezară în poziţie de apărare, fiecare cu câte două pistoale în mâini şi cu ţevile îndreptate asupra puterii armate. Dar niciunul dintre ei nu trase; militarii însă socotiră demonstraţia lor ca o declaraţie duşmănoasă şi traseră. Guyon căzu mort pe loc peste trupul lui Leprętre, care nu mai miţca. Amiet se alese cu coapsa sfărâmată sus, lângă pântec. În colecţia Biografiile contemporanilor se spune că el a fost executat. Am auzit de multe ori povestindu-se că şi-a dat cea din urmă suflare la picioarele eşafodului. Hyvert rămăsese singur: păstrându-şi cumpătul, aruncând priviri crunte, frământând pistoalele cu mâini energice şi pricepute ce plimbau moartea asupra tuturor spectatorilor, n-aş putea spune ce admiraţie uluitoare, poate cea care simpatizează disperarea unui tânăr frumos, cu părul unduind în vânt, recunoscut că n-a făcut nicicând vărsare de sânge, dar căruia justiţia îi cere o ispăşire prin sânge, poate priveliştea celor trei cadavre peste care sărea că lupul istovit de goana vânătorilor, poate noutatea înfiorătoare a spectacolului, sau toate la un loc, au întrerupt o clipă furia trupei. El îşi dădu seama şi se tocmi:

— Domnilor, zise el, la moarte! Merg la moarte! Merg din toată inima, dar nimenea să nu s-atingă de mine; sau, pe cel ce s-atinge de mine îl curăţ; dacă nu-i domnia-sa, urmă el, arătând călăul. Asta e o socoteală pe care o avem noi doi împreună şi care nu cere de-o parte şi de aha decât nişte procedeuri.

Încuviinţarea fu lesne de dat, căci nu mai era nimeni care să nu fi suferit îndeajuns de cruzimea acelei oribile tragedii şi care să nu se fi grăbit s-o vadă sfârşită. Când văzu că încuviinţarea îi fu acordată, apucă unul din pistoale cu dinţii, trase din cingătoare un pumnal şi şi-l înfipse în piept până-n plasele. Rămase în picioare şi păru mirat. Atunci jandarmii au vrut să se năpustească asupra lui.

— Staţi binişor, domnilor! Strigă el, îndreptând iarăşi asupra soldaţilor, care se pregăteau să-l încercuiască, pistoalele pe care le apucase din nou în mâini, pe când sângele ţâşnea în valuri mari din rană în care pumnalul stătea înfipt. Doar ştiţi înţelegerea noastră; mor singur, sau murim toţi trei. Şi-acum, să mergem!

Fu lăsat să meargă. Se duse drept la ghilotină, răsucind pumnalul în inimă.

— Pe legea mea, urmă el, se vede că mi-e ţintuit sufletul în pântec; nu pot să mor. Încercaţi voi s-o scoateţi la capăt.

Vorbele astea le adresă călăilor.

Capul îi căzu o clipă după aceea. Fie din întâmplare, fie din cine ştie ce fenomen unic de vitalitate, căpăţâna sări, se rostogoli până departe de toate instrumentele de supliciu şi vi se va mai spune şi astăzi încă la Bourg că, după descăpăţânare, capul lui Hyvert a vorbit.”

Nici nu terminasem bine de citit şi mă şi hotărâsem să las la o parte René d'Argonne pentru Conjuraţii.

A doua zi dimineaţa coborâi cu sacul de dormit sub braţ.

— Pleci? Mă întrebă Alexandru.

— Da.

— Unde te duci?

— La Bourg, în departamentul Bresse.

— Ce să faci?

— Să văd lucrurile şi să cercetez amintirile oamenilor care au văzut cum au fost executaţi Lepretre, Amiet, Guyon ţi Hyvert.

Două drumuri duc la Bourg, cum vii de la Paris, bineînţeles: poţi să părăseşti calea ferată la Mâcon şi să iei poştalionul ce merge de la Mâcon la Bourg, sau poţi să continui drumul pe calea ferată până la Lyon, şi-acolo să iei trenul de la Lyon la Bourg.

Şovăiam între cele două căi, când iată că mă lăsai hotărât de unul dintre călători ce pentru moment se afla în acelaşi vagon cu mine. Mergea la Bourg, unde trebuia – îmi spuse

el – să meargă adesea; se ducea prin Lyon; aşadar, calea prin Lyon era cea mai bună.

Mă hotărâi să merg pe-acelaşi drum cu el.

Mă culcai pe noapte la Lyon şi, a doua zi, la orele zece dimineaţa, mă aflam la Bourg.

O gazetă din cea de-a doua capitală a regatului dete peste mine. Cuprindea un articol dulce-acrişor în privinţa mea.

Lyon-ul n-a putut să-mi ierte din 1833 cred, să tot fie de atunci vreo douăzeci şi patru de ani, c-am spus că nu-i oraş literar.

Dar vai! În 1857 am încă aceeaşi părere despre Lyon pe care o aveam în 1833. Nu-mi schimb uşor părerile.

Mai e în Franţa un al doilea oraş care-mi poartă pică aproape tot atât cât şi Lyon-ul: acela-i Rouen. Rouen mi-a fluierat toate piesele, inclusiv Contele Hermann.

Într-o zi, un napolitan mi se lăuda c-a fluierat pe Rossini şi pe Malibran [2] pe Bărbierul din Sevilla şi pe Desdemona.

— Trebuie să fie adevărat, răspunsei eu, căci atât Rossini cât şi Malibran se laudă, în ceea ce-i priveşte, c-au fost fluieraţi de napolitani.

Mă laud aşadar şi eu c-am fost fluierat de cei din Rouen.

Totuşi, căzându-mi în mână într-o zi un rouenez pur sânge, mă hotărâi să aflu, de ce fusesem fluierat la Rouen. Ce vreţi! Îmi place să aflu până şi cele mai mărunte lucruri.

Rouenezul îmi răspunse:

— V-am fluierat pentru că vă purtăm pică.

De ce nu? Rouen-ul i-a purtat pică şi Ioanei d'Arc. Cu toate acestea, nu cred că pentru aceeaşi pricină.

L-am întrebat pe rouenez, de ce el şi concetăţenii lui îmi poartă pică: nu spusesem nimic rău despre zahărul de mere; îl respectasem pe domnul Barbet tot timpul cât fusese primar şi, ca delegat al societăţii scriitorilor, la inaugurarea statuii marelui Corneille, am fost singurul care m-am gândit să-l aclam înainte de a-şi fi pronunţat discursul.

Nimic din toate acestea nu puteau la drept vorbind să-mi atragă ura rouenezilor.

Aşa că la trufaşul răspuns: „V-am fluierat fiindcă vă purtăm pică!” făcui cu umilinţă întrebarea următoare:

— Şi de ce, mă rog, aveţi necaz pe mine, Doamne-Dumnezeule?

— A! O ştiţi prea bine, răspunse rouenezul.

— Eu? Îl întrebai.

— Da, dumneavoastră.

— N-are importanţă, presupuneţi că nu ştiu.

— Vă amintiţi masa pe care v-a dat-o oraşul cu prilejul statuii lui Corneille?

— Bineînţeles. I-o fi necaz pe mine că nu i-am dat şi eu o masă.

— Nu, nu de asta.

— Atunci de ce?

— Ei bine, la masa aceea vi s-a spus: „Domnule Dumas, ar trebui să faceţi o piesă şi pentru oraşul Rouen, cu un subiect ales din istoria oraşului.”

— La care am răspuns: „Nimic mai uşor. La prima dumneavoastră somaţie, am să vin să petrec cincisprezece zile în Rouen. Mi se va da un subiect şi, în timpul celor cincisprezece zile voi scrie piesa, ale cărei drepturi de autor vor rămâne oraşului pentru săraci.”

— E-adevărat, aşa aţi spus.

— Nu văd în ăsta nimic atât de jignitor pentru rouenezi, ca să le fi atras ura.

— Da, dar în adaos s-a mai spus: „O veţi face în proză?”, la care aţi răspuns… V-amintiţi ce-aţi răspuns?

— Pe cinstea mea că nu.

— Aţi răspuns: „Am s-o fac în versuri; va fi gata mai curând.”

— De-aşa ceva sunt în stare.

— Iată!

— Şi ce-i cu asta?

— Ce-i cu asta? O insultă pentru Corneille, domnule Dumas. Iată de ce rouenezii vă poartă pică şi-au să v-o poarte încă multă vreme.

Textual!

O, bravi rouenezi! Nădăjduiesc din răsputeri că n-o să-mi jucaţi vreodată festa să mă iertaţi şi să mă aplaudaţi.

Gazeta zicea că domnul Dumas nu rămăsese decât o noapte la Lyon, fără îndoială fiindcă un oraş atât de puţin literar nu era demn să-l reţină mai mult.

Domnului Dumas nici prin minte nu-i trecuse aşa ceva. Nu rămăsese decât o noapte la Lyon, pentru că se grăbea ajungă la Bourg; de aceea, abia ajuns la Bourg, domnul Dumas ceru să fie însoţit până la gazeta departamentală.

Ştiam că e condusă de un arheolog distins, care editase lucrarea amicului meu, Baux, asupra bisericii din Brou.

Am întrebat de domnul Milliet.

— Domnul Milliet a venit într-un suflet.

Ne strânserăm mâinile şi eu îi expusei scopul călătoriei mele.

— Am ceea ce vă trebuie, îmi spuse el, am să vă conduc la un magistrat din regiunea noastră care scrie istoria provinciei.

— Dar unde a ajuns cu datele istorie! Dumneavoastră?

— E în 1822.

— Atunci e bine. Cum întâmplările pe care le am de povestit datează din 1799, iar eroii mei au fost executaţi în 1800, înseamnă că a trecut de epocă şi mă va putea lămuri. Să mergem la magistratul dumneavoastră.

Pe drum domnul Milliet îmi aduse la cunoştinţă că magistratul istoric era în acelaşi timp şi un distins cunoscător în ale mâncării.

De la Brillat-Savarin a rămas modă ca magistraţii să fie şi cunoscători în ale mâncării. Din nefericire, mulţi dintre ei se mulţumesc să rămână numai mâncai, ceea ce nu-i deloc acelaşi lucru.

Furăm poftiţi în cabinetul de lucru al magistratului.

Acolo dădui peste un om cu faţa unsuroasă şi cu un surâs de pehlivan.

Mă privi cu aerul acela proteguitor pe care istoricii catadicsesc să-l aibă faţă de poeţi.

— Ei bine, domnule, mă întrebă el, aţi venit să căutaţi subiecte de roman în bietul nostru ţinut?

— Nu, domnule, eu mi-am găsit subiectul. Vin numai să cercetez documentele istorice.

— Bine! Nu credeam că e nevoie de atâta osteneală pentru nişte romane.

— Vă înşelaţi, domnule, cel puţin în ceea ce mă priveşte. Am obiceiul să fac cercetări foarte serioase asupra subiectelor istorice pe care le tratez.

— Aţi fi putut trimite pe cineva.

— Omul pe care l-aş fi trimis, domnule, nefiind câtuşi de puţin pătruns de subiectul meu, ar fi putut trece pe lângă fapte foarte importante fără să le vadă. Pe urmă mă ajută mult aşezările. Nu ştiu să descriu fără să fi văzut.

— Atunci, e vorba de-un roman pe care aveţi de gând să-l faceţi chiar dumneavoastră?

— Ei! Da, domnule. Ultimul roman îl pusesem pe valetul meu să mi-l facă, dar din pricină c-a avut un succes mare de tot, nătărăul mi-ar cerut o simbrie atât de exagerată încât, spre marea mea părere de rău, nu l-am mai putut ţine.

Magistratul îşi muşcă buzele, apoi după o clipă de tăcere:

— Aţi binevoi, domnule, să-mi spuneţi, reîncepu el, la ce vă pot fi de folos în munca dumneavoastră importantă?

— M-aţi putea călăuzi în cercetările mele, domnule. Cum aţi făcut o istorie a departa-mentului, niciunul din evenimentele importante care s-au petrecut în oraşul lui de reşedinţa nu trebuie să vă fi scăpat.

— Într-adevăr, din acest punct de vedere cred că sunt destul de bine informat.

— Ei bine, domnule, mai întâi de toate departamentul dumneavoastră a fost centrul ope-raţiilor confraţilor lui Iehu.

— Am auzit vorbindu-se despre confraţii lui Isus, răspunse magistratul abordând iarăşi surâsul batjocoritor.

— Vreţi să spuneţi iezuiţi, nu-i aşa? Dar nu asta caut eu, domnule.

— Nici eu nu vorbesc de asta. Vorbesc despre tâlharii de poştalioane care au mişunat pe drumuri din 1797 până în 1800.

— Ei bine, domnule, îngăduiţi-mi să vă spun că cei în privinţa cărora am venit să mă lămuresc aici, la Bourg, se numeau confraţii lui Iehu şi nu confraţii lui Isus.

— Dar ce-o fi vrut să spună denumirea de confraţii lui Iehu? Aş dori să aflu şi eu cum stau lucrurile.

— Şi eu, domnule. Iată de ce n-am vrut să amestec hoţii de drumul mare cu apostolii.

— La drept vorbind, nici n-ar fi foarte ortodox.

— Totuşi, aşa ceva aţi fi făcut şi dumneavoastră, domnule, de n-aş fi venit tocmai eu, poetul, să vă rectific raţionamentul dumneavoastră de istoric.

— Aştept să vă explicaţi, domnule, reluă magistratul, subţiindu-şi buzele a dispreţ.

— Explicaţia mea e scurtă şi simplă. Iehu a fost un rege al Israelului uns ca atare de profetul Elisei, în vederea exterminării casei lui Ahab. Elisei e Ludovic al XVIII-lea, Iehu e Cadoudal, iar casa lui Ahab e Revoluţia. Iată de ce tâlharii de diligente, care jefuiau guvernul pentru ca să menţină războiul din Vendcea, se numeau confraţii lui Iehu.

— Domnule, sunt fericit că mai pot învăţa ceva la vârsta mea.

— O! Domnule, mereu ai de învăţat câte ceva, oricând, la orice vârstă. Cât trăieşti înveţi cum e omul; după moarte înveţi cum e Dumnezeu.

— Dar, în sfârşit, îmi spuse interlocutorul meu făcând o mişcare de neastâmpăr, aş putea şti la ce v-aş putea fi de folos?

— Iată, domnule. Patru dintre tinerii aceia, cei mai de căpetenie dintre partizanii lui Iehu au fost executaţi la

Bourg, în piaţa Bastionului.
— Mai întâi, domnule, la Bourg execuţiile nu au loc în piaţa Bastionului. Execuţiile se fac pe terenul bâlciului.
— Acuma, domnule… de cincisprezece, douăzeci de ani, e-adevărat… de când cu Peytel. Dar mai înainte şi mai ales în timpul Revoluţiei, execuţiile se efectuau în piaţa Bastionului.
— Poate că-i aşa.
— E chiar aşa… Cei patru tineri se numeau Guyon, Leprętre, Amiet ţi Elyvert.
— E pentru întâia oară că aud rostindu-se asemenea nume.
— Cu toate acestea, numele lor au avut un oarecare răsunet, mai ales la Bourg.
— Şi sunteţi sigur, domnule, că oamenii aceia au fost executaţi aici?
— Sunt sigur.
— De la cine aveţi informaţia?
— De la un om al cărui unchi, comandant al jandarmeriei, a asistat la execuţie.
— Îmi puteţi numi omul?
— Charles Nodier.
— Charles Nodier, romancierul, poetul?
— Dacă ar fi fost istoric, n-aş stărui, domnule. Am aflat acum de curând, într-o călătorie la Varennes, cât caz trebuie să faci de istorici. Dar, tocmai fiindcă e un poet, un romancier, stărui.
— Sunteţi liber s-o faceţi, dar eu nu ştiu nimic despre cele ce doriţi să aflaţi şi îndrăznesc chiar să spun că, dacă n-aţi venit la Bourg decât ca să culegeţi informaţii în privinţa execuţiilor domnilor… Cum spuneţi că-i cheamă?
— Guyon, Leprętre, Amiet ţi Hyvert.
— Aţi făcut o călătorie zadarnică. De douăzeci de ani scotocesc arhivele oraşului şi n-am dat peste nimic ce-ar semăna cu cele ce-mi spuneţi.

— Arhivele oraşului nu sunt cele ale grefei, domnule; poate că în cele ale grefei voi găsi ceea ce caut.

— Ei! Domnule, dacă găsiţi ceva în arhivele grefei, se vede că sunteţi grozav de mare meşter! E un haos în arhivele grefei un adevărat haos. Ar trebui să staţi aici o lună şi încă… Şi încă…

— Cred că n-am să stau decât o zi, dar dacă în ziua aceea găsesc ceea ce caut, îmi veţi îngădui să vă fac cunoscut şi dumneavoastră…?

— Da, domnule, da, domnule, da, şi-mi veţi face un mare serviciu.

— Nu mai mare decât cel pe care intenţionam să vi-l cer. Aveţi să aflaţi de la mine un lucru pe care nu-l ştiaţi; atâta tot.

Aţi ghicit desigur că, ieşind de la juristul cu pricina, eram pus la mare ambiţie. Voiam, cu orice preţ, să-mi capăt materialul informativ în privinţa confraţilor lui Iehu.

M-am agăţat de Milliet şi l-am strâns cu uşa.

— Ascultă, îmi spuse el, am un cumnat avocat.

— Iată omul care-mi trebuie! Hai la cumnat.

— Dar la asemenea ceas se află la Tribunal.

— Hai la Tribunal.

— Când ai să te arăţi acolo ai să faci senzaţie, te previn.

— Atunci, du-te singur. Spune-i despre ce-i vorba. Să facă cercetări. Eu am să mă duc să văd împrejurimile oraşului, ca să-mi pun la punct planul de lucru în privinţa localităţilor. Ne întâlnim la ora patru în piaţa Bastionului, dacă vrei.

— Perfect.

— Îmi pare că am văzut o pădure la venire.

— Pădurea Seillon.

— Bravo!

— Ai nevoie de o pădure?

— Mi-e indispensabilă.

— Atunci, îmi dai voie…

— Ce?

— Am să te duc la unul dintre prietenii mei, domnul Leduc, un poet, care e şi inspector când are răgaz.
— Inspector de ce?
— De pădure.
— Nu-s şi nişte ruine în pădure?
— Ba e mânăstirea, care nu i în pădure, dar e la câţiva paşi de ea.
— Şi în pădure?
— E un soi de fabrică, ce se numeşte Correrie, care ţine de mânăstire şi care comunică cu ea printr-o trecere subterană.
— Bine! Acum dacă ai putea să-mi oferi şi o peşteră, atunci mă copleşeşti de-a binelea.
— Avem peştera Ceyzériat, dar e de partea cealaltă a râului Reyssouse.
— Puţin îmi pasă. Dacă peştera nu vine la mine, am să fac ca Mahomed, mă duc eu la peşteră. Dar, până una, alta, să mergem la domnul Leduc.

După vreo cinci minute ne găseam la domnul Leduc care, aflând despre ce-i vorba, mi se puse, împreună cu cal şi trăsură, la dispoziţie.

Am primit totul. Sunt oameni care ţi se oferă într-un anume fel încât din prima clipă te simţi în largul tău.

Văzurăm mai întâi mânăstirea. Dac-aş fi clădit-o anume tot nu mi-ar fi fost mai pe plac. Chiliile pustii, grădina devastată, locuitorii din preajmă aproape sălbatici. Mulţumescu-ţi întâmplare!

De-acolo trecurăm la Correrie, ce era adaosul mânăstirii. Încă nu ştiam ce destinaţie am să-i dau, însă era evident că ar putea să-mi fie de folos.

— Acuma, domnule, începui a-i spune călăuzei mele îndatoritoare, aş avea nevoie de un peisaj sumbru un pic, sub nişte arbori mari, lângă un râu. Aveţi aşa ceva în regiune?
— La ce vă trebuie?
— Ca să clădesc acolo un castel.

— Ce castel?
— Un castel din cărţi de joc. Ei, fir-ar să fie! Am o familie de instalat în el, o mamă model, o tânără melancolică, un frate poznaş, un grădinar braconier.
— Avem un loc ce se numeşte Negrele-Fântâni.
— Iată mai întâi o denumire încântătoare.
— Dar nu-i nici un castel.
— Cu atât mai bine, căci m-aş fi văzut silit să-l dărâm.
— Să mergem la Negrele-Fântâni.
Plecarăm. După un sfert de oră coboram la cantonul paznicilor.
— S-o apucăm pe cărăruşa asta, îmi spuse domnul Leduc, ne duce tocmai unde doriţi să mergeţi.
Ne duse într-adevăr într-un loc pe care se înălţau nişte arbori înalţi în umbra cărora ieşeau, din afund, trei sau patru izvoare.
— Iată locul denumit Negrele-Fântâni, îmi zise domnul Leduc.
— Aici vor locui doamna de Montrevel, Amélie şi micul Eduard. Acum, ce sate sunt cele pe care le văd în faţă?
— Ici, aproape, e Montagnat. Acolo, în munţi, e Ceyzériat.
— Acolo-i peştera?
— Da. Cum de ştiţi că este o peşteră la Ceyzériat?
— Spuneţi mai departe. Numele celorlalte sate, vă rog.
— Saint-Just, Treconnas, Ramasse, Villereversure.
— Foarte bine.
— Vi-e destul?
— Da.
Îmi scosei carneţelul de notiţe, făcui planul aşezării şi înscrisei cam pe locurile lor numele satelor pe care domnul Leduc tocmai mi le trecuse în revistă.
— S-a făcut, îi spusei eu.
— Unde mergem acum?
— Biserica din Brou trebuie să ne fie în cale?
— Chiar aşa.
— Să vizităm biserica din Brou.

— Aveţi nevoie şi de ea în romanul dumneavoastră?
— Fără îndoială. Vă puteţi lesne închipui că n-am să pun să se desfăşoare acţiunea romanului într-un ţinut în care se înalţă capodopera arhitecturii secolului al XVI-lea, fără să mă slujesc de ea.
— Să mergem la biserica din Brou.
După un sfert de oră paracliserul ne primea în besacteaua aceea de granit în care se află închise trei giuvaeruri de marmură şi anume: mormântul Margaretei de Austria; cel al Margaretei de Bourbon şi cel al lui Philibert cel Frumos.
— Cum de n-au fost făcute praf şi pulbere în timpul Revoluţiei asemenea capodopere? Îl întrebai pe paracliser.
— Eh! Domnule, organele municipale au avut o idee.
— Care?
— Să facă din biserică o magazie de furaje.
— Da şi fânul a salvat marmura. Ai dreptate, domnule şi amice, asta e o idee.
— Ideea organelor municipale vă dă şi dumneavoastră una? Mă întrebă domnul Leduc.
— Da, chiar îmi dă, şi-aş fi tare nenorocii dacă nu voi izbuti să fac ceva din ea.
Scosei ceasul.
— E trei! Să mergem la închisoare. Am întâlnire la patru cu domnul Milliet în piaţa Bastionului.
— Aşteptaţi… Încă un lucru, cel din urmă.
— Ce?
— Aţi văzut deviza Margaretei de Austria?
— Nu. Unde?
— Iată, pretutindeni. Mai întâi, deasupra mormântului.
— Fortune, infortune, fort: une.
— Întocmai.
— Şi ce-nseamnă jocul ăsta de cuvinte?
— Savanţii îl explică astfel: Soarta persecută tare o femeie.
— Ia să vedem puţin:
— Mai întâi trebuie să ne închipuim deviza latină, la sursa ei.

— Să ne-o închipuim, e probabil…
— Ei bine: Fortuna infortunat…
— O! O! Infortunat.
— Păi…
— Aşa ceva seamănă grozav a barbarism.
— Şi ce vreţi?!
— Vreau o explicaţie.
— Daţi-o.
— Iată: Fortuna, infortuna, forti una… Şansa şi neşansa sunt totuna pentru cel puternic.
— Ştiţi că asta ar putea fi traducerea adevărată?
— Zău! Iată ce înseamnă să nu fii savant, dragă domnule: dacă ai judecată, cu bunul simţ vezi mai bine decât cu ştiinţa. Nu mai aveţi nimic să-mi spuneţi?
— Nu.
— Să mergem la închisoare, atunci.

Ne-am urcat iarăşi în trăsură, ne-am întors în oraş şi nu ne-am mai oprit decât în faţa închisorii. Scosei capul pe portieră.

— Vai! Exclamai eu. Mi-au stricat-o.
— Cum v-au stricat-o.
— Bineînţeles. Pe vremea deţinuţilor mei nu era aşa. Putem vorbi cu temnicerul?
— Fără îndoială.
— Hai să vorbim cu el.

Băturăm la uşă. Un om de vreo patruzeci de ani veni să ne deschidă.

Îl recunoscu pe domnul Leduc.

— Dragul meu, îi spuse domnul Leduc, iată un cărturar, prieten de-al meu…
— Ei! Ia vedeţi! Făcui eu, întrerupându-l, fără glume proaste.
— Care pretinde, urmă domnul Leduc, că închisoarea nu mai este aşa cum era în secolul trecut.
— E-adevărat, domnule Leduc. A dost dărâmată şi reclădită în 1816.

— Atunci, rânduiala lăuntrică nu mai e aceeaşi?
— O! Nu, domnule, totul s-a schimbat.
— Am putea avea un plan vechi?
— Ah! Domnul Martin, arhitectul ar putea, cred, să vă găsească unul.
— E rudă cu domnul Martin, avocatul?
— E fratele lui.
— Prea bine, amice, voi căpăta planul.
— Atunci nu mai avem treabă aici? Întrebă domnul Leduc.
— Niciuna.
— Pot să mă întorc acasă?
— Îmi pare nespus de rău că ne despărţim. Atâta tot!
— Nu aveţi nevoie de mine ca să găsiţi Bastionul?
— E la doi paşi.
— Ce faceţi deseară?
— Vin s-o petrec cu dumneavoastră, dacă doriţi.
— Prea bine! La nouă vă aşteaptă o ceaşcă de ceai.
— Voi veni s-o beau.
Îi mulţumi domnului Leduc. Ne strânserăm mâinile şi ne despărţirăm.
Coborâi pe strada Alenei (citiţi Arenei din cauza unei lupte care a avut loc în piaţa de la capătul străzii) şi, mergând de-a lungul grădinii Montburon, ajunsei în piaţa Bastionului.
E un hemiciclu unde se ţine astăzi piaţa oraşului. În mijlocul semicercului se înalţă statuia lui Bichat, opera lui David (d'Angers). Bichat, în redingotă… de ce atâta realism exagerat?… Stă cu mâna pe inima unui copil între nouă şi zece ani, gol-goluţ… de ce atâta idealism exagerat?… Pe când la picioarele lui Bichat zace întins un cadavru. E cartea lui Bichat: Despre viaţă şi moarte!… Tradusă în bronz.
Eram cufundat în contemplarea statuii, care întruneşte cusururile şi calităţile lui David (d'Angers), când simţii că cineva mă atinge pe umăr. Mă întorsei; era domnul Milliet.
În mână ţinea o hârtie.
— Ei, cum e? Îl întrebai eu.

— Cum? Victorie.
— Ce-i aceea?
— Procesul verbal al execuţiei.
— A cui?
— A eroilor dumitale.
— A lui Guyon, Leprętre, Amiet…?
— Şi Hyvert.
— Dar dă-mi-l, te rog.
— Iată-l!
Îl luai şi citii.
PROCES VERBAL DE MOARTEA ŞI EXECUŢIA Lui Laurent Guyon, Etienne Hyvert, Francois Amiet ţi Antoine Leprętre. Condamnaţi la 20 termidor [3], anul VIII şi executaţi la 23 vendimiar [4], anul IX.
„Astăzi, 23 vendemiar anul IX, comisarul guvernului de pe lângă Tribunal, care a primit, în cursul nopţii şi anume la unsprezece seara, curierul ministrului de justiţie, conţinând procedura şi sentinţa ce condamnă la moarte pe Laurent Guyon, Etienne Hyvert, Francois Amiet şi Antoine Leprętre, precum ţi sentinţa Tribunalului de Casaţie din 6 a lunii curente, care respinge cererea de casare a sentinţei din 21 termidor anul VIII, a adus la cunoştinţă prin scris, între şapte şi opt dimineaţa, celor patru acuzaţi, că sentinţa lor condamnându-i la moarte va fi executată astăzi la ora unsprezece. În intervalul de timp care s-a scurs până la unsprezece, cei patru acuzaţi au tras cu pistolul unul asupra altuia şi şi-au dat lovituri de pumnal, în incinta închisorii. Leprętre ţi Guyon, după zvonul public, muriseră, Hyvert rănit mortal, trăgea să moară, Amiet, rănit mortal, dar pe deplin conştient. Toţi patru în starea arătată, au fost duşi la ghilotină şi, morţi sau vii, au fost ghilotinaţi. La unsprezece şi jumătate aprodul Colin a depus procesul verbal despre torturarea lor la primăria municipiului pentru a fi trecut în registrul de decese.
Căpitanul de jandarmi a înmânat judecătorului de pace procesul verbal despre cele petrecute în închisoare, unde el

se afla prezent. În ceea ce mă priveşte, ca unul ce n-am fost de faţă, certific cele ce am aflat din zvon public.

Bourg, 23 vendemiar anul IX.

Semnat: Dubost, grefier.”

Ah! Aşadar poetul avusese dreptate şi nu istoricul. Căpitanul de jandarmi care înmânase judecătorului de pace procesul verbal despre cele petrecute în închisoare – unde el se afla prezent – era unchiul lui Nodier. Acel proces verbal înmânat judecătorului de pace cuprindea povestirea întipărită în capul tânărului, povestirea care, după patruzeci de ani, ieşise la lumină fără nici o denaturare, în capodopera ce poartă titlul Amintiri din Revoluţie.

Toată procedura se afla în arhiva grefei. Domnul Martin îmi propunea s-o dau la copai: interogatorii, procese verbale, sentinţa.

Aveam în buzunar Amintirile din Revoluţie ale lui Nodier. Aveam în mână procesul verbal al execuţiei care confirmă faptele relatate de el.

— Haidem la magistratul nostru, îi spusei domnului Milliet.

— Haidem la magistratul nostru, repetă şi el. Magistratul fu consternat şi-l lăsai încre-dinţat că poeţi! Ştiu tot atâta istorie cât şi istoricii… Dacă nu mai mult.

Prolog.

Oraşul Avignon.

Nu ştim dacă prologul pe care avem să-l punem sub ochii cititorului este chiar util şi, totuşi, nu ne putem împotrivi plăcerii de a face din el nu primul capitol, ci prefaţa cărţii de faţă.

Cu cât înaintăm în viaţă, cu cât pătrundem mai afund în artă, cu atât rămânem mai încredinţaţi că nimic nu-i pieptiş sau răzleţ în natură, iar societatea înaintează prin deducţii, nu prin accidente şi evenimentul, floare veselă sau tristă, înmiresmată sau fetidă, surâzătoare sau fatală, care se deschide astăzi sub ochii noştri, dăduse în boboc din trecut, iar rădăcinile şi le întinsese uneori în zilele cu mult

dinaintea celor ale noastre, după cum rodul şi-l va da târziu, în viitor.

Tânăr, omul ia timpul aşa cum vine: tânjind după ziua de ieri, nepăsător faţă de ziua de azi, prea puţin îngrijorându-se de ziua de mâine. Tinereţea e primăvara cu aurorile-i răco-roase şi amurgurile frumoase: dacă uneori vijelia se iscă pa cer, ea izbucneşte, trăsneşte şi se topeşte lăsând cerul mal auriu, aerul mai curat şi natura mai surâzătoare ca înainte.

La ce să mai cugeţi la pricinile vijeliei aceleia care trece repede ca un capriciu, efemeră ca o fantezie? Mai înainte de a avea dezlegarea enigmei meteorologice, vijelia va fi dispărut.

Dar nu-i nici pe departe acelaşi lucru cu fenomenele teribile care, către sfârşitul verii, ne-ameninţă roadă; care în mijlocul toamnei ne hărţuieşte la vremea culesului; te-ntrebi încotro se duc, te îngrijorează de unde vin şi cauţi mijlocul să le preîntâmpini.

Ori, gânditorul, istoricul, poetul află cu totul un alt subiect de visare în revoluţii, acele zbuciumări ale atmosferei sociale, care acoperă pământul de sânge şi doboară o generaţie întreagă de bărbaţi, decât în vijeliile cerului care îneacă o recoltă sau distrug sub bătaia grindinei un cules de vii, cu alte cuvinte speranţa numai a unui singur an, care aduc o pagubă ce se poate, mai la urma urmei, acoperi din plin în anul următor, afară doar dacă bunul Dumnezeu nu se află în toane rele.

Astfel, altădată, fie din uitare, fie din nepăsare sau neştiinţă poate – fericit cine nu ştie, nefericit cine ştie!

— Altădată de-aş fi avut de povestit întâmplarea pe care m-apuc să v-o spun astăzi, aş fi scris ceea ce urmează nepăsător, fără să mă opresc în locul în care s-a petrecut asemenea scenă sortită să fie prima din cartea mea, aş fi trecut prin Sud ca printr-o oricare altă provincie, şi-aş fi citat Avignon-ul ca pe oricare alt oraş. Dar astăzi nu mai e aşa, nu mă mai aflu în vârtejurile primăverii, ci în vijeliile

verii şi în furtunile toamnei. Astăzi, când rostesc Avignon, evoc un spectru şi, aşa cum spunea Antoniu desfăcând giulgiul lui Cezar: „Iată gaură făcută de pumnalul lui Casca, iat-o pe cea făcută de spada lui Cassius şi iat-o şi pe cea făcută de paloşul lui Brutus”, la fel zic eu văzând linţoliul însângerat al oraşului papal: „Iată sângele albigenzilor [5], iată sângele celor din Cévennes, iată sângele republicanilor, iată sângele regaliştilor, iată sângele lui Lescuyer, iată sângele mareşalului Brune”.

Şi-atunci mă simt cuprins de o tristeţe adâncă şi m-apuc să scriu; dar, de la primele rânduri, văd că, fără să-mi fi dat seama, între degetele mele unealta istoricului a luat locul penei romancierului.

Ei bine, hai să fiu şi unul şi altul: cititorule, binevoieşte de-i îngăduie istoricului primele zece, cincisprezece, douăzeci de pagini; restul îi rămâne romancierului.

Să spunem, aşadar, câteva cuvinte despre Avignon, locul unde are să se petreacă scena cea dintâi a cărţii noi pe care o dăruim publicului.

Poate că înainte de a citi ceea ce avem să spunem noi, ar fi bine să ne aruncăm ochii asupra celor zise de François Nouguier, istoricul naţional al aşezării.

„Avignon, zice el, oraş nobil prin vechime, plăcut prin aşezare, semeţ prin zidurile-i temeinice, vesel pentru rodnicia solului, fermecător prin blândeţea locuitorilor, falnic pentru palatul pe care-l are, frumos datorită străzilor largi, minunat prin construcţia podului, bogat datorită comerţului şi cunoscut pretutindeni pe-acest pământ.”

Ne ierte umbra lui François Nouguier, de nu vedem şi noi oraşul lui cbiar cu acelaşi ochi ca dânsul.

Cei ce cunosc Avignon-ul vor spune singuri cine l-a văzui mai bine, istoricul sau romancierul.

Se cuvine să recunoaştem de la bun început că Avignon este un oraş aparte, vreau să spun, oraşul patimilor nemăsurate j epoca disensiunilor religioase, care au iscat în sânul său duşmăniile politice, datează din secolul al XII-lea;

văile muntelui Ventoux adăpostiră după fuga-i din Lyon, pe Pierre de Valle şi pe cei din Vaud, străbunii acelor protestanţi ce purtau numele de albigenzi şi care îi sărăciseră pe conţii de Toulouse şi îmbogăţiră papalitatea cu cele şapte castele pe care contele Raymond al VI-lea le stăpânea în Languedoc.

Republică puternică, cârmuita de guvernatori, Avignon n-a voit să se supună regelui Franţei. Într-o dimineaţă, Ludovic al VIII-lea – căruia îi păru mai simplu să pornească în cruciadă împotriva Avignon-ului, aşa cum făcuse şi Simon de Montfort, decât să dezrobească Ierusalimul, cum făcuse Philippe-Auguste – într-o bună dimineaţă, spuneam, Ludovic al VIII-lea se înfăţişă la porţile Avignon-ului, cerând să intre, cu lancea în atac, cu casca pe cap, cu stindardele desfăşurate şi cu trompetele sunând a luptă.

Cei din cetate nu l-au primit; i-au oferit regelui Franţei, ca ultimă concesie, o paşnică intrare, cu capul descoperii, cu lancea înălţată şi numai cu stindardul regal fluturând în vânt. Regele porni blocada care a durat trei luni, în timpul cărora, spune cronicarul, burghezii din Avignon răspunseră soldaţilor francezi cu săgeată la săgeată, cu rană pentru rană, cu moarte pentru moarte.

Oraşul capitulă în sfârşit. Ludovic al VIII-lea însoţea cu armata lui pe cardinalul de Saint-Ange, legat papal. Cardinalul dictă condiţiile de capitulare, adevărate condiţii preoţeşti, dure şi absolute.

Locuitorii Avignon-ului fură condamnaţi să-şi dărâme meterezele, să-şi astupe şanţurile, să doboare trei sute de turnuri, să-şi predea corăbiile, să dea foc tuturor materialelor şi uneltelor de război. Pe lângă asta, mai trebuiră să plătească o contribuţie enormă, să se lepede de erezia din Vaud şi să întreţină în Palestina treizeci de militari straşnic înarmaţi şi echipaţi, ca să-şi dea concursul la dezrobirea mormântului lui Christos. În sfârşit, ca să vegheze la îndeplinirea tuturor condiţiilor de mai sus, prevăzute în bula ce există încă în arhivele oraşului, s-a

înfiinţat un ordin religios de pocăiţi care, dăinuind mai mult de şase secole, s-a perpetuat până în zilele noastre.

În opoziţie cu pocăiţii de mai sus, ce se numeau pocăiţii albi, s-a întemeiat şi ordinul pocăiţilor negri, pătrunşi până în adâncul lor de spiritul de împotrivire al contelui Raymond de Toulouse.

Din ziua aceea, urile religioase se prefăcură în duşmănii politice.

Avignon nu se mai mulţumi să fie patria ereziei, trebuia să ajungă chiar teatrul schismei.

Să ni se îngăduie în privinţa Romei franceze o scurtă digresiune istorică; la drept vorbind, ne am putea lipsi de asemenea digresiune pentru subiectul pe care-l tratăm şi poate am face mai bine să intrăm dintr-un singur salt în miezul dramei; dar nădăjduim că digresiunea ne va fi iertată. Scriem mai cu seamă pentru aceia care, într-un roman, doresc să găsească uneori şi altceva în afară de roman.

În 1285, Filip cel Frumos se urcă pe tron.

Data asta, anul 1285, este o dată istorică importantă. Papalitatea, care prin persoana lui Grigorie al VII-lea a ţinut piept împăratului Germaniei. Papalitatea, care, învinsă materialmente de Henric al IV-lea, l-a învins moralmente. Papalitatea este pălmuită de un simplu gentilom sabin şi mănuşa de fier a lui Colonna a înroşit faţa lui Bonifaciu al VIII-lea.

Dar regelui Franţei, cu mâna căruia fusese de fapt, data palma, ce-avea să i se întâmple sub succesorul lui Bonifaciu al VIII-lea?

Succesorul, Benedict al XI-lea, om de jos, ar fi fost poate om de geniu dacă i s-ar fi dat timp s-ajungă.

Prea slab ca să-l lovească făţiş pe Filip cel Frumos, a găsit un mijloc pentru care întemeietorul unei tagme călugăreşti vestite l-ar fi pizmuit cu două sute de ani mai târziu. El îl iartă pe Colonna în gura mare, în faţa poporului.

Ca să-i ierţi pe Colonna însemna că l-ai declarat în prealabil vinovat; numai vinovaţii au nevoie de iertare. Dar dacă era vinovat Colonna, înseamnă că regele Franţei îi era cel puţin complice.

Susţinerea unui asemenea argument isca oarecare primejdie; de aceea, Benedict al XI-lea nu păstori ca papă decât opt luni.

Într-o zi, o femeie acoperită de văluri, ce se dădu drept maica econoamă de la Sfânta-Petronila din Perugia, veni, pe când prelatul se afla la masă, să-i dăruiască o coşarcă de smochine.

Să fi fost vreo viperă ascunsă, ca în coşul cu smochinele Cleopatrei? Fapt e că a doua zi sfântul scaun era vacant.

Atunci, Filip cel Frumos avu o idee ciudată, atât de ciudată încât la început trebuie să-i fi părut curată halucinaţie.

Gândi să scoată papalitatea din Roma, s-o aducă în Franţa, s-o întemniţeze şi s-o pună să bată monedă în folosul lui.

Domnia lui Filip cel Frumos înseamnă înscăunarea aurului.

Aurul era singurul şi unicul dumnezeu al acestui rege ce pălmuise un papă. Ludovic cel Sfânt avu drept sfetnic un preot, pe preacinstitul abate Suger. Filip cel Frumos avu ca sfetnici doi bancheri, pe Biscio şi Musiato, doi florentini.

Te aştepţi oare, dragă cititorule, să ne vezi căzând în obişnuitul păcat filosofic ce constă în a arunca anatema asupra aurului? Te-ai înşela!

În secolul al XIII-lea puterea aurului creşte.

Până atunci nu se ştia decât despre pământ.

Aurul însemna pământul preţăluit, pământul devenit mobil, putând fi schimbat, transportat, divizibil, subtilizat, spiritualizat, ca să zicem aşa.

Atâta timp cât pământul n-ajunsese să fie reprezentat de aur, omul, ca şi zeul Terminus, protectorul hotarelor, acea piatră mărginaşă de lanuri, stătea cu picioarele adânc înfipte în pământ. Altădată pământul îl stăpânea pe om, astăzi omul îl stăpâneşte.

Dar aurul trebuia scos de unde se găsea; şi-acolo unde se găsea era cu totul altfel îngropat decât în minele din Chile sau din Mexico.

Aurul se afla la jidovi şi în biserici.

Ca să fie scos din asemenea mână dublă, era nevoie de mal mult decât de-un rege, era nevoie de un papă.

Iată de ce Filip cel Frumos, marele vânător de aur, s-a hotărât să aibă un papă al său.

Murind Benedict al XI-lea, s-a ţinut sfat de prelaţi la Perugia. În adunare, cardinalii francezi deţineau majoritatea Filip cel Frumos puse ochii pe Bertrand de Got, arhiepiscop al oraşului Bordeaux. Îi dădu întâlnire într-o pădure de lângă Saint-Jean-d'Angély.

Bertrand de Got nu putea lipsi de la întâlnire.

Regele şi arhiepiscopul ascultară acolo liturghia şi, în momentul culminant al slujbei, se legară prin jurământ, în numele dumnezeului aceluia pe care-l preamăreau, să păstreze o taină desăvârşită.

Bertrand de Got nu ştia încă despre ce e vorba.

După ascultarea liturghiei, Filip cel Frumos îi spuse:

— Arhiepiscope, îmi stă în putere să te fac papă.

Bertrand de Got, fără să mai asculte cele ce urmau, se aruncă la picioarele regelui.

— Ce trebuie să fac pentru asta? Întrebă el.

— Să-mi faci şase favoruri pe care ţi le-oi cere, răspunse Filip cel Frumos.

— Tu, rege, porunceşte şi eu te voi asculta, exclamă viitorul papă.

Avu loc şi jurământul de supunere al prelatului.

Regele îl ridică, îl sărută pe gură şi-i spuse:

— Cele şase favoruri pe care ţi le cer sunt următoarele i Primul, să mă împaci bineînţeles cu biserica şi să faci să mi se ierte crima pe care-am săvârşit-o faţă de Bonifaciu al VIII-lea.

Al doilea, să-mi înapoiezi mie şi alor mei împărtăşania pe care curtea de la Roma mi-a ridicat-o.

Al treilea, să-mi dăruieşte zeciuiala clerului din regatul meu pe timp de cinci ani, ca să uşurez cheltuielile făcute în războiul din Flandra.

Al patrulea, să distrugi şi să desfiinţezi memoria papei Bonifaciu al VIII-lea.

Al cincilea, să investeşti cu demnitatea de cardinali pe jupânii Jacopo şi Pietro de Colonna.

Pentru al şaselea favor şi făgăduială, îmi păstrez dreptul de a-ţi vorbi la timpul şi în locul potrivit.

Bertrand de Got jură pentru făgăduielile şi favorurile de mai sus şi jură şi pentru făgăduială şi favorul necunoscut.

Cel din urmă pe care regele nu îndrăznise să-l mai rostească în urma celorlalte pretindea distrugerea ordinului Templierilor.

În afară de făgăduiala şi jurământul făcut pe corpus domini [6], Bertrand de Got dădu regelui că ostateci pe fratele şi pe doi nepoţi ai săi.

Regele jură şi el, la rândul său, că-l va face papă.

Scena de mai sus, petrecută la o răspântie dintr-o pădure, în inima întunericului, semăna mai mult cu o conjurare dintre un vrăjitor şi un demon decât cu un legământ statornicit între un rege şi un papă.

Astfel, încoronarea regelui, care avu loc la scurtă vreme după aceea la Lyon şi prin care începea înrobirea Bisericii, păru prea puţin pe placul lui Dumnezeu.

În clipa în care trecea cortegiul regal, un zid, pe care Stătea ciucure mulţimea de spectatori, s-a prăbuşit, rănindu-l pe rege şi ucigându-l pe ducele de Bretania.

Papa fu răsturnat şi el, iar tiara-i se rostogoli în noroi.

Bertrand de Got fu ales papă sub numele de Clement al V-lea.

Clement al V-lea plăti tot ce făgăduise Bertrand de Goli.

Filip fu declarat nevinovat, împărtăşania îi fu restituită lui şi alor săi, purpură se ridică iarăşi pe umerii celor din familia Colonna, Biserica fu silită să plătească războaiele din Flandra precum şi cruciada lui Filip de Valois împotriva

imperiului grec. Memoria papei Bonifaciu al VIII-lea fu, dacă nu distrusă şi desfiinţată, cel puţin dezonorată; zidăriile Templului fură rase, iar Templierii arşi pe platforma podului cunoscut până azi sub numele de Pont-Neuf.

Toate edictele acelea – nu se mai numea bule, de vreme ce puterea vremelnică dicta – toate edictele acelea erau datate din Avignon.

Filip cel Frumos fu cel mai bogat rege al monarhiei franceze; avea o comoară nesecată; comoara era papa. Îl cumpărase, se slujea de el, îl punea la teasc şi, aşa cum din ţeasc curge cidrul şi vinul, din acel papă tescuit curgea aurul.

Pontificatul, ce primise palma de la Colonna în persoana lui Bonifaciu al VIII-lea, renunţa la autoritatea suverană asupra lumii prin Clement al V-lea.

Am arătat cum au venit la putere regele sângelui şi papa aurului.

Se ştie şi cum au plecat.

Jacques de Molay, din înaltul rugului, le-a dat termen de un an şi regelui şi papei ca să se înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu, ori Aristofan zice că Muribunzii cu părul cărunt au duh de prezicătoare.

Clement al V-lea plecă cel dintâi; îşi văzuse în vis palatul în flăcări.

„Din clipa aceea, zice Baluze [7] s-a întristat şi nici n-a mai durat.”

După şapte luni veni rândul lui Filip. Unii îl săvârşesc din viaţă la vânătoare, doborât de un mistreţ. Şi Dante se numără printre aceştia. „Cel ce, zice el, în preajma Senei bani a falsificat, de colţi de mistreţi nemiloşi a fost sfârtecat.”

Dar Guillaume de Nangis [8], îl face pe regele falsificator să moară de o moarte provi-denţială, cu totul de alt soi.

„Ros de-o boală necunoscută de vraci, Filip se stinse, spune el, spre marea uimire a lumii întregi, fără ca pulsu-i

şi nici urina-i să fi dezvăluit pricina răului sau iminenţa primejdiei şi a deznodământului.”

Ludovic al X-lea, regele debandadă, regele scandal, căruia i se spunea Încăpăţânatul, a urmat la tron după tatăl său Filip cel Frumos, iar Ioan al XXII-lea după Clement al V-lea.

Avignon a ajuns să fie atunci de-a binelea o a doua Romă. Ioan al XXII-lea şi Clement al VI-lea i-au consfinţit titlul de regină luxului. Moravurile timpului o făcură regina desfrâului şi a trândăviei. În locul turnurilor dărâmate de Romain de Saint-Ange, Hernandez de Heredi, marele maestru al ordinului Sfântului Ioan din Ierusalim, îi încinse talia cu o centură de ziduri. În cetate se iviră călugări destrăbălaţi care schimbară incinta sfinţită a mânăstirilor în locuri de desfrâu şi de dezmăţ. Se iviră şi curtezane frumoase, ce smulgeau diamantele tiarei, ca să-şi facă brăţări şi salbe. În sfârşit se iviră şi ecourile fântânii din Vaucluse din care radiară cânturile domoale şi melodioase ale lui Petrarca.

Asemenea stare de lucruri dăinui până ce regele Carol al V-lea, un rege cuminte şi pios, hotărându-se să pună capăt scandalului, îl trimise pe mareşalul de Boucicaut să-l alunge din Avignon pe falsul papa Benedict al XIII-lea. Domnia-sa văzând însă soldaţii regelui Franţei, îşi aminti că înainte de a fi fost papă sub numele de Benedict al XIII-lea, fusese căpitan de oaste sub numele de Pietro de Luna. Preţ de cinci luni se apără, mânuind singur de pe creasta zidurilor castelului uneltele de război, ucigătoare cu totul altcum decât excomunicările pontificale. În sfârşit, silit să fugă, ieşi din oraş printr-o uşiţă tainică din castel, ce dădea în şanţul de fortificaţie, după ce dărâmase o sută de case şi ucisese patru mii de locuitori din Avignon şi se refugie în Spania, unde regele Aragonului îi asigură azil. Acolo, în fiecare dimineaţă, din vârful unui turn, secondat de doi preoţi din care-şi făcuse venerabilul său colegiu, binecuvânta lumea, căreia pentru asta nu-i mergea mai bine, şi-şi excomunica duşmanii, cărora nu le mergea mai rău. În sfârşit, simţind

că i s-apropie sfârşitul şi temându-se să nu moară şi schisma odată cu el, pe cei doi vicari ai săi îi numi cardinali, cu condiţia ca după moartea lui unul din cei doi s-aleagă pe celălalt papă. Alegerea se făcu. Noul papă continuă o vreme schisma, sprijinit de cardinalul ce-l proclamase papă. Până la urmă, amândoi intrară în negocieri cu Roma, cerură iertare, recunoscându-şi vinile şi reintrară în sânul Bisericii, unul cu titlul de arhiepiscop de Sevilla, celălalt cu cel de arhiepiscop de Toledo.

De-atunci înainte până-n 1790, Avignon, văduvit de papii săi, fu guvernat de emisari papali şi de vice emisari. Avu şapte suverani pontifi cu reşedinţa înăuntrul zidurilor sale timp de şaptezeci de ani. Avea şapte spitale, şapte confrerii de penitenţi, şapte mânăstiri de bărbaţi, şapte mânăstiri de femei, şapte parohii şi şapte cimitire.

Cei ce cunosc Avignon-ul ştiu că la vremea aceea erau şi sunt încă şi astăzi două oraşe într-unui singur: oraşul preoţilor, adică oraşul roman, apoi oraşul negustorilor, adică oraşul francez.

Oraşul preoţilor, cu palatul papilor, cu cele o sută de biserici, cu clopotele-i fără de număr gata în orice clipă să dea alarma de incendiu sau să bată dangătul de moarte.

Oraşul, negustorilor, cu Rhonul, cu meşteri în mătăsuri, cu tranzitu-i cruciş ce merge din miază-noapte în miază-zi, din apus în răsărit, de la Lyon la Marsilia, de la Nimes la Turin.

Oraşul francez, oraş afurisii, dornic să aibă un rege, pizmuind libertăţile, se cutremura simţindu-se pământ înrobit, lăcaş al preoţilor cu clerul drept stăpân.

Clerul – nu clerul acela pios, îngăduitor, sever cu sine când e vorba de datorie şi de caritate, trăind pe lumea asta ca s-o mângâie şi s-o înalţe fără să se amestece în petrecerile şi în patimile ei – ci clerul aşa cum îl prefăcuse intrigă, ambiţia şi pofta, adică acei călugări de curte, rivali ai călugărilor de la Roma, trândavi, desfrânaţi, luxoşi, îndrăzneţi, regi ai modei, autocraţi ai saloanelor, sărutând mâna doamnelor, socotind că-i o cinste să fie curtezani, dându-şi mâinile la sărutat

femeilor din popor, cărora le făceau onoarea de a le lua de amante.

Doriţi un tip din soiul unor asemenea călugări? Luaţi-l pe abatele Maury. Orgolios ca un duce, insolent ca un lacheu, fiu de cizmar dar mai aristocrat decât un fiu de mare senior.

E lesne de înţeles că cele două categorii de locuitori, una reprezentând erezia, cealaltă ortodoxia, una de partea francezilor, cealaltă de partea Romei, una cu partidul monarhiei absolute, cealaltă cu partidul constituţional progresist, nu puteau fi elemente paşnice şi de securitate pentru vechiul oraş pontifical. Este lesne de înţeles, spunem noi, că în clipa în care izbucni revoluţia din Paris şi în clipa în care revoluţia se manifestă prin căderea Bastiliei, cele două partide, încă înfierbântate de războaiele religioase purtate de Ludovic al XIV-lea, nu rămaseră nepăsătoare unul faţă de celălalt.

Am spus: Avignon, oraşul preoţilor şi, adăugăm, oraşul duşmăniilor. Nicăieri nu se învaţă mai bine a duşmăni ca în mânăstiri. Sufletul de copil, lipsit de patimile funeste şi dăunătoare oriunde aiurea, se naşte în mânăstiri plin de duşmăniile paterne, moştenite din tată în fiu de opt sute de ani şi după o viaţă plină de ură lasă la rândul său copiilor moştenirea drăcească.

De aceea, la primul strigăt de libertate pe care îl scoasa Franţa, oraşul francez se trezi plin de bucurie şi de nădejde: îi sosise în sfârşit clipa să contesteze făţiş concesiunile făcute de o regină minoră ca să-şi răscumpere păcatele, prin care dădea un oraş, dădea o provincie şi cu ea şi o jumătate de milion de suflete. Cu ce drept fuseseră sufletele acelea vândute În aeternum pontifului din Roma, cel mai crâncen şi mai lacom dintre toţi stăpânii?

Franţa avea să se întrunească pe Câmpul lui Marte, în frăţească îmbrăţişare a Federaţiei. Avignon nu era tot Franţa? S-au numit deputaţi. Deputaţii s-au dus la emisarul papal şi cu tot respectul îl rugară să părăsească oraşul.

I s-au dat douăzeci şi patru de ceasuri ca să plece din oraş.

În timpul nopţii, partizanii papalităţii se desfătară spânzurând într-un ştreang un manechin purtând cocarda tricoloră.

Poţi îndruma Rhonul, poţi canaliza râul Durance, poţi înălţa diguri împotriva torentelor aprige, care la topirea zăpezilor se prăpăstuiesc în avalanşe lichide de pe creasta muntelui Ventoux. Dar vălul acela cumplit, vălul acela viu, torentul de oameni ce se repezi în salturi pe panta pieptişă a străzilor Avignon-ului, odată slobozit, odată năpustit, nici Dumnezeu n-a încercat însă să-l oprească.

Când au dat cu ochii de manechinul cu tricolorul naţional legănându-se la capătul unui ştreang, cei din oraşul francez se ridicară din adâncul temeliilor lui, urlând ca turbaţii. Patru papistaşi, bănuiţi de un asemenea sacrilegiu, doi marchizi, un burghez şi-un muncitor fură smulşi din casele lor şi spânzuraţi În locul manechinului.

Era în 11 iunie 1790.

Oraşul francez în întregime trimise scrisoare Adunării Naţionale, că se dăruieşte Franţei şi împreună cu el Rhonul, comerţul său, Sudul şi jumătate din Provence.

Adunarea Naţională era în ziua aceea reacţionară, nu voia să se certe cu papa şi-l cruţa pe rege, aşa că amina toată povestea.

Ca atare, chiar în clipa aceea, mişcarea din Avignon a fost socotită ca o răzvrătire, iar papa putu să facă din Avignon ceea ce curtea regală ar fi făcut din Paris după căderea Bastiliei, dacă Adunarea ar fi amânat proclamaţia drepturilor omului.

Papa porunci să se anuleze tot ceea ce se făcuse în Comitatul-Venaissin, să se restabilească privilegiile nobililor şi ale clerului şi să se reînscăuneze inchiziţia cu toată rigoarea.

Decretele pontificale fură afişate.

Un om, unul singur, în plină zi în faţa tuturor, îndrăzni ta meargă la zidul pe care stătea afişat decretul şi să-l sfâşie. Se numea Lescuyer.

Nici gând să fie tânăr, deci nu fusese mânat de impetuozitatea vârstei. Nu! Era aproape bătrân şi nici măcar localnic. Era francez din Picardia, înflăcărat dar chibzuit în acelaşi timp, notar vechi, stabilit de multă vreme la Avignon.

A fost o crimă pe care Avignon-ul roman o ţinu minte; o crimă atât de mare încât Fecioara Maria a plâns!

Vedeţi desigur, Avignon este chiar Italia. Îi trebuie cu orice preţ minuni. Şi dacă Dumnezeu nu face, se găseşte fără îndoială careva că să le născocească. Şi minunea mai trebuie încă să fie o minune de-a Fecioarei. Fecioara este totul pentru Italia, ţara asta poetică. La Madonna, tot duhul, tot sufletul şi graiul întreg al italienilor e plin de aceste două cuvinte.

Minunea s-a făcut în biserica Cordelierilor.

Mulţimea a dat fuga acolo.

Că fecioara a plâns, era mare lucru; dar în acelaşi timp se răspândi un zvon, datorită căruia emoţia crescu la culme. Un sipet mare, bine ferecat, fusese purtat prin oraş. Cufărul cu pricina aţâţase curiozitatea locuitorilor din Avignon. Ce putea fi în el?

După două ceasuri nu mai era vorba de un sipet ci de optsprezece lăzi care fuseseră văzute în drum spre Rhon.

Cât despre obiectele pe care le conţineau, un hamal le destăinuise: erau gajurile muntelui de pietate, pe care partidul francez le luă cu el, fiindcă pleca din Avignon.

Gajurile muntelui de pietate, adică bunurile săracilor, de care fuseseră despuiaţi.

Cu cât un oraş este mai calic, cu atât muntele-i de pietate e mai bogat. Puţine case de gajuri se puteau mândri că sunt tot atât de bogate ca muntele de pietate din Avignon.

Aşa ceva nu se mai putea considera ca o problemă de opinie, nu era decât o tâlhărie, o tâlhărie infamă încât şi albii şi roşii alergară la biserica Cordelierilor, strigând că municipalitatea trebuie să le dea socoteală.

Lescuyer era secretarul municipalităţii.

Numele lui fu aruncat în gura mulţimii, nu ca unul ce rupsese cele două decrete pontificale – atunci s-ar fi iscat apărători – ci ca unul ce semnase ordinul către paznicul muntelui de pietate, ca să lase să se ridice gajurile.

Fură trimişi patru oameni ca să-l prindă pe Lescuyer şi să-l aducă în biserică. Fu găsit pe stradă, ducându-se la municipalitate, Cei patru oameni se năpustiră asupra iui şi-l târâră în biserică cu strigăte de fiare sălbatice.

Ajuns acolo, în loc să se afle în casa Domnului, Lescuyer înţelese, după ochii scânteietori ce se fixau asupra lui şi după pumnii întinşi ce-i ameninţau, după strigătele ce-i cereai! Moartea, Lescuyer înţelese că se afla într-unui din cercurile acelea ale infernului, uitate de Dante.

Prin cap nu-i trecu decât un gând, că numai sfâşierea afişelor pontificale putea fi pricina unei asemenea mânii, stârnită împotriva lui. Se urcă în amvon, socotind să-şi facă din el tribună şi cu glasul omului ce nu numai că n-are nimic a-şi imputa, ci e gata s-o ia înc-o dată de la început, prinse a spune:

— Fraţilor, am crezut că revoluţia e necesară şi, ca atare, am procedat, acţionând cu toată puterea de care dispun…

Fanaticii pricepură că, dacă Lescuyer apucă să se explice, Lescuyer e salvat.

Ei n-aveau nicidecum nevoie de aşa ceva. Se năpustiră asupra lui, îl smulseră de la tribună, îl prinseră în mijlocul haitei ce urla, care îl mâna înspre altar scoţând soiul acela de strigăte teribil ce semăna a şuierat de şarpe şi a răget de tigru, acel zu-zu! Ucigaş, caracteristic localnicilor din Avignon.

Lescuyer ştia ce-nseamnă asemenea strigăt fatal; încercă să se refugieze la piciorul altarului.

Dar n-ajunse să se mai refugieze. Se prăbuşi la pământ.

Un meşter mindirigiu, înarmat cu un ciomag, îi trăsese o lovitură atât de sălbatică în cap, încât ciomagul se rupsese în două.

Atunci se năpustiră asupra bietului trup şi, cu acel amestec de sălbăticie şi de bucurie, caracteristic localnicilor din Sud, bărbaţii cântând se apucară să-i ţopăie peste pântec, în timp ce femeile, ca să-i facă să ispăşească blestemele pe care le rostise împotriva papei, îi tăiau, sau ca să ne exprimăm mai bine, îi festonau buzele cu foarfecele.

Şi din mijlocul înspăimântătorului grup se înălţa un strigăt, sau mai curând un horcăit şi horcăitul zicea:

— În numele celui de Sus! În numele Fecioarei! În numele omeniei! Ucideţi-mă mai repe-de!

Horcăitu-i fu auzit; ucigaşii toţi, de parc-ar fi fost într-un singur gând, se depărtară. Îl lăsară pe nenorocit însângerat, desfigurat, zdrobit, să-şi deguste agonia.

Agonia-i dură cinci ceasuri, în timpul cărora în mi; locul hohotelor de râs, a insultelor şi-a glumelor batjocoritoare a mulţimii, sărmanul trup zvâcnea şi tresărea pe treptele altarului.

Lată cum se ucide la Avignon.

Dar aşteptaţi, mai este încă un fel de a ucide.

Unui bărbat din partidul francez îi trecu prin minte să se ducă la muntele de pietate ca să afle adevărul.

Acolo, totul era în bună ordine, nu fusese scos nici măcar un tacâm de argint.

Aşadar, Lescuyer nu fusese asasinat atât de crud şi de barbar drept complice al unui furt, ci ca patriot.

În timpul acela se găsea la Avignon un om ce avea grozavă trecere în faţa norodului.

Toate căpeteniile teribile din Sud îşi câştigaseră o celebritate atât de fatală încât era de-ajuns doar să-i numeşti pentru ca oricine, chiar şi cei mai puţin ştiutori de carte să-i cunoască.

Pe omul nostru îl chema Jourdan.

Lăudăros şi mincinos, îi făcuse pe oamenii de jos să creadă că el tăiase gâtui guverna-torului Bastiliei.

De aceea i se spunea Jourdan Taie-gât.

De fapt, numele lui nu era aşa. Pe el îl chema Mathieu Jouve. Nu era provensal de baştină, venise din Puy-en-Velay. Mai întâi fusese conducător de catâri pe înălţimile aprige care înconjură oraşu-i natal, apoi soldat, fără să fi fost în război; războiul l-ar fi făcut poate mai omenos; – apoi ţinuse o tavernă la Paris.

La Avignon era negustor de garanţă.

Strânse vreo trei sute de oameni, puse stăpânire pe porţile oraşului, lăsând în faţa lor o jumătate din oaste şi, cu restul, porni asupra bisericii Cordelierilor având în frunte două tunuri.

Le puse în bătaie, dinaintea bisericii şi trase la voia întâmplării.

Ucigaşii se împrăştiară ca un stol de păsări înspăimântate, lăsând câţiva morţi pe treptele bisericii.

Jourdan şi oamenii lui păşiră peste cadavre şi intrară în sfântul lăcaş.

Nu mai rămăsese înăuntru decât Sf. Fecioară şi nenorocitul de Lescuyer, ce răsufla încă.

Jourdan şi camarazii săi se păziră să-i dea lui Lescuyef lovitura de graţie şi să-l săvârşească: agonia sa era mijlocul suprem de aţâţare. Ei luară acel rest de om viu, pe trei sferturi cadavru, şi-l duseră cu ei sângerând, gâfâind încă şi horcăind.

Fiecare o rupea de fugă din faţa unei asemenea privelişti, închizând uşile şi ferestrele după el.

După un ceas, Jourdan şi cei trei sute de oameni ai săi erau stăpânii oraşului.

Lescuyer murise, dar lucrul nu mai avea importanţă; da agonia lui nu mai era nevoie.

Jourdan se sluji de teroarea pe care o inspira şi arestă vreo optzeci de persoane, ucigaşi sau pretinşi ucigaşi ai lui Lescuyer.

Treizeci dintre ei poate că nici nu puseseră piciorul în biserică, dar când îţi stă la îndemână un prilej minunat să ta

descotoroseşti de duşmani trebuie să te foloseşti de el, prilejurile minunate sunt rare.

Cele optzeci de persoane fură înghesuite în turnul Groazei, istoriceşte fu numit Turnul Gheţăriei.

Dar, de ce să i se fi schimbat numele în Turnul Groazei? Cuvântul e infam, dar se potri-veşte de minune cu acţiunea infamă ce urma să se petreacă în el.

Fusese şi teatrul torturilor de pe vremea inchiziţiei.

Astăzi se mai vede încă de-a lungul zidurilor sale funinginea grasă ce se înălţa odată cu fumul rugului pe care se mistuiau cărnurile omeneşti. Astăzi ţi se mai arătă încă uneltele torturii, păstrate cu sfinţenie: cazanul, cuptorul, roţile de tortură, lanţurile, celulele subterane, până la osemintele vechi; nimici nu lipseşte.

În turnul acela, clădit de Clement al V-lea, fură închişi cei optzeci de ostateci.

Dar, odată arestaţi şi închişi în Turnul Groazei, cei optzeci de ostateci i-au căzut lui Jourdan pe cap ca un adevărat bucluc.

Cine să-i judece?

Nu existau alte tribunale legal constituite decât cele ale papei.

Să-i ucidă pe nenorociţii aceia la fel cum şi ei îl uciseră pe Lescuyer?

Am spus că o treime, poate o jumătate dintre ei nu numai că nu luaseră nici într-un fel parte la asasinat, dar nici nu puseseră măcar piciorul în biserică.

Să-i ucidă! Măcelul ar fi fost pus pe seama represaliilor.

Dar, ca să ucizi optzeci de persoane era nevoie de un număr oarecare de călăi.

Un soi de tribunal, improvizat de Jourdan, îşi stabilise sediul într-una din sălile palatului. Avea un grefier, pe nume Raphel, un preşedinte pe jumătate italian şi pe jumătate francez, orator în vorbirea populară, pe care-l chema Barbevournin de la Roua, apoi trei sau patru bieţi pârâiţi:

un brutar, un cârnăţar. Numele li se pierd în neînsemnătatea condiţiei lor.

Oamenii aceia strigau:

— Trebuie ucişi cu toţii, dacă scapă unul singur va sluji de martor.

Dar, aşa cum am mai spus-o, lipseau ucigaşii.

Abia dacă erau la îndemâna vreo douăzeci de bărbaţi în curte, toţi făcând parte din oamenii de rând ai Avignon-ului: un peruchier, un cizmar de damă, un cârpaci, un zidar, un dulgher; şi toţi abia de erau înarmaţi, la întâmplare, unul cu o sabie, altul cu o baionetă, ăsta cu un drug de fier, celălalt cu o bucată de lemn călită în foc.

Toţi oamenii aceia, potoliţi de-o ploaie de octombrie.

Era greu să faci din ei nişte ucigaşi.

Bine! Aşa ar fi să fie, dar oare ce e greu pentru diavol? În asemenea soiuri de întâmplări există un ceas în care se pare că dumnezeu părăseşte jocul. Atunci vine rândul diavolului.

Diavolul în persoană intră în curtea acea rece şi glodoasă.

Îşi luase înfăţişarea, forma şi chipul unui spiţer din regiune, pe nume Mendes: el aşează o masă luminată de două felinare; pe masa aceea puse pahare, stacane, ulcele şi sticle.

Ce băutură blestemată se află între pereţii misterioaselor recipiente cu formele lor bizare, nu se ştie, dar efectul fu bine cunoscut.

Toţi cei ce se adăpată din licoarea Satanei se simţiră cuprinşi de o neaşteptată furie febrilă, de-o nevoie de crimă şi de sânge.

Din clipă acea le-a fost de ajuns să li se arate doar uşa, că se şi năpustiră în temniţă. Masacrul dură toată noaptea; toată noaptea urlete, vaiete, horcăieli de moarte se auziră înălţându-se din beznă.

Au ucis tot, au măcelărit tot, bărbaţi şi femei. A ţinut mult. Ucigaşii, am spus-o, erau beţi şi prost înarmaţi. Totuşi, până la urmă au izbutit.

Printre ucigaşi, un copilandru se evidenţia prin cruzimea-i bestială, prin setea-i nepo-tolită de sânge.

Era fiul lui Lescuyer.

Ucidea şi-apoi iarăşi ucidea. Se lăuda că el singur, cu mâna-i de copil, ucisese zece băr-baţi şi patru femei.

— Bravo! Pot să ucid cât poftesc! N-am încă cincisprezece ani, n-au ce să-mi facă!

Pe măsură ce ucideau, aruncau morţi şi răniţi în turnul Groazei, hoiturile la un loc cu cei vii, îi prăbuşeau de la şaizeci de picioare înălţime: mai întâi fură aruncaţi bărbaţii, pe ur-mă femeile. Le-a trebuit ucigaşilor timp ca să violeze cadavrele celor ce erau tinere şi frumoase.

Pe la ora nouă dimineaţa, după douăsprezece ceasuri de masacru, o voce mai striga încă din fundul mormântului aceluia:

— Fie-vă milă! Veniţi de mă ucideţi, nu pot muri.

Un bărbat, Bouffier armurierul, se aplecă asupra găurii şi privi; ceilalţi nu îndrăzneau.

— Cine strigă de acolo? Întrebară cu toţii.

— Lami, răspunse Bouffier.

Pe urmă, când se apropie de ceilalţi:

— Ei, făcură ei, ia spune-ne, ce-ai văzut în fund?

— Un soi de magiun de tot hazul, zise el; un fel de talmeş-balmeş de bărbaţi şi femei, de preoţi şi de fete frumoase, de-ţi vine să mori de râs.

„Hotărât lucru, omul e o omidă primejdioasă…!” îi spunea contele de Monte-Cristo domnului de Villefort.

Ei bine, în oraşul acela încă însângerat, încă înfierbântat, încă înduioşat de asemenea măceluri, avem să le aducem pe cele două personaje principale din povestirea noastră.

Capitolul I Masă comună.

La 9 octombrie a anului 1799, pe o zi frumoasă de toamnă meridională, când la cele două margini ale departamentului Provence se coc portocalele de Hyčres şi strugurii de Saint-Péray, o caleaşca purtată de trei căi de poştă trecea cu toată viteza pe podul de peste apa Durance, între Cavaillon

şi Chateau-Renard, îndreptându-se spre Avignon, vechiul oraş papal, pe care un decret din 25 mai 1791 îl alipise Franţei, cu opt ani mai înainte, alipire confirmată prin tratatul semnat în 1797, la Tolentino, între generalul Bonaparte şi papa Pius al VI-lea.

Trăsura intră prin poarta Aix, traversă fără să-şi încetinească viteza în toată lungimea-i, oraşul cu străzi înguste, strâmte şi întortocheate, clădit în acelaşi timp şi împotriva vântului şi împotriva soarelui şi avu să se oprească la cincizeci de paşi de poarta Oulle, la hotelul Palais-Egalité, căruia începuse cu binişorul să i se spună iarăşi Palais-Royal, nume pe care-l purtase odinioară şi pe care-l poartă încă şi astăzi.

Cele câteva cuvinte de mai sus, aproape fără nici o însemnătate, în privinţa firmei hotelului, în faţa căruia se oprise diligenţa, asupra căreia stăm cu ochii ţintă, arată destul de bine halul în care se găsea Franţa sub guvernul de reacţiune termidoriană [9], ce purta numele de Directorat.

După lupta revoluţionară, care se desăvârşise în răstimpul dintre 14 iulie 1789 şi 9 termidor 1794; după zilele de 5 şi 6 octombrie, 21 iunie, 10 august, 2 şi 3 septembrie, 21 mai, 29 termidor şi 1 prerial [10] după ce a văzut cum căzuse capul regelui şi al judecătorilor săi, capul reginei şi al acuzatorului ei, capetele Girondinilor, Cordelierilor, moderaţilor şi Jacobinilor, Franţa încerca sila cea mai înspăimântătoare şi mai dezgustătoare dintre toate câte sunt, sila de sânge!

Se înturna dacă nu la nevoia de regalitate, cel puţin la dorinţa de a avea un guvern tare, în care să se poată încrede, pe care să se poată bizui, care să se pună în mişcare pentru ea şi care să-i poată îngădui să se odihnească, în timp ce el ar fi acţionat.

În locul unui asemenea guvern vag dorit, Franţa avea Directoratul acela slab şi nehotărât, alcătuit pentru moment din pofticiosul Barras, intrigantul Sieyčs, bravul Moulin,

neînsemnatul Roger Ducos ţi din cinstitul dar puţin cam prea naivul Gohier.

Ca urmare, o demnitate mediocră în afară şi o linişte foarte contestabilă înăuntru.

Nu-i mai puţin adevărat că în momentul în care ne aflăm, armatele noastre, atât de glorioase în timpul epicelor campanii din 1796 şi 1797, pentru o clipă respinse şi împinse spre Franţa, datorită nepriceperii lui Schérer la Verona şi la Cassano şi datorită înfrângerii şi morţii lui Joubert la Novi, încep să reia ofensiva. Moreau l-a bătut pe Suvorov la Bassignano. Brune l-a bătut pe ducele de York şi pe generalul Hermann la Bergen. Masséna i-a nimicit pe austro-ruşi la Zürich. Korsakof a scăpat ca prin urechile acului, pe când austriacul Hotz, împreună cu alţi trei generali, au fost ucişi, tar cinci făcuţi prizonieri.

Masséna a salvat Franţa la Zürich, aşa cum Villars, cu nouăzeci de ani mai înainte, o salvase la Denain.

Dar, înăuntru, treburile nu mergeau chiar atât de bine, iar guvernarea directorială era, trebuie s-o spunem, tare stânjenită pe de-o parte de războiul din Vendeea, iar pe de alta de tâlhăriile la drumul mare din Sud, de care locuitorii din Avignon, potrivit obiceiurilor lor, erau departe de a rămâne străini.

Fără îndoială, cei doi călători ce coborâră din poştalionul oprit la uşa hotelului Palais Royal aveau oarecare dreptate să se teamă de starea de spirit în care se găseau locuitorii mereu frământaţi din oraşul papal, deoarece, puţin mai sus de Orgon, în locul în care trei drumuri stau în faţa călătorilor – unul ducând la Nimes, al doilea la Carpentras, al treilea la Avignon – surugiul oprise caii şi, întorcându-se, întrebase:

— Cetăţenii trec prin Avignon sau prin Carpentras?

— Care din cele două căi e mai scurtă? Întrebase cu vocea tăioasă şi stridentă cel mai vârstnic dintre cei doi călători, care, deşi vizibil mai în vârstă, abia să fi avut vreo treizeci de ani.

— Ei, drumul prin Avignon, cetăţene, e mai scurt cu cel puţin o leghe şi jumătate.

— Atunci, răspunse el, s-o apucăm pe drumul Avignon-ului.

Şi vehiculul reluă un galop ce vădea că cetăţenii călători, aşa cum îi numea surugiul, deşi calificativul de domn începuse să reintre în. Vorbire, aveau să plătească pe puţin treizeci de bani pentru zorul cu care erau mânaţi caii.

Aceeaşi dorinţă de a nu pierde cumva timpul se manifestă şi la intrarea în hotel.

Acolo, ca şi pe drum, tot cel mai vârstnic dintre călători luă cuvântul. Întrebă dacă se putea lua masa fără zăbavă, iar felul în care era făcută întrebarea arăta că era gata să se lipsească de o grămadă de pretenţii gastronomice, cu condiţia ca masa comandată să fie servită numaidecât.

— Cetăţene, răspunse birtaşul, care, la duruitul roţilor trăsurii, dăduse fugă, cu şervetul pe braţ, în întâmpinarea călătorilor, veţi fi servit numaidecât şi cum se cuvine în camera dumneavoastră; dar, de mi-aţi îngădui să vă dau un sfat…

Se cocli o clipă:

— Hai, dă! Dă! Zise cel mai tânăr dintre cei doi călători, deschizând gura pentru întâia oară.

— Ei bine, ce-ar fi să luaţi masa, pur şi simplu, la un loc cu ceilalţi, cum face în clipa de faţă călătorul ce-i aşteptat de trăsură aceea gata înhămată. Masa este excelentă şi-i gata servită.

Birtaşul arăta în acelaşi timp o trăsură pregătită cât se poate de comod şi plăcut, la care erau într-adevăr înhămaţi doi căi ce băteau din picioare, pe când surugiul îşi încerca răbdarea, golind pe marginea ferestrei o sticlă de vin de Cahors.

Prima mişcare a celui căruia i se adresa asemenea propunere fu negativă. Cu toate acestea, după o clipă de gândire, cel mai vârstnic dintre cei doi călători, ca şi cum ar fi revenit asupra primei sale hotărâri, făcu însoţitorului său un semn de întrebare.

Acesta îi răspunse cu o privire ce însemna: „Doar ştiţi că sunt la ordinele dumneavoastră”.

— Ei bine, fie, spuse cel ce părea că are sarcina să ia iniţiativa, vom lua masa la un loc cu ceilalţi.

Pe urmă, întorcându-se către surugiu, care îi aştepta cu pălăria în mână poruncile:

— Într-o jumătate de ceas, cel mai târziu, zise el, caii să fie înhămaţi la trăsură.

Şi, lăsându-se îndrumaţi de chelnerul-şef, amândoi intrară în sufragerie, cel mai vârstnic dintre ei mergând înainte, celălalt venind după dânsul.

Se ştie în general impresia pe care o produc comesenilor noii veniţi la o masă în pensiune. Toate privirile se întorseră spre cei doi, când intrară; discuţia, ce părea destul de însufleţită, se întrerupse.

Grupul comesenilor era alcătuit din obişnuiţii birtului: călătorul a cărui trăsură aştepta gata înhămată la uşă, apoi un negustor de vinuri din Bordeaux, stabilit vremelnic la Avignon pentru nişte pricini pe care le vom arăta mai acuşi şi încă un oarecare număr de călători, mergând cu diligenţa de la Marsilia la Lyon.

Noii veniţi salutară comesenii cu o uşoară înclinare din cap şi se aşezară în celălalt capăt al mesei, izolându-se de restul comesenilor printr-un spaţiu de trei, patru tacâmuri.

Asemenea soi de rezervă aristocratică spori curiozitatea al cărei obiect erau cei doi; de altfel, se simţea că ai de-a face cu nişte personaje de o distincţie incontestabilă, cu toate că straiele lor erau de cea mai desăvârşită simplitate.

Amândoi purtau cizme răsfrânte peste pantalonul scurt, haine cu pulpane lungi, mantale de călătorie şi pălării cu boruri mari, cu alte cuvinte, aproape costumul tuturor tinerilor epocii, dar părul lung şi lins şi cravată neagră, strânsă în jurul gâtului, după moda militarilor, îi deosebea de eleganţii Parisului şi chiar de cei din provincie.

Muscadinii – aşa suna numele ce li se dădea pe-atunci tinerilor regalişti la modă din 1793 – muscadinii purtau aşa-

zisele urechi de câine, înfoindu-se spre tâmple şi părul strâns într-un conci la ceafă, iar cravata imensă cu capetele lungi fluturând, înăuntrul căreia se prăpăstuia bărbia.

Unii împingeau reacţiunea până la a se sluji de pudră. Cât despre portretul celor doi tineri, arăta două tipuri cu desăvârşire opuse.

Cel mai vârstnic din ei, cel care de câteva ori luase iniţiativa, după cum am băgat de seamă şi a cărui voce chiar şi în mlădierile cele mai familiare trăda obişnuinţa de a comanda, era, după cum am spus, un bărbat de vreo treizeci de ani, cu părul negru despărţit de o cărare pe mijlocul frunţii, lins, căzându-i de-a lungul tâmplelor până pe umeri. Avea pielea feţei pârlita, ca omul ce călătoreşte prin ţările meridionale, buzele subţiri, nasul drept, dinţii albi şi ochii aceia de vultur pe care Dante îi atribuise lui Cezar.

Mai curând scund de statură decât înalt, avea mâna delicată, iar piciorul fin şi elegant. Din ţinuta lui se desprindea un soi de stângăcie care arăta că în momentul acela purta un costum cu care nu era deloc deprins şi, când vorbise, dac-ar fi fost pe malurile Loarei în loc să fie pe malurile Rhonului, interlocutorul său ar fi putut observa că în rostire avea un uşor accent italian.

Însoţitorul său părea cu trei sau patru ani mai tânăr ca el. Era un tânăr frumos, îmbujorat la faţă, cu părul blond, ochii de-un albastru deschis, nasul hotărât şi drept, bărbia ieşită în afară, dar aproape imberb. Poate să fi fost cu două degete mai înalt decât tovarăşul său şi cu toate că era de-o statură sub mijlocie, părea atât de bine legat în tot întregul său, atât de minunat şi nestânjenit în toate mişcările, încât era lesne de ghicit că trebuie să fi fost, de nu tare puternic, cel puţin de-o iuţeală şi de-o îndemânare puţin obişnuite.

Deşi era îmbrăcat la fel, deşi se prezenta pe picior de egalitate, părea să aibă pentru tânărul cel oacheş un respect deosebit ce, neputându-se datora vârstei, fără îndoială se datora unei inferiorităţi a condiţiei sociale. În

afară de asta, tânărul îi spunea „cetăţene”, pe câtă vreme însoţitorul său îl chema pur şi simplu Roland.

Observaţiile de mai sus, pe care noi le facem numai ca să-l iniţiem mai temeinic pe cititor în povestirea noastră, probabil că n-au fost nicidecum făcute în toată întinderea lor şi de comesenii de la ospăţul acela în comun; căci, după câteva clipe de atenţie dăruite noilor veniţi, privirile li se desprinseră de pe ei, iar conversaţia întreruptă o clipă-două îşi reluă cursul.

Trebuie să mărturisim că se dezbătea un subiect dintre cele mai interesante pentru călători: se povestea despre poprirea unui poştalion având misiunea să ducă o sumă de şaizeci de mii de franci ce aparţineau guvernului. Poprirea avusese loc în ajun, pe drumul de la Marsilia la Avignon, între Lambesc şi Pont-Royal.

La cele dintâi cuvinte ce fură rostite cu privire la întâmplare, cei doi tineri ciuliră urechile cu un vădit interes.

Evenimentul se petrecuse chiar pe drumul pe care tocmai îl străbătuseră şi cel ce povestea era chiar unul dintre actorii principali ai acelei scene la drumul mare.

Era negustorul de vinuri din Bordeaux.

Cei ce păreau mai curioşi să afle amănunte erau călătorii din diligenţa care tocmai sosise şi care avea să plece. Ceilalţi comeseni, cei ce erau din localitate, păreau a fi destul de la curent cu asemenea soiuri de catastrofe, încât erau gata să dea ei amănunte în loc să le primească.

— Aşadar, cetăţene, zise un domn pântecos în care se înghesuia de spaimă o femeie mare, uscată şi slabă, zici că tocmai pe drumul pe care l-am urmat a avut loc furtul?

— Da, cetăţene, între Lambesc şi Pont-Royal. N-aţi băgai de seamă un loc unde drumul urcă şi se îngustează între două măguri? Acolo sunt o mulţime de stânci ascuţite.

— Da, da, dragul meu, făcu femeia, strângându-şi soţul de braţ, am băgat de seamă; ba chiar am spus, ia adu-ţi aminte: „Iată un loc primejdios, îmi place să trec pe-aici mai curând ziua decât noaptea”.

— Oh! Doamnă, exclamă un tânăr a cărui voce afecta în vorbire graseiatul la modă şi care, în mod obişnuit, părea că exercită asupra celor ce luau masa în pensiune dreptul suprem al conversaţiei, ştiţi că pentru domniile-lor confraţii lui Iehu nu există nici zi nici noapte.

— Cum, cetăţene? Întrebă doamnă mai înspăimântată încă, aţi fost popriţi în plină zi?

— În plină zi, cetăţeancă, la ceasurile zece de dimineaţă.

— Şi câţi erau? Întrebă şi domnul cel pântecos.

— Patru, cetăţene.

— Şedeau la pândă pe drum?

— Nu. Au sosit călări, înarmaţi până-n dinţi şi mascaţi.

— Aşa li-i obiceiul, făcu tânărul obişnuit al pensiunii; nu-i aşa c-au spus „Să nu cumva să vă apăraţi, nu vi se face nici un rău; n-avem treabă decât cu banii guvernului”.

— Cuvânt cu cuvânt, cetăţene.

— Apoi, urmă cel ce părea atât de bine informat, doi au descălecat, au aruncat frâiele cailor celorlalţi doi tovarăşi şi l-au şomat pe însoţitorul poştalionului să le dea banii.

— Cetăţene, zice bărbatul pântecos, uimit, dumneata povesteşti lucruri de parcă le-ai fi văzut.

— Domnul poate că era de faţă, îşi dădu părerea unul dintre călători – pe jumătate glumind, pe jumătate bănuindu-l.

— Nu ştiu, cetăţene, dacă rostind cele de mai sus ai avut de gând să-mi spui o necuviinţă, răspunse nepăsător tânărul care venise în ajutorul povestitorului aşa de binevoitor şi cu atâta pricepere; dar părerile mele politice mă fac să nu consider bănuiala dumitale drept o insultă. Dacă aş fi avut nenorocul să mă aflu printre cei ce au fost atacaţi, sau cinstea de a face parte dintre cei ce atacau, aş spune-o la fel de făţiş atât într-un caz cât şi în celălalt. Dar ieri dimineaţă, la ceasurile zece, tocmai în clipa în care fu oprită la patru leghe de-aici diligenţa, eu îmi luam masa liniştit, chiar în locul acesta şi, luaţi aminte, tocmai cu cei

doi cetăţeni ce-mi fac în clipa de faţă cinstea de a sta la dreapta şi la stânga mea.

— Şi, întrebă cel mai tânăr dintre cei doi călători care tocmai se aşezaseră la masă şi pe care însoţitorul său îl strigă pe numele de Roland, câţi bărbaţi eraţi în poştalion?

— Staţi puţin! Cred că eram… Da, aşa e, eram şapte bărbaţi şi trei femei.

— Şapte bărbaţi fără de vizitiu? Întrebă iarăşi Roland.

— Bineînţeles.

— Şi, fiind şapte bărbaţi, v-aţi lăsat prădaţi de patru bandiţi? Bravo, felicitările mele, domnilor.

— Ştiam cu cine avem de-a face, răspunse negustorul de vin şi nu aveam de ce să ne apărăm.

— Cum? Îi luă vorbă din gură tânărul, cu cine aveaţi de-a face? Păi, aveaţi de-a face, după câte-mi pare, cu nişte hoţi, cu nişte tâlhari!

— Nicidecum; şi-au spus numele.

— Şi-au spus numele?

— Ne-au spus: „Domnilor, e de prisos să vă apăraţi j doamnelor, să n-aveţi teamă; nu suntem tâlhari la drumul mare; noi suntem confraţi ai lui Iehu.

— Da, sări tânărul de la masă, au obiceiul să prevină, ca să înlăture confuziile.

— Ei na! Exclamă Roland, dar cine-i, mă rog, acel Iehu, care are confraţi atât de politicoşi? E căpitanul lor?

— Domnule, interveni un bărbat ale cărui haine aveau ceva ce aducea cu cele ale unui preot secularizat şi care părea şi el nu numai un obişnuit al pensiunii, ci şi un iniţiat în misterele onorabilei corporaţii ale cărei merite tocmai se discutau, dacă aţi fi fost mai priceput, aşa cum nu păreţi a fi, în lecturile textelor sfinte, atunci aţi fi ştiut că sunt cam vreo două mii şase sute de ani de când Iehu a murit şi, ca atare, nu poate, în timpul în care ne aflăm, să mai oprească poştalioanele la drumul mare.

— Domnule abate, răspunse Roland, care recunoscuse în el pe un om al Bisericii, cum, în ciuda tonului puţin cam

înăcrit cu care vorbiţi, păreţi a fi un om tare instruit, îngăduiţi-i unui biet ignorant să vă ceară câteva amănunte în privinţa acelui Iehu, mort de două mii şase sute de ani împliniţi şi care, cu toate acestea, se bucură de cinstea de a avea nişta confraţi, ce-i poartă numele.

— Iehu? Începu omul Bisericii cu acelaşi glas oţetit, a fost un rege al Israelului, uns ca atare de către Elisei, sub legământul de a pedepsi crimele săvârşite de tot neamul lui Ahab şi al Isabelei şi de a-i ucide pe toţi preoţii lui Baal.

— Domnule abate, ripostă tânărul râzând, vă mulţumesc da explicaţie. Nu mă îndoiesc că este exactă şi mai cu seamă foarte savantă. Numai că, trebuie să vă mărturisesc, n-am. Aflat prin ea mare lucru.

— Cum, cetăţene, intră în vorbă iarăşi tânărul ce mânca regulat în pensiune, dumneata nu înţelegi că Iehu e Majestatea-Sa Ludovic al XVIII-lea, uns rege cu condiţia de a pedepsi crimele Revoluţiei şi de a ucide preoţii lui Baal, adică pe toţi cei ce au luat cât de cât parte la groaznica stare de lucruri care de şapte ani încoace e numită Republică?

— Hm! Da! Făcu tânărul nostru. De fapt, înţeleg. Dar, printre cei împotriva cărora confraţii lui Iehu sunt însărcinaţi să lupte, dumneavoastră socotiţi şi pe bravii soldaţi care au alungat inamicul de la graniţele Franţei şi pe iluştrii generali ce-au comandat armatele din Tirol, de la Sambre-et-Meuse şi din Italia?

— Dar nici nu mai încape îndoială, pe aceia încă cei dintâi şi înaintea tuturor.

Ochii tânărului aruncară fulgere, nările i se umflară, iar buzele i se strânseră. Se ridică de pe scaun, dar însoţitorul său îl apucă, îl trase de pulpana hainei şi-l făcu să se reaşeze, în timp ce cu o singură privire îl sili să tacă.

Apoi, cel ce dăduse asemenea dovadă de stăpânire, luând cuvântul pentru întâia oară, spuse, adresându-se tânărului de la masa pensiunii:

— Cetăţene, fiţi îngăduitor cu doi călători care sosesc de la marginea lumii, cum am spune din America sau din India, care au părăsit Franţa de doi ani de zile, care nu ştiu absolut nimic din cele ce s-au petrecut aici şi care sunt dornici să afle.

— Dar, mai încape îndoială, răspunse cel căruia îi fuseseră adresate cuvintele de mai sus. E cât se poate de firesc, cetăţene. Întrebaţi şi vi se va răspunde.

— Ei bine, urmă tânărul oacheş, cu ochi de vultur, cu părul negru şi lins, cu pielea feţei că granitul, acum, că ştiu ce-i cu Iehu şi în ce scop s-a alcătuit echipa lui de confraţi, aş dori să aflu, ce fac confraţii lui cu banii pe care-i adună.

— Vai! Doamne, e foarte simplu, cetăţene. Doar ştiţi cât de mult se vorbeşte de restaurarea monarhiei Bourbonilor?

— Nu, nu ştiam, răspunse tânărul negricios, cu un ton pe care de prisos se străduia să-l prefacă naiv. Sosesc, aşa cum vă spuneam, de la marginea lumii.

— Cum! Nu ştiaţi atâta lucru? Ei bine, în şase luni va fi fapt împlinit.

— Chiar de-adevărat?

— Aşa cum am cinstea să v-o spun, cetăţene.

Cei doi tineri cu înfăţişarea militărească schimbară între ei o privire şi un surâs, cu toate că tânărul blond părea sub povara unei vii nerăbdări.

Cel ce vorbea cu ei urmă:

— Lyon e cartierul general al conspiraţiei, dacă totuşi conspiraţie poate fi numit un complot ce se urzeşte ziua-n amiaza mare. Denumirea de guvern provizoriu s-ar potrivi mai bine.

— Ei, fie, cetăţene, făcu tânărul negricios, cu o politeţe ce nu era lipsită de ironie, să-i zicem guvern provizoriu.

— Guvernul provizoriu, despre care vorbim, îşi are statul său major şi armatele sale.

— Nu! Stat major poate… Dar armate…

— Vă repet, armatele sale.

— Dar unde sunt armatele acelea?

— Iată, una se organizează în munţii Auvergne, sub comanda domnului de Chardon; alta în munţii Jura, sub comanda domnului Teyssonnet; în sfârşit o a treia, care e gata, pe picior şi chiar în condiţii minunate la ceasul de faţă, în Vendcea, sub comanda lui Escarboville, a lui Achille Leblond şi a lui Cadoudal.

— Ca să vă spun drept, cetăţene, îmi faceţi un real serviciu aducându-mi la cunoştinţă toate veştile astea. Credeam că Bourbonii sunt cu desăvârşire resemnaţi şi împăcaţi cu exilul. Mai credeam că poliţia e făcută în aşa fel încât să nu mai existe nici comitete provizorii regaliste în mările oraşe şi nici bandiţi la drumul mare. În sfârşit, credeam că Vendeea e pacificată cu desăvârşire de generalul Hoche.

Tânărul căruia i se adresaseră părerile de mai sus izbucni în râs.

— Dar, mă rog, de unde veniţi dumneavoastră? Exclamă el, de unde veniţi?

— V-am spus-o, cetăţene, de la capătul pământului.

— Se şi vede.

Pe urmă, continuând:

— Ei bine, înţelegeţi, Bourbonii nu mai sunt bogaţi. Emigraţii, ale căror bunuri au fost vândute, sunt ruinaţi. E cu neputinţă să pui pe picior două armate şi să întreţii o a treia fără bani. Se găseau astfel în încurcătură. Numai Republica ar fi fost în stare să plătească solda duşmanilor ei. Ori, nu era deloc probabil că ea s-ar fi hotărât s-o facă prin bună înţelegere.

Atunci, fără a mai încerca cu ea asemenea târguiala scabroasă, s-a găsit cu cale că e mai simplu să i se ia banii decât să i se ceară.

— Ah! În sfârşit înţeleg.

— Slavă Domnului!

— Confraţii lui Iehu sunt intermediarii dintre Republică şi contrarevoluţie, sunt perce-ptorii generalilor regalişti.

— Da, asemenea lucru nu mai e furt, ci o operaţie militară, un act de vitejie ca oricare altul.

— Întocmai, cetăţene, văd c-aţi înţeles. Iar în privinţa furtului, sunteţi acuma tot atât de atotştiutor cât şi noi.

— Dar, strecură cu timiditate negustorul de vinuri din Bordeaux, dacă domnii confraţi ai lui Iehu – luaţi aminte că nu spun nimica de rău – dacă domnii confraţi ai lui Iehu nu râvnesc decât la banii guvernului…

— La banii guvernului, nu la alţii. Nu-i nici un exemplu c-ar fi prădat pe vreun particular.

— Nici un exemplu?

— Niciunul.

— Atunci cum se face că ieri, odată cu banii guvernului, au luat cu ei şi suma de două sute de ludovici ce era a mea?

— Dragă domnule, răspunse tânărul ce-şi lua masa în pensiune, v-am spus doar că trebuie să fi fost la mijloc o eroare şi că, aşa cum mă numesc eu Alfred de Barjols, tot aşa şi banii aceia vi se vor restitui într-o zi sau alta.

Negustorul de vinuri scoase un suspin şi clătină din cap ca unul ce mai păstrează oarecare îndoieli, cu toate asigurările ce-i sunt date.

Dar, în clipa aceea, ca şi cum angajamentul pe care şi-l luase tânărul nobil, care tocmai îşi dăduse în vileag condiţia-i socială, spunându-şi numele, ar fi trezit simţul delicateţei la cei pentru care el se pusese chezaş, un cal se opri în faţa uşii, se auziră paşi pe coridor, uşa de la sufragerie se deschise şi un om mascat şi înarmat până-n dinţi apăru pe prag.

— Domnilor, spuse el în mijlocul liniştii adânci prilejuite de ivirea lui, nu cumva se află printre dumneavoastră un călător pe numele său Jean Picot, care se găsea ieri în diligenţă ce-a fost oprită între Lambesc şi Pont-Royal?

— Ba da, făcu negustorul de vinuri în culmea uimirii.

— Dumneavoastră sunteţi? Întrebă omul mascat.

— Da, eu sunt.

— Nu vi s-a luat nimic?

— Ba da, mi-a fost luat un sac cu bani, sigilat, cu două sute de ludovici, pe care-l încredinţasem conducătorului.

— Şi trebuie să adaug, interveni tânărul nobil din pensiune, că în clipa de mai înainte chiar, domnia sa vorbea despre sacul de bani şi-l socotea pierdut.

— Domnul s-a înşelat, răspunse necunoscutul mascat, noi purtăm război cu guvernul şi nu cu persoanele particulare: noi suntem confraţi şi nu tâlhari. Poftiţi cei două sute de ludovici, domnule, şi, dacă o asemenea greşeală s-ar mai întâmpla În viitor, reclamaţi şi prezentaţi-vă în numele lui Morgan.

Cu aceste cuvinte, omul mascat depuse un sac de galbeni în partea dreaptă a negustorului de vinuri, îi salută curtenitor pe oaspeţii pensiunii şi ieşi, lăsându-i pe unii înmărmuriţi de spaimă şi pe alţii în culmea uimirii faţă de o asemenea cutezanţă.

Capitolul II Un proverb italian.

La drept vorbind, cu toate că cele două sentimente pe care tocmai le-am indicat, erau sentimentele dominante, ele nu se manifestau nicidecum la toţi cei ce se aflau de faţă într-un grad asemănător. Nuanţele se diferenţiaţi după sex, după vârsta, după fire, ba, mai c-am putea spune şi după poziţia socială a celor din asistenţa.

Negustorul de vinuri, Jean Picot, interesatul principal în evenimentul ce tocmai se petrecuse, recunoscând de la prima vedere, după costum, după arme şi după mască, pe unul dintre oamenii cu care avusese de-a face în ajun, la apariţia acestuia mai întâi încremenise de uluire. Apoi, puţin câte puţin, înţelegând pricina vizitei pe care i-o făcea banditul misterios, trecuse de la uluire la bucurie, străbătând toate nuanţele intermediare ce despart cele două sentimente. Sacul lui cu galbeni se afla lângă el şi s-ar fi putut spune că nu îndrăznea să-l atingă. Poate se temea că nu cumva în clipa în care ar pune mâna pe el, să-l vadă topindu-se ca aurul pe care în vis crezi că l-ai găsit şi care se face nevăzut chiar înainte de-a deschide ochii, în răstimpul acela de luciditate progresivă, ce desparte somnul adânc de deşteptarea deplină.

Domnul cel pântecos din diligentă şi soţia lui manifestaseră, ca şi ceilalţi călători ce făceau parte din acelaşi convoi, cea mai adevărată şi mai desăvârşită groază. Aşezat în stânga lui Jean Picot, când văzu banditul apropiindu-se de negustorul de vinuri, în nădejdea iluzorie că va păstra o distanţă respectabilă între el şi confratele lui Iehu, îşi trase scaunul înapoi peste cel a al soţiei, care, lăsându-se împinsă, încerca şi ea la rândul ei să şi-l tragă înapoi pe-al ei. Dar cum scaunul următor era cel al cetăţeanului Alfred de Barjols, care n-avea nici un motiv să se teamă de nişte oameni despre care îşi manifestase o părere atât de grozavă şi de binevoitoare, scaunul soţiei domnului pântecos găsise un obstacol în neclintirea celui pe care şedea tânărul nobil încât, aşa cum se întâmplase şi la Marengo cu opt-nouă luni mai târziu, când generalul şef socotise că era timpul să reia ofensiva, mişcarea de tragere înapoi a scaunului fu stăvilită.

Cât despre acesta – vorbim de cetăţeanul Alfred de Barjols – înfăţişarea lui, cât şi cea a abatelui care dăduse explicaţia biblică în privinţa lui Iehu, regele Israelului şi a misiunii pe care o primise de la Elisei, înfăţişarea lui, s-o spunem făţiş, fusese cea a unui om care nu numai că nu se teme câtuşi de puţin, ci care se aştepta chiar la evenimentul ce se petrecea, oricât de neaşteptat părea să fie un asemenea eveniment. Cu surâsul pe buze îl urmărise cu privirea pe omul mascat şi, dacă toţi oaspeţii n-ar fi fost atât de preocupaţi de cei doi actori principali ai scenei ce se desfăşura, ar fi putut băga de seamă un semn aproape imperceptibil cu ochiul, schimbat între bandit şi tânărul nobil, semn ce se repetă aproape în aceeaşi clipă şi între tânărul nobil şi abate.

Dinspre partea lor, cei doi călători, pe care i-am introdus în sala mesei comune şi care, după cum am mai spus-o, se ţineau destul de retraşi la un capăt de masă, păstraseră atitudinea caracteristică firilor lor diferite. Cel mai tânăr dintre ei dusese instinctiv mâna la şold, ca şi cum ar fi

căutat o armă ce-i lipsea şi se ridicase ca mişcat de-un resort ca să se repeadă la gâtul bărbatului mascat, ceea ce cu siguranţă că s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost singur. Dar cel mai vârstnic dintre ei, cel ce părea să aibă nu numai obiceiul ci şi dreptul de a-i ordonă, se mulţumise, cum făcuse şi prima oară, să-l ţină cu toată puterea de haină, spunându-i cu un ton poruncitor, aproape aspru chiar:

— Stai jos, Roland!

Şi tânărul se aşează pe scaun.

Dar cel ce dintre toţi comesenii rămăsese, cel puţin în aparenţă, cât mai nepăsător în timpul întregii scene ce se desfăşurase, era un bărbat de treizeci şi trei, treizeci şi patru de ani, cu părul blond şi barbă roşcată, chipeş şi stăpânit, cu ochi mari albaştri, pieliţa obrazului luminoasă, buze inteligente şi fine, înalt de statură şi cu un accent străin ce trăda omul născut în sânul acelei insule al cărui guvern ducea cu noi, la vremea aceea, un război aşa de crâncen: atât cât se putea judeca după puţinele cuvinte ce-i scăpaseră, vorbea limba franceză cu o rară corectitudine, în ciuda accentului pe care i l-am semnalat. La primul cuvânt pe care-l rostise, cel mai vârstnic dintre cei doi călători, recunoscându-i accentul de dincolo de Canalul Mânecii, tresărise şi, întorcându-se către însoţitorul său, obişnuit să-i citească gândurile în privire, păruse că-l întreabă cum de se află un englez în Franţa tocmai arunci când războiul îndârjit ce se purta între cele două naţiuni îi exila, fireşte, pe englezii dia Franţa precum şi pe francezii din Anglia. Fără îndoială, explicaţia îi părea lui Roland cu neputinţă de găsit, deoarece dădu un răspuns cu o mişcare din ochi şi cu un gest din umeri ce însemna: „Asta îmi pare la fel de nemaipomenit că şi domniei-voastre; dar dacă domnia-voastră, matematician prin excelenţă, nu găsiţi soluţia unei asemenea probleme, ce rost are să mi-o cereţi mie.”

În cugetul lor, cei doi tineri rămăseseră însă cu credinţa de nezdruncinat că bărbatul cel blond, cu accent anglo-saxon, era călătorul pe care-i aştepta gata înhămată confortabila

caleaşca de la uşa hotelului şi că acel călător era din Londra sau în orice caz dintr-unul din comitatele sau ducatele Marii Britanii.

Cât despre vorbele pe care le rostise, am spus doar că erau rare, atât de rare încât de fapt păreau mai curând exclamaţii decât vorbe; numai că, la fiecare explicaţie ce fusese cerută asupra stării din Franţa, englezul îşi scotea făţiş un carnete! Din buzunar şi, rugându-l fie pe negustorul de vinuri, fie pe abate, fie pe tânărul nobil să repete explicaţia – ceea ce fiecare făcea cu o bunăvoinţă plină de amabilitate, asemănătoare tonului curtenitor cu care fusese pusă întrebarea – nota ceea ce era mai important, mai extraordinar sau mai pitoresc din cele povestite despre oprirea poştalionului, starea în care se află Vendeea şi confraţii lui Iehu, mulţumind de fiecare dată cu vocea şi cu gestul, cu acea rigiditate atât de obişnuită la vecinii noştri de peste Canal şi punându-şi de fiecare dată în buzunarul de pe pulpana redingotei carneţelul îmbogăţit cu o nouă informaţie.

În sfârşit, ca un spectator tare bucuros de un deznodământ neaşteptat, scosese un strigăt de satisfacţie dând cu ochii de omul mascat, pe care-l ascultase aţintind urechile, îl privise holbând ochii şi nu-l scăpase nici o clipă din privire, până ce uşa se închise în spatele lui şi atunci, scoţându-şi cu grabă carneţelul din buzunar, spuse vecinului său, care nu era altul decât abatele:

— O! Domnule, aţi fii atât de bun să-mi repetaţi cuvânt cu cuvânt, în cazul că nu mi-aş aminti, cele ce a spus gentilomul care tocmai a ieşit de aici?

Se puse să scrie numaidecât şi, memoria abatelui întovărăşindu-se cu a sa, avu satisfacţia de a transcrie în toată integritatea fraza confratelui lui Iehu adresată cetăţeanului Jean Picot.

Apoi, după ce transcrise fraza aceea, izbucni cu un accent ce adăuga un straniu şi original specific vorbelor sale:

— Vai! Într-adevăr numai în Franţa se întâmpla asemenea lucruri. Franţa e ţara cea mai ciudată din lume. Sunt încântat, domnilor, că pot călători în Franţa şi că-i pot cunoaşte pa francezi.

Ultima lui frază fusese rostită cu atâta curtenire, că nu-ţi mai rămânea, după ce-ai auzit-o desprinzându-se de pe asemenea buze serioase, decât să-i mulţumeşti celui ce-a rostit-o, chiar dacă era descendentul învingătorilor de la Crécy, Poitiers şi Azincourt.

Unei asemenea politeţi îi răspunse cel mai tânăr dintre cei doi călători, cu un ton de nepăsare caustică, ce părea că-i vine din însăşi firea lui.

— Pe cuvântul meu! Sunt şi eu întocmai ca dumneavoastră, milord. Zic milord, fiindcă presupun că sunteţi englez.

— Da, domnule, răspunse gentilomul, mă bucur de asemenea cinste.

— Ei, bine! După cum vă spuneam, urmă tânărul, sunt încântat că pot călători în Franţa şi pot vedea lucruri ca cele pe care le-am văzut. Trebuie să trăieşti sub guvernul cetăţenilor Gohier, Moulin, Roger Ducos, Sieyčs ţi Barras ca să ai prilejul să fii de faţă şi să vezi asemenea poznă şi când, peste cincizeci de ani, se va povesti că-n mijlocul unui oraş de treizeci de mii de suflete, ziua-n amiaza mare un tâlhar de drumul mare a venit, cu masca pe obraz, cu două pistoale şi o sabie la brâu, ca să restituie cei două sute de ludovici pe care-i şterpelise în ajun unui negustor cinstit care era deznădăjduit că i-a pierdut; când se va mai adăuga că asemenea faptă s-a petrecut la un prânz în pensiune la care şedeau aşezaţi vreo douăzeci, douăzeci şi cinci de persoane şi că tâlharul model s-a retras fără ca niciuna din cele douăzeci, douăzeci şi cinci de persoane prezente să se fi repezit să-l prindă de gât, sunt gata să pun prinsoare că cel ce va avea îndrăzneala să povestească asemenea anecdotă va fi socotit drept un mincinos infam.

Şi tânărul, lăsându-se pe spate în scaun, izbucni în râs, dar Într-un râs atât de nervos şi strident încât toţi îl priviră uimiţi, În timp ce tovarăşul său îşi pironi ochii asupra lui cu o îngrijorare aproape părintească.

— Domnule, i se adresă cetăţeanul Alfred de Barjols, care, ca şi ceilalţi de altfel, păru tulburat de asemenea stranie modulaţie de glas, mai mult tristă sau, de fapt, mai mult dureroasă decât veselă şi pe care înainte de a răspunde o lăsase să se stingă până la cea din urmă fremătare. Domnule, îngăduiţi-mi să vă atrag atenţia că omul pe care l-aţi văzut acum câteva clipe nu-i nicidecum un tâlhar de drumul mare.

— Ei asta-i! Să fim sinceri, ce-i atuncea?

— După toate probabilităţile, e un tânăr dintr-o familie tot atât de bună ca şi dumneata şi ca şi mine.

— Contele Horn, pe care regentul l-a pedepsit să fie tras pe roată în piaţa Grčve, era ţi el un tânăr de familie bună. Şi, ca dovadă, toată nobilimea Parisului şi-a trimis trăsurile la execuţia lui.

— Contele Horn, de-mi aduc bine aminte, asasinase un evreu ca să-i fure o poliţă pe care nu era nicidecum în măsură să i-o achite, dar nimeni nu va cuteza să vă spună că vreunul din confraţii lui Iehu s-ar fi atins măcar de-un fir de păr de pe capul unui copil.

— Ei bine! Fie! Să admitem că instituţia ar fi întemeiată pe un punct de vedere filantropic, ca să restabilească balanţa între averi, să îndrepte capriciile hazardului, să reformeze abuzurile societăţii; chiar de-ar fi un tâlhar în felul lui Karl Moor [11], amicul dumitale Morgan – parcă Morgan zicea cetăţeanul acela cinstit că se numeşte?

— Da, răspunse englezul.

— Ei bine! Amicul dumitale Morgan nu-i decât tot un tâlhar.

Cetăţeanul Alfred de Barjols se făcu alb ca varul.

— Cetăţeanul Morgan nu-mi e amic, răspunse tânărul aristocrat, dar dacă mi-ar fi, m-aş socoti onorat cu prietenia

lui.

— Fără îndoială, răspunse Roland, izbucnind în râs; întocmai cum spune domnul de Voltaire: Prietenia unui mare om este o binefacere a zeilor.

— Roland! Roland! Îl strigă cu glas şoptit tovarăşul său.

— Vai! Generale, răspunse acesta, lăsând poate anume să-i scape titlul ce se cuvenea tovarăşului său, lăsaţi-mă, rogu-vă, să continui cu domnul o discuţie ce mă interesează în cel mai înalt grad.

Generalul ridică din umeri.

— Numai că, cetăţene, urmă tânărul cu o ciudată stăruinţă, am nevoie să fiu lămurit. S-au împlinit doi ani de când am părăsit Franţa şi, de la plecarea mea, s-au schimbat atâtea lucruri, haine, obiceiuri, accent, încât şi limba s-ar fi putut uşor schimba. Cum îi spuneţi dumneavoastră, în limba ce se vorbeşte astăzi în Franţa, faptului de a opri poştalioanele şi de-a lua banii ce se găsesc în ele?

— Domnule, răspunse tânărul cu glasul omului hotărât să susţină discuţia până la capăt, eu îi spun a purta război; şi iată, însoţitorul dumneavoastră, pe care l-aţi numit adineaori general, în calitatea-i de militar vă va spune că, pe lângă plăcerea de-a ucide şi de-a fi ucis, generalii din toate timpurile n-au făcut altceva decât ceea ce face şi cetăţeanul Morgan.

— Cum! Strigă tânărul nostru, ai cărui ochi scăpărară ca fulgerele, îndrăzniţi să comparaţi…?

— Lasă-l pe domnul să-şi dezvolte teoria, Roland, interveni călătorul negricios ai cărui ochi se umbriră sub genele-i lungi, negre, că nu cumva să lase să se vadă ce se petrecea în sufletul său, spre deosebire de cei ai tovarăşului său, ce păreau că se dilataseră ca să-şi arunce flăcările.

— Ah! Exclamă tânărul cu accentu-i sacadat, vedeţi aşadar că şi domnia-voastră începeţi să fiţi captivat de discuţie.

Pe urmă, întorcându-se către cel pe care părea că-l atacă:

— Continuaţi, domnule, continuaţi, zise el, generalul vă îngăduie.

Tânărul nobil se înroşi atât de tare pe cât pălise cu o clipă mai înainte şi, cu dinţii strânşi, cu coatele pe masă, cu bărbia sprijinită în pumni ca să se apropie cât mai mult cu putinţă de adversarul său, cu un accent provensal ce creştea din ce în ce mai tare pe măsură ce discuţia sporea în tensiune, spuse:

— De vreme ce generalul îmi îngăduie, reluă apăsând pe cuvântul generalul, voi avea cinstea să-i spun şi cu acelaşi prilej şi dumitale, cetăţene, că îmi aduc aminte, cred, să fi citit în Plutarh, că în clipa în care Alexandru a pornit spre India, n-a luat cu dânsul decât optsprezece sau douăzeci de talanţi de aur, ceea ce face acum o sută, sau o sută douăzeci de mii de franci. Ori, credeţi dumneavoastră că cu aceşti optsprezece-douăzeci de talanţi de aur şi-a hrănit el armata, a câştigat bătălia de la Granica, a supus Asia Mică, a cucerit Tyr-ul, Gaza, Siria, Egiptul, a clădit Alexandria; cu ei credeţi că a pătruns până-n Libia şi a pus să fie declarat fiul lui Jupiter de oracolul lui Ammon şi apoi tot cu ei a pătruns până la Hyphasa şi, fiindcă soldaţii săi nu voiră să meargă cu el mai departe, s-a întors la Babilon ca să-i întreacă în lux, în desfrâu şi în voluptate pe cei mai luxoşi, mai desfrânaţi şi mai voluptoşi regi ai Asiei? Din Macedonia vă închipuiţi oare că-şi trăgea el banii şi credeţi că regele Filip, unul dintre cei mai săraci regi ai sărmanei Grecii, îşi onora poliţele pe care fiul său le emitea în contul lui? Nu, nicidecum! Alexandru făcea ca şi cetăţeanul Morgan: numai că, în loc să oprească diligentele la drumul mare, el prăda oraşele, îi silea pe regi să-şi plătească răscumpărarea, punea biruri în ţările cucerite. Să trecem la Hanibal. Ştiţi, desigur, cum a plecat din Cartagina, nu-i aşa? N-avea nici măcar cei optsprezece-douăzeci de talanţi ai predecesorului său, Alexandru. Dar, dat fiind că-i trebuiau bani, luă cu asalt şi jefui oraşul Sagonta, în plină pace, călcând peste tratate; din clipa aceea fu bogat şi putu să

pornească în campanie. Să-mi fie cu iertare, de data aceasta nu mai e vorba de Plutarh, ci de Cornelius Nepos. Vă scutesc de coborârea Pirineilor, de trecerea Alpilor, de cele trei bătălii pe care le-a câştigat punând mâna de fiecare dată pe comorile celor învinşi şi, iată, ajung la cei cinci, şase ani pe care i-a petrecut în Campania. Credeţi oare că el şi cu armata lui plăteau pensii locuitorilor din Capua şi că bancherii din Cartagina, cu care se învrăjbise, îi trimiteau bani? Nu: prin război se hrănea războiul, după sistemul lui Morgan, cetăţene. Dar să trecem la Cezar. Ei! Cu Cezar e altceva. Pleacă din Spania cu datorii de vreo treizeci de milioane, se întoarce aproape cum a plecat, pleacă din nou în Galia, stă zece ani la strănunii noştri: în timpul celor zece ani trimite mai mult de o sută de milioane la Roma, trece iarăşi peste Alpi, trece Rubiconul, merge drept asupra Capitoliului, sparge uşile intrând cu forţa în Templul lui Saturn, unde se afla tezaurul, ia cât îi trebuie din el pentru nevoile sale personale şi nu pentru cele ale republicii, cam trei mii de livre aur în lingouri şi moare – el, pe care creditorii, cu douăzeci de ani mai înainte, nu voiau să-l lase să iasă din căsuţa-i de pe calea Suburra – lăsând două, trei mii de sesterţi pe cap de locuitor, zece, douăsprezece milioane Calpurniei şi treizeci, patruzeci de milioane lui Octavian; tot după sistemul lui Morgan, numai că Morgan sunt sigur că va muri fără să se fi atins, nici de banii galilor nici de aurul Capitoliului. Acum, să sărim peste o mie opt sute de ani şi să ajungem la generalul Buonaparté…

Şi tânărul aristocrat, cum obişnuiau să facă toţi duşmanii învingătorului din Italia, se prefăcu că apasă pe u-ul pe care Bonaparte îl înlăturase din numele său şi pe e-ul al cărui accent generalul îl scosese.

Afectarea sa păru că-l scoate din sărite pe Roland, care făcu o mişcare ca şi cum ar fi fost gata să se repeadă la el. Dar însoţitorul său îl opri.

— Lasă, Roland, făcu el, lasă. Sunt sigur că cetăţeanul Barjols n-are să spună că generalul Buonaparté, după cum îi spune el, e un tâlhar.

— Nu, n-am s-o spun eu; dar e un proverb italian care-o spune pentru mine.

— S-auzim proverbul! Ceru generalul, substituindu-se însoţitorului său şi, de data aceasta, fixând asupra tânărului nobil privirea-i limpede, calmă şi profundă.

— Iată-l în toată simplitatea lui: Francesi non sono tutti landroni, ma buona parte. Ceea ce înseamnă: „Nu toţi francezii sunt tâlhari, ci…”

— O bună parte? Întrebă Roland.

— Hm! Ci Buonaparté, răspunse Alfred de Barjols.

Nici nu ieşise bine cuvântul obraznic din gura tânărului aristocrat şi farfuria cu care se juca Roland îi ţâşni din mâna şi-l izbi din plin peste faţă.

Femeile scoaseră câte un ţipăt, bărbaţii se sculară în picioare.

Roland izbucni în râsu-i nervos, ce-i era atât de obişnuit şi se lăsă să cadă pe scaunul său.

Tânărul aristocrat stătu calm, cu toate că un şuvoi de sânge îi curgea din sprânceană pe obraz.

În clipa aceea, conducătorul intră spunând, după formula obişnuită:

— Cetăţeni călători, poftiţi în diligentă! Călătorii, grăbindu-se să se depărteze de teatrul încăierării la care tocmai fuseseră de faţă, se năpustiră spre uşă.

— Scuză-mă, domnule, i se adresă Alfred de Barjols lui Roland, nădăjduiesc că nu pleci cu diligenţa?

— Nu, domnule, cu trăsura poştei; dar fii pe pace, nu plec încă.

— Nici cu, zise englezul. Dezhămaţi caii, rămân şi cu.

— Eu plec, spuse cu un suspin tânărul oacheş, căruia Roland îi dăduse titlul de general. Ştii că trebuie, prietene, că prezenţa mea acolo e absolut necesară. Dar îţi jur că nu te-aş părăsi nicidecum aşa, dacă aş putea face altfel…

Şi spunând cuvintele de mai sus, vocea-i trăda emoţie, cu toate că timbrul ei, îndeobşte ferm şi metalic, nu părea a fi susceptibil de aşa ceva.

Dimpotrivă Roland părea în culmea bucuriei. S-ar fi putut spune că firea-i războinică se însenina la apropierea primejdiei pe care poate că n-o provocase, dar pe care nu căutase măcar s-o înlăture cât de cât.

— Bine! Generale, îi răspunse el, trebuia să ne despărţim la Lyon, de vreme ce aţi avut bunătatea să-mi acordaţi un concediu de-o lună ca să mă duc la Bourg, acasă, să-mi văd familia. Vom face cu şaizeci de leghe mai puţin împreună, asta-i tot. Vă voi reîntâlni la Paris. Numai, să ştiţi, dacă aveţi nevoie de un om devotat şi care nu face nazuri, gândiţi-vă la mine.

— Fii pe pace, Roland, făcu generalul.

Pe urmă, uitându-se cu atenţie la cei doi adversari:

— Înainte de orice, Roland, îi spuse el însoţitorului său cu un accent nedefinit de duioşie, nu te lăsa ucis şi, dacă lucrul e cu putinţă, să nu-ţi ucizi nici adversarul. La urma urmei, tânărul acesta e un bărbat cu suflet şi tare aş vrea într-o zi să-i am alături de mine pe toţi bărbaţii cu suflet.

— Voi face tot ce-i cu putinţă, generale, fiţi liniştit, în acel moment, birtaşul se arătă în pragul uşii.

— Trăsura de poştă pentru Paris e gata înhămata, zise el. Generalul îşi luă pălăria şi bastonul ce se-aflau pe un scaun, iar Roland, dimpotrivă, îl urmă cu capul descoperit, purtându-se în aşa fel să se vadă bine că nici prin gând nu-i trecea să plece cu tovarăşul său.

De aceea, Alfred de Barjols nu i se împotrivi la ieşire. De altfel, era lesne de văzut că adversarul lui e mai curând dintre cei ce caută gâlceava decât dintre cei ce-o ocolesc.

Roland îl însoţi pe general până la trăsura în care generalul se urcă.

— Oricum, zise acesta din urmă luând loc în trăsură, plec tare întristat că te las singur, aici, Roland, fără nici un prieten care să-ţi slujească de martor.

— Ei! Nu fiţi îngrijorat de aşa ceva, generale, niciodată nu-i lipsă de martori. Se găsesc şi se vor găsi totdeauna oameni curioşi să afle cum un bărbat ucide pe altul.

— La revedere, Roland. Auzi tu, nu-ţi spun adio, îţi spun la revedere!

— Da, scumpul meu general, răspunse tânărul cu glas aproape înduioşat, aud foarte bine şi vă mulţumesc.

— Făgăduieşte-mi că ai să-mi dai de ştire îndată ce socoteala asta va fi încheiată, sau c-ai să-mi scrii prin cineva, dacă n-ai să poţi să-mi scrii chiar tu.

— Oh! Nu vă temeţi, generale. În mai puţin de patru zile veţi primi o scrisoare de la mine, adăugă Roland.

Apoi, cu o umbră de adâncă tristeţe în voce:

— Încă n-aţi băgat de seamă, făcu el, că asupră-mi stă un destin ce nu vrea să mă lase să mor?

— Roland! Exclamă generalul pe un ton sever, iarăşi!

— Nimic, nimic, spuse tânărul clătinând din cap şi dând trăsăturilor sale înfăţişarea unei veselii nepăsătoare, care trebuie să-i fi fost expresia obişnuită a feţei mai înainte de a i se fi întâmplat necunoscută nenorocire ce părea a-l face să dorească moartea, cu toate că era atât de tânăr.

— Bine. Dar, ştii ce? Încearcă să afli un lucru.

— Ce lucru, generale?

— Cum se face că în clipa în care suntem în război cu Anglia, un englez se plimbă prin Franţa atât de liber şi liniştit de parcă ar fi la el acasă.

— Bine. Am să aflu.

— Dar cum ai să faci?

— Nu ştiu. Dar, dacă v-am făgăduit c-am să aflu, sigur am să aflu, chiar de-ar trebui să-l întreb pe el în persoană.

— Cap nesăbuit! Bagă de scamă să nu intri în altă încurcătură şi din partea asta.

— În orice caz, fiind vorba de-un duşman, nu va mai fi duel, ci adevărată luptă.

— Ei, încă o dată, la bună vedere şi, hai, vin de mă sărută. Roland se aruncă cu un gest de recunoştinţă pasionată de

gâtul aceluia ce-i acordase asemenea îngăduinţă.
— Oh! Generale! Strigă el, cât aş fi de fericit… de n-aş fi atât de nenorocit!
Generalul se uită la el cu dragoste adâncă.
— Într-o zi ai să-mi povesteşti toată nenorocirea ta, nu-i aşa Roland? Îi spuse.
Roland izbucni în râsul acela îndurerat, care de două sau de trei ori se şi ivise pe buzele lui.
— Oh! Pe viaţa mea, nu, răspunse el, aţi râde prea tare de mine.
Generalul se uită la el, cum s-ar fi uitat la un nebun.
— În sfârşit! Exclamă el, trebuie să iei oamenii aşa cum sunt.
— Mai cu seamă când nu sunt ceea ce par să fie.
— Tu mă socoti Oedip şi-mi dai să dezleg enigme, Roland.
— Ah! De-aţi ghici-o pe asta, generale, v-aş saluta ca pe regele Thebei. Dar, cu toate prostiile mele, uit că fiecare clipă vă e preţioasă şi vă ţin în loc de prisos.
— Ai dreptate! Ai vreun comision pentru Paris?
— Am trei: prietenie lui Bourrienne, respectele mele fratelui dumneavoastră, Lucien şi cele mai calde omagii doamnei Bonaparte.
— Se va face aşa cum doreşti.
— Unde vă găsesc la Paris?
— În casa mea din stradă Victoriei şi poate…
— Poate…?
— Cine ştie? Poate la Luxembourg!
Pe urmă, trăgându-se înapoi, ca şi cum i-ar fi părut rău că spusese atât de multe, fie chiar aceluia pe care-l socotea drept cel mai bun prieten al său:
— Dă-i drumul înspre Orange! Strigă el surugiului şi cât mai repede cu putinţă.
Surugiul, care n-aştepta decât porunca de plecare, dădu bici cailor. Trăsura plecă iute, huruind ca tunetul şi dispăru pe poarta Oulle.

Capitolul III Englezul Roland rămase nemişcat pe locul pe care se afla, nu numai atât cât să poată urmări cu vederea trăsura, ci încă multă vreme după ce o pierduse din ochi.

Apoi, scuturându-şi capul ca să-şi alunge parcă de pe frunte norul ce-l înnegura, se întoarse în hotel şi ceru o cameră.

— Condu-l pe domnul la numărul 3, porunci patronul unei femei de serviciu.

Femeia luă o cheie atârnată pe o tăbliţă lată de lemn negru pe care erau rânduite pe două şiruri numere albe şi făcu semn tânărului călător s-o urmeze:

— Trimite-mi sus hârtie, un condei şi cerneală, îi ceru tânărul patronului şi dacă domnul de Barjols întreabă unde sunt, dă-i numărul camerei mele.

Patronul făgădui că va face întocmai ceea ce-i ceruse Roland, care urcă scara în urma femeii, fluierând Marsilieza!

După cinci minute, şedea lângă o masă, având în faţă hârtia, condeiul şi cerneala pe care le ceruse şi se pregătea să scrie.

Dar, în clipa când tocmai era gata să scrie primul cuvânt, cineva îi bătu de trei ori în uşă.

— Intră, spuse el, întorcându-se pe unul din picioarele dindărăt al scaunului pe care se aşezase, ca să-l poată avea în faţă pe vizitatorul care, cum socotise el, trebuia să fie sau domnul de Barjols, sau unul dintre prietenii săi.

Uşa se deschise cu o mişcare egală, ca şi cum ar fi fost împinsă de un resort mecanic şi în prag apăru englezul.

— Ah! Exclamă Roland, încântat de vizită, mai ales din punctul de vedere al sfatului pe care i-l dăduse generalul său, dumneavoastră eraţi?

— Da, răspunse englezul, chiar eu.

— Fiţi binevenit.

— Oh! Să fiu binevenit, cu atât mai bine! Fiindcă nu ştiam dacă trebuia să viu.

— Dar de ce?

— Din pricina luptei de la Abukir. Roland începu să râdă.

— La Abukir au fost două bătălii, făcu el: cea pe care am pierdut-o şi cea pe care am câştigat-o.

— Din pricina celei pe care aţi pierdut-o.

— Bine! Exclamă Roland, ne batem, ne ucidem, ne nimicim pe câmpul de bătălie; dar asta nu înseamnă să nu ne strângem mâinile când ne întâlnim pe teren neutru. Aşadar, vă repet, fiţi binevenit, mai cu seamă dacă veţi binevoi să-mi spuneţi pe ce aţi venit.

— Vă mulţumesc. Dar, mai înainte de toate, citiţi aici. Şi englezul scoase o hârtie din buzunar.

— Ce-i asta? Întrebă Roland.

— Paşaportul meu.

— Şi ce am eu de-a face cu paşaportul dumneavoastră? Întrebă iarăşi Roland. Doar nu sunt jandarm.

— Nu, dar deoarece vin să vă ofer serviciile mele, poate că nici nu v-aţi gândi să le primiţi dacă n-aţi şti cine sunt.

— Serviciile dumneavoastră, domnule?

— Da. Citiţi însă. Roland citi:

„În numele Republicii franceze. Directoratul executiv ordonă să i se acorde liberă trecere lui Sir John Tanlay, esq., pe tot cuprinsul teritoriului Republicii şi în caz de nevoie să i se dea ajutor şi protecţie.

Semnat: FOUCHÉ”

— Uitaţi-vă şi mai jos.

„Recomand cu deosebire celor în drept pe Sir John Tanlay ca pe un filantrop şi prieten al libertăţii.

Semnat: BARRAS”

— Aţi citit?

— Da, am citit. Ei şi?

— O! Ei şi?… Tatăl meu, milord Tanlay, i-a făcut unele servicii domnului Barras, de aceea domnul Barras îngăduie să mă plimb în Franţa şi sunt tare mulţumit că mă plimb în Franţa şi mă desfăt din plin.

— Da, mi-aduc aminte, sir John. Ne-aţi făcut cinstea să ne spuneţi toate acestea şi la masă.

— Le-am spus, e-adevărat. Am mai spus şi că mi-s tare dragi francezii.

Roland se înclină.

— Şi mai ales generalul Bonaparte, urmă John.

— Vă e drag tare generalul Bonaparte?

— Îl admir: e un om mare, foarte mare.

— Ah! Fir-ar să fie! Sir John, sunt tare amărât că el n-aude un englez spunând aşa ceva despre dânsul.

— Vai! Dac-ar fi de faţă, nici nu m-aş gândi să i-o spun.

— De ce?

— N-aş vrea să creadă că spun aşa că să-i fac plăcere. O spun numai pentru că-i părerea mea.

— Nu mă-ndoiesc, milord, făcu Roland, care nu ştia unde voia s-ajungă englezul şi care, după ce aflase din paşaport ceea ce voia să ştie, se ţinea în rezervă.

— Şi când am văzut, urmă englezul cu acelaşi sânge rece, când am văzut că ţineţi cu generalul Bonaparte, mi-a făcut plăcere.

— Chiar de-adevărat?

— Mare plăcere, făcu englezul, dând din cap afirmativ.

— Cu atât mai bine.

— Dar când am văzut că aruncaţi cu farfuria în capul domnului Alfred de Barjols, asta m-a necăjit.

— Asta v-a necăjit, milord şi de ce?

— Pentru că în Anglia, un gentilom nu aruncă cu farfuria în capul altui gentilom.

— Ah! Milord, exclamă Roland, ridicându-se şi încruntând din sprâncene, nu cumva aţi venit să-mi daţi din întâmplare o lecţie?

— Vai! Nu. Am venit ca să vă întreb: sunteţi poate îngrijorat că nu găsiţi un martor?

— Pe cinstea mea, sir John, vă mărturisesc că aşa-i şi în clipa în care aţi bătut la uşă, mă întrebam, vrând să aflu, cui aveam să-i cer un asemenea serviciu.

— Dacă binevoiţi, spuse englezul, am să vă fiu martor.

— Ei! Fir-ar să fie! Făcu Roland, primesc şi încă grozav de bucuros.

— Iată serviciul pe care voiam să vi-l ofer dumneavoastră! Roland îi întinse mâna.

— Vă mulţumesc, şopti el.

Englezul se-nclină.

— Acum, urmă Roland, că aţi avut bunul plac, milord, de a-mi spune cine sunteţi înainte de a-mi oferi serviciile, e foarte drept că, devreme ce vi le primesc, să ştiţi şi dumneavoastră cine sunt eu.

— Oh! Cum doriţi.

— Mă numesc Louis de Montrevel şi sunt aghiotantul generalului Bonaparte.

— Aghiotantul generalului Bonaparte! Sunt foarte încântat.

— Acum vă daţi seama de ce-am luat apărarea generalului meu poate puţin prea înfier-bântat.

— Nu, nu prea înfierbântat. Numai că farfuria…

— Da, ştiu bine, provocarea se putea face şi fără farfurie. Dar, ce vreţi! O aveam în mână şi, neştiind ce să fac cu ea, i-am aruncat-o în capul domnului de Barjols. A plecat de altfel singură, fără să fi vrut.

— Doar n-aveţi să-i spuneţi lui aşa ceva?

— Ah! Fiţi liniştit. V-o spun dumneavoastră ca să fiţi cu conştiinţa împăcată.

— Foarte bine. Aşadar, aveţi să vă bateţi?

— Cel puţin pentru asta am şi rămas.

— Şi cu ce vă bateţi?

— Asta nu vă priveşte, milord.

— Cum, asta nu mă priveşte?

— Nu. Domnul de Barjols e insultatul. El trebuie s-aleagă armele.

— Aşadar, orice armă ar propune, dumneavoastră o veţi accepta?

— Nu eu, sir John, ci dumneavoastră, în numele meu, devreme ce-mi faceţi cinstea de-a fi martorul meu.

— Şi, dacă alege pistolul, la ce distanţă şi cum doriţi să vă bateţi?

— Asta e tot treaba dumneavoastră, milord şi nu a mea. Nu ştiu dacă se face tot aşa în Anglia, dar în Franţa, cei ce se bat nu se amestecă în nici un fel. Martorii hotărăsc condiţiile. Ceea ce fac martorii e totdeauna bine făcut.

— Atunci, ce-am să fac eu va fi bine făcut?

— Grozav de bine, milord. Englezul se înclină iarăşi.

— Ora şi ziua luptei?

— Oh! Asta cât mai repede cu putinţă. Nu mi-am văzut familia de doi ani de zile şi vă mărturisesc că abia aştept să-i îmbrăţişez pe toţi ai mei.

Englezul se uită la Roland cu oarecare uimire. Vorbea cu atâta încredere, c-ai fi spus că-i sigur dinainte că n-are să fie ucis.

În clipa aceea bătu cineva la uşă şi vocea patronului întrebă:

— Pot să intru?

Tânărul răspunse afirmativ: uşa se deschise şi patronul intră înăuntru, ţinând în mână o carte de vizită pe care o dădu locatarului său.

Tânărul luă cartea de vizită şi citi: „Charles de Valensolle”.

— Din partea domnului Alfred de Barjols, zise patronul.

— Foarte bine! Făcu Roland.

Apoi, înmânând englezului cartea de vizită.

— Poftiţi, asta vă priveşte. Găsesc de prisos să-l văd pe domnul acesta devreme ce prin partea locului nu mai există cetăţeni… Domnul de Valensolle este martorul domnului de Barjols, dumneavoastră sunteţi al meu. Stabiliţi totul între dumneavoastră. Numai, adăugă tânărul strângându-i mâna englezului şi aţintindu-l cu privirile, daţi-vă toată osteneala să faceţi un lucru serios. Am să aprob tot ceea ce veţi fi făcut, afară doar dacă ne veţi lua orice şansă de moarte pentru unul sau celălalt dintre noi doi.

— Fiţi pe pace, răspunse englezul: voi proceda ca pentru mine.

— Să fie într-un ceas bun. Plecaţi şi când totul va fi pus la punct, urcaţi iarăşi la mine. Nu mă mişc de aici.

Sir John îi urmă pe hangiu. Roland se aşează iarăşi, se roti cu scaunul în sens invers şi se găsi din nou în faţa mesei de lucru.

Luă condeiul şi începu să scrie.

Când sir John reveni în cameră, Roland, după ce scrisese şi lipise plicurile de la două scrisori, scria adresa pe un al treilea.

Făcu semn englezului cu mâna, ca să aştepte până ce termină, ca să-i poată acorda toată atenţia.

Termină în sfârşit de scris adresa, lipi plicul scrisorii şi se întoarse.

— Ei bine, întrebă el, totul e pus la punct?

— Da, răspunse englezul şi a fost lucru uşor, aveţi de-a face cu un adevărat gentilom.

— Cu atât mai bine! Zise Roland. Şi aşteptă.

— Începeţi duelul peste două ceasuri, la fântâna din Vaucluse – un loc încântător – cu pistolul, din mers unul către altul, fiecare trăgând după voia lui şi putându-şi urma mersul după focul adversarului.

— Pe cinstea mea! Aveţi dreptate, sir John. Iată un lucru desăvârşit. Dumneavoastră aţi hotărât procedura?

— Eu, împreună cu martorul domnului de Barjols, adversarul dumneavoastră, care a renunţat la privilegiile sale de insultat.

— Aţi avut grijă şi de arme?

— Mi-am pus la dispoziţie pistoalele mele. Au fost acceptate pe cuvântul meu de onoare că fiind tot atât de necunoscute dumneavoastră cât şi domnului de Barjols. Sunt nişte arme minunate cu care, de la douăzeci de paşi, despic un glonţ pe lama unui cuţit.

— Prăpăd! Ochiţi bine, după cât se parc, milord?

— Da. După cât se spune, sunt cel mai bun trăgător din Anglia.

— E bine de ştiut. Când voi dori să-mi găsesc moartea, sir John, am să vă caut gâlceavă.

— Vai! Să nu-mi căutaţi niciodată gâlceava mie, exclamă englezul, aş suferi prea mult să mă văd silit să mă bat cu dumneavoastră.

— Vom încerca, milord, să nu vă pricinuim mâhniri. Aşadar, peste două ceasuri.

— Da, dumneavoastră mi-aţi spus că sunteţi grăbit.

— Bineînţeles. Cât e de-aici până la locul acela încântător?

— De-aici până la Vaucluse?

— Da.

— Patru leghe.

— Asta înseamnă un ceas şi jumătate. N-avem timp de pierdut. Să ne lepădăm aşadar de lucrurile plictisitoare, ca să nu ne mai rămână decât plăcerea.

Englezul se uită la tânărul nostru cu uimire. Roland nu păru că dă vreo atenţie privirii sale.

— Aici am trei scrisori: una pentru doamna de Montrevel, mama mea, una pentru domnişoara de Montervel, sora mea şi una pentru cetăţeanul Bonaparte, generalul meu. Dacă voi fi ucis, le veţi pune pur şi simplu la poştă. V-ar veni prea greu?

— Dacă se-ntâmpla asemenea nenorocire, voi duce chiar eu scrisorile, răspunse englezul. Unde locuiesc doamnă, mama dumneavoastră şi domnişoara, sora dumneavoastră? Întrebă el.

— La Bourg, capitala departamentului Ain.

— E foarte aproape de aici, zise englezul. Cât despre generalul Bonaparte, mă voi duce, dacă trebuie, până în Egipt. Aş fi grozav de mulţumit să-l văd pe generalul Bonaparte.

— Dacă, aşa cum spuneţi, milord, vă luaţi sarcina să duceţi dumneavoastră scrisorile, nu veţi avea un drum atât de lung de făcut: în trei zile, generalul Bonaparte va fi la Paris.

— Oh! Făcu englezul, fără s-arate nici cea mai neînsemnată mirare, chiar credeţi?

— Sunt sigur, răspunse Roland.

— Într-adevăr, e un om grozav de neobişnuit generalul Bonaparte. Acuma mai aveţi să-mi daţi vreo altă dispoziţie, domnule de Montrevel?

— Una singură, milord.

— Vai şi mai multe dacă voiţi.

— Nu, vă mulţumesc, numai una, dar foarte importantă.

— Spuneţi.

— De sunt ucis… Dar mă-ndoiesc să am asemenea şansă.

Sir John se uită la Roland cu privirile mirate aşa cum şi le mai aţintise asupra lui de două sau trei ori.

— De sunt ucis, reîncepu Roland, pentru că mai la urma urmei trebuie să prevezi totul…

— Da, de sunteţi ucis, ascult.

— Ţineţi bine seama, milord, căci doresc cu deosebire în asemenea caz, ca lucrurile să se petreacă exact cum am să vi le spun.

— Totul se va petrece precum îmi veţi spune, replică sir John. Sunt un om foarte exact.

— Ei bine, de voi fi ucis, stărui Roland, punându-şi mâna pe umărul martorului său şi apăsând-o cumva pentru ca să-i fixeze mai bine în memorie dispoziţia pe care voia să i-o dea, îmi veţi aşeza trupul aşa cum va fi, îmbrăcat gata, fără a îngădui nimănui să am atingă, într-un sicriu de plumb pe care îl veţi pune să fie sudat în faţa dumneavoastră. Sicriul de plumb îl veţi închide într-un coşciug de stejar, pe care veţi porunci de asemenea să fie bătut în cuie în faţa dumneavoastră, în sfârşit, îl veţi expedia mamei mele, afară doar de nu veţi prefera să aruncaţi totul în Rhon, ceea ce las cu totul la alegerea dumneavoastră, numai să fie aruncat în apele lui.

— N-are să-mi vină mai greu, reluă englezul, de vreme ce tot duc scrisoarea, să duc şi sicriul, cu mine.

— Ei nu! Hotărât lucru, zise Roland izbucnind în hohotele lui ciudate de râs, sunteţi un om încântător şi numai

Providenţa în persoană a îngăduit să-mi ieşiţi în cale. Să mergem, milord, să mergem!

Amândoi ieşiră din camera lui Roland. Cea a lui sir John se afla pe acelaşi palier. Roland aşteptă să intre englezul în camera lui ca să ia armele.

După câteva secunde ieşi, ţinând în mână o cutie cu pistoale.

— Şi-acum, milord, întrebă Roland, cum mergem la Vaucluse? Călare sau cu trăsura?

— Cu trăsura, dacă binevoiţi. O trăsură e mult mai comodă în caz de rănire. A mea aşteaptă jos.

— Credeam c-aţi pus să dezhame.

— Aşa dădusem poruncă, dar am trimis în goană după vizitiu ca să-i poruncesc contrariul.

S-au coborât pe scară.

— Tom! Tom! Zise sir John, ajungând la uşă unde era aşteptat de-un slujitor în livreaua-i severă de groom [12] englez, ia în primire cutia asta.

— Am I going with mylord? [13] întrebă slujitorul.

— Yes! Răspunse sir John.

Apoi, arătându-i lui Roland scăriţa de la caleaşca, pe care slujitorul se trudea s-o potrivească.

— Poftiţi, domnule de Montrevel, zise el. Roland urcă în caleaşca şi se întinse cu voluptate.

— La drept vorbind, zise el, numai dumneavoastră englezii sunteţi singurii oameni ce se pricep la trăsurile de călătorie, într-a dumneavoastră te simţi ca-n pat. M-aş prinde rămăşag cu dumneavoastră că şi sicriele vi le daţi la capitonat înainte de a vă culca în ele!

— Da, e ştiut, răspunse sir John, că poporul englez se pricepe foarte bine la confort. Dar poporul francez e un popor mai original şi mai amuzant… Vizitiu, la Vaucluse.

Capitolul IV Duelul.

Drumul nu-i practicabil decât între Avignon şi Isle. Cele trei leghe ce despart Avignon-ul de Isle au fost făcute într-un ceas.

În timpul acelui ceas Roland, ca şi cum şi-ar fi dat osteneala să facă timpul să pară scurt însoţitorului său de drum, fu vorbăreţ şi plin de veselie; cu cât se apropia de locul duelului, cu atât veselia-i creştea. Cineva care n-ar fi. Ştiut deloc pricina călătoriei, nici prin minte nu i-ar fi trecut că tânărul acela, ce nu mai înceta de flecărit şi nu mai isprăvea de râs, ar fi fost sub ameninţarea unei primejdii de moarte.

În satul Isle trebuiră să coboare din trăsură.

S-au informat: Roland şi sir John erau primii sosiţi.

O apucară pe drumul ce ducea la fântână.

— O! O! Exclamă Roland, aici trebuie să fie un ecou frumos.

Scoase un strigăt, două, la care ecoul răspunse cu o bunăvoinţă desăvârşită.

— Ei! Pe cinstea mea, exclamă tânărul, iată un ecou minunat. Nu-l ştiu decât pe cel de la Seinonnetta, la Milano, ce poate fi comparat cu ăsta. Staţi puţin, milord.

Şi, cu nişte modulaţii ce vădeau în acelaşi timp o voce admirabilă şi o metodă excelentă, se apucă să cânte un cântec tirolez, ce arăta ca o sfidare adusă gâtlejului omenesc de muzica revoltată.

Sir John îl privea şi-l ascultă pe Roland cu o uimire pe care nu-şi mai da osteneala s-o ascundă.

După ce ultimul sunet se stinse în adâncitura muntelui, sir John zise:

— Să mă bată Dumnezeu dacă greşesc, dar cred că suferiţi de spleen.

Roland tresări şi-l privi de parc-ar fi vrut să-l întrebe.

Văzând însă că sir John nu merse mai departe, îl întrebă:

— Bine! Dar ce vă face să credeţi aşa ceva?

— Sunteţi de-o veselie prea zgomotoasă ca să nu fiţi sub povara unei tristeţi adinei.

— Da şi asemenea nepotrivire vă miră?

— Nimic nu mă miră, fiecare lucru îşi are raţiunea sa de-a fi.

— E-adevărat; totul e să cunoşti taina lucrului. Ei bine, am să vă fac părtaşul tainei.

— Vai! Nu vă silesc s-o faceţi nicidecum.

— Sunteţi prea politicos, dar, mărturisiţi că v-ar face plăcere să fiţi lămurit în ceea ce mă priveşte.

— Din simpatie pentru dumneavoastră, da.

— Ei bine, milord, să vă spun taina enigmei şi am să vă spun dumneavoastră ceea ce n-am spus încă nimănui. Aşa cum mă vedeţi, părând că mă bucur de-o sănătate excelentă, sunt atins de un anevrism ce mă face să sufăr îngrozitor. În fiecare clipă mă cuprind spasme, slăbiciuni, leşinuri ce-ar face de ruşine şi pe o femeie. Îmi petrec viaţa luând tot felul de măsuri ridicole şi cu toate acestea Larrey [14] m-a prevenit că trebuie să mă aştept să dispar de pe faţa pământului dintr-un moment în altul, artera atinsă putându-se rupe în pieptul meu la cea mai mică sforţare pe care aş face-o. Gândiţi-vă singur, cât de plăcut e pentru un militar! Puteţi înţelege că din clipa în care am fost lămurit în privinţa situaţiei mele, m-am hotărât să-mi caut moartea, cu cât mai multă măreţie cu putinţă. Şi m-am pus pe lucru fără încetare. Altul mai norocos ar fi reuşit de vreo sută de ori până acum. Dar cu, da, vai, sunt vrăjit. Nici gloanţele nici ghiulele nu mă vor. S-ar zice că săbiile se tem să nu-şi ştirbească tăişul în pielea mea. Totuşi, nu las să-mi scape nici un prilej. Aţi văzut, de altfel, după cele ce s-au petrecut la masă. Ei bine, avem să ne batem, nu-i aşa? Am să mă las descoperit că un nebun, am să-i dau adversarului toate avantajele. Asta nu va însemna însă absolut nimic. Va trage de la cincisprezece paşi, de la zece paşi şi nu mă va nimeri, sau va arde capsa fără să pornească glontele. Şi toate acestea, frumoasă îmbiere nu-i aşa, pentru ca să crăp într-o bună zi în clipa în care mă voi aştepta cel mai puţin, trăgându-mi cizmele! Dar, sst! Tăcere, iată-l pe adversarul meu.

În adevăr, pe acelaşi drum pe care veniseră Roland şi sir John, peste ocolişurile terenului şi colţurile tăioase ale

stâncii, se vedea ivindu-se partea de sus a trupurilor unui număr de trei persoane, care se tot măreau pe măsură ce se apropiau.

Roland îi numără.

— Trei. De ce trei, zise el, când noi nu suntem decât doi?

— Ah! Uitasem, exclamă englezul. Domnul de Barjols, atât în interesul dumneavoastră cât şi într-al său, a cerut s-aducă cu el un chirurg dintre prietenii săi.

— Ce să facă? Întrebă Roland cu un ton aproape repezit, încruntându-şi sprâncenele.

— Păi, pentru cazul în care unul dintre dumneavoastră ar fi rănit; o luare de sânge, în anumite împrejurări, poate salva viaţa unui om.

— Sir John, se repezi Roland cu o înfăţişare aproape feroce, eu nu înţeleg asemenea soiuri de dulcegării când e vorba de duel. Când te baţi, te baţi ca să te ucizi. Înainte de asta poţi să schimbi tot felul de amabilităţi, aşa cum făceau strămoşii dumneavoastră şi-ai mei la Fontenoy [15], prea bine, fie aşa.

Dar o dată ce s-au scos săbiile din teacă, ori s-au încărcat pistoalele, trebuie ca viaţa unuia dintre oameni să plătească truda pe care şi-au dat-o şi bătăile de inimă pe care le-au cheltuit. În ceea ce mă priveşte, vă cer un lucru, sir John, pe cuvântul dumneavoastră de cinste. Şi anume, de-oi fi rănit sau ucis, viu sau mort, chirurgul domnului de Barjols să nu s-atingă de mine.

— Totuşi, domnule Roland…

— O! Trebuie să vă hotărâţi! Daţi-vă cuvântul de cinste, milord, căci altfel, să mă ia dracul, dar nu mă bat.

Englezul se uită la tânăr cu uimire. Chipu-i se făcuse livid, membrele-i erau scuturate de-un tremur ce semăna a groază.

Fără să priceapă nimic din îngrijorarea inexplicabilă a lui Roland, sir John îşi dădu cuvântul de onoare.

— Slavă Cerului, făcu Roland. Vedeţi şi ăsta e unul dintre efectele încântătoarei boli de care sufăr. Oricând sunt gata

să mi se facă rău numai la gândul unei truse medicale desfăcute, la vederea unui bisturiu sau a unei lanţete. Cred că m-am făcut alb ca varul, nu-i aşa?

— Am crezut o clipă că aveţi să leşinaţi. Roland izbucni în râs.

— Vai! Straşnic lucru ar mai fi fost! Zise el, adversarii noştri sosind şi găsindu-vă prins până peste cap ca să-mi daţi să respir săruri, ca unei femei ce are sincope. Ştiţi ce-ar fi spus ei şi ce-aţi fi spus şi dumneavoastră cel dintâi? Ar fi spus că mi-e fricã.

Între timp, cei trei nou-veniţi înaintaseră, găsindu-se la o depărtare de unde li se auzeau vocile, aşa că sir John nu mai avu nici măcar timpul să-i răspundă lui Roland.

Sosind, cei trei salutară. Roland, cu surâsul pe buze, cu dinţii săi frumoşi ieşind la iveală din gura-i întredeschisă, le răspunse la salut.

Sir John i se apropie de ureche.

— Mai sunteţi încă palid, îi spuse el. Faceţi câţiva paşi până la fântână. Voi veni să vă caut când va fi timpul.

— Ah! Asta-i o idee, exclamă Roland, totdeauna am dorit să văd faimoasa fântâna din Vaucluse, ce e ca fântâna Hippocrene, de Petrarca. Îi ştiţi sonetul?

Chiare, fresche e dolci acque Ove le belle membra Pose colei, che sola a me par donna! [16]

Şi dacă pierd şi prilejul acesta, poate că n-am să mai găsesc unul asemănător. Încotro se află fântâna dumneavoastră?

— Vă aflaţi la treizeci de paşi de ea. Mergeţi drept pe cale şi aveţi s-o găsiţi la cotitură drumului, la poalele stâncii aceleia uriaşe, a cărei culme o şi vedeţi.

— Milord, făcu Roland, sunteţi cea mai bună călăuză din câte cunosc. Vă mulţumesc.

Şi, făcând martorului său un semn amical cu mâna, se depărta, apucând-o spre fântână şi fredonând printre dinţi încântătoarea vilanelă a lui Philippe Desportes.

Rosette, puţinul cât am fost plecat,

Tu inima de către mine ţi-ai întirnat.
Iar eu, ştiindu-te schimbătoare,
Mi-am pus inima-mi la păstrare.
Nicicând frumuseţe atât de flecară
Asupră-mi cu tărie n-a mai domni
Şi-atunci vom vedea, nestatornică fecioară,
Cine cel dintâi se va căi.

Sir John se întoarse auzind unduirile unei asemenea voci pe cât de limpezi pe atât de duioase, care în sunetele înalte avea ceva ce semăna a voce de femeie. Firea lui metodică şi rece nu înţelegea dintr-o atare natură smucită şi nervoasă nimic alta decât că avea sub ochi una din cele mai uimitoare alcătuiri ce se pot întâlni.

Cei doi tineri îl aşteptau. Chirurgul se ţinea puţin mai la o parte.

Sir John ducea în mână cutia cu pistoalele. O aşează pe o stâncă în formă de masă, scoase din buzunar o cheiţă care părea lucrată de un giuvaergiu şi nu de un meşter lăcătuş şi deschise cutia.

Armele erau nemaipomenite, deşi de o mare simplitate. Ieşiseră din atelierele lui Menton, bunicul aceluia care astăzi este încă unul dintre cei mai buni armurieri din Londra. Le dădu spre cercetare martorului domnului de Barjols, care încercă arcurile, trase piedica dindărăt în fată, ca să vadă dacă pistoalele erau cu trăgaci dublu.

Erau cu un singur trăgaci.

Domnul de Barjols aruncă şi el o privire asupra pistoalelor, dar nu se atinse de ele.

— Adversarul nostru nu vă cunoaşte deloc armele? Întrebă domnul de Valensolle.

— Nici măcar nu le-a văzut, răspunse sir John, vă dau cuvântul meu de cinste.

— Oh! Făcu domnul de Valensolle, o simplă tăgăduire ne era de ajuns.

Hotărârâ pentru a doua oară, ca să nu existe nici un soi de neînţelegere, condiţiile luptei, stabilite de mai înainte. Apoi,

condiţiile fiind definitiv hotărâte, ca să piardă cât mai puţin timp cu putinţă în pregătiri inutile, încărcară pistoalele, le aşezară, astfel încărcate, în cutia lor, care fu încredinţată chirurgului, iar sir John, cu cheia cutiei în buzunar, pleacă să-l caute pe Roland.

Îl găsi aruncând pietricele în albia fântânii şi stând de vorbă cu un păstor micuţ, care păştea trei capre pe marginile povârnite şi stâncoase ale muntelui.

Sir John deschidea tocmai gura ca să-i spună lui Roland că totul era gata. Dar el, fără să-i lase englezului timp să vorbească, zise:

— Nu ştiţi ce-mi povesteşte copilul, milord. O adevărată legendă de pe malurile Rinului. El spune că bazinul de faţă, căruia nimeni nu i-a dat de fund, se întinde mai mult de două, trei leghe sub munte şi slujeşte de locuinţă unei zâne, pe jumătate femeie, pe jumătate şarpe, care în nopţile tăcute şi senine de vară lunecă la suprafaţa apei, chemând păstorii de pe munte şi nearătându-le, bineînţeles, decât capul cu păru-i lung, umerii goi şi braţele-i frumoase. Dar nerozii se lasă ademeniţi de asemenea arătare de femeie, se apropie, îi fac semne să vină la ei, în timp ce şi zâna, din partea ei, le face semn să vină la ea. Nesocotiţii înaintează fără să-şi dea seama şi fără să se uite la picioarele lor. Dintr-odată pământul le fuge de sub picioare, zâna îşi întinde braţul, s-afundă cu ei în palatele-i umede şi, a doua zi, se arată iarăşi singură. Cine dracul a putut să le facă nerozilor ăstora de păstori acelaşi basm pe care Virgil îl povestea în versuri atât de frumoase lui Augustus şi lui Mecena?

Rămase o clipă pe gânduri, cu ochii aţintiţi asupra apei azurii şi adânci.

Pe urmă, întorcându-se către sir John.

— Se spune că niciodată un înotător, oricât de voinic ar fi fost, n-a mai ieşit deasupra după ce s-a cufundat în viitoarea de-aici. Dacă m-aş cufunda şi eu, milord, ar fi poate mai sigur decât glontclc domnului de Barjols. De fapt, aşa ceva

ar putea să-mi fie cea din urmă scăpare. Dar, până una alta, să încercăm cu glontele. Haidem, milord, să mergem.

Şi, apucându-l de braţ pe englezul uimit de atâta mobilitate de spirit, îl readuse spre cei care-i aşteptau.

Aceştia, între timp căutaseră un loc potrivit, pe care îl şi găsiseră.

Aleseseră un platou mic, agăţat cumva de povârnişul muntelui, îndreptat către apus. Pe el se înălţa şi un soi de castel în ruină, care slujea de adăpost păstorilor prinşi de furtună.

Un spaţiu neted, lung de cincizeci de paşi şi lat de douăzeci de paşi, care trebuie să fi fost pe vremuri platforma castelului, avea să fie teatrul dramei ce se apropia de deznodământ.

— Iată-ne, domnilor, zise sir John.

— Suntem gata, domnilor, zise domnul de Valensolle.

— Să binevoiască adversarii să asculte condiţiile luptei, vorbi iarăşi sir John.

Apoi, adresându-se domnului de Valensolle:

— Repetaţi-le, domnule, adăugă el, sunteţi francez, eu sunt străin, le veţi explica mai limpede ca mine.

— Dumneavoastră sunteţi dintre străinii aceia, milord, care ne-ar putea învăţa limba pe nişte sărmani provensali ca noi. Deoarece aveţi însă curtoazia de a-mi ceda cuvântul, voi răspunde poftirii pe care mi-o faceţi.

Şi-l salută pe sir John, care-i întoarse salutul.

— Domnilor, urmă gentilomul ce slujea de martor domnului de Barjols, am căzut de acord să vă aşezăm la patruzeci de paşi unul de altul, să porniţi unul către celălalt, să tragă fiecare după placul său şi, rănit sau nu, să aibă libertatea de a merge şi după focul adversarului său.

Cei doi luptători se înclinară în semn că sunt de acord şi, aproape în acelaşi timp, într-o singură voce, exclamară:

— Armele!

Sir John scoase cheiţa din buzunar şi deschise cutia. Pe urmă se apropie de domnul de Barjols şi i-o prezentă

deschisă.

Acesta voi să cedeze alegerea armelor adversarului său, dar, făcând un semn cu mâna, Roland refuză, spunând cu o voce de o dulceaţă aproape femeiască:

— După dumneavoastră, domnule de Barjols. Aflu că, deşi insultat de mine, aţi renunţat la toate avantajele. Cel puţin să vi-l las pe acesta, dacă îl putem cumva socoti că atare.

Domnul de Barjols nu stărui mai mult şi luă la întâmplare unul din cele două pistoale.

Sir John se duse să-l dea pe celălalt lui Roland, care-l luă, îl încarcă şi, fără măcar să-i cerceteze mecanismul, îl lăsă să-i spânzure în mână.

Între timp, domnul de Valensolle măsura cei patruzeci de paşi. Un baston fusese înfipt în punctul de plecare.

— Vreţi să măsuraţi după mine, domnule? Îl întrebă el pe sir John.

— De prisos, domnule, îi răspunse acesta. Şi eu şi domnul de Montrevel ne încredem pe deplin în măsurătoarea făcută.

Domnul de Valensolle înfipse încă un baston la al patruzecelea pas.

— Domnilor, zise el, când veţi binevoi.

Adversarul lui Roland se şi afla la locul său, fără pălărie şi cu haina lepădată.

Chirurgul şi cei doi martori se trăseseră la o parte.

Locul fusese ales atât de bine, încât niciunul nu putea fi în dezavantaj de teren şi nici de soare faţă de duşmanul său.

Roland îşi aruncă lângă el haina şi pălăria şi veni să se aşeze la patruzeci de paşi de domnul de Barjols, în faţa lui.

Amândoi, unul la dreapta, celălalt la stânga, aruncară câte o privire către aceeaşi zare.

Priveliştea era în armonie cu solemnitatea cumplită a scenei ce urma să se desfăşoare.

Nimic de văzut nici la dreapta lui Roland şi nici la stânga domnului de Barjols, doar muntele ce scobora spre ei în pantă prăpăstuită, peste care se înălţa un acoperiş uriaş.

Dar în partea potrivnică, cu alte cuvinte în dreapta domnului de Barjols şi în stânga lui Roland, era cu totul altceva.

Zărea se întindea la nesfârşit.

În prim plan se vedea câmpia cu pământurile-i roşietice, străpunsă din toate părţile de vârfurile stâncilor, de-ai fi zis că-i un cimitir de titani ale căror case răzbeau prin scoarţa pământului.

În planul al doilea se desenă puternic, în apusul soarelui, oraşul Avignon, cu centura-i de ziduri şi palatu-i gigantic, care, asemenea unui leu lăsat pe labe, pare că ţine sub gheară oraşul care gâfâie.

Dincolo de Avignon, o linie luminoasă, ca un râu de aur topit, vădea că acolo-i Rhonul.

În sfârşit, de partea cealaltă a Rhonului, se înălţa, ca o dungă de azur întunecat, lanţul colinelor ce desparte Avignontil de Nimes şi de Uzčs.

În fund, în fund de tot, soarele, pe care unul din cei doi oameni poate că-l privea pentru cea din urmă oară, se scufunda încetişor şi majestuos într-un ocean de aur şi de purpură.

Dealtminteri, cei doi bărbaţi alcătuiau un contrast ciudat.

Unul, cu părul negru, oacheş la faţă, cu mădularele subţiri şi căutătura sumbră, era lipul rasei meridionale care număra printre strămoşi grecii, romanii, arabii şi spaniolii.

Celălalt, cu pieliţa obrazului trandafirie, părul auriu, ochii mari ca azurul, mâinile durdulii ca de femeie, era tipul rasei din ţinuturile temperate, ai cărei străbuni sunt galii, germanii şi normanzii.

Dacă am binevoi să dăm situaţiei o trăsătură mai nobilă, ne-ar veni uşor să credem că se desfăşura mai mult decât un duel între doi bărbaţi.

S-ar fi putut crede că avea loc duelul unui popor împotriva altui popor, al unei rase împotriva altei rase, al Sudului împotriva Nordului.

Oare tocmai gândurile pe care le-am rostit să fi pus stăpânire pe cugetul lui Roland şi să-l fi cufundat acum într-o visare melancolică?

Nu pare deloc să fie aşa.

Fapt e că, preţ de-o clipă, parcă uită de martori, de duel, de rival, adâncit cum era în contemplarea priveliştei splendide.

Glasul domnului de Barjols îl smulse din amorţirea-i poetică.

— Când sunteţi gata, domnule, zise el, sunt şi eu.

Roland tresări.

— Vă cer iertare că v-am făcut să aşteptaţi, domnule, răspunse el, dar nu trebuia să ţineţi seama de mine. Eram tare furat de gânduri. Iată-mă-s, domnule.

Şi, cu surâsul pe buze şi părul în bătaia vântului de scară, fără să se ferească, de parcă s-ar fi aflat la o plimbare obişnuită, în timp ce rivalul său, dimpotrivă, îşi luă toate precauţiile obişnuite în asemenea caz, Roland merse drept spre domnul de Barjols.

Căutătura lui sir John, cu toată indiferenţa-i obişnuită, trăda o îngrijorare profundă.

Distanţa dintre cei doi adversari se mistuia văzând cu ochii.

Domnul de Barjols se opri cel dintâi, ochi şi trase în clipa în care Roland nu se afla decât la zece paşi de dânsul.

Glontele pistolului său luă un cârlionţ din părul lui Roland. Dar nu-l atinse.

Tânărul se întoarse către martorul său:

— Ei bine, îl întrebă el, ce v-am spus eu?

— Trageţi, domnule, trageţi odată, ziseră într-un glas martorii.

Domnul de Barjols rămase mut şi neclintit pe locul de pe care ochise.

— Să-mi fie iertat, domnilor, răspunse Roland, dar îmi veţi îngădui, sper, să judec singur când şi cum trebuie să dau riposta. După ce-am înfruntat glontele domnului de Barjols,

am să-i spun câteva cuvinte pe care nu i le puteam spune mai înainte.

Apoi, întorcându-se către tânărul aristocrat, palid dar liniştit, îi spuse:

— Domnule, poate c-am fost puţin cam violent în discuţia noastră de astăzi dimineaţă.

Şi aşteptă.

— E rândul dumneavoastră să trageţi, domnule, răspunse domnul de Barjols.

— Dar, urmă Roland, ca şi cum nu l-ar fi auzit, veţi pricepe pricina acestei violenţe şi-o veţi scuza poate. Sunt militar şi aghiotant al generalului Bonaparte.

— Trageţi, domnule, repetă tânărul nobil.

— Spuneţi numai un cuvânt de retractare, domnule, reluă vorba tânărul ofiţer, ziceţi că reputaţia de cinste şi gingăşie de care se bucură generalul Bonaparte este de aşa natură încât un proverb italian idiot, pe care l-au ticluit cei învinşi şi în toane rele, nu-i poate pricinui nici un neajuns, spuneţi numai atât şi arunc îndată arma cât mai departe de mine şi vin să vă strâng mâna, căci trebuie să recunosc, domnule, că sunteţi un om viteaz.

— Nu, nu voi aduce omagiu reputaţiei de cinste şi gingăşie de care vorbiţi, domnule, decât atunci când generalul şef al dumneavoastră se va sluji de influenţa pe care i-a dat-o geniul său şi pe care o are asupra treburilor Franţei, ca să facă cea ce a făcut Monk [17], adică să redea tronul suveranului său legitim.

— Ah! Făcu Roland, cu un surâs, cereţi prea mult de la un general republican.

— Atunci, menţin tot ce-am spus, răspunse tânărul nobil. Trageţi, domnule, trageţi!

Apoi, cum Roland nu se grăbea să asculte de îndemn, adăugă, izbind cu piciorul în pământ:

— Dar, în numele cerului şi-al pământului, trageţi odată!

La cuvintele de mai sus, Roland făcu o mişcare ce arăta că are să tragă în aer.

Atunci, cu o însufleţire în vorbă şi în gest ce nu-i îngădui lui Roland să-şi împlinească gândul, domnul de Barjols strigă:

— Oh! Să nu trageţi în aer, vă implor! Sau atunci pretind s-o luăm de la început şi să trageţi dumneavoastră primul!

— Pe cinstea mea! Strigă şi Roland, făcându-se alb la faţă de parcă i-ar fi pierit tot sângele, e pentru întâia dată că-i fac pe plac cuiva, oricine ar fi el. Duceţi-vă dracului! Şi pentru că nu vreţi viaţa, poftiţi moartea.

Şi, în aceeaşi clipă, fără să-şi mai dea osteneala de-a ochi, aplecă arma şi trase.

Alfred de Barjols îşi duse mâna la piept şi se legănă înainte şi-napoi, se-nvârti odată în jurul lui şi căzu cu faţa la pământ.

Glontele lui Roland îi străbătuse inima.

Sir John, văzând că domnul de Barjols cade, se duse de-a dreptul la Roland şi-l luă cu el spre locul unde-şi aruncase haina şi pălăria.

— E-al treilea, şopti Roland cu un suspin, dar îmi sunteţi martor că acesta aşa a vrut.

Şi, dându-i lui sir John pistolul încă fumegând, îşi îmbrăcă haina şi-şi puse pălăria.

În acelaşi timp, domnul de Valensolle ridică pistolul scăpat din mâna prietenului său şi îl aduse împreună cu cutia lui sir John.

— Ei? Întrebă englezul, arătând cu ochii spre Alfred de Barjols.

— E mort, răspunse martorul.

— M-am purtat ca un om de onoare, domnule? Întrebă Roland, ştergându-şi cu batista sudoarea care la vestirea morţii rivalului său îi inundase subit faţa.

— Da, domnule, răspunse domnul de Valensolle. Numai că, îngăduiţi-mi să vă spun doar atât, aveţi o mână nefericită.

Şi, salutându-l pe Roland şi pe martorul său cu o politeţe plină de distincţie, se întoarse lângă cadavrul prietenului său.

— Şi dumneavoastră, milord, urmă Roland, dumneavoastră ce-aveţi de spus?

— Eu spun, replică sir John, cu un soi de admiraţie silită, că sunteţi dintre oamenii pe care divinul Shakespeare îi face să spună despre el: „pericolul şi cu mine suntem doi lei ce-au fost născuţi în aceeaşi zi, dar eu sunt cel dintâi născut”.

Capitolul V Roland.

Întoarcerea fu tăcută şi tristă: s-ar fi spus că Roland, văzându-şi şansele morţii spulbe-rate, îşi pierduse toată veselia.

Catastrofa al cărei autor fusese putea foarte bine să fie pricina muţeniei aceleia: dar ne grăbim să spunem că Roland, pe câmpul de bătaie şi mai cu scamă în ultima-i campanie împotriva arabilor, prea adesea trebui să salte cu calul peste cadavrele celor ucişi de dânsul, pentru ca moartea unui necunoscut să-i mai producă o impresie atât de puternică.

Aşadar, alta era pricina acelei tristeţi. Trebuie să fi fost într-adevăr chiar cea pe care tânărul o mărturisise lui sir John. Nu era deci părerea de rău după moartea altuia, era dezamăgirea de propria-i moarte.

Întorcându-se la hotelul Palais-Royal, sir John urcă în cameră la dânsul să-şi lase pistoalele a căror vedere putea să aţâţe în sufletul lui Roland un soi de remuşcare. Pe urmă veni să se întâlnească cu tânărul ofiţer că să-i înapoieze cele trei scrisori pe care le primise de la el.

Îl găsi dus pe gânduri şi sprijinindu-se în coate pe masă.

Fără să rostească nici un cuvânt, englezul puse cele trei scrisori în faţa lui Roland.

Tânărul îşi aruncă privirile asupra adreselor, o luă pe cea adresată mamei sale, o deschise şi citi.

Pe măsură ce-o citea, lacrimi mari prinseră a-i curge pe obraji.

Sir John privea cu uimire nouă înfăţişare sub care îi apărea Roland.

Ar fi crezut că totul e cu putinţă pentru o fire atât de felurită, afară doar să verse lacrimi ca cele ce-i curgeau tăcut din ochi.

Pe urmă, clătinând din cap şi fără să ţină seama cât uşi de puţin că sir John era de faţă, Roland şopti:

— Sărmana mamă! Grozav ar mai fi plâns; poate că-i mai bine aşa. Mamele nu-s făcute să-şi plângă copiii!

Şi, cu o mişcare automată, rupse scrisorile mamei şi surorii sale, precum şi pe cea scrisă generalului Bonaparte. După care, arse cu grijă toate bucăţelele. Apoi, sunând slujnică, întrebă:

— Până la ce oră se primesc scrisorile la poştă?

— Până la şase jumătate, răspunse fata. Nu mai aveţi decât câteva minute.

— Atunci aşteaptă. Roland luă un condei şi scrise.

„Scumpul meu general.

Aşa cum v-am spus, eu sunt în viaţă şi el mort. Trebuie să recunoaşteţi că parc-ar fi un rămăşag.

Devotament până la moarte.

Al dumneavoastră cavaler rătăcitor,

Roland.”

Apoi lipi scrisoarea, scrise adresa: Generalului Bonaparte, strada Victoriei, la Paris şi o dete slujnicei, cerându-i să nu mai piardă nici o clipă şi s-o pună la poştă.

Abia atunci păru că-l observă pe sir John şi-i întinse mâna.

— Mi-aţi făcut un mare serviciu, milord, îi spuse el, unul din serviciile ce leagă doi oameni pe veşnicie. Eu vă sunt prieten. Voiţi oare să-mi faceţi cinstea să fiţi şi dumneavoastră prietenul meu?

Sir John strânse mâna pe care i-o întinse Roland.

— O! Exclamă el, vă mulţumesc foarte mult. N-aş fi îndrăznit nicidecum să vă cer asemenea onoare, dar dacă mi-o oferiţi… O primesc.

Şi, la rândul său, flegmaticul englez simţi că i se moaie inima şi-şi scutură o lacrimă ce-i tremura pe gene. Apoi, privindu-l pe Roland, zise:

— E mare păcat că sunteţi atât de grăbit să plecaţi. Aş fi fost fericit şi mulţumit să mai petrec o zi, două, cu dumneavoastră.

— Încotro vă duceaţi, milord, când v-am întâlnit?

— O, nicăieri, călătoream ca să-mi alung plictisul. Am nenorocul de-a mă plictisi, adese-ori.

— Aşa că nu mergeaţi nicăieri?

— Umblam pretutindeni.

— Este exact acelaşi lucru, spuse tânărul ofiţer, zâmbind. Ei bine, vreţi să faceţi un lu-cru?

— Vai! Tare bucuros, de-i cu putinţă.

— Cât se poate de cu putinţă, nu ţine decât de dumneavoastră.

— Spuneţi.

— Trebuia, dac-aş fi fost ucis, să mă însoţiţi mort până la mama, sau să mă aruncaţi în Rhon?

— V-aş fi însoţit mort până la mama dumneavoastră şi nu v-aş fi aruncat în Rhon.

— Ei bine, în loc să mă însoţiţi mort, însoţiţi-mă viu. Veţi fi şi mai bine primit.

— O!

— Vom sta cincisprezece zile la Bourg. E oraşul meu natal, unul dintre oraşele cele mai plicticoase din Franţa. Dar cum compatrioţii dumneavoastră strălucesc mai cu seamă prin originalitate, poate că vă veţi desfăta acolo unde ceilalţi se plictisesc Nu-i aşa?

— Nici n-aş putea cere mai mult, făcu englezul. Dar îmi pare rău că nu-i prea potrivit din parte-mi.

— Vai! Doar nu suntem în Anglia, milord, unde eticheta e suverană absolută. Noi, noi nu mai avem nici rege, nici regină şi doar n-am tăiat gâtul acelei sărmane făpturi ce se numea Maria-Antoaneta, ca să punem în locul ei pe Majestatea-sa-Eticheta.

— Mi-ar plăcea tare mult, exclamă sir John.

— Aveţi să vedeţi că maică-mea e o femeie minunată, de altfel foarte distinsă. Sora mea avea doar şaisprezece ani

când am plecat, acum trebuie să aibă optsprezece. Era drăgălaşă, acum trebuie să fie frumoasă. Până şi fratele meu Edouard, un puşti încântător. de doisprezece ani, vă va potrivi pe neştiute pocnitori la picioare şi va stâlci engleza cu dumneavoastră. Apoi, după ce-or trece cele cincisprezece zile, vom pleca la Paris împreună.

— Dar de la Paris vin doar, râse englezul.

— Ia staţi puţin, doreaţi să vă duceţi în Egipt ca să-l vedeţi pe generalul Bonaparte: nu-i mai departe de-aici până la Paris, cât de-aici până la Cairo. Am să vă prezint lui. Prezentat de mine, fiţi pe pace, veţi fi bine primit. Apoi, mai adineaori vorbeaţi despre Shakespcare.

— Vai! Da, despre el vorbesc mereu.

— Asta dovedeşte că vă plac comediile, dramele.

— Îmi plac mult, e-adevărat.

— Ei bine, generalul Bonaparte e pe punctul de a pune la cale reprezentaţia uneia, în felul său, dar care nu va fi lipsită de interes, vă încredinţez.

— Aşadar, zise sir John, şovăind încă, pot oare să primesc propunerea dumneavoastră fără să stingheresc.

— Sunt încredinţat şi veţi face plăcere tuturor, dar mai ales mie.

— Atunci primesc.

— Bravo! Ei bine, ia să vedem, când vreţi să plecăm?

— În clipa când veţi pofti. Caleaşca-mi stă gata înhămată de când aţi aruncat cu nenorocita aceea de farfurie în capul lui Barjols. Dar cum fără farfuria aceea nu v-aş fi cunoscut niciodată, sunt mulţumit c-aţi aruncat cu ea întrânsul, da, chiar foarte mulţumit.

— Aţi vrea să plecăm în seara asta?

— Chiar şi acum. Mă duc să-i spun surugiului să-l trimită îndărăt pe unul din tovarăşii săi cu alţi cai şi plecăm de cum soseşte surugiul cu caii.

Roland încuviinţă cu un semn.

Sir John ieşi să-şi dea poruncile şi se înapoie zicând că tocmai ceruse să li se pregătească două cotlete şi o pasăre

rece.

Roland îşi luă geamantanul şi coborî.

Englezul îşi puse pistoalele înapoi în lădiţa de sub capra trăsurii sale.

Amândoi îmbucară câte ceva, ca să poată umbla toată noaptea fără să se oprească şi, când bătu nouă ceasuri la biserica Cordelierilor, amândoi se cuibăriră în trăsură şi părăsiră Avignon-ul, unde trecerea lor lăsa o nouă pată de sânge. Roland, cu nepăsarea-i din fire, sir John Tanlay cu indiferenţa-i din sânge.

După un sfert de ceas, amândoi dormeau, sau cel puţin liniştea pe care-o păstrau amândoi te-ar fi putut iace să crezi că se lăsaseră furaţi de somn.

Ne vom folosi de clipa lor de odihnă ca să dăm cititorilor câteva lămuriri, de care nu-i putem lipsi, în privinţa lui Roland şi a familiei sale.

Roland se născuse la 1 iulie 1773, cu patru ani şi câteva zile după Bonaparte, alături de care sau, mai curând, în urma căruia şi-a făcut apariţia în cartea de faţă.

Era fiul domnului Charles de Montrevel, colonel într-un regiment rămas multă vreme în garnizoană în Martinica, unde se căsătorise cu o creolă pe care o chema Clotilde de la Clémencičre.

Trei copii se născuseră din căsătoria lor, doi băieţi şi-o fată: Ludovic, cu care-am făcut cunoştinţă sub numele de Roland; Amélie, a cărei frumuseţe fratele ei i-o lăudase lui sir John şi Edouard.

Chemat în Franţa către 1782, domnul de Montrevel obţinuse admiterea tânărului Ludovic de Montrevel în Şcoala Militară din Paris (vom vedea mai târziu cum îşi schimbă numele de Ludovic în cel de Roland).

Acolo cunoscu Bonaparte copilul când, potrivit raportului domnului de Keralio, fu socotit demn să treacă de la Şcoala din Brienne la Şcoala Militară din Paris.

Ludovic era cel mai tânăr dintre elevi.

Cu toate că n-avea decât treisprezece ani, se şi evidenţiase prin firea-i neîmblânzită, gata de gâlceavă, pe care i-o văzurăm, cu şaptesprezece ani mai târziu, dându-se în vileag la masa comună din Avignon.

Bonaparte avea şi el, tot de copil, partea cea bună a unui asemenea caracter, adică, fără să fie gata oricând de gâlceavă, era despot, încăpăţânat şi de neînduplecat. Recunoscu în copil unele dintre calităţile pe care le avea şi el şi, datorită acelei asemănări de sentimente, îi trecu cu vederea cusururile şi-l îndrăgi.

Cât despre el, copilul, simţind în tânărul corsican un apărător, îşi făcu din el un sprijin.

Într-o zi, copilul veni să-l caute pe marele-i prieten – aşa-i spunea el lui Napoleon – tocmai în clipa în care acesta era cufundat adânc în rezolvarea unei probleme de matematică.

Băiatul ştia ce mare însemnătate dădea viitorul ofiţer de artilerie unei asemenea ştiinţe, care îi adusese până atunci cele mai mari sau, mai curând, singurele sale succese.

Stătu în picioare lângă el, fără să vorbească, fără să se clintească.

Tânărul matematician ghici prezenţa copilului, dar se adânci din ce în ce în deducţiile sale matematice din care, după vreo zece minute, se eliberă victorios.

Atunci se întoarnă către tânăru-i camarad cu satisfacţia lăuntrică a omului ce iese învingător dintr-o oarecare luptă purtată fie împotriva ştiinţei, fie împotriva materiei.

Copilul sta în picioare, pierit la faţă, cu dinţii încleştaţi, cu braţele încordate, cu pumnii strânşi.

— Ah! Ah! Făcu tânărul Bonaparte, ce s-a mai întâmplat iarăşi?

— S-a întâmplat că Valence, nepotul directorului şcolii, mi-a şters o palmă.

— Vai! Exclamă Bonaparte, râzând şi vii să mă cauţi ca să-i ard şi cu una?

Copilul dădu din cap.

— Nu, răspunse el, am venit să te caut fiindcă vreau să-l provoc.
— Pe Valence?
— Da.
— Dar Valence te va birui, copile. E de patru ori mai tare ca tine.
— De aceea nu vreau să mă bat cu el cum se bat copiii, ci cum se bat bărbaţii, în duel.
— Ei na!
— Te miri? Întrebă copilul.
— Nu, răspunse Bonaparte. Şi cu ce vrei să te duelezi?
— Cu sabia.
— Dar numai sergenţii au săbii şi ei n-au să vi le împrumute.
— Ne vom lipsi de săbii.
— Dar atunci, cu ce-aveţi să vă bateţi?
Băiatu-i arătă tânărului matematician compasul cu care tocmai îşi terminase ecuaţiile.
— Vai! Băiatule, exclamă Bonaparte, e o rană tare rea cea făcută de compas.
— Cu atât mai bine, răspunse Ludovic, am să-l omor.
— Şi dacă te ucide el pe tine?
— Mai bine aşa decât să rămân cu palma de la el.
Bonaparte nu mai stărui. Din instinct, îi plăcea curajul; cel al tânărului său camarad îl fermeca.
— Ei bine, fie! Zise el. Am să mă duc să-i spun lui Valence că vrei să te lupţi cu el, dar mâine.
— De ce mâine?
— Mai ai noaptea înaintea ta, ca să mai chibzuieşti.
— Şi până mâine, răspunse copilul, Valence are să creadă că sunt un laş!
Apoi, clătinând din cap:
— E prea mult până mâine. Şi prinse a se depărta.
— Unde te duci? Îl întrebă Bonaparte.
— Mă duc să-ntreb pe altul de nu vrea să-mi fie prieten.
— Ce, eu nu-ţi mai sunt?

— Nu-mi mai eşti, pentru că mă crezi laş.
— Bine, făcu tânărul sculându-se.
— Te duci?
— Mă duc.
— Chiar acum?
— Chiar acum.
— Vai! Strigă copilul, îţi cer iertare, mi-ai rămas prieten.
Şi plângând, îi sări de gât.

Erau primele lacrimi pe care le vărsa de la primirea palmei.

Bonaparte se duse să-l găsească pe Valence şi-i explică grav ce misiune primise ca sarcină.

Valence era un băiat mare, de şaptesprezece ani, având de pe atunci, aşa cum se întâmpla cu unele alcătuiri precoce, barbă şi mustăţi; părea de douăzeci.

Pe lângă asta, era cu un cap mai înalt ca cel pe care-l insultase.

Valence îi răspunse că Ludovic venise să-l tragă de coadă, cum ar fi tras de-un şnur de sonerie (pe vremea aceea se purta părul împletit în cozi), că-i pusese de două ori în vedere să nu-l mai tragă, dar Ludovic venise şi-a treia oară, şi-atunci, socotindu-l ca pe-un ştrengar poznaş, i-a plătit-o ca atare.

Răspunsul lui Valence i-a fost dus lui Ludovic, dar el obiectă, spunând că a trage de coadă pe-un camarad nu-i decât o glumă, pe câtă vreme a trage o palmă e insultă curată.

Încăpăţânarea punea la îndemâna unui copil de treisprezece ani logica unui bărbat de treizeci.

Popilius cel modern se întoarse să-i declare război lui Valence.

Tânărul se găsi în mare încurcătură: nu putea decât sub ameninţarea de-a fi ridicol să se bată în duel cu un copil; dacă s-ar fi bătut şi l-ar fi rănit ar fi fost ceva odios; dacă el ar fi fost rănit, s-ar fi întâmplat ceva de care să nu se mai mângâie cât va fi şi va trăi.

Totuşi, încăpăţânarea lui Ludovic, care nu se lăsa nici mort, dădea poveştii aceleia o întorsătură gravă.

Fu convocat sfatul celor mari, aşa cum se făcea în împrejurările serioase.

Sfatul celor mari hotărî ca unul de-ai lor nu se poate bate cu un copil, dar că, devreme ce copilul se încăpăţâna să se socoată drept un tânăr, Valence să-i spună în faţa tuturor colegilor săi, că-i pare rău că s-a lăsat pe moment pradă imboldului şi l-a privit ca pe-un copil, dar pe viitor îl va socoti drept ca pe un tânăr.

Au trimis după Ludovic, care aştepta în camera prietenului său. Fu vârât în mijlocul cercului pe care-l făceau elevii cei tineri, în curtea şcolii.

Acolo, Valence, căruia camarazii îi dictaseră un soi de discurs îndelung dezbătut între ei pentru a salva onoarea celor mari faţă de cei mici, îi declară lui Ludovic că era desperat de cele ce se întâmplaseră, că se purtase cu el potrivit cu vârsta lui, dar nu potrivit cu inteligenţa şi curajul de care dă dovadă, rugându-l să binevoiască să-i ierte ieşirea violentă şi să-i întindă mâna în semn că totul fu dat uitării.

Dar Ludovic dădu din cap.

— L-am auzit într-o zi pe tata, care-i colonel, răspunse el, spunând că cel ce primeşte o palmă şi nu se bate în duel este un laş. Prima oară când l-oi vedea pe tata am să-l întreb dacă cel ce dă o palmă şi-apoi cere scuze că să nu se bată în duel nu-i mai laş decât cel ce-a primit palma.

Tinerii se priviră între ei, dar hotărârea generală fusese împotriva unui duel care s-ar fi asemănat cu un asasinat şi tinerii, în unanimitate, împreună cu Bonaparte, au declarat copilului şi au susţinut, că trebuia să se mulţumească cu aceea ce spusese Valence, căci cea ce spusese Valence nu era decât rezultatul părerii generale.

Ludovic se retrase, alb la faţă de mânie şi îmbufnat pe prietenul său cel mare care, zicea el cu-o seriozitate imperturbabilă, se lepădasc de sarcina de-ai apăra cinstea.

A doua zi, la lecţia de matematică a celor mari, Ludovic se strecură în sala de meditaţii, şi-n timp ce Valence făcea o demonstraţie pe tablă, se apropie de el fără ca nimeni să-l fi băgat de seamă, se sui pe-un taburet ca să ajungă la înălţimea obrazului celuilalt, şi-i întoarse palma pe care o primise în ajun.

— Na, făcu el, acuma suntem chit şi, în plus, eu am primit şi scuze de la tine. Cât despre mine, cu n-am să ţi le cer fie ce-o fi, poţi fi sigur.

Ieşi un scandal marc. Faptul se petrecuse în prezenţa profesorului, care se văzu silit să facă un raport către directorul şcolii, marchizul Tiburce Valence.

Domnia-sa, necunoscând antecedentele palmei primite de nepotul său, chemă pe vinovat în faţa lui şi, după o mustrare înfiorătoare, îl vesti că nu mai face parte din şcoală şi că în ziua aceea chiar trebuie să fie gata să se întoarce la Bourg, lângă maică-sa.

Ludovic răspunse că în zece minute bagajul i-e gata făcut, iar într-un sfert de oră va fi plecat din şcoală.

Dar despre palma pe care-o primise el, nu suflă nici o vorbă.

Răspunsul îi păru marchizului Tiburce Valence mai mult decât necuviincios şi-avea poftă grozavă să-l trimită pe insolent opt zile la carceră, dar nu putea în acelaşi timp să-l trimită la carceră şi să-l dea şi afară din şcoală.

I se dădu copilului un supraveghetor, ce nu trebuia să-l scape din ochi decât după ce-avea să-l suie în diligentă spre Mâcon. Doamna de Montrevel urma să fie prevenită ca să-şi primească fiul la coborârea din vehicul.

Bonaparte se întâlni cu băiatul urmat de supraveghetor şi-i ceru o explicaţie de ce îi era cinstită persoana cu o escorta ca din partea conetabilului.

— V-aş povesti dacă aţi mai fi încă prieten cu mine, răspunse băiatul, dar nu mai sunteţi. De ce vă mai îngrijoraţi de cele ce mi se întâmpla, bune sau rele?

Bonaparte făcu un semn supraveghetorului care, în timp ce Ludovic îşi făcea geamantănaşul, veni la uşă ca să vorbească cu el.

Află atunci că băiatul fusese dat afară din şcoală.

Măsura era gravă, deznădăjduia o familie întreagă şi zdrobea poate viitorul tânărului său camarad.

Cu acea iuţeală de a lua o hotărâre, care era una din trăsăturile caracteristice ale alcătuirii sale, îşi făcu planul să solicite audienţă directorului şcolii, cerându-i totodată supraveghetorului să nu grăbească plecarea lui Ludovic.

Bonaparte era un elev grozav de bun şi foarte iubit la şcoală, ţinut în mare stimă de marchizul Tiburcc Valence. Cererea sa fu aprobată pe loc.

Introdus la director, el îi povesti totul şi, fără a-l învinovăţi câtuşi de puţin pe Valence, încercă să-l dezvinovăţească pe Ludovic.

— E-adevărat tot ce-mi povesteşti, domnule? Întrebă directorul.

— Întrebaţi-l chiar pe nepotul dumneavoastră; mă voi bizui pe tot ce vă va spune el.

Şi trimise după Valence. Aflase şi el despre eliminarea lui Ludovic din şcoală şi venea chiar el să-i povestească unchiului său ceea ce se petrecuse.

Povestirea lui fu pe de-a întregul întocmai cu cea a tânărului Bonaparte.

— Bine, zise directorul, Ludovic nu mai pleacă, dar pleci dumneata în schimb. Ai împlinit de fapt vârsta ieşirii din şcoală.

Apoi, sunând:

— Să mi se aducă tabelul locurilor vacante de sublocotenenţi, spuse el plantonului.

În aceeaşi zi s-a cerut de urgenţă ministrului un loc de sublocotenent pentru tânărul Valence.

Tot în ziua aceea, seara, Valence plecă să se prezinte la regiment.

Se duse să-şi ia rămas bun de la Ludovic, pe care-l îmbrăţişa de voie, de nevoie, în timp ce Bonaparte îl ţinea de mâini.

Băiatul primi îmbrăţişarea în silă.

— Bine, fie pentru momentul de faţă, zise el. Dar dacă vreodată ne vom întâlni amândoi cu săbii la cingătoare… Şi-şi încheie fraza cu-n gest de ameninţare.

Valence plecă.

La 10 octombrie 1785, Bonaparte îşi primea şi el gradul de sublocotenent. Diploma lui făcea parte din cele cincizeci şi opt pe care Ludovic al XVI-lea tocmai le semnase pentru Şcoala militară.

Unsprezece ani mai târziu, la 15 noiembrie 1796, Bonaparte, general şef al armatei din Italia, la capătul podului de la Arcole, pe care-l apărau două regimente de croaţi şi două tunuri, văzându-şi liniile decimate de ghiulelele tunurilor şi de gloanţele puştilor, simţind că victoria îi scapă din mâini, temându-se de şovăirea celor mai viteji soldaţi, smulse dintre degetele înţepenite ale unui mort un drapel tricolor şi se avânta pe pod, strigând: „Soldaţi! Nu mai sunteţi voi tot aceiaşi oameni de la Lodi [18]?” – când băgă de seamă că i-o luase înainte un tânăr locotenent, care îl acoperise cu trupul, apărându-l.

Dar Bonaparte nu voia nicidecum aşa ceva. Voia să treacă el cel dintâi. Ar fi vrut, dacă ar fi fost cu putinţă, să treacă singur.

Îl apucă pe tânăr de poala mantalei şi, trăgându-l îndărăt, îi strigă:

— Cetăţene, dumneata nu eşti decât locotenent, eu sunt generalul şef, a mea e întâietatea.

— E foarte adevărat, răspunse acela.

Şi merse după Bonaparte în loc să meargă înainte.

Seara, aflând că două divizii austriece fuseseră distruse cu desăvârşire, văzând cei două mii de prizonieri pe care-i făcuse, numărând drapelele şi tunurile capturate, Bonaparte îşi aminti de acel tânăr locotenent peste care

dăduse înaintea lui în clipa în care credea că-n faţă nu-i stă decât moartea.

— Berthier, zise el, dă ordin aghiotantului meu Valence, să-mi caute un tânăr locotenent de grenadieri cu care am avut o pricină azi dimineaţă pe podul de la Arcole.

— Generale, răspunse Berthier, bâlbâindu-se, Valence e rănit.

— Într-adevăr, nu l-am văzut astăzi. Rănit, unde? Cum? Pe câmpul de luptă?

— Nu, generale. S-a luat ieri la ceartă şi-a primit o lovitură de sabie ce i-a străpuns pieptul.

Bonaparte încruntă din sprâncene.

— Doar se ştie în jurul meu că nu-mi plac duelurile. Sângele unui soldat nu-i al lui, e-al Franţei. Dă-i atunci ordin lui Muiron.

— A fost ucis, generale.

— În cazul acesta, lui Elliot.

— Ucis şi el.

Bonaparte îşi scoase o batistă din buzunar şi o trecu po frunte-ai năpădită de sudoare.

— Atunci, cui vrei dumneata. Dar vreau să-l văd pe locotenentul acela.

Nu mai îndrăznea să rostească nici un nume de frică să n-audă răsunând iar cuvintele fatale: „a fost ucis”.

După un sfert de ceas, tânărul locotenent fu introdus în cortul său.

Lampa de-abia arunca o slabă lumină.

— Apropie-te, locotenente, porunci Bonaparte. Tânărul făcu trei paşi şi pătrunse în cercul de lumină.

— Dumneata, urmă Bonaparte, voiai azi-dimineaţă să treci înaintea mea?

— Făcusem o prinsoare, generale, răspunse vesel tânărul locotenent, a cărui voce îl făcu pe generalul şef să tresară.

— Şi te-am făcut s-o pierzi?

— Poate că da, poate că nu.

— Ei, ce prinsoare făcuseşi?

— Că astăzi am să fiu numit căpitan.
— Ai câştigat.
— Vă mulţumesc, generale.
Şi tânărul se repezi de parc-ar fi vrut să-i strângă mâna lui Bonaparte. Dar, aproape în aceeaşi clipă, făcu o mişcare îndărăt.
Lumina îi străluci pe chip preţ de o clipă, dar clipa aceea îi fuse de-ajuns generalului şef ca să-i observe faţa aşa cum îi observase vocea.
Niciuna nici cealaltă nu-i erau străine.
Caută o clipă în memorie, dar văzându-şi memoria rebelă, zise:
— Te cunosc.
— Se poate, generale.
— Ba e chiar sigur. Numai că nu-mi pot aminti de numele dumitale.
— Generale, aţi făcut în aşa fel încât să nu se uite numele dumneavoastră.
— Cine eşti dumneata?
— Întrebaţi-l pe Valence, generale. Bonaparte scoase un strigăt de bucurie.
— Ludovic de Montrevel, exclamă el. Şi-şi deschise amândouă braţele.
De data asta, tânărul locotenent nu mai făcu nazuri şi i se aruncă în braţe.
— Bine, zise Bonaparte, ai să faci opt zile serviciu în noul tău grad, ca să se deprindă lumea să-ţi vadă pe umeri epoleţi de căpitan şi pe urmă ai să-l înlocuieşti pe bietul Muiron ca aghiotant. Hai, pleacă!
— Încă o dată, făcu tânărul, schiţând gestul omului care deschide braţele.
— Ah! Într-adevăr! Da, zise Bonaparte bucuros.
Şi, ţinându-l strâns la piept, după ce-l îmbrăţişase a doua oară, îl întrebă:
— Oh, da! Aşadar, de la tine a primit Valence lovitura de sabie?

— Păi, generale, răspunse noul căpitan şi viitorul aghiotant, eraţi de faţă când i-am făgăduit-o. Soldatul n-are altceva decât cuvântul de onoare.

După opt zile, căpitanul Montrevel făcea slujba de ofiţer de ordonanţă pe lângă generalul şef, care îi înlocuise prenumele de Ludovic, ce sună prost în epoca aceea, cu pseudonimul Roland.

Şi tânărul s-a mângâiat că nu mai descinde din Sfântul-Ludovic, prin faptul că devenise nepotul lui Carol-cel-Mare.

Roland – nimeni n-ar mai fi îndrăznit să-l cheme de-aci înainte Ludovic pe căpitanul Montrevel, devreme ce Bonaparte îl botezase Roland – făcu împreună cu generalul şef, campania din Italia şi se întoarse cu el la Paris, după pacea de la Campo-Formio.

Când se hotărî expediţia din Egipt, Roland, care după moartea generalului de brigadă de Montrevel, ucis pe Rin pe când fiul său lupta pe malurile râurilor Adige şi Mincio, se dusese alături de maică-sa, Roland fu desemnat printre primii de către generalul şef, să se înroleze în inutila dar poetica cruciadă pe care-o întreprindea.

Îşi lăsă mama, sora Amélie şi pe tânărul său frate, Edouard, la Bourg, oraşul natal al generalului de Montrevel. Locuiau la trei sferturi de leghe de oraş, adică la Negrele-Fântâni, o clădire încântătoare, căreia i se dădea numele de castel şi care, împreună cu o fermă de câteva sute de pogoane de teren, aflat în apropiere, alcătuiau toată averea generalului, cam şase sau opt mi de livre rentă.

O mare durere sufletească încercă biata văduvă la plecarea lui Roland în expediţia aceea aventuroasă. Moartea tatălui părea să o prevestească pe cea a fiului şi doamna de Montrevel, creolă blândă şi duioasă, era departe de a avea virtuţile aprige ale unei mame din Spania sau din Lacedemonia.

Bonaparte, care îl iubea din adâncul sufletului pe vechiu-i camarad din Şcoala Militară, îi îngăduise să vină după cl în ultima clipă la Toulon.

Spaimă de-a ajunge prea târziu îl împiedică însă pe Roland să se bucure de permisie pe toată durata ei. Îşi părăsi mama, făgăduindu-i un lucru de care nici prin gând nu-i trecea să se ţină, adică, să nu-şi expună viaţa decât în caz de nevoie absolută şi sosi la Marsilia cu opt zile înainte ca flota să ridice ancora.

Nu stă în intenţia noastră să ne pornim a povesti campania din Egipt, devreme ce n-am povestit nici campania din Italia. Nu vom spune decât ceea ce este neapărat de trebuinţă pentru înţelegerea povestirii de faţă şi a desfăşurării caracterului lui Roland.

La 19 mai 1798, Bonaparte şi tot statul său major au pornit pe mare spre Orient. La 15 iunie, cavalerii de Malta îi înmânau cheile citadelei. La 2 iulie, armata debarca la Marabout şi, în aceeaşi zi, cucerea Alexandria. La 25, Bonaparte intra în Cairo, după ce îi bătuse pe mameluci la Chebreďs ţi la Piramide.

În timpul acelui şir de marşuri şi de lupte, Roland fusese ofiţerul pe care îl cunoaştem, vesel, curajos, isteţ, înfruntând căldura mistuitoare a zilelor, rouă geroasă a nopţilor, arun-cându-se ca un erou sau ca un nebun în mijlocul săbiilor turceşti sau a gloanţelor beduinilor.

În afară de asta, în timpul celor patruzeci de zile de călătorie pe mare, nu se despărţise nici o clipă de tălmaciul Ventura, aşa încât, cu minunata-i uşurinţă, ajunsese nu încă să vorbească araba curent, dar să se facă înţeles în această limbă.

Aşa că adesea se întâmpla ca generalul şef să-l împuternicească pe Roland să facă anumite comunicări muftiilor [19], ulemailor [20] şi şeicilor [21], când nu voia să recurgă la interpre-tul oficial.

În timpul nopţii de 20 spre 21 octombrie, oraşul Cairo se revoltă. La ceasurile cinci de dimineaţă se află despre moartea generalului Dupuy, ucis c-o lovitură de lance. La ceasurile opt de dimineaţă, în clipa când se credea că reuşiseră să înfrângă insurecţia, fiind iarăşi stăpâni pe situaţie, un aghiotant al generalului ucis alergă să vestească cum că beduinii din câmpie ameninţau Bab-el-Naser, adică poarta Victoriei.

Bonaparte lua gustarea de dimineaţă cu Sulkowsky, aghiotantul său, grav rănit la Salahieh şi care se scula tare anevoie din patu-i de suferinţă.

Bonaparte, preocupat cum era, uită de starea în care se afla tânărul polonez.

— Sulkowsky, zise el, ia cincisprezece călăuze şi mergi de vezi ce poftesc de la noi mişeii aceia.

Sulkowsky se ridică.

— Generale, interveni Roland, împuterniciţi-mă pe mine cu o asemenea treabă. Vedeţi prea bine, camaradul meu abia poate să se ţină pe picioare.

— Ai dreptate, încuviinţă Bonaparte, du-te. Roland ieşi, luă cincisprezece călăuze şi porni.

Dar ordinul fusese dat lui Sulkowski şi Sulkowski ţinea să-l execute.

Plecă şi el cu cinci sau şase oameni, pe care-i găsi gata pregătiţi.

Fie din întâmplare, fie că ştia mai bine decât Roland străzile din Cairo, Sulkowsky ajunse cu câteva secunde înaintea lui la poarta Victoriei.

Ajungând şi el la rândul său, Roland văzu un ofiţer pe care îl duceau arabii. Cei cinci sau şase oameni şi fuseseră ucişi.

Uneori, arabii, care-i mascacrau fără milă pe soldaţi, îi cruţau pe ofiţeri în speranţa unei răscumpărări.

Roland îl recunoscu pe Sulkowsky. Îl arătă cu vârful săbiei celor cincisprezece oameni ai săi şi şarjă în galop.

După o jumătate de ceas, o călăuză se întorcea singură la cartierul general, vestind moartea lui Sulkowsky, a lui Roland şi a celor douăzeci şi unu de însoţitori ai lor.

Bonaparte, am spus-o, îl iubea pe Roland ca pe un frate, ca pe un fiu, a. şa cum îl iubea pe Fugene. Voi să cunoască grozăvia în toate amănuntele sale şi puse întrebări călăuzei.

Călăuza văzuse pe-un arab tăindu-i capul lui Sulkowsky şi legându-i-l de oblâncul şeii.

Cât despre Roland, calul îi fusese ucis. Iar el se descotorosise de scări şi luptase o clipă în picioare. Curând însă dispăruse într-o salvă de împuşcături trasă foarte de aproape.

Bonaparte scoase un suspin, vărsă o lacrimă, murmură: „încă unul!” şi păru că nu se mai gândeşte deloc la asta.

Se informă numai de tribul căruia aparţineau arabii beduini care tocmai îi uciseseră doi dintre oamenii pe care-i iubea cel mai mult.

Află că era vorba de-un trib de arabi nesupuşi, al căror sat era la o depărtare de aproape zece leghe.

Bonaparte îi lăsă o lună în pace, ca să creadă că vor rămâne nepedepsiţi. Apoi, după ce se scurse luna, ordonă unuia dintre aghiotanţii săi, numit Croisier, să împresoare satul, să distrugă colibele, să taie capetele bărbaţilor, să le pună capetele în saci şi să aducă la Cairo restul populaţiei, adică femeile şi copiii.

Croisier execută cu sfinţenie ordinul, fu adusă la Cairo toată populaţia de femei şi copii care putu fi luată şi, printre populaţia aceea şi un arab viu, legat şi bine înţepenit pe calul său.

— De ce-i viu bărbatul acesta? Întrebă Bonaparte. V-am spus doar să tăiaţi capetele tuturor celor ce sunt în stare să poarte arme.

— Generale, răspunse Croisier, care şi el stâlcea câteva cuvinte arabe, în clipa când eram gata să ordon tăierea capului acestui om, am crezut că-nţeleg că se oferea să-şi schimbe viaţa cu cea a unui prizonier. M-am gândit că vom avea oricând timpul să-i tăiem capul şi l-am adus. De m-am înşelat, ceremonia se va desfăşura aici, în loc să se fi desfăşurat acolo. Ceea ce e amânat nu e pierdut.

Fu adus interpretul Ventura şi beduinul fu interogat.

Beduinul răspunse că salvase viaţa unui ofiţer francez, grav rănit la poarta Victoriei; că ofiţerul acela, care vorbea puţin araba, zicea că e aghiotantul generalului Bonaparte; că-l trimisese la fratele său, care era vraciul tribului vecin; că ofiţerul era prizonier în tribul acela şi că de se vor învoi să-i cruţe viaţa, el va scrie fratelui său să trimită prizonierul la Cairo.

Era poate o poveste ca să câştige timp, dar poate că era chiar adevărul. Nu riscau nimic, aşteptând.

Arabul fu pus sub pază bună, i se dădu un scrib care scrise sub dictare, apoi pecetlui scrisoarea cu sigiliul său şi un. Arab din Cairo plecă să facă târgul.

Dacă negociatorul reuşea, beduinul avea să rămână în viaţă iar negociatorul căpăta cinci sute de piaştri.

După trei zile, negociatorul se întoarse aducându-l pe Roland.

Bonaparte nădăjduise în întoarcerea lui, dar n-o crezuse cu putinţă.

Inima lui de bronz, ce păruse nesimţitoare la durere, se topi de bucurie. Îşi desfăcu braţele ca să-l îmbrăţişeze pe Roland, ca în ziua când îl regăsise şi două lacrimi, două perle – lacrimile lui Bonaparte erau rare – i se scurseră din ochi.

Cât despre Roland, lucru ciudat! Rămase întunecat în mijlocul bucuriei pricinuite de întoarcerea sa, confirmă povestea. Kabulul, sprijini punerea acestuia în libertate, dar nu voi să dea nici un amănunt personal în privinţa felului în care fusese prins de beduini şi tratat de thaleb. Cât despre Sulkowsky, el fusese ucis şi descăpăţânat sub ochii lui; în privinţa lui nu mai era nimic de făcut.

Totuşi, Roland îşi reluă serviciul obişnuit, dar oamenii băgară de seamă că ceea ce până atunci fusese curaj la el, se schimbase în cutezanţă nesocotită, că ceea ce fusese o nevoie de glorie, părea că se schimbase într-o nevoie de moarte.

Pe de altă parte, aşa cum se întâmpla cu cei ce înfruntă sfidând fierul şi focul, fierul şi focul se îndepărtau în chip miraculos de el. În faţa lui, în spatele lui, în coasta lui, oamenii căzeau. El rămânea în picioare, invulnerabil că demonul războiului.

Cu prilejul campaniei din Siria fură trimişi doi soli să-l someze pe Djezzar-Paşa să predea localitatea Saint-Jean-

d'Acre. Cei doi soli nu se mai arătară: li se tăiaseră capetele.

A trebuit să se trimită un al treilea. Roland s-a înfăţişat şi a stăruit să se ducă el. A căpătat încuviinţarea generalului şef din pricina stăruinţei şi s-a şi înapoiat.

Luă parte la fiecare dintre cele nouăsprezece asalturi ce fuseseră date fortăreţei. La fiecare asalt fu văzut izbutind s-ajungă pe baricadă. Fu unul dintre cei zece oameni care pătrunseseră în turnul Blestemat: nouă rămăseseră acolo, el se întorsese fără nici o zgârietură.

În timpul retragerii, Bonaparte dădu ordin tuturor cavaleriştilor din armată, citi mai rămăseseră, să-şi dea caii celor răniţi şi bolnavi. Mare lucru cine reuşea să nu-şi dea calul ciumaţilor, de teama molipsirii.

Roland şi-l dădu pe-al său de preferinţă ciumaţilor. Trei dintre ei căzură la pământ de pe calul său. El încalecă pe acelaşi cal după ci şi ajunse nevătămat la Cairo.

La Abukir se aruncă în mijlocul încăierării corp la corp, pătrunse până la paşă, străbătând prin cordonul de negri care-l înconjurau şi-l apucă de barbă. Pasă îşi descarcă cele două pistoale asupra lui, dar unul nu luă foc, iar glontele celuilalt trecu pe sub braţul lui Roland şi nimeri într-o călăuză din spatele lui, pe care o ucise.

Când Bonaparte luă hotărârea să se reîntoarcă în Franţa, Roland fu cel dintâi căruia generalul şef îi vesti întoarcerea. Oricare altul în locul său ar fi sărit în sus de bucurie. El rămase trist, abătut, spunând:

— Mi-ar fi plăcut mai mult să rămânem aici, generale. Aş fi avut mai multe prilejuri să mor.

Totuşi, ar fi fost o ingratitudine din partea lui să nu-şi urmeze generalul şef. Şi l-a urmat.

Tot timpul cât ţinu călătoria pe mare, Roland stătu posac şi nepăsător. În apele Corsicii fu zărită flota engleză. Abia atunci păru că prinde viaţă. Bonaparte îi declarase amiralului Gantheaume că se va lupta până la moarte şi

dăduse ordinul s-arunce în aer fregata mai curând decât să coboare pavilionul.

Trecură fără să fie văzuţi prin mijlocul flotei şi, la 8 octombrie 1799, debarcară la Fréjus.

Toţi, care mai de care, se grăbeau să pună primul piciorul pe pământul Franţei. Roland coborî ultimul.

Generalul şef părea că nu ia aminte la niciunul dintre amănuntele acelea, dar niciunul nu-i scăpa. Îl trimise pe Eugene, pe Berthier, pe Bourrienne, aghiotanţii şi suita, pe calea ce ducea spre Gap şi Draguignan.

El o porni incognito pe drumul spre Aix, ca să judece cu ochii săi în ce stare se afla Sudul, luându-l cu sine numai pe Roland.

Nădăjduind că la revederea familiei sale viaţa se va întoarce în sufletu-i zdrobit de-o lovitură necunoscută, la sosirea în Aix îl vestise că are să-l lase la Lyon, dându-i trei săptămâni de concediu, drept răsplată pentru el şi surpriză pentru maică-sa şi soră-sa.

Roland îi răspunse:

— Vă mulţumesc, generale, soră-mea şi maică-mea vor fi foarte fericite să mă vadă ia-răşi.

Altădată, Roland ar fi răspuns: „Vă mulţumesc, generale. Voi fi foarte fericit s-o văd iară-şi pe maică-mea şi pe soră-mea.”

Am luat parte la cele petrecute la Avignon. Am văzut cu ce adânc dispreţ faţă de primejdie, cu ce amar dezgust de viaţă înfruntase Roland un duel teribil. Am ascultat ce justificare îi dăduse lui sir John în privinţa nepăsării sale în faţa morţii. Justificarea era întemeiată sau neîntemeiată, adevărată sau falsă? Sir John trebui să se mulţumească cu ea. Bineînţeles, Roland nu era deloc dispus să mai dea altele.

Iar acum, după cum am spus-o, amândoi dormeau, sau se făceau că dorm, duşi în grabă mare de galopul a doi căi de poştă pe drumul de la Avignon la Orange.

Capitolul VI Morgan.

Cititorii noştri trebuie să ne îngăduie să-i părăsim o clipă pe Roland şi pe sir John care, datorită dispoziţiei fizice şi morale în care i-am lăsat, nu se cuvine să le mai inspire nici o temere şi să ne îngăduie să ne ocupăm în chip serios de un personaj care abia de-a apărut în povestirea de faţă şi care, totuşi, este menit să joace un mare rol în ea.

Vrem să vorbim despre omul care intrase mascat şi înarmat în sala de mese de la Avignon, ca să-i înapoieze lui Jean Picot suma de două sute de ludovici care-i fusese furată din greşeală, fiind pusă la un loc cu banii guvernului.

Văzurăm cum cutezătorul bandit, care-şi dăduse sieşi numele de Morgan, sosise la Avignon ziua în amiaza mare, ca să intre în hotelul Palais-Egalité, îşi lăsase calul la uşă şi, ca şi cum calul s-ar fi bucurat în oraşul pontifical şi regalist de aceeaşi impunitate ca şi stăpânul său, îl găsi tot în grajd, îl dezleagă, îi sări în spate, ieşi prin poarta Oulle, o porni în galopul mare de-a lungul zidurilor oraşului şi dispăru pe drumul spre Lyon.

Abia la un sfert de leghe de Avignon apucă a-şi strânge mantia-i în jurul său ca să-şi ascundă armele de văzul trecătorilor şi, scoţându-şi masca, o strecură într-unui din coburii şeii.

Cei pe care îi lăsase la Avignon atât de frământaţi de ceea ce putea fi teribilul Morgan, spaima Sudului, ar fi putut atunci, dacă s-ar fi aflat pe drumul de la Avignon la Bédarides, să vadă cu proprii lor ochi dacă înfăţişarea banditului era tot atât de teribilă pe cât îi era faima.

Nu şovăim deloc să spunem că trăsăturile care li s-ar fi oferit privirilor le-ar fi părut atunci atât de puţin în armonie cu ideea pe care şi-o făcuseră în închipuirea lor prevenită, încât uimirea le-ar fi fost fără de margini.

Într-adevăr, masca ridicată de-o mâna de-o albeaţă şi de o delicateţe fără de cusur, descoperise chipul unui tânăr abia de douăzeci şi patru, douăzeci şi cinci de ani, chip care, prin regularitatea trăsăturilor şi blândeţea fizionomiei, şi-ar fi putut disputa întâietatea cu chipul unei femei.

Un singur amănunt dădea acelei fizionomii sau, mai curând, ar fi trebuit să-i dea, în anumite clipe, un caracter de temeritate stranie. Sub părul blond, frumos, fluturându-i pe frunte şi pe tâmple, cum se purta în epoca aceea, sprâncenele, ochii şi genele erau de-un negru de abanos.

Restul chipului, aşa după cum am spus, era aproape feminin.

Se alcătuia din două urechiuşi, cărora nu li se zăreau decât capetele de sub chica de păr de pe tâmple şi pe care excentricii din timpul Revoluţiei îi dăduseră numele de „urechi de câine”; dintr-un nas drept, de-o proporţie perfectă; dintr-o gură puţin cam marc, dar trandafirie şi surâzând fără încetare, care lăsa să se vadă, când surâdea, un şir dublu de dinţi minunaţi; dintr-o bărbie fină şi delicată, uşor colorată în albăstrui, arătând prin nuanţa aceea că, dacă barba nu i-ar fi fost rasă atât de îngrijit şi de curând, ar fi apărut în acelaşi ton cu sprâncenele, ochii şi genele, adică de cel mai pronunţat negru, ca un protest împotriva culorii aurii a părului.

Cât despre statura necunoscutului, ea s-a putut aprecia în clipa în care intrase în sala de mese. Era înalt, bine legat, mlădios şi denota dacă nu o puternică forţă musculară, cel puţin o mare elasticitate şi o sprinteneală grozavă.

Cât despre felul în care se purtă pe cal, vădea siguranţa unui călăreţ încercat.

Cu mantia-i aruncată pe umăr, cu masca-i ascunsă în coburi, cu pălăria-i trasă pe ochi, călăreţul îşi reluă goana apriga încetinită o clipă, străbătu Bédarides în galop şi, ajuns la primele locuinţe din Orange, trecu pe sub o poartă mare ce se închise numaidecât în urma lui.

Un slujitor aştepta şi sări la căpăstrul calului.

Călăreţul puse repede piciorul în pământ.

— Stăpânul tău e-aici? Îl întrebă el pe slujitor.

— Nu, domnule baron, răspunse slujitorul. Astă-noapte s-a văzut silit să plece şi a zis că dacă dumneavoastră veţi veni

şi veţi întreba de el, să vi se spună că domnia-sa călătoreşte pentru treburile confraţilor.

— Bine, Baptiste. Iată, îi aduc calul în bună stare, deşi puţin cam obosit. Ar trebui spălat cu vin şi, în acelaşi timp, tu să-i dai două sau trei zile orz în loc de ovăz. De ieri dimineaţă a făcut cam la patruzeci de leghe.

— Fost-a domnul baron mulţumit?

— Foarte mulţumit. Trăsura e gata?

— Da, domnule baron, gata înhămată, sub remiză. Vizitiul s-a dus să bea cu Julien. Domnia-voastră mi-aţi dat sarcina să-i găsesc de lucru în afara casei, pentru ca să nu vadă când veniţi.

— Crede că-l duce cu trăsura pe stăpânul tău?

— Da, domnule baron. Poftiţi permisul de liberă trecere al stăpânului meu, cu care am fost să iau caii de poştă şi, devreme ce stăpânul meu s-a dus înspre Bordeaux cu permisul de liberă trecere al domnului baron, iar domnul baron pleacă înspre Geneva cu permisul de liberă trecere al stăpânului meu, poate că iţele vor fi destul de încurcate şi cucoana poliţie, oricât de dibace i-ar fi degetele, nu le va putea descâlci cu uşurinţă.

— Dezleagă geanta de pe crupa calului, Baptiste şi dărui-o.

Baptiste ascultă de poruncă, numai că geanta era cât pe ce să-i scape din mâini.

— Vai, făcu el râzând, domnul baron nu m-a făcut atent. Drace, după cât se pare, domnul baron nu şi-a pierdut timpul degeaba.

— Ba te înşeli, Baptiste. Şi dacă nu mi-am pierdut timpul de tot, în schimb am pierdut o bună parte din el. De aceea, tare aş dori să plec cât mai curând.

— Domnul baron nu ia masa?

— Ba am să mănânc ceva, dar în grabă mare.

— Domnul baron n-are să întârzie. E ora două de după-amiază şi prânzul îl aşteaptă de la ora zece de dimineaţă. Din fericire, e un prânz rece.

Şi, în lipsa stăpânului său, Baptiste se apucă să facă onorurile casei, arătându-i străinului drumul spre sufragerie.

— De prisos, ripostă oaspetele, cunosc drumul. Vezi mai bine de trăsură. Să fie drept la scară, cu portiera larg deschisă în clipa în care voi ieşi, în aşa fel ca vizitiul să nu mă poată vedea. Lată şi cu ce să-i plăteşti drumul până la primul popas.

Şi străinul, desemnat cu titlul de baron, îi dădu lui Baptiste un pumn de bancnote republicane.

— Vai! Domnule, făcu slujitorul, dar cu cât e aici se poate plăti călătoria până la Lyon.

— Mărgineşte-te să i-o plăteşti până la Valence, sub motiv că vreau să dorm. Restul să-ţi fie pentru truda pe care ai să ţi-o dai ca să faci socotelile.

— Să pun geanta în cufăr?

— Am s-o pun eu singur.

Şi luând geanta din mâinile slujitorului, fără a lăsa să se vadă că-i atârna grea în mână, se îndreptă spre sufragerie, în timp ce Baptiste o apucase spre cârciuma vecină, punând în rânduială bancnotele republicane.

Aşa cum spusese străinul, cunoştea drumul, căci intră într-un coridor, deschise fără să se codească o uşă, apoi a doua şi după ce deschise şi a doua uşă, se pomeni în faţa unei mese aşternute cu eleganţă.

O pasăre, doi pui de potârniche, şuncă rece, brânzeturi de mai multe feluri, un desert alcătuit din fructe nemaipomenite şi două carafe, una cu vin de culoarea rubinului şi cealaltă cu vin de culoarea topazului, alcătuiau un prânz care, deşi bineînţeles era servit pentru o singură persoană, întrucât nu era pus decât un singur tacâm, putea la nevoie s-ajungă pentru trei sau patru oaspeţi.

Intrând în sufragerie, prima grijă a tânărului fu să se ducă de-a dreptul la o oglindă, să-şi scoată pălăria, să-şi potrivească părul cu un pieptănuş pe care-l scoase din buzunar, apoi se îndreptă spre un lighean de faianţă

deasupra căruia se afla rezervorul de apă, luă un ştergar ce părea anume pregătit pentru asta şi se spălă pe faţă şi pe mâini.

Numai după aceste tabieturi – care zugrăveau bărbatul elegant prin obişnuinţă – numai după aceste tabieturi împlinite cu minuţiozitate se aşează străinul la masă.

Câteva minute i-au fost de ajuns ca să-şi potolească pofta, căreia atât oboseala cât şi tinereţea îi dăduseră totuşi nişte proporţii impunătoare şi când Baptiste se arătă iarăşi ca să-l vestească pe solitarul comesean că trăsura e gata, îl văzu pe dată sărind în picioare de cum fu vestit.

Străinul îşi trase pălăria pe ochi, se înfăşură în mantie, apucă geanta sub braţ şi, cum Baptiste avusese grijă s-apropie scăriţa trăsurii cât mai lângă uşă cu putinţă, el se repezi în trăsura poştei fără să fi fost văzut de vizitiu.

Baptiste închise portiera trăsurii în urma lui, apoi, adresându-se bărbatului cu cizme mari, îl întrebă:

— E plătit totul până la Valence, nu-i aşa? Şi diligenţa şi vizitii?

— Tot. Vă trebuie chitanţă? Îi spuse vizitiul în zeflemea.

— Nu, dar domnul marchiz de Ribier, stăpânul meu, doreşte să nu fie deranjat până la Valence.

— Bine, răspunse surugiul cu acelaşi ton ironic, nu-l vom deranja pe cetăţeanul marchiz. Hai, hopa!

Şi-şi îndemnă caii, plesnindu-şi biciul cu acea trăncăneală gălăgioasă care vrea să spună dintr-odată şi vecinilor şi trecătorilor: „Păzea ici, păzea colea, că de nu e vai de voi! Duc un om ce plăteşte din gros şi care are dreptul să vă zdrobească pe toţi.”

De cum se văzu în trăsură, falsul marchiz de Ribier deschise geamurile, trase perdelele, ridică scăunelul, puse geanta în cufăraş, se aşează deasupra, se înfăşură în mantie şi, sigur că nu va fi deşteptat decât la Valence, adormi la fel cum mâncase, adică cu toată pofta tinereţii.

Călătoria de la Orange până la Valence fu făcută în opt ceasuri. Cu puţin înainte de a intra în oraş, călătorul nostru

se deşteptă.

Ridică o perdea cu băgare de seamă şi văzu că trece prin târgul Paillasse. Era noapte. Scoase ceasornicul să vadă cât e. Ceasornicul îi arătă unsprezece ceasuri din noapte.

Socoti că e de prisos să adoarmă iarăşi. Făcu numărătoarea staţiilor de poştă pe care le avea de plătit până la Lyon şi-şi pregăti banii.

În clipa în care surugiul din Valence se apropie de camaradul său pe care avea să-l înlocuiască, călătorul îl auzi pe-acesta spunându-i celuilalt:

— Se pare că-i unul din cei dinainte, dar de la Orange mi-a dat în grijă şi, ţinând seama că plăteşte douăzeci de parale de fiecare călăuză, trebuie să-l ducem ca pe-un patriot.

— Bine, răspunse omul din Valence, îl vom duce ca atare. Călătorul crezu că e momentul potrivit să se amestece. Ridică perdeluţa.

— Şi de abia c-ai să-mi recunoşti drepturile, aşa! Exclamă el, uri patriot, ei drăcia dracului! Iată, mă laud că sunt patriot, ba încă unul de prim calibru. Şi dovada că-i aşa, iată, ţine să bei în sănătatea Republicii!

Şi-i dădu o bancnotă republicană de o sută de franci surugiului care-l dăduse în grija camaradului său.

Iar cum celălalt privea cu ochi lacomi petecul de hârtie, spuse:

— Na şi ţie una la fel, dacă vrei să dai celorlalţi acelaşi sfat pe care tocmai l-ai primit.

— Of! Fiţi pe pace, cetăţene, făcu surugiul. De-aici până la Lyon nu va mai fi decât o singură poruncă de executat: în goană mare!

— Şi iată dinainte preţul celor şaisprezece poşte, plus taxa de intrare. Plătesc câte douăzeci de centime de fiecare vizitiu, înţelegeţi-vă între voi.

Surugiul încalecă pe cal şi-o porni în galop. Trăsura schimbă caii la Lyon către ceasurile patru după-amiază.

În timp ce se făcea schimbul cailor la trăsură, un bărbat îmbrăcat ca un comisionar şi care, cu cinghelul atârnându-i

pe spate, sta aşezat pe-o piatră de hotar, se sculă, se-apropie de trăsură şi-i spuse încetişor tânărului confrate al lui Iehu câteva cuvinte ce părură că-i stârnesc acestuia o adâncă uimire.

— Eşti sigur? Îl întrebă el pe comisionar.

— Dacă-ţi spun că l-am văzut, cu ochii mei l-am văzut! Răspunse acesta din urmă.

— Pot atunci să le vestesc prietenilor noştri noutatea ca ceva sigur?

— Poţi. Numai grăbeşte-te.

— Cei de la Servas ştiu că vin?

— Da. Ai să găseşti un cal gata pregătit, între Servas şi Sue.

Surugiul se apropie. Tânărul schimbă o ultimă privire cu comisionarul care se depărta ca şi cum ar fi primit sarcina să ducă în grabă o scrisoare.

— Pe ce cale, cetăţene? Întrebă surugiul.

— Pe drumul spre Bourg. Trebuie să fiu la Servas la ceasurile nouă seara. Plătesc treizeci de centime de surugiu.

— Paisprezece leghe în cinci ceasuri, e greu. Dar, în sfârşit, se pot face.

— Şi-are să se facă?

— Vom încerca.

Şi vizitiul îşi înteţi caii în galopul mare. Când bătu ceasul nouă intrară în Servas.

— Îţi dau şase livre, numai să nu mai schimbi caii şi să mă duci la jumătate cale spre Suc! Strigă tânărul către surugiu, prin portiera trăsurii.

— S-a făcut! Răspunse surugiul.

Şi trăsura trecu fără să se oprească prin faţa staţiei poştalioanelor.

La o jumătate de sfert de leghe de Servas, Morgan porunci să se oprească trăsura, scoase capul afară prin portieră, îşi duse mâinile la gură şi imită strigătul cucuvelei.

Imitaţia fu atât de fidelă, încât din pădurile vecine, îi răspunse o cucuvaie.

— Aici, strigă Morgan.

Surugiul opri caii şi se dădu jos de pe capră.

— Dacă-i aşa, făcu el, n-are rost să mergem mai departe. Tânărul îşi luă geanta, deschise portiera, coborî şi apropiindu-se de surugiu:

— Iată scudul de şase livre cum ţi-am făgăduit.

Surugiul luă monedă, o puse în orbita ochiului şi o ţinu aşa cum un domnişor din zilele noastre îşi ţine monoclul. Morgan ghici că pantomima lui avea o semnificaţie:

— Ei amice, îl întrebă, ce vrei să spui cu asta?

— Cu asta vreau să spun că oricât m-aş trudi, tot văd cu-n ochi.

— Înţeleg, urmă tânărul, râzând. Şi dacă astup şi celălalt ochi?

— Păi atunci nu mai văd nimic!

— Iată un trăsnit care preferă să fie orb decât chior, în sfârşit, gusturile nu trebuie discutate. Na!

Şi-i mai dădu o monedă.

Surugiul o puse pe celălalt ochi, înturnă vehiculul şi-o apucă iarăşi pe drumul dinspre Servas.

Confratele lui Iehu aşteptă până ce atelajul dispăru în întuneric şi, apropiind de gură o cheie cu gaură, scoase un şuierat prelungit şi uşor tremurat, ca cel din signalul unui maestru de echipă.

Un sunet asemănător îi răspunse.

Şi, în acelaşi timp, se văzu un călăreţ ieşind din pădure şi apropiindu-se în galop.

La vederea călăreţului, Morgan îşi acoperi din nou faţa cu masca.

— În numele cui vii dumneata? Întrebă călăreţul, căruia nu i se putea vedea faţa. Ascunsă cum era sub borurile enorme ale pălăriei.

— În numele profetului Elisei, răspunse tânărul mascat.

— Atunci pe dumneata te aştept.

Şi descălecă.

— Eşti profet sau discipol? Îl întrebă Morgan.

— Sunt discipol, răspunse noul venit.

— Şi maestrul tău, unde-i?

— Îl veţi găsi la mânăstirea Scillon.

— Ştii cumva numărul confraţilor care se întrunesc acolo în seara asta?

— Doisprezece.

— Bine. Dacă mai întâlneşti vreunul din ei, trimite-l la întrunire.

Cel ce-şi dăduse titlul de discipol se înclină în semn de ascultare, îl ajută pe Morgan să prindă geantă pe crupa calului şi cu respect ţinu calul de zăbală, în timp ce celălalt încăleca.

Fără să mai aştepte ca şi al doilea picior să-i intre în scară, Morgan îşi biciui calul care-şi smulse zăbala din mâinile slujitorului şi porni în galop.

Pe dreapta drumului se vedea cum se-ntinde pădurea din Seillon, ca o mare de întuneric, căreia vântul nopţii îi unduia valurile sumbre, făcându-i-le să geamă.

La un sfert de leghe dincolo de Suc, călăreţul o apucă de-a dreptul peste ogoare şi se îndreptă înspre pădure, care, la rândul ci, părea că-i vine înainte.

Calul, călăuzit de-o mână încercată, se afundă în pădure fără să şovăie.

După zece minute ieşi de partea cealaltă.

La o sută de metri de pădure se înălţa o masă sumbră, izolată, în mijlocul câmpiei.

Era o clădire cu o arhitectură masivă, umbrită de cinci sau şase arbori seculari.

Călăreţul se opri dinaintea unei porţi mari deasupra căreia erau aşezate, în triunghi, trei statui: cea a Fecioarei, cea a Domnului nostru Isus Cristos şi cea a sfântului Ioan Botezătorul. Statuia Fecioarei sta pe punctul cel mai înalt al triunghiului.

Călătorul misterios ajunsese la capătul călătoriei sale, adică la mânăstirea Seillon.

Mânăstirea Seillon, cea de-a douăzeci şi două din acelaşi ordin călugăresc, fusese înălţată în 1178.

În 1672, o construcţie modernă luă locul vechii mânăstiri. Astăzi se mai văd încă rămăşiţele acelei ultime construcţii.

Vestigiile însumează în exterior faţada despre care am vorbit, cea împodobită cu cele trei statui, în faţa căreia l-am văzut pe călăreţul misterios oprindu-se, iar în interior, o capelă mică, având intrarea în dreapta, sub poarta cea mare.

Un ţăran cu nevasta şi doi copii locuiau în timpul de faţă şi din vechea mânăstire au făcut o fermă.

În 1791, călugării fuseseră alungaţi din lăcaşul lor. În 1792, mânăstirea cu dependinţele sale fusese scoasă în vânzare ca proprietate bisericească.

Dependinţele cuprindeau mai întâi parcul alăturat construcţiilor şi apoi o frumoasă pădure care poartă încă şi azi numele de codrii din Seillon.

Însă la Bourg, oraş regalist dar mai cu seamă religios, nimeni n-a cutezat să-şi primejduiască sufletul cumpărând bunuri care aparţinuseră domnilor călugări, pe care toată lumea îi venera. Drept urmare mânăstirea, parcul şi pădurea ajunseră, sub titlul de bunuri ale Statului, proprietatea Republicii, adică nu aparţinea nimănui – sau, ca să zicem aşa, fură lăsate în părăsire – căci Republica, de şapte ani de zile avusese cu totul alte probleme la care să gândească decât să tencuiască ziduri, să îngrijească livezi sau să sistematizeze tăierea codrilor.

De şapte ani de zile, aşadar, mânăstirea era cu desăvârşire părăsită şi când, din întâmplare, o privire iscoditoare pătrundea prin gaura cheii, vedea cum creşte iarbă pe cărări, rugii de mure în livada şi mărăcinii în pădurea care, străpunsă la vremea aceea numai de-un drum şi de două sau trei poteci, ajunsese peste tot prin jur, cel puţin în aparenţă, să fie de nepătruns.

Un soi de pavilion, numit Correria, ţinând de mânăstire dar la o depărtare de o jumătate de sfert de leghe de sfântul lăcaş, înverzea şi el în pădure care, profitând de libertatea ce-i fusese lăsata de a creşte după cum îi tună, îl încercuise din toate părţile cu un brâu de frunziş şi isprăvise prin a izbuti să-l ascundă vederii.

În rest, zvonurile cele mai stranii circulau în privinţa celor două clădiri. Se spunea că sunt bântuite de oaspeţi nevăzuţi în timpul zilei, îngrozitori în timpul nopţii. Unii tăietori de lemne sau ţărani întârziaţi, care uneori se mai duceau în pădurea Republicii să-şi exercite drepturile de folosinţă de care oraşul Bourg se bucura de pe vremea călugărilor, pretindeau că ar fi văzut, prin crăpăturile obloanelor închise, cum alergau flăcări prin coridoare şi pe scări şi că ar fi auzit limpede cum sunau lanţurile trase pe lespedele simţului lăcaş şi pe caldarâmul aleilor. Oamenii tari din fire negau asemenea lucruri, dar în opoziţie cu incredulii, două soiuri de oameni afirmau că aşa ar fi şi, potrivit cu părerile şi crezurile lor, dădeau zgomotelor acelora înfiorătoare şi luminilor nocturne două cauze diferite. Patrioţii susţineau că erau sufletele bieţilor călugări pe care tirania mânăstirească i-ar fi îngropat de vii în acele inpace şi care se întorceau să ceară răzbunarea cerului asupra asupritorilor lor, târând după moarte fiarele cu care fuseseră împovăraţi în timpul vieţii. Regaliştii spuneau că e diavolul în persoană care, găsind o mânăstire pustie şi nemaiavând a se teme de sfeştocul de busuioc al preacinstiţilor monahi, venea liniştit să se zbenguie acolo unde altădată nu s-ar fi încumetat să-şi încerce nici măcar vârful ghearei sale. Mai era însă un fapt ce lăsa totul în suspensie, adică, niciunul din cei ce negau sau afirmau – fie c-ar fi fost de partea sufletelor călugărilor martiri sau de cea a sabatului ţinut de Belzebut – n-avea curajul să se încumete să dea piept cu întunericul şi să vină în ceasurile solemne ale nopţii ca să vadă cu ochii lui care-i adevărul şi să poată spune a doua zi dacă mânăstirea era pustie sau

bântuita şi, dacă era bântuită, ce soi de oaspeţi se adunau în ea.

Fără îndoială însă, toate zvonurile ce umblau, întemeiate ori ba, n-aveau nici o înrâurire asupra călăreţului misterios, întrucât, după cum am spus, cu toate că bătuse ceasul nouă la Bourg şi că, prin urmare, se întunecase de-a binelea, el îşi opri calul la poarta mânăstirii părăsite şi, fără să pună piciorul jos de pe cal, scoţând un pistol din coburul şeii, lovi cu mânerul de trei ori în poartă, trei lovituri cu pauze mari între ele, după moda francmasonilor.

Pe urmă ascultă.

O clipă se îndoi că ar fi întrunire la mânăstire, căci, oricât de încordat privise, oricât de tare îşi aţintise urechile, nu văzuse nici o lumină, nu auzise nici un zgomot.

Totuşi, îi păru că un pas precaut se apropia pe partea dinăuntru a porţii.

Mai lovi şi-a doua oară, tot cu mânerul pistolului şi în acelaşi fel.

— Cine bate? Întrebă o voce.

— Cel ce vine din partea lui Elisei, răspunse călătorul.

— Care-i regele căruia fiii lui Isaac trebuie să-i dea ascultare?

— Iehu.

— Care-i neamul pe care ei trebuiesc să-l nimicească?

— Cel al lui Ahab.

— Eşti profet sau discipol?

— Sunt profet.

— Atunci, fii binevoit în casa Domnului, mai spuse vocea.

Numaidecât, drugii de fier care străjuiau masiva zidărie se rotiră în jurul lor, zăvoarele scrâşniră în încuietori, una din jumătăţile porţii se deschise pe tăcute şi, cal şi călăreţ se înfundară sub bolta sumbră ce se închise în urma lor.

Cel ce deschisese poarta aceea atât de greoaie la deschis şi atât de grăbită la închis purta sutană lunga şi albă de călugăr, a cărei glugă, căzându-i peste obraz, îi acoperea faţa în întregime.

Capitolul VII Mânăstirea Seillon.

Ca şi primul afiliat întâlnit pe drumul dinspre Sue de către cel ce tocmai îşi dăduse titlul de profet, călugărul ce deschisese poarta, fără îndoială nu avea decât un rang secundar în confrerie, căci, apucând calul de frâu, îl ţinu până ce călăreţul descăleca, slujindu-l astfel pe tânărul nostru întocmai cum l-ar fi slujit un argat.

Morgan descăleca, dezlegă geanta, scoase pistoalele din coburii şeii şi le puse în cingătoare, lângă celelalte pe care le mai avea şi, adresându-se călugărului pe un ton poruncitor, îi spuse:

— Credeam c-am să-mi găsesc fraţii adunaţi în sfat.

— Sunt gata adunaţi, de fapt, răspunse călugărul.

— Unde asta?

— În Correrie. De câteva zile se tot văd figuri suspecte dând târcoale prin jurul mânăstirii şi, prin ordine superioare, s-a poruncit să fim cu cea mai mare băgare de seamă.

Tânărul ridică din umeri în semn că socotea toate precauţiile astea drept inutile şi, cu acelaşi ton poruncitor, zise:

— Du calul la grajd şi condu-mă unde se ţine sfatul.

Călugărul chemă un alt frate, în mâinile căruia aruncă frâul calului, luă o torţă pe care o aprinse la o lampă ce ardea în capela cea mică, care mai poate fi văzută încă şi astăzi, la dreaptă sub poarta cea mare şi o porni înaintea noului venit.

Străbătu mânăstirea, făcu câţiva paşi în grădină, deschise o uşă ce ducea la un soi de rezervor subpământean, îl băgă şi pe Morgan acolo, închise tot atât de grijuliu uşa cum închisese şi poarta dinspre drumul de afară, împinse cu piciorul un pietroi ce părea că se găseşte acolo din întâmplare, descoperi un inel şi ridică o lespede ce închidea intrarea unei subterane în care se cobora pe mai multe trepte.

Treptele duceau într-un coridor boltit, care putea îngădui trecea a doi oameni, înaintând alături unul lângă celălalt.

Eroii noştri merseră astfel timp de cinci până la şase minute, după care ajunseră în faţa unui grilaj zăbrelit. Călugărul scoase o cheie de sub rasă şi-l descuie. Apoi, după ce amândoi trecură dincolo de grilaj şi grilajul fu iarăşi încuiat, călugărul întrebă:

— Sub ce nume să vă vestesc?

— Sub numele de fratele Morgan.

— Aşteptaţi aici, în cinci minute sunt îndărăt.

Tânărul făcu un semn cu capul, ce vădea că era deprins cu toate suspiciunile şi precauţiile de asemenea soi.

Pe urmă se aşeză pe-un mormânt – se afla în criptele mortuare ale mânăstirii – şi aşteptă.

Într-adevăr, încă nu se scurseseră cele cinci minute şi călugărul reapăru.

— Urmaţi-mă, zise el. Fraţii sunt fericiţi că aţi sosit. Sc temeau să nu vi se fi întâmplat vreo nenorocire.

După câteva secunde, fratele Morgan fu introdus în sala sfatului. Doisprezece călugări îl aşteptau cu glugile trase pe ochi, dar de îndată ce uşa se închise în spatele lui şi fratele slujitor se făcu nevăzut, pe când Morgan îşi scotea masca, în acelaşi timp toate glugile fură date pe spate şi fiecare călugăr îşi arătă faţa.

Nicicând vreo comunitate în lume nu strălucise printr-o asemenea întrunire de tineri chipeşi şi veseli.

Numai doi sau trei dintre călugării aceia ciudaţi atinseseră vârsta de patruzeci de ani.

Toate mâinile se întinseră spre Morgan. Noul sosit fu îmbrăţişat de două-trei ori.

— Ah! Pe ce am mai sfânt, zise unul dintre cei ce-l îmbrăţişaseră mai călduros, ne iei o piatră grea de pe suflete. Te credeam mort sau cel puţin prins.

— Mort, hai, treacă-meargă, Amiet, dar prins, asta nu, cetăţene, aşa cum se mai spune din când în când – şi cum în curând nu se va mai spune, nădăjduiesc. Ba trebuie chiar să

adaug că lucrurile s-au petrecut de-o parte şi de alta cu o duioşie mişcătoare. De cum ne-a zărit, conductorul a strigat surugiului să oprească, ba chiar cred c-a adăugat: „Ştiu despre ce-i vorba!”

— Atunci i-am spus cu, dacă ştii despre ce-i vorba, dragă amice, explicaţiile n-au să fie lungi.

— Banii guvernului? A întrebat el.

— Întocmai! Am răspuns eu. Apoi, fiindcă se făcuse un tărăboi nemaipomenit în vehicul, eu am adăugat: „Stai puţin, amice. Mai întâi de toate, dă-te jos şi spune-le domnilor de faţa, dar mai cu scamă doamnelor, că suntem oameni de treabă, că n-o să ne atingem – de doamne, bineînţeles – şi că nici măcar n-avem să ne uităm decât la cele ce-au să scoată capul afară pe ferestruică.” Una a cutezat! Pe cinstea mea, era fermecătoare… I-am trimis un sărut cu mâna. Ea a scos un strigăt uşor şi s-a adăpostit în trăsură, ca şi Galateea, nici mai mult, nici mai puţin, dar, dat fiind că nu erau sălcii la faţa locului, nu m-am luat după ca. În timpul acela, conductorul scotocea în grabă mare prin lădiţă şi s-a grăbit atât de bine că, o dată cu banii guvernului, mi-a înmânat în zorul său şi două sute de ludovici ce erau ai unui negustor de vinuri din Bordeaux.

— Ei! Drăcia dracului! Făcu cel dintre fraţi pe care povestitorul îl numise Amiet, nume care, se vede treaba, ca şi acela de Morgan, nu era decât un pseudonim. Ce penibil! Tu ştii că Directoratul, (plin de fantezie cum îl ştim), organizează nişte cete de tâlhari la drumul mare ce operează în numele nostru şi au drept scop să răspândească zvonul că noi avem ce-avem cu cetăţenii şi cu pungile lor, cu alte cuvinte, că nu suntem decât nişte tâlhari de rând.

— Aşteptaţi puţin, începu iarăşi să vorbească Morgan, iată tocmai ce m-a făcut să întârzii. Auzisem spunându-se ceva asemănător la Lyon, aşa că mă aflam pe la jumătatea drumului spre Valence, când, datorită etichetei, băgai de seamă eroarea. Nici n-a fost prea greu, pe sacul de bani sta

scris, ca şi cum bietul om ar fi prevăzut ce are să se întâmple: Jean Picot, negustor de vinuri din Fronsac, lângă Bordeaux.

— Şi i-ai trimis banii îndărăt?

— Am făcut mai mult, i-am dus eu însumi.

— La Fronsac?

— Vai! Nu, doar la Avignon. Am bănuit cu că un om atât de grijuliu trebuie să se fi oprit în cel dintâi oraş mai important, ca să culeagă informaţii despre cei două sute de ludovici ai săi. Şi nu m-am înşelat. Mă interesai la hotel de nu-l cunoşteau pe cetăţeanul Jean Picot. Mi se răspunse nu numai că-l cunoşteau, dar că tocmai prânzea la masă din ospătărie. Intrai. Desigur, vă închipuiţi despre ce se vorbea: despre oprirea samavolnică a poştalionului. Judecaţi singuri, ce efect avu apariţia mea! Dumnezeu cel străvechi de-ar fi pogorât cu o maşinărie, n-ar fi iscat un deznodământ mai neaşteptat. Eu întrebai care dintre comeseni se numeşte Jean Picot. Mi se înfăţişă cel ce poartă asemenea nume distins şi armonios. Îi depusei în faţa cei două sute de ludovici, cerându-i scuze în numele confreriei de îngrijorarea pe care i-o pricinuiseră confraţii lui Iehu. Schimbai un semn amical cu Barjols, un salut de politeţe cu abatele de Rians, care era acolo, îmi luai rămas bun de la întregul grup de comeseni şi ieşii. Nu-i mare lucru, dar mi-a luat cincisprezece ceasuri. De aci şi întârzierea. M-am gândit însă că tot mai mult face să fiu în întârziere, dar să nu las în urma noastră să se acrediteze o părere falsă. Făcut-am bine, preacinstiţi maeştri?

Toată adunarea izbucni în aplauze.

— Numai că, zise unul dintre cei de faţă, găsesc că-i destul de imprudent din partea dumitale că ai ţinut neapărat să-i înapoiezi banii cetăţeanului Jean Picot chiar dumneata în persoană.

— Scumpe colonele, răspunse tânărul, e un proverb de origine italienească ce spune: „Cine vrea, se duce, cine nu vrea, trimite”. Eu am vrut şi m-am dus.

— Şi, poftim, s-ar putea să ai de-a face cu un poznaş care, dacă într-o zi vei avea nenorocul să cazi în mâinile Directoratului, se va grăbi să te recunoască, numai ca să-ţi mulţumească; recunoaştere a cărei urmare te va duce la ghilotină.

— Oh! Nu cred nicidecum că mă va recunoaşte.

— Cine are să-l împiedice?

— Ei na! Dar ce, credeţi oare că-mi fac escapadele cu faţa descoperită? Într-adevăr, scumpe colonele, mă luaţi drept alt om. Să-mi dau masca jos, aşa ceva merge între prieteni, dar cu străinii, ei, asta-i bună! Nu suntem oare în plin carnaval? Nu văd de ce nu m-aş deghiza şi eu în Abellino sau în Karl Moor când domnii Gohier, Sieyss, Roger Ducos, Moulin şi Barras se deghizează în regii Franţei.

— Şi zici c-ai intrat mascat în oraş?

— În oraş, în hotel, în sala de mese. E-adevărat că dacă obrazul mi-era acoperit, în schimb brâul era descoperit şi, după cum vedeţi, bine căptuşit.

Dintr-o mişcare, tânărul îşi dădu mantia la o parte, descoperindu-şi cingătoarea în care şedeau petrecute patru pistoale şi de care era atârnat şi un cuţit scurt de vânătoare.

Pe urmă, cu veselia ce părea să-i fie una dintre caracteristicile dominante ale unei asemenea nepăsătoare organizaţii, urmă:

— Aveam desigur o înfăţişare feroce, nu-i aşa? M-or fi luat drept defunctul Mandrin [22] coborând de-a dreptul din munţii Savoiei. Dar, fiindcă veni vorba, iată cei şaizeci de mii de franci ai Alteţei Sale Directoratul.

Şi, plin de dispreţ, tânărul împinse cu piciorul, geantă pe care o pusese jos şi ale cărei măruntaie izbite scoaseră sunetul acela metalic care trădează prezenţa aurului.

Pe urmă, tânărul se duse de se amestecă în grupul prietenilor lui de care fusese despărţit de distanţa care, în chip firesc, se iscă între cel ce povesteşte şi cel ce ascultă.

Unul dintre călugări se aplecă şi ridică geanta.

— N-ai decât să dispreţuieşti aurul cât vei pofti, dragă Morgan, pentru că aşa ceva nu te opreşte totuşi să-l aduni. Dar ştiu eu nişte bărbaţi viteji, care aşteaptă cele şaizeci de mii de franci, pe care-i izbeşti dispreţuitor cu piciorul, cu tot atâta nerăbdare şi îngrijorare precum aşteaptă caravana rătăcită în pustiu picătura de apă ce n-are s-o lase să piară de sete.

— Prietenii noştri din Vendeea, nu-i aşa? Zise Morgan. Să le fie de bine! Egoiştii, ei se luptă, nu stau degeaba. Domnii aceia şi-au ales trandafirii şi ne lasă nouă spinii. Halal! Dar ei nu primesc chiar nimic din Anglia?

— Cum de nu, spuse tare voios unul dintre călugări. La Quiberon au primit ghiulele şi gloanţe.

— Eu nu vorbesc de englezi, adăugă Morgan, eu întreb de Anglia.

— Nici un ban.

— Îmi pare, totuşi, luă cuvântul unul dintre cei de faţă ce părea că are o judecată mai sănătoasă decât soţii săi, îmi pare că prinţii noştri ar putea prea bine să trimită ceva aur celora ce-şi varsă sângele pentru cauza monarhiei! Nu se tem ei oare că Vendeea are să se sature într-o bună zi de un devotament pentru care, până astăzi, nu s-a ales nici măcar cu un mulţumesc?

— Vendeea, dragă amice, urmă Morgan, e un pământ generos, care n-are să se sature, fii pe pace! De altfel, ce merit ar mai avea devotamentul de n-ar fi răsplătit cu nerecunoştinţa? Din clipa în care devotamentul găseşte recunoştinţă, nu mai e devotament: nu mai e decât un schimb, pentru că primeşte o răsplată. Să fim devotaţi mereu, domnilor, să ne rugăm cerului să-i lase să fie nerecunoscători pe cei cărora ne devotăm şi vom avea, credeţi-mă, rolul cel frumos în istoria războaielor noastre civile.

De-abia isprăvise Morgan să formuleze o asemenea axiomă cavalerească şi să exprime o urare ce avea toate

şansele să se îndeplinească, când trei ciocănituri masonice răsunară la aceeaşi uşă prin care fusese el însuşi introdus.

— Domnilor, spuse cel dintre călugări ce părea să îndeplinească rolul de preşedinte, puneţi-vă repede măştile şi trageţi glugile, nu ştim cine ne soseşte.

Capitolul VIII La ce slujeau banii Directoratului.

Toţi se grăbiră să asculte, călugării trăgându-şi glugile raselor lor lungi peste obraz, Morgan punându-şi iarăşi masca pe faţă.

— Intră! Zise superiorul.

Uşa se deschise şi fratele slujitor intră.

— Un emisar al generalului Georges Cadoudal cere să intre.

— A răspuns celor trei cuvinte de ordine?

— Întocmai.

— Să intre.

Fratele slujitor se întoarse în subterană şi, după două clipe reveni, aducând un bărbat pe care lesne îl recunoşteai că-i ţăran, după îmbrăcăminte şi că-i breton, după capu-i pătrat acoperit de un păr bogat şi roşcat.

Înainta până în mijlocul cercului, fără să pară câtuşi de puţin stânjenit, aţintindu-şi rând pe rând ochii asupra fiecăruia dintre călugări şi aşteptând ca una din cele douăsprezece statui de granit să rupă tăcerea.

Preşedintele îi adresă cel dintâi cuvântul.

— Din partea cui vii? Îl întrebă el.

— Cel ce m-a trimis, răspunse ţăranul, mi-a poruncit să spun că vin din partea lui Iehu, dacă mi se pune întrebarea.

— Aduci un mesaj verbal sau scris?

— Trebuie să răspund întrebărilor ce-mi vor fi puse de domniile voastre şi să schimb un petec de hârtie pe bani.

— Bine, să începem cu întrebările. Ce-i cu fraţii noştri din Vendeea?

— Depuseră armele şi nu mai aşteaptă decât un cu vin t de la dumneavoastră ca să le reia.

— Şi de ce le depuseră?

— Primiseră ordin de la Majestatea-sa Ludovic al XVIII-lea.

— Se vorbea de-o proclamaţie scrisă chiar de mâna regelui.

— Iată, poftiţi copia.

Ţăranul înmână hârtia celui care-l chestiona.

Acesta o desfăcu şi citi:

„Războiul nu-i bun la altceva decât să facă din regalitate un instrument odios şi ameninţător. Monarhii ce revin la tron cu ajutorul său sângeros nu pot fi niciodată iubiţi: trebuie aşadar părăsite mijloacele sângeroase şi recăpătată încrederea în autoritatea înţelepciunii care se întoarce de la sine la principiile salvatoare. Dumnezeu şi regele vor deveni în curând strigătul de reunire al francezilor. Trebuie adunate într-un fascicol formidabil elementele răspândite ale regalităţii. Vendeea luptătoare să fie lăsată pradă soartei sale nenorocite şi trebuie mers pe o cale mai paşnică şi cu mijloace mai închegate. Regaliştilor din apus le-a trecut vremea; acum lumea trebuie să se sprijine, în sfârşit, pe regaliştii dia Paris, care au pregătit totul pentru o restaurare proximă…”

Preşedintele înălţa capul şi, căutându-l pe Morgan cu o privire a cărei strălucire glugă nu i-o putea umbri pe de-a-ntregul, îi spuse:

— Ei bine, frate, nădăjduiesc că dorinţa ta de adineauri e gata împlinită, iar regaliştii din Vendeea şi din Sud se vor bucura de meritul devotamentului.

Pe urmă, aplecându-şi privirea asupra proclamaţiei, din care mai rămăseseră câteva rânduri de citit, urmă:

„Evreii şi-au răstignit regele şi, de-atunci, rătăcesc prin toată lumea: francezii l-au ghilotinat pe-al lor şi se vor împrăştia pe toată suprafaţa parafatului.

Datat în Blankenbourh, la 25 august 1799, ziua sărbătoririi anului al şaselea a domniei noastre.

Semnat: LUDOVIC”

Tinerii se uitară unii la alţii.

— Quos vult perdere Jupiter dementat! 23 exclamă Morgan.

— Da, zise preşedintele, dar când cei pe care Jupiter vrea să-i piardă reprezintă un principiu, trebuie să fie sprijiniţi nu numai împotriva lui Jupiter, ci şi împotriva lor înşile. Ajax, în mijlocul trăsnetelor şi fulgerelor, se agăţase de o stâncă şi, ridicându-şi pumnul strâns împotriva cerului, strigase: „Voi scăpa chiar şi fără voia zeilor”.

Pe urmă, întorcându-se către trimisul lui Cadoudal, îl întrebă:

— Şi la asemenea proclamaţie, ce-a răspuns cel ce te-a trimis aici?

— Aproape cam tot ce-aţi răspuns şi dumneavoastră. Mi-a spus să vin să vă văd şi să mă informez de la dumneavoastră, dacă aţi fi hotărâţi să ţineţi piept, orice s-ar întâmpla, chiar şi împotriva regelui însuşi.

— Bineînţeles, exclamă Morgan.

— Suntem hotărâţi, spuse preşedintele.

— Atunci, răspunse ţăranul, tot e-n regulă. Vă dau acum numele adevărate ale noilor şefi şi numele lor de luptă. Generalul vă sfătuieşte să vă slujiţi în scrisorile dumneavoastră cât mai mult cu putinţă numai de numele lor de luptă. Cât dinspre partea lui, aceeaşi oste-neală şi-o dă şi el, când vorbeşte de domniile-voastre.

— Ai lista? Întrebă preşedintele.

— Nu. S-ar fi putut să fiu arestat şi lista mi-ar fi fost luată. Scrieţi, am să vă dictez.

Preşedintele se aşează la masă, luă o pană şi scrise sub dictarea ţăranului vendeian numele următoare:

„Georges Cadoudal – Iehu sau Tigvă rotundă; Joseph Cadoudal – Iuda-Macabeul; Lahaye Saint-Hilaire – Davis; Burban-Malabry – Înfruntă-Moartea; Poulpiquez – Măcel-regal; Bonfils – Dărâmă-stavile; Dampherne – Ciupeşte-râma; Duchayla – Coroana; Dupare – Cumplitul; La Roche – Mithridate; Puisaye – Ioan-cel-Blond.”

— Iată succesorii unor alde Charette, Stofflet, Cathcâineau, Bonchamp, d'Elbée, la Rochjaquelein şi Lescure! Se auzi o voce.

Bretonul se întoarse către cel ce tocmai vorbise.

— De vor pieri ca predecesorii lor, zise el, ce-aţi mai dori să le cereţi?

— Aşa! Bun răspuns, interveni Morgan, aşa că…?

— Aşa că, de îndată ce generalul nostru va avea răspunsul domniilor-voastre, reluă ţăranul, va pune iarăşi mâna pe arme.

— Şi dacă răspunsul nostru ar fi fost negativ?… Întreabă o voce.

— Cu atât mai rău pentru domniile-voastre! Răspunse ţăranul, în orice caz, insurecţia era hotărâtă pe data de 20 octombrie.

— Ei bine, zise preşedintele, datorită nouă, generalul va avea cu ce să plătească prima lună de soldă. Unde e chitanţa dumitale?

— Iat-o, poftiţi, răspunse ţăranul, scoţând din buzunar o hârtie pe care erau scrise cuvintele de mai jos:

„Primit de la fraţii noştri din miază-zi şi din răsărit, pentru a fi folosită spre binele cauzei, suma de:

Georges Cadoudal Generalul şef al armatei regaliste Din Bretania”

Suma, după cum se vede, fusese lăsată în alb.

— Ştii să scrii? Întrebă preşedintele.

— Atât cât trebuie ca să umplu cele trei sau patru vorbe ce lipsesc.

— Ei bine, scrie: „O sută de mii de franci”.

Bretonul scrise; pe urmă, întinzând hârtia preşedintelui, zise:

— Poftiţi chitanţa. Unde-s banii?

— Apleacă-te şi ridică sacul ce ţi stă la picioare. În el sunt şaizeci de mii de franci.

Apoi, adresându-se unui călugăr, întrebă:

— Monthard, unde-s celelalte patruzeci de mii? Călugărul interpelat se duse să deschidă un dulap şi scoase un sac mai puţin voluminos decât cel pe care-l adusese Morgan, dar care, totuşi, conţinea suma rotundă de patruzeci de mii de franci.

— Iată suma completă, zise călugărul.

— Acum, amico, făcu preşedintele, mănâncă şi te odihneşte. Ai să pleci mâine.

— Sunt aşteptat acolo, răspunse vendeeanul. Am să mănânc şi-am să dorm pe cal. Cu bine, domnilor. Cerul să vă aibă în pază!

Şi, ca să iasă, se îndreptă spre uşa pe care intrase.

— Aşteaptă, interveni Morgan. Trimisul lui Georges se opri:

— Noutate pentru noutate, urmă Morgan. Spunei generalului Cadoudal că generalul Bonaparte a părăsit armata Egiptului, a debarcat alaltăieri la Fréjus şi va fi în trei zile la Paris. Ştirea mea face cât ale voastre, ce ziceţi?

— Cu neputinţă! Strigară toţi călugării parcă într-o singură voce.

— Totuşi, domnilor, ăsta e adevărul adevărat. L-am aflat tic la prietenul nostru Lepretre, care l-a văzut schimbând poştalionul cu un ceas înainte de-a se întâlni cu mine la Lyon şi care l-a recunoscut.

— Ce vine să facă în Franţa? Întrebară două sau trei glasuri.

— Pe cinstea mea, zise Morgan, avem s-aflăm noi într-o zi, două. Se vede că nu se întoarce la Paris ca să stea în umbră.

— Să le duci numaidecât ştirea asta fraţilor noştri din apus, spuse preşedintele ţăranului vendeean. Mai adineauri te opream, acum eu te îndemn, zicându-ţi: „Du-te”!

Ţăranul salută şi ieşi. Preşedintele aşteptă până ce se închise uşa după el.

— Domnilor, zise el, vestea pe care tocmai ne-a adus-o acum fratele Morgan este atât de gravă, încât aş propune o măsură specială.

— Care? Întrebară într-un singur glas confraţii lui Iehu.

— Unul dintre noi, desemnat prin tragere la sorţi, să plece la Paris şi, prin cifrul stabilit, să ne ţină la curent cu tot ce se va petrece acolo.

— De acord, răspunseră ei.

— În cazul acesta, urmă preşedintele, să ne scriem cele treisprezece nume, fiecare pe-al său, pe câte o bucată de hârtie. Să le punem într-o pălărie şi, cel al cărui nume va ieşi primul, va pleca numaidecât.

Tinerii, într-o mişcare unanimă, se apropiară de masă, îşi scriseră numele pe nişte pătrate de hârtie, pe care le răsuciră şi le puseră într-o pălărie.

Cel mai tânăr fu chemat să fie reprezentantul hazardului.

El scoase unul din micile suluri de hârtie şi-l înmână preşedintelui, care-l desfăcu.

— Morgan, zise preşedintele.

— Ce instrucţiuni îmi daţi? Întrebă tânărul.

— Să nu uiţi, răspunse preşedintele cu un ton solemn căruia bolţile mânăstirii îi adăugau o măreţie supremă, că te numeşti baronul de Sainte-Hermine, că tatăl dumitale a fost ghilotinat în piaţa Revoluţiei şi că fratele dumitale a fost ucis în armata lui Condé. Nobleţea obligă: iată instrucţiunile dumitale.

— Şi în rest? Întrebă iarăşi tânărul.

— În rest ne bizuim pe regalismul şi lealitatea dumitale.

— Atunci, prieteni dragi, îngăduiţi-mi să-mi iau rămas bun de la voi chiar în clipa de faţă. Aş vrea să fiu pe drumul spre Paris înainte de-a se face ziuă şi mai am de făcut înaintea plecării o vizită pe care n-o pot amâna.

— Pleacă! Îi spuse preşedintele, desfăcându-şi braţele ca să-l cuprindă. Te îmbrăţişez în numele tuturor fraţilor. Altuia i-aş spune „Fii curajos, stăruitor, energic”. Ţie n-am să-ţi mai spun decât: „Fi cu băgare de seamă”!

Tânărul primi îmbrăţişarea frăţească, îi salută cu un surâs pe ceilalţi prieteni, schimbă câte-o strângere de mână cu

doi sau trei dintre ei, se învălui în mantie, îşi îndesă pălăria pe cap şi ieşi.

Capitolul IX Romeo şi Julieta.

Prevăzându-se o plecare imediată, calul lui Morgan, după ce fusese spălat, buşumat, uscat, primise raţia dublă de ovăz şi fusese din nou înşeuat şi pus la frâu.

Tânărul n-avu decât a-l cere şi a-l încăleca.

De-abia se văzu în şa şi poarta se deschise ca prin minune. Calul se repezi afară, nechezând şi galopând, de parcă uitase de prima-i cursă şi era gata să înghită o a doua.

La poarta mânăstirii, Morgan rămase o clipă în cumpănă, ca să ştie de-o va coti la dreapta sau la stânga. În sfârşit, o apucă spre dreapta, urmă un timp cărarea ce duce de la Bourg la Seillon, se repezi a doua oară la dreapta, dar peste câmpie, se înfundă într-un din de pădure pe care-l întâlnise în drumul său, ieşi îndată de partea cealaltă a pădurii, ajunse la drumul mare dinspre Pont-d'Ain, pe care merse aproape jumătate de leghe şi nu se mai opri până la un grup de case care astăzi e cunoscut sub numele de Casa Paznicilor.

Una dintre case avea ca firmă un mănunchi de vâsc ce arăta că-i o haltă dintre cele ţărăneşti, la care drumeţii se opresc să bea şi să-şi recapete puterile odihnindu-se o clipă mai înainte de a-şi urma lungă şi obositoarea cale a vieţii.

Aşa cum făcuse şi la poarta mânăstirii, Morgan se opri, scoase un pistol de la oblânc şi se sluji de mâner ca de-un ciocan. Numai că, după toate probabilităţile, oamenii cumsecade ce locuiau în umilul han nefiind conspiratori, răspunsul la chemarea călătorului s-a lăsat aşteptat mai mult timp ca la mânăstire. În sfârşit se auzi pasul rândaşului de la grajd, îngreuiat de saboţi. Poarta scârţii şi bărbatul care o deschise, văzând un călăreţ ce ţinea un pistol în mână, se pregăti instinctiv s-o închidă la loc.

— Pataut, eu sunt, zise tânărul, nu te teme.

— Ah! Ce-i drept, făcu ţăranul, dumneavoastră sunteţi, domnule Charles. Vai! Nici nu-mi mai este frică. Dar, ştiţi,

cum spunea domnul părinte pe vremea când mal exista un dumnezeu, prudenţa e mama siguranţei.

— Da, Pataut, aşa-i, încuviinţă tânărul descălecând şi strecurând o monedă de argint în mâna rândaşului, dar fii pe pace, bunul Dumnezeu are să se-ntoarcă şi, prin urmare şi domnul părinte.

— Vai, dacă-i pe-aceia, exclamă omul nostru, se vede bine că nu mai e nimeni pe-acolo pe sus, după cum merg toate. Oare o mai ţine încă mult aşa, domnule Charles?

— Pataut, îţi făgăduiesc că am să fac tot ce pot ca să nu-ţi pierzi prea tare răbdarea, pe cuvântul meu! Şi cu sunt tot atât de grăbit ca şi tine. De-aceea te-aş ruga să nu te culci, dragă Pataut.

— Vai! Doar ştiţi prea bine, domnule, că atunci când veniţi dumneavoastră mi-a intrat în obicei să nu mă culc. Iar cât despre cal… Ei asta-i! Schimbaţi în fiecare zi calul? Înainte de ultima dată aveaţi un roib, ultima dată aveaţi unul vineţiu pătat cu alb şi acum aveţi unul negru.

— Da, sunt din fire nestatornic. Cât despre cal, după cum începuseşi tu, află, dragă Pataut, că n-are nevoie de nimic şi n-ai altă treabă cu el decât să-i scoţi căpăstrul. Lasă-i cu şaua pe el… Stai! Pune pistolul ăsta în oblânc şi păstrează-mi-le tu pe celelalte două.

Şi tânărul le desfăcu pe cele vârâte în cingătoare şi le dădu rândaşului de la grajd.

— Iaca, bine! Făcu el râzând. Dar ştiu c-aveţi la pistoale, nu glumă!

— Ştii, Paiaut, se spune că drumurile nu sunt sigure.

— Na! Cred şi eu că nu sunt sigure! Trăim în plin jaf, domnule Charles. Nu mai departe decât săptămâna trecută n-a fost oprită şi prădată diligenţa de Geneva la Bourg?

— Ei! Exclamă Morgan. Şi cine-i acuzat de jaf?

— Vai! E-o năzdrăvănie curată. Închipuiţi-vă că se spune car fi soţii lui Isus. Vă închipuiţi doar că n-am putut crede nici o iotă. Păi, cine-s soţii lui Isus de nu apostolii?

— Într-adevăr, răspunse Morgan cu veşnicul sau surâs de voie bună, nici eu nu văd c-ar fi alţii.

— Bine! Urmă Pataut, să-nvinuieşti pe cei doisprezece apostoli că pradă diligentele, doar atât mai lipsea! Ah! V-o spun eu, domnule Charles, trăim într-o vreme în care nu se mai respectă nimic.

Şi, tot scuturând din cap ca un mizantrop dezgustat, de nu de viaţă, cel puţin de oameni, Pataut mână calul la grajd.

Cât despre Morgan, el îi privi preţ de câteva clipe pe Pataut înfundându-se în adâncurile curţii şi în întunericul grajdurilor, apoi, ocolind gardul viu ce împrejmuia grădina, coborî spre un pâlc mare de copaci ale căror creştete impunătoare se înălţau şi se profilau pe întunericul nopţii cu majestatea lucrurilor neclintite, umbrind o proprietate mică şi fermecătoare, ce purta prin împrejurimi numele pompos de Castelul Negrelor-Fântâni.

Când Morgan ajunse la zidul castelului tocmai bătea ceasul în clopotniţa bisericii din satul Momagnat. Tânărul ciuli urechea la dangătul ce trecea vibrând prin văzduhul liniştii şi tacul ai nopţii de toamna şi numără unsprezece bătăi.

Multe lucruri, după cum se vede, se petrecuseră în două ceasuri.

Morgan mai făcu câţiva paşi, cercetă zidul părând că umblă după un loc cunoscut, apoi, după ce găsi locul, vâri vârful botinei în îmbucătura dintre două pietre, îşi făcu vânt ca un bărbat ce încalecă, se apucă cu mâna de coama zidului, cu-n al doilea avânt ajunse călare pe zid şi, iute ca fulgerul, se lăsă să cadă de partea cealaltă.

Toate acestea se făcură cu atâta iuţeală, pricepere şi uşurinţă că, dacă cineva ar fi trecut din întâmplare pe-acolo în clipa aceea, ar fi putut crede că e victima unei închipuiri.

Aşa cum făcuse de-o parte a zidului, Morgan se opri şi ascultă şi de cealaltă parte, în timp ce ochiu-i cerceta, pe cât era cu putinţă, adâncurile pâlcului de pădure prin

bezna întunecată de frunzişul plopilor piramidali şi al celor tremurători.

Totul părea pustiu şi tăcut.

Morgan se încumetă să-şi urmeze drumul.

Spunem se încumetă, pentru că de când se apropiase de castelul Negrelor-Fântâni se vădea în toată înfăţişarea tânărului o sfiiciune şi o şovăială atât de puţin obişnuite firii sale încât era evident că dacă avea de data asta temeri, apoi temerile lui nu erau numai pentru el singur.

Ajunse la capătul pădurii, luând aceleaşi măsuri de precauţie.

Păşind pe o peluză la marginea căreia se înălţa micul castel se opri şi cercetă faţada clădirii.

O singură fereastră era luminată din cele douăsprezece ferestre care străpungeau faţada castelului pe toate cele trei etaje ale sale.

Fereastra aceea se afla la primul etaj, la colţul clădirii.

Un balconaş acoperit în întregime de viţă sălbatică, ce se căţăra de-a lungul zidului, se-ncolăcea în jurul zăbrelelor în formă de crengi de fier şi cădea iarăşi în ghirlande, ieşea de sub fereastră şi domina grădina.

În amândouă laturile ferestrei, aşezaţi chiar pe balcon, arbuşti cu frunza lată se înălţau din ciubere şi arătau ca un leagăn de verdeaţă deasupra cornişei.

O jaluzea ce se ridica şi se lăsa în jos cu ajutorul unor şnururi putea izola fereastra de balcon, izolare ce înceta după bunul plac.

Prin crăpăturile jaluzelei văzuse Morgan lumina.

Prima pornire a tânărului fu să treacă peste peluză în linie dreaptă, dar şi de data asta temerile despre care am vorbit îl opriră.

O alee de tei mergea de-a lungul zidului şi ducea la clădire.

Făcu un ocol şi o apucă pe sub bolta întunecată şi stufoasă.

Apoi, ajuns la capătul aleii, trecu repede ca o căprioară înspăimântata peste spaţiul descoperit şi se găsi la temelia

pereţilor, în umbra deasă aruncată de masivul de ziduri.

Se trase câţiva paşi îndărăt, cu privirile ţintuite pe fereastră, dar în aşa fel încât să nu iasă din umbră.

Pe urmă, ajuns în punctul socotit de el, bătu de trei ori din palme.

La semnalul de mai sus, o umbră se repezi din fundul încăperii şi veni, plină de graţii, unduind, aproape transparenta, de se lipi de fereastră.

Morgan repetă semnalul.

Fereastra se deschise numaidecât, jaluzeaua se ridică şi o fată încântătoare, în halat de noapte, cu părul blond curgându-i în şuviţe pe umeri, se arătă în cadrul de verdeaţă.

Tânărul întinse braţele către cea ale cărei braţe erau întinse spre el şi două nume, mai curând două strigăte pornite din inimă, se încrucişară venind unul către celălalt.

— Charles!

— Amélie!

Apoi, tânărul se repezi spre zid, se agăţă de tulpinile viţei sălbatice, de zgrunţurii de piatră, de colţurile cornişelor şi, într-o clipă, se află pe balcon.

Ce-şi putură spune atunci cei doi tineri frumoşi nu mai fu decât un murmur de dragoste rătăcit într-o îmbrăţişare ce nu se mai sfârşea.

Dar, cu o blândă strădanie, tânărul, cu un braţ trase încetişor fata în încăpere, în timp ce cu celălalt braţ dădu drumul şnururilor de la jaluzea, ce se prăbuşi zgomotos la pământ, în spatele lor.

În dosul jaluzelei fereastra se închise.

Pe urmă lumina se stinse şi toată faţada castelului Negrelor-Fântâni se cufundă în întuneric.

Aproape de-un sfert de oră dura întunericul acela, când se auzi uruitul unui vehicul pe drumul ce ducea din şoseaua dinspre Pont-Ain către intrarea castelului.

Pe urmă, zgomotul încetă. Nu mai rămânea îndoială că trăsura se oprise tocmai în faţa intrării zăbrelite.

Capitolul X Familia lui Roland.

Trăsura caro se oprise la poartă era cea ce îl aducea iarăşi în sânul familiei pe Roland, însoţit de sir John.

Sosirea lui era atât de puţin aşteptată încât, după cum am spus, toate luminile casei erau stinse, toate ferestrele zăceau în întuneric, chiar şi cea a Améliei.

Surugiul de la vreo cinci sute de paşi începuse să plesnească din bici cu înverşunare, dar pocnetele biciului nu ajungeau să deştepte nişte provinciali din somnul lor cel dinţii.

De îndată ce se opri vehiculul, Roland deschise portiera, sări jos fără să mai pună piciorul pe scăriţă şi se prinse de cordonul clopoţelului de serviciu.

Totul dură vreo cinci minute, în timpul cărora, după fiecare sunat, Roland se întorcea la trăsura zicând:

— Nu vă pierdeţi răbdarea, sir John.

În sfârşit se deschise o fereastră şi o voce de copil, dar hotărâtă, strigă:

— Cine sună aşa?

— Ah! Tu eşti, micuţul meu Edouard, zise Roland, hai, deschide repede!

Băiatul se trase înapoi cu un strigăt de bucurie şi se făcu nevăzut.

Dar în acelaşi timp i se auzi vocea ce striga pe coridor.

— Mamă, scoală-te, e Roland… Surioară, trezeşte-te, fratele ce! Mare.

Apoi, numai în cămăşuţă şi cu nişte papuci, se repezi pe treptele scării, strigând:

— Nu-ţi pierde răbdarea, Roland, iată-mă! Vin acum!

După o clipă se auzi cheia scrâşnind în broască şi zăvoarele alunecând din urechile încuietorilor. Apoi, o arătare albă se ivi pe peron şi mai mult zbură decât alergă către poarta zăbrelită care, după o clipă, scârţii şi ea din balamale şi se deschise.

Copilul sări de gâtul lui Roland şi rămase aşa spânzurat.

— Vai! Frate, frate strigă el îmbrăţişându-l pe tânărul nostru, râzând şi plângând în aceiaşi timp. Ah! Frăţioare Roland ce mulţumită va fi mama! Şi la fel şi Amélie. Toată lumea e bine sănătoasa, numai cu sunt cel mai bolnav… Ah! Afară de Michel. Ştii, grădinarul, şi-a scrintit piciorul. Dar de ce nu eşti în haină militară?… Vai! Ce urât eşti ca burghez! Vii din Egipt. Mi-ai adus pistoale ferecate în argint şi o sabie frumoasă. Încovoiată? Nu! Ei bine, nu mai eşti drăguţ şi nu vreau să te mai îmbrăţişez. Dar nu, nu, hai, nu te teme, eu tot te iubesc!

Şi copilul îl înăbuşea pe fratele său cel mare cu sărutările şi-l împovăra cu întrebările.

Englezul, rămas în trăsură, privea, cu capul aplecat spre portieră şi surâdea.

În toiul acelor dezmierdări frăţeşti, izbucni un glas de femeie.

Un glas de mamă!

— Unde-i Roland al meu, fiul meu drag? Întrebă doamna de Montrevel, cu o voce pătrunsă atât de puternic de emoţia bucuriei, încât părea aproape sugrumată de durere. Unde-i? Să fie oare adevărat că s-a întors? Să fie oare adevărat că nu-i prizonier? Că n-a murit? Să fie oare adevărat că trăieşte?

Copilul, la auzul vocii aceleia, alunecă ca un şarpe din braţele fratelui său, căzu în picioare pe iarbă şi ca împins de un resort, se repezi spre maică-sa.

— Pe aici, mamă, pe aici! Spuse el, târând-o după sine pe maică-sa pe jumătate îmbrăcată, spre Roland.

La vederea mamei sale, Roland nu se mai putu stăpâni. Simţi cum i se topeşte soiul acela de sloi de gheaţă ce părea împietrit în pieptul lui. Inima îi bătu ca cea a altuia.

— Ah! Strigă el, am fost într-adevăr nerecunoscător faţă de Dumnezeu când văd că viaţa îmi mai păstrează asemenea bucurii!

Şi se aruncă de gâtul doamnei de Montrevel hohotind de plâns din răsputeri, fără să-şi mai aducă aminte de sir John

care şi el, simţea cum i se topeşte Indiferenţa englezească. Şi-şi ştergea pe tăcute lacrimile care i se scurgeau pe obraz şi veneau să-i umezească zâmbetul.

Copilul, mama şi Roland întruchipau cu tot farmecul duioşia şi afecţiunea dintr-o dată, micuţul Edouard, ca o frunză luată de vânt, se desfăcu din grup, strigând.

— Şi sora Amélie unde-i oare?

Pe urmă se repezi spre casă, repetând:

— Soră Amélie, deşteaptă-te! Scoală-te! Dă fuga! Şi se auziră izbituri de picioare şi lovituri de pumni care răsunau într-o uşă.

Se făcu după aceea o tăcere adâncă.

Apoi, aproape îndată, micul Edouard fu auzit strigând:

— Ajutor, mamă! Ajutor, frate Roland! I s-a făcut rău Améliei.

Doamna de Montrevel împreună cu fiul ei fugiră într-un suflet în casă. Sir John, ca turist încercat ce era, având lanţete într-o trusă şi-un flacon de săruri în buzunar, coborî din trăsură şi, dând ascultare unui prim imbold, se duse până pe peronul clădirii.

Acolo se opri, gândindu-se că nu fusese prezentat, formalitate atotputernică pentru un englez.

Dar, de altfel, în aceeaşi clipă cea înaintea căreia se ducea îi ieşi în cale.

La vacarmul pe care-l făcea la uşă fratele ei, Amélie apăruse în sfârşit pe palierul scării, dar, fără îndoială, tulburarea care-o cuprinse la vestea întoarcerii lui Roland fu prea puternică şi, după ce coborî câteva trepte cu un pas aproape automat şi făcu o sforţare violentă ca să se stăpânească, scoase un suspin şi, ca o floare ce se ofileşte, sau ca o ramură ce se apleacă, sau ca un văl ce flutură, căzu jos sau mai curând se lungi pe scară.

Atunci ţipase băiatul.

Dar, la strigătul băiatului Amélie îşi regăsise de nu puterea, cel puţin voinţa. Ea se sculă şi îngaimă: „Taci Edouard, pentru numele lui dumnezeu! Iată-mă l” se agăţă

cu o mână de rampa scării şi, sprijinindu-se cu cealaltă de copil, continuă să coboare treptele.

Pe ultima treaptă se întâlni cu maică-sa şi cu fratele ei. Atunci, cu o mişcare violentă, aproape disperată, îşi aruncă braţele în jurul gâtului lui Roland, strigând:

— Frate, frăţioare!

Apoi Roland simţi că fata se lasă mai greu pe umărul său şi exclamând: „I-e rău, aer! Aer!” o duse cu el către peron.

Astfel sir John avu sub ochi un nou grup, atât de diferit de cei dintâi.

Simţind aerul, Amélie respiră adânc şi ridică încet capul.

În clipa aceea luna, în toată splendoarea ei, se lepădă de-un nour ce-o întuneca şi-şi răspândi lumina pe chipul Améliei, tot atât de palid ca şi ca.

Sir John scoase un strigăt de admiraţie.

Încă nu mai văzuse statuie de marmură atât de perfectă ca marmura aceea vie pe care o avea sub ochi.

Trebuie să spunem că Amélie era minunat de frumoasă văzută astfel.

Îmbrăcată într-un halat lung din batist, care contura formele unui trup modelat după cel al anticei Polymnia, cu capu-i palid, uşor aplecat pe umărul fratelui ei, cu părui lung, de un blond ca aurul, căzându-i pe nişte umeri albi ca zăpada, cu braţu-i aruncat pe după gâtul maică-si, ce lăsa s-atârne pe şalul roşu, în care era învelită doamna de Montrevel, o mână de albastru bătând în roz, cam aşa se arăta sora lui Roland privirilor lui sir John.

La strigătul de admiraţie pe care-l scoase englezul, Roland îşi aminti de el că era acolo şi doamna de Montrevel îi observă şi ea prezenţa.

Cât despre băiat, uimit că-l vede pe străinul acela în casa lor, coborî repede peronul şi, rămânând singur pe treapta a treia, nu că s-ar fi temut că se apropie mai tare, dar ca să rămână la înălţimea celui pe care avea să-l someze, îl întrebă pe sir John:

— Cine sunteţi dumneavoastră, domnule? Şi ce căutaţi aici?

— Edouard, micuţule, îi răspunse sir John, sunt un prieten al fratelui tău şi vin să-ţi aduc pistoalele ferecate în argint şi sabia încovoiată pe care ţi le făgăduise.

— Unde-s? Întrebă copilul.

— O! Răspunse sir John, sunt în Anglia şi e nevoie numai de timpul necesar venirii lor aici, dar iată, fratele tău mai mare răspunde pentru mine şi el îţi va spune că sunt un om de cuvânt.

— Da, Edouard, da, spuse atunci Roland. Dacă milord ţi le făgăduieşte, ai să le ai!

Pe urmă, întorcându-se către doamna de Montrevel şi către sora sa zise:

— Iartă-mă, mamă, iartă-mă, Amélie, sau, mai curmei, cereţi-vă voi iertare cum veţi şti de la milord. Aţi izbutit să faceţi din mine un om îngrozitor de nerecunoscător.

Pe urmă, ducându-se la sir John şi apucându-l de mână:

— Mamă, urmă Roland, milord a găsit mijlocul, din prima zi când m-a văzut, de prima dată când m-a întâlnit, să-mi facă un serviciu nemaiînchipuit. Ştiu că tu nu uiţi asemenea lucruri. Nădăjduiesc aşadar că vei binevoi să ţii minte ca sir John e unul dintre cei mai buni prieteni ai tăi şi el are să-ţi dea o dovadă repetând după mine că primeşte să se plictisească cincisprezece zile sau trei săptămâni cu noi.

— Doamnă, zise sir John, îngăduiţi-mi dimpotrivă să nu repet nicidecum cuvintele prietenului meu Roland. Nu cincisprezece zile, nu trei săptămâni aş vrea să petrec în sânul familiei domniei-voastre, ci viaţa mea întreagă!

Doamna de Montrevel coborî peronul şi în întinse lui sir John o mână pe care acesta o sărută cu o curtoazie cu desăvârşire franţuzească.

— Milord, zise ea, casa noastră e şi casa domniei-voastre. Ziua în care aţi pătruns în ea e o zi de bucurie. Ziua în care o veţi părăsi va fi o zi de părere de rău şi de tristeţe.

Sir John se întoarse către Amélie care, ruşinată de a se arăta aşa de răvăşită în faţa unui străin, îşi aduna în jurul gâtului faldurile halatului.

— Vă vorbesc în numele meu şi în numele fiicei mele, prea emoţionată încă de întoarcerea neaşteptată a fratelui ei ca să vă întâmpine şi ea, aşa cum o va face peste câteva clipe, urmă doamna de Montrevel venind în ajutorul Améliei.

— Sora mea, interveni Roland, va îngădui prietenului meu, sir John, să-i sărute mâna şi el va primi, sunt încredinţat, felul acesta de a i se ura bun sosit.

Amélie îngăimă câteva cuvinte, ridică încetişor braţul şi-şi întinse mâna spre sir John cu un surâs aproape dureros.

Englezul luă mâna Améliei dar, simţind că mâna ei era rece ca gheaţa şi tremura, în loc s-o ducă la buze, exclamă:

— Roland, văd că sora dumitale nu se simte deloc bine. Să nu ne îngrijim în seara asta decât de sănătatea ei. Sunt într-o mică măsură şi medic şi, dacă va binevoi să primească să schimbe favoarea pe care era gata să mi-o acorde în cea de a-mi îngădui să-i iau pulsul, îi voi fi tot atât de recunoscător dar, ca şi cum s-ar fi temut să nu se ghicească pricina indispoziţiei sale, Amélie îşi trase brusc mâna, spunând:

— Ba nu, milord se înşeală. Bucuria nu îmbolnăveşte şi numai bucuria de a-mi revedea fratele mi-a pricinuit o indispoziţie de o clipă, care a şi trecut,

Apoi, întorcându-se către doamna de Montrevel, urmă a spune, cu un accent pripit, aproape febril:

— Mama, uităm că domnii sosesc dintr-o călătorie lungă, că de la Lyon n-au pus proba-bil nimic în gură şi că, dacă Roland mai are încă tot pofta aceea de mâncare pe care i-o ştim, n-are să se supere pe mine să te las să-i faci lui şi lui milord onorurile casei, gândindu-se că sunt preocupată de mărunţişuri gospodăreşti, prea puţin poetice, dar atât de preţuite de dânsul.

Şi, lăsând de-adevărat pe maică-sa să facă onorurile casei, Amélie intră în castel ca să deştepte slujnicele şi feciorul, lăsând în acelaşi timp în sufletul lui sir John soiul acela de

amintire feerică pe care ar lăsa-o în sufletul unui turist ce coboară pe malurile Rinului apariţia ondinei Loreley, stând în picioare pe stânca ei, cu lira în mână şi lăsând să-i fluture în vântul nopţii aurul fluid al părului!

În timpul acesta, Morgan, încălecând iarăşi, o apucă în galopul cel mare pe drumul mânăstirii, se opri în faţa porţii, scoase un carnet din buzunar şi scrise pe o foaie din carnetul acela câteva rânduri cu creionul, apoi răsuci foaia şi o trecu de partea cealaltă prin gaura broaştei de la uşă, fără a mai pierde timpul descălecând de pe cal.

Iată cele trei rânduri pe care le scrisese:

„Ludovic de Montrevel, aghiotantul generalului Bonaparte, a sosit în noaptea asta la castelul Negrelor-Fântâni.

Confraţi ai lui Iehu, fiţi cu ochii în patru!”

Dar, prevenindu-şi prietenii să se păzească de Ludovic de Montrevel, Morgan făcu semnul unei cruci deasupra numelui acestuia, ceea ce voia să spună că, orice s-ar fi întâmplat, să nu cumva să se atingă de tânărul ofiţer.

Orice confrate al lui Iehu avea dreptul să ocrotească un prieten, fără să fi trebuit să dea socoteală de motivele ce-l făceau să procedeze astfel.

Morgan se slujea de privilegiul său. Îl ocrotea pe fratele Améliei.

Capitolul XI Castelul Negrelor-Fântâni.

Castelul Negrelor-Fântâni, unde tocmai am însoţit două dintre personajele principale ale povestirii de faţă, se înălţa pe una dintre cele mai frumoase aşezări a văii pe care e situat oraşul Bourg.

Parcul său, de vreo cinci-şase pogoane, plantat cu arbori centenari, era înconjurat din trei părţi de ziduri de gresie, care încadrau în faţă, pe toată lăţimea, un grilaj frumos din fier meşteşugit cu ciocanul, împodobit de pe vremea şi în stilul lui Ludovic al XV-lea; pe latura a patra era hotărnicit de râuşorul La Reyssouse, pârâiaş fermecător care-şi are izvoarele la Journaud, adică la poalele primelor povârnişuri din munţii Jura şi care, îndreptându-se din nou înspre nord,

cu un curs aproape nesimţit, merge de se varsă în Saône, la podul Fleurville, în faţa localităţii Pont-de-Vaux, patria lui Joubert care, cu o lună mai înainte de epoca în care am ajuns, fusese tocmai ucis în bătălia fatală de la Novi.

Peste râuşorul Reyssouse, pe malurile sale, se întindeau la dreapta şi la stânga castelului Negrelor-Fântâni satele Montagnat şi Saint-Just, dominate de localitatea Ceyzériat.

În spatele acestei ultime aşezări se desenau siluetele graţioase ale lanţului de coline Jura, peste creasta cărora se desluşesc vârfurile albăstrui ale munţilor Bugey, care parcă se înalţă ca să privească plini de curiozitate, peste umerii fraţilor lor cei mici, ce se petrece pe valea râului Îin.

În faţa unei atât de încântătoare privelişti se deşteptă sir John.

Poate pentru întâia oară în viaţă, morocănosul şi tăcutul englez surâdea naturii. I se părea că e într-una din frumoasele văi ale Thesaliei, preamărită de Virgil, sau pe liniştitele maluri ale râuşorului Lignon, cântate de d'Urfé [24], a cărui casă natală, orice ar spune biogra-fii, cădea în ruină la trei sferturi de leghe de castelul Negrelor-Fântâni.

Fu trezit din meditaţie de trei ciocănituri uşoare în uşă. Roland, gazda lui, venea să afle cum îşi petrecuse noaptea.

Îl găsi radios ca soarele care îşi făcea de joacă în frunzele castanilor şi cele ale teilor îngălbenite de pe acum.

— Oh! Oh! Sir John, zise Roland, îngăduie-mi să te felicit: m-aşteptam să găsesc un om amărât ca bieţii aceia da călugări cu sutanele lor lungi şi albe care mă speriau atât de tare când eram copil, cu toate că, la drept vorbind, nu m-am lăsat niciodată cu uşurinţă pradă spaimei; şi dimpotrivă, în mijlocul tristei noastre luni a lui octombrie te găsesc surâzând ca o dimineaţă de mai.

— Roland, scumpul meu, răspunse sir John, eu sunt de felul meu aproape orfan; mi-am pierdut mama în ziua în care m-am născut; iar pe tata, când eram de doisprezece ani. La vârsta la care copiii sunt trimişi în colegii, eu eram stăpânul unei averi de mai bine de un milion venit. Dar

eram singur pe lume. Fără să iubesc pe nimenea, fără să fiu iubit de nimenea. Bucuriile dulci ale vieţii de familie îmi sunt aşadar cu desăvârşire necunoscute. De la doisprezece la optsprezece ani am învăţat la Universitatea din Cambridge. Firea mea tăcută, poate puţin cam mândră, m-a îndepărtat de colegii mei, izolându-mă în mijlocul lor. La optsprezece ani pornii în călătorii. O! Dumneata Roland, călător înarmat, ce străbaţi lumea în umbra drapelului domniei-tale, ceea ce înseamnă la umbra patriei domniei-tale, care guşti în fiecare zi emoţiile luptei şi trufia gloriei, habar nu ai ce lucru jalnic înseamnă să străbaţi oraşele, provinciile, statele, regatele, ca să vizitezi pur şi simplu ici o biserică, dincolo un castel. Să săi din pat la patru dimineaţa la chemarea călăuzei nemiloasă, ca să vezi cum răsare soarele pe înălţimile muntelui Righi, sau a vulcanului Etna. Nu ştii ce-nseamnă să treci, ca o fantomă şi ea moartă, printre umbrele vii pe care-i numim oameni. Să nu ştii unde să te opreşti, să n-ai un pământ în care să prinzi rădăcini, nici un braţ pe care să te sprijini, nici un suflet în care să-ţi reverşi sufletul tău! Ei bine! Ieri seară, Roland, dragul meu, dintr-o dată, golul din viaţa mea s-a umplut. Am trăit în pielea dumitale. Bucuriile pe care lc caut, le-am văzut cum le încercai. Familia pe care n-o cunosc, am văzut-o desfăşurându-se înfloritoare în jurul dumitale. Privindu-ţi mama, mi-am spus: „Maică-mea era la fel, sunt sigur”. Privindu-ţi surioara, mi-am zis: „De-aş fi avut o soră, n-aş fi dorit să fie altfel”, îmbrăţişându-ţi frăţiorul, mi-am spus că aş fi putut oricum să am un copil de vârsta lui şi să las astfel ceva după mine în lumea asta. Pe câtă vreme, cu firea pe care mi-o ştiu, voi muri aşa cum am trăit, trist şi posac cu ceilalţi şi sătul de mine. Vai! Ce fericit eşti, Roland! Ai familia, ai gloria, eşti tânăr şi eşti… Ceea ce nu strică nici unui bărbat… Eşti băiat frumos. Nici o bucurie nu-ţi lipseşte, de nici o fericire nu eşti lipsit. Ţi-o repet, Roland, dragul meu, eşti un om fericii, foarte fericit.

— Fie! Făcu Roland, dar ai uitat anevrismul meu, milord.

Sir John se uită la tânărul din faţa lui cu un aer de neîncredere. De fapt, Roland părea că se bucură de o sănătate de fier.

— Pe anevrismul dumitale îţi dau un milion rentă, Roland, îi răspunse lordul Tanlay, cu un sentiment de adâncă tristeţe, cu condiţia ca, împreună cu anevrismul, să-mi dai mama ce plânge de bucurie că te revede, sora căreia i se face rău de fericire că te-ai întors, copilul ce-ţi atârna de gât ca un fruct crud şi frumos prins de-un pom tânăr şi frumos. Cu condiţia ca, pe lângă cele de mai sus, să-mi mai dai castelul ăsta cu umbre răcoroase, cu malurile înverzite şi înflorite, depărtările albăstrui, pe care albesc ca nişte cârduri de lebede sate frumoase, cu clopotniţele ce-şi revarsă dangătele. Anevrismul dumitale, Roland, cu moartea în trei ani, în doi, într-un an, poftim în şase luni, dar acele şase luni din viaţa dumitale atât de plină, atât de însufleţită, de dulce, de primejduită, de glorioasă! Şi m-aş socoti un om fericit.

Roland izbucni în râs, râsul acela nervos ce-i era caracteristic.

— Ei! Zise el, iată-l bineînţeles, pe turist, pe călătorul uşuratic, pe jidovul rătăcitor al civilizaţiei care, neoprindu-se nicăieri, nu poate preţui nimic, nu poate adânci nimic, judecă tot lucrul după impresia pe care i-o face şi zice, fără să deschidă uşa cabanelor în care stau închişi nebunii aceia pe care-i numim oameni. Îndărătul zidului acestuia lumea e fericită!

Ei, scumpul meu milord, vezi desigur râuşorul acela fermecător, nu-i aşa? Ierburile acelea frumoase smălţuite de flori, satele acelea drăgălaşe? S-ar zice că-i pacea, nevinovăţia, înfrăţirea întruchipată, că e secolul lui Saturn, evul de aur, Edenul, paradisul. Şi totuşi, tot ce vezi e plin de oameni ce se măcelăresc. Junglele Calcutei, stufişurile Bengalului nu. Sunt locuite nici pe departe de tigri mai feroce nici de pantere mai crude decât satele acelea drăgălaşe, peluzele astea răcoroase, sau decât malurile

fermecătorului râuşor. După ce-au făcut ceremonia funebră bunului, marelui, nemuritorului Marat, pe care au încheiat-o, slavă Domnului, aruncându-l la groapa de gunoaie ca pe un stârv ce era şi ce fusese chiar de când e lumea; după ce-au făcut ceremonia funebră la care fiecare îşi aducea o urnă în care îşi vărsa toate lacrimile trupului, iată că bunii noştri cetăţeni ai Bourg-ului, blânzii noştri locuitori ai provinciei Bresse, crescătorii noştri de pui îngrăşaţi au găsit de cuviinţă că republicanii, cu toţii, nu erau decât nişte asasini şi i-au ucis cu gloata, ca să-i pedepsească pentru cusurul mârşav pe care-l are tot omul sălbatic ca şi cel civilizat, de aşi ucide aproapele. Te îndoieşti? Nu crezi? Oh, scumpul meu milord, de eşti curios, pe drumul dinspre Lons-le-Saulnier, ţi se va arăta, locul unde, acum şase luni abia, s-a pus la cale un masacru ce i-ar întoarce stomacul pe dos şi celui mai feroce spadasin de pe câmpurile noastre de luptă. Închipuie-ţi o căruţă încărcată cu arestaţi, ce era mânată la Lons-le-Saulnier, o căruţă cu loitre pe laturi, o căruţa din cele uriaşe pe care sunt duşi viţeii la tăiere.

În căruţa aceea, vreo treizeci de oameni a căror crimă fusese o exaltare nebunească de gânduri şi vorbe ameninţătoare, toţi din ceată legaţi burduf, cu capetele spânzurându-le, pline de cucuie din pricina hopurilor, cu piepturile gâfâind de sete, de disperare, de spaimă. Nişte nenorociţi – care n-aveau a beneficia măcar ca-n timpul lui Nero şi a lui Commodius de luptă în arenă, de discuţia cu moartea, dar cu mâinile înarmate – pe care măcelul îi surprinde neputincioşi şi nemişcaţi, ce sunt sfâşiaţi în lanţuri şi loviţi nu numai cât mai au viaţă în ei, ci până-n adâncul morţii, pe trupul cărora – când în trupurile acelea inimile încetaseră să mai bată – pe trupurile cărora, ziceam, măciuca răsună surd şi sec, strivind cărnurile şi zdrobind ciolanele, iar femeile privind tihnite şi bucuroase asemenea măcel, ridicându-şi deasupra capetelor copii ce băteau din palme; moşnegi ce n-ar fi trebuit să gândească decât la o moarte creştinească şi care prin strigătele şi instigările lor

contribuiau să le facă nenorociţilor acelora o moarte mai cumplită; şi, în mijlocul bătrânilor acelora, un septuagenar, mic de statură, foarte cochet, bine pudrat, scuturându-şi cu bobârnace jaboul de dantelă de cel mai mic fir de praf, prinzându-şi tabacul spaniol dintr-o tabacheră de aur cu un cifru în diamante, sugându-şi pastilele de ambrozie dintr-o bombonieră de Sévres ce i-a fost dată de doamna du Barry, bombonieră împodobită cu portretul donatoarei, septuagenarul acela – vezi tabloul, scumpul meu milord, nu-i aşa?

— Septuagenarul acela ţopăind cu pantofi decoltaţi pe trupurile acelea din care nu mai rămăsese decât o saltea de carne omenească şi trudindu-şi braţul împuţinat de vârsta ca să lovească cu-n bastonaş de bambus cu măciulia de argint aurit cadavrele ce nu-i păreau destul de moarte, îndeajuns de pisălogite… Puah! Scumpul meu milord, am văzut cu ochii mei Montebello, am văzut Arcole, am văzut Rivoli, am văzut piramidele. Credeam că n-am să văd ceva mai crâncen, mai teribil. Ei, simpla povestire a mamei, ieri, după ce-ai intrat în cameră, mi-a făcut părul măciucă. Pe cuvântul meu! Vezi cum se explică spasmele bietei mele surioare, tot atât de limpede cum anevrismul meu mi le explică pe ale mele.

Sir John îl privea şi-l ascultă pe Roland cu uimirea ciudată pe care i-o pricinuiau totdeauna ieşirile mizantropice ale tânărului său prieten. Într-adevăr, Roland părea căzut în cursa convorbirii ca să se repeadă asupra omenirii la cel mai mic prilej ce i-ar fi ieşit în cale. Îşi dădu seama de sentimentul pe care-l strecurase în sufletul lui sir John şi schimbă tonul cu desăvârşire, înlocuind vehemenţa mizantropică cu gluma amară, zise:

— E-adevărat, că, lăsându-l la o parte pe minunatul aristocrat care isprăvea ceea ce începuseră călăii şi care îşi muia iarăşi în sânge tocurile roşii decolorate, oamenii care se dedau la asemenea execuţii sunt de speţă proastă, burghezi şi mitocani, cum spuneau strămoşii noştri vorbind

despre cei ce-i hrăneau. Nobilii fac aşa ceva cu mai multă eleganţă. Ai văzut, de altfel, ce s-a petrecut la Avignon. Dacă ţi s-ar povesti asemenea faptă, n-ai crede-o nu-i aşa? Domnii aceia ce jeluiesc diligentele se cred nemaipomenit de delicaţi; au două feţe, fără a mai pune la socoteală masca – sunt când de soiul unui Cartouche [25][26] sau al unui Mandrin [26], când de soiul unui Amadis27, sau al unui Galaor [28]. Se povestesc întâmplări fabuloase cu asemenea eroi de drumul mare. Mama îmi spunea ieri că s-a aflat de un anume Laurent – înţelegi desigur, scumpe milord, că Laurent e o poreclă de război, menită să ascundă numele adevărat, aşa cum masca acoperă obrazul – aşadar, s-a aflat că un anume Laurent întrunea toate calităţile eroului de romane, toate „împlinirile”, cum ziceţi voi, englezii, care, sub pretext că aţi fost normanzi altădată, îngăduiţi din timp în timp să ne îmbogăţiţi limba cu câte o expresie pitorească, cu câte-un cuvânt cu care prostituata cerea de pomană savanţilor noştri, ce se fereau să i-o dea.

Sus zisul Laurent era frumos, ca să zic aşa, ideal de frumos. Făcea parte dintr-o bandă de şaptezeci şi doi de confraţi de-ai lui Iehu, ce tocmai erau judecaţi la Ysseangeux. Şaptezeci fură achitaţi, numai cl şi cu un alt confrate de-ai lor fură condamnaţi la moarte. Li se dădu drumul nevinovaţilor direct din şedinţă, iar Laurent cu însoţitorul său, fură ţinuţi pentru ghilotină. Dar stai! Meşterul Laurent avea o căpăţână prea frumoasă pentru ca să-i cadă sub infamul cuţit al unui călău. Judecătorii ce-l judecaseră, curioşii ce s-aşteptau să-l vadă cum va fi executat, uitaseră de povaţa aceea trupească a frumuseţii, cum spune Montaigne. La temnicerul de la Yssengeaux stătea o femeie, fiică-sa, soră-sa ori poate nepoată. Istoria – căci e un fapt istoric petrecut, cel pe care vi-l povestesc, nu-i roman – istoria nu e încă fixată în privinţa asta. Până una-alta, femeia, ori cine-ar fi fost, s-a îndrăgostit de frumosul condamnat. Aşa încât, cu două ceasuri înainte de execuţie, în clipa în care meşterul Laurent credea că are să-l vadă

intrând pe călău şi dormea sau se făcea că doarme, cum se procedează totdeauna în asemenea cazuri, îl văzu intrând pe îngeru-i salvator. Să-ţi povestesc ce măsuri şi-au luat, n-aş putea, fiindcă nu ştiu nimic în asemenea privinţă. Perechea de îndrăgostiţi n-a intrat în amănunte şi avea dreptate, dar adevărul fu – şi-ţi amintesc iarăşi, sir John, că-i vorba de-un adevăr nu de-o fabula închipuită – adevărul fu că Laurent se văzu liber, cu părerea de rău că nu-şi putea salva camaradul care se afla în altă celulă. Gensonné [29], într-o împrejurare asemănătoare, refuză să fugă şi voi să moară împreuna cu tovarăşii lui girondinii. Dar Gensonné n-avea capul lui Antinous [30], aşezat pe trupul lui Apollo. Cu cât ţi-e capul mai frumos, cu atât ţii mai mult. la el. Laurent primi aşadar târgul ce i se propusese şi fugi. Un cal îl aştepta în satul vecin. Fata, care ar fi putut să-i întârzie sau să-i stingherească fugă, trebuia să-l întâlnească acolo la revărsatul zorilor. Ziua se ivi dar fără să aducă nicidecum îngerul salvator.

După cât se pare, cavalerul nostru ţinea mai mult la iubită decât la tovarăş. Fugise fără tovarăş, dar nu voi să fugă fără iubită. Era ceasul şase de dimineaţă, tocmai ceasul execuţiei. Nerăbdarea îl cuprinse. De la ora patru înturnase de trei ori capul către oraş şi, de fiecare dată, se apropiase mai mult. La cea dea treia oară, o idee îi trecu prin minte, anume, că iubita lui fusese prinsă şi că va plăti pentru el. Ajunsese până la primele case din marginea oraşului. Atunci dădu pinteni calului, intră în oraş, trecu cu faţa descoperită prin mijlocul oamenilor care-l strigau pe nume, nedumeriţi că-i vedeau liber pe cal când s-aşteptau să-l vadă legat burduf şi dus în căruţă, trecu prin piaţa execuţiei unde călăul abia aflase că unul dintre pacienţii lui dispăruse, îşi zări eliberatoarea care, cu multă greutate, îşi croia drum prin mulţime, nu ca să vadă execuţia, ci ca să ajungă până la el. La vederea ei, îşi săltă calul în două picioare, se năpusti spre ea, răsturnă trei-patru gură-cască izbindu-i cu chinga de pe pieptul năzdrăvanului său de cal, ajunse până

la ea, o smulse şi-o aşează în şa, scoase un strigăt de bucurie şi dispăru, fluturându-şi pălăria, ca domnul Condé la bătălia de la Lens. Şi mulţimea nu mai prididea aplaudându-l, iar femeile nu mai conteneau lăudându-i acţiunea eroică şi îndrăgostindu-se de erou.

Roland se opri şi văzând că sir John nu scoate nici un cuvânt, îl întrebă din privire.

— Spune mai departe, răspunse englezul, te ascult şi cum sunt sigur că nu-mi spui asemenea lucruri decât ca să ajungi la un punct ce-ţi mai rămâne de adăugat, aştept.

— Ei, reîncepu Roland râzând. ai dreptate, scumpe milord şi se vede că mă cunoşti, pe cuvântul meu, de parcă am fi prieteni de şcoală. Ştii dumneata ce idee mi-a umblat toată noaptea prin cap? Să văd de-aproape ce-i cu domnii aceia ai lui Iehu.

— Vai! Da, înţeleg, n-ai izbutit să te laşi ucis de domnul de Barjols, ai să încerci să te laşi ucis de domnul Morgan.

— Sau de altul, dragul meu sir John, răspunse liniştit tânărul ofiţer, căci vă mărturisesc că n-am nimic deosebit împotriva domnului Morgan, dimpotrivă, cu toate că primul meu gând, când a intrat în sala de mese şi şi-a ţinut micul său speech, nu-i aşa că speech îi spuneţi dumneavoastră?

Sir John făcu un semn de încuviinţare cu capul.

— Cu toate că primul meu gând, urmă Roland, fu să sar la el şi să-l gâtui c-o mână iar cu cealaltă să-i smulg masca.

— Acuma, că te cunosc, dragă Roland, mă întreb, cum de n-ai pus în aplicare un plan atât de frumos.

— Nu-i din vina mea, o jur! Mă şi pornisem, dar cel pe care-l însoţeam m-a oprit.

— Sunt şi oameni care te pot opri?

— Nu mulţi, dar acela da.

— Aşa că îţi pare rău?

— Nu chiar, la drept vorbind. Tâlharul acela viteaz şi-a făcut treaba cu o îndrăzneală nesăbuită care mi-a plăcut. Din instinct mi-s dragi oamenii viteji. Dacă nu l-aş fi ucis pe domnul de Barjols, aş fi vrut să-i fiu prieten. E-adevărat că

n-aş fi putut şti cât e de viteaz decât ucigându-l. Dar, să vorbim de alte lucruri. Duelul acela e una dintre urâtele mele amintiri. Dar de ce am urcat eu până la dumneata? Cu siguranţă nu ca să vă vorbesc despre confraţii lui Iehu şi nici despre isprăvile domnului Laurent... Vai! Da, venisem ca să mă înţeleg cu dumneata şi să văd cum ai de gând să-ţi petreci timpul aici. Am să fac pe dracul în patru ca să te înveselesc, dragul meu oaspete. Dar îmi stau împotrivă două date: ţinutul nostru, care nu-i deloc vesel şi apoi firea naţiunii dumneavoastră, care nu se lasă înveselită.

— Ţi-am spus doar, Roland, îi răspunse lordul Tanlay, întinzând mâna tânărului său prieten, că socotesc castelul Negrelor-Fântâni ca şi cum ar fi un paradis.

— Am înţeles. Dar, cu toate acestea, de teamă să nu ţi se pară peste puţină vreme paradisul monoton, îmi voi da toată osteneala ca să-ţi petreci timpul în chip plăcut. Îţi place arheologia, Westminster, Canterbury? Avem biserica Brou, o adevărată minune de dantelă sculptată de maestrul Colonv ban. Există şi-o legendă în privinţa ei, pe care am să ţi-o povestesc într-o seară, când nu vei avea somn. În ea ai să vezi mormintele Margaretei de Bourbon, al lui Filip cel Frumos şi al Margaretei de Austria. Am să-ţi dau să dezlegi marea problemă a devizei sale: „Şansă, neşansă, şansă” pe care am pretenţia că am dezlegat-o prin următoarea versiune latină: Fortuna, infortuna, forti una. Îţi place pescuitul, dragul meu oaspete? Ai râuşorul Reyssouse la doi paşi: întinzi doar mâna şi găseşti o colecţie de undiţe şi de cârlige ce sunt ale lui Edouard, apoi o colecţie de plase de prins peşte de-ale lui Michel. Cât despre peşti, doar ştii că e cel din urmă lucru de care se preocupă pescarii. Îţi place să vânezi? Avem pădurea Seillon la vreo sută de paşi de noi. Dar nu vânatul cu câini ca atare, la goană trebuie să renunţi, ci vânatul fără câini. Se pare că pădurile ce-au aparţinut sperietorilor mele de demult, călugării, mişună de mistreţi, căprioare, iepuri şi vulpi. Nimeni nu vânează în ele, pentru motivul că sunt ale guvernământului şi pentru

că guvernământul în clipa de faţă nu există. În calitatea mea de aghiotant al generalului Bonaparte, voi căuta să-i acopăr lipsa şi vom vedea de se va găsi cineva să îndrăznească să spună c-am făcut rău că, după ce-am vânat austriecii pe Adige şi mamelucii pe Nil, acum vânez mistreţii, cerbii şi căprioarele, vulpile şi iepurii pe apa Reyssouse. O zi arheologie, o zi pescuit, o zi vânătoare. Iată, am şi umplut trei zile. Vezi, dragul meu oaspete, nu mai avem să ne îngrijorăm decât pentru celelalte cincisprezece sau şaisprezece.

— Roland, dragul meu, îi spuse sir John cu adâncă tristeţe şi fără să răspundă vorbăriei improvizate a tânărului ofiţer, n-ai să-mi spui oare niciodată ce foc te mistuie, ce amărăciune te roade?

— Iată, na! Exclamă Roland cu un hohot de râs strident şi dureros. De când sunt n-am fost mai vesel ca-n dimineaţa asta. Dumneata, milord, se vede că suferi de spleen şi vezi totul în negru.

— Are să vină şi ziua în care să-ţi fiu cu adevărat prieten, răspunse sir John cu seriozitate. În ziua aceea ai să mi te destăinui. În ziua aceea voi lua pe umerii mei o parte din poverile şi frământările dumitale.

— Şi jumătate din anevrismul meu… Ţi-e foame, milord?

— De ce-mi pui asemenea întrebare?

— Pentru că aud pe scară paşii lui Edouard, care vine să ne spună că micul dejun e servit.

Într-adevăr, Roland n-apucase să rostească ultimul cuvânt şi uşa se deschise, iar copilul spuse:

— Frăţioare Roland, mama şi surioara Amélie vă aşteaptă la masă pe milord şi pe tine.

Apoi, agăţându-se de mâna dreaptă a englezului îi privi cu atenţie prima falangă de la degetul cel mare, de la arătător şi inelar.

— La ce te uiţi, tinerelule? Întrebă sir John.

— Mă uit să văd dacă aveţi cerneală pe degete.

— Şi dacă aş avea cerneală pe degete, ce-ar însemna cerneala aceea?

— Că veţi fi scris în Anglia. Veţi fi cerut pistoalele mele şi sabia.

— Nu, n-am scris, răspunse sir John, dar am să scriu astăzi.

— Auzi, frăţioare Roland, în cincisprezece zile au să-mi vină pistoalele şi sabia!

Şi copilul, nemaiputând de bucurie, îşi întinse obrăjorii trandafirii şi îndesaţi lui sir John, care-l îmbrăţişa cu atâta duioşie de parcă i-ar fi fost tată.

Pe urmă, toţi trei coborâră în sufragerie, unde îi aşteptau Amélie şi doamna de Montrevel.

Capitolul XII Plăcerile Provinciei.

În aceeaşi zi, Roland puse în aplicare o parte din planul hotărât: îl duse pe sir John să vadă biserica din Brou.

Cei ce-au văzut mica şi fermecătoarea capelă din Brou ştiu că e una din cele o sută de minuni ale Renaşterii; cei ce n-au văzut-o, au aflat-o din spuse.

Roland, care se gândea să facă pentru sir John onorurile bijuteriei sale istorice,. Şi care n-o mai văzuse de. Şapte sau opt ani de zile, fu grozav de dezamăgit când, ajungând dinaintea faţadei, găsi firidele sfinţilor goale şi figurinele portalului decapitate.

Întrebă de paracliser, dar i se râse în nas: nu mai exista paracliser la biserică.

Se interesă, de cine trebuie să se roage ca să capete cheile. I se răspunse, că trebuia să Ic ceara căpitanului jandarmeriei.

Căpitanul jandarmeriei nu era departe. Mânăstirea de-alături de biserica fusese prefăcuta în cazarmă.

Roland urca în biroul căpitanului, se legitimă ca aghiotant ai lui Bonaparte. Căpitanul, cu supunerea pasivă a inferiorului faţa de superiorul său, îi înmâna cheile şi se luă după el din urmă.

Sir John aştepta în faţa pridvorului, admirând minunatele amănunte ale faţadei, cu toate mutilările suferite.

Roland deschise uşa şi se dădu înapoi de uimire: biserica era literalmente plină ochi cu fân, ca o ţeava de tun umplută până-n gură cu încărcătura.

— Dar ce-nseamnă asta? Îl întrebă el pe căpitanul de jandarmi.

— Domnule aghiotant, e o măsură de prevedere a municipalităţii.

— Cum! O măsură de prevedere a municipalităţii?

— Da.

— În ce scop?

— În cel de a ocroti biserica. Erau s-o dărâme, dar primarul a decretat să fie prefăcută în magazie de nutreţ, în semn de ispăşire a cultului greşelii căruia îi slujise.

Roland pufni în râs şi, întorcându-se către sir John, îi spuse:

— Scumpe milord, biserica merita să fie văzută ca un monument neobişnuit, dar cred că ceea ce domnul căpitan ne povesteşte e tot atât de neobişnuit. Oricând vei găsi la Strasbourg, la Colonia sau la Milan o biserică sau o catedrală care vor merita cel puţin cât capela din Brou. Dar nu vei găsi oricând administratori atât de dobitoci încât să voiască să dărâme o capodoperă şi nici un primar atât de inteligent încât să facă dintr-o biserică o magazie de nutreţuri. Mii de mulţumiri, căpitane. Poftim cheile.

— Cum îţi spuneam şi la Avignon, când avui prima oară cinstea să te văd, dragul meu Roland, îi răspunse sir John, poporul francez e un popor tare plin de haz.

— De data aceasta, milord, eşti prea politicos, răspunse Roland. E tare idiot, ar trebui să spui. Ştii, înţeleg cataclismele politice care au întors cu dosul în sus societatea noastră de o mie de ani încoace; înţeleg comunele, îi înţeleg pe ciobani, Jacqueria, de asemenea îi înţeleg pe „ciocănari”, înţeleg noaptea Sfântului Bartolomeu, Sfânta Ligă, Fronda, înţeleg drago-nadele,

înţeleg Revoluţia din 1789, cu toate datele ei: 14 iulie. 5 şi 6 octombrie, 20 iun-ie, 10 august, 2 şi 3 septembrie, 21 ianuarie, 31 mai, 30 octombrie şi 9 termidor, înţeleg torţa războaielor civile cu focul lor incendiar care se aprinde în sânge în loc să se stingă, înţeleg valul revoluţiilor care urcă într-una cu fluxul lor pe care nimic nu-l poate opri şi cu refluxul ce rostogoleşte rămăşiţele instituţiilor pe care fluxul le răsturnase; le înţeleg pe toate, dar lance contra lance, sabie contra sabie, om contra om, popor contra popor! Înţeleg minia ucigaşă a învingătorilor, înţeleg reacţiile sângeroase ale învinşilor, înţeleg vulcanii politici care vuiesc în măruntaiele globului, care cutremură pământul, care răstoarnă tronurile şi dau peste cap monarhiile, care rostogolesc capete şi coroane pe eşafoduri – dar nu pot înţelege mutilarea granitului, scoaterea monumentelor de sub scutul legii, distrugerea lucrurilor neînsufleţite, care nu aparţin nici celor ce le distrug, nici epocii care le distruge. Asta înseamnă să nimiceşti biblioteca gigantică în care arheologul poate citi istoria străveche a unei ţări. Vai! Vandalii, barbarii! Ba nu, mai mult decât atât, idioţii! Care se răzbună pe piatră pentru crimele lui Borgia şi pentru desfrâurile lui Ludovic al XV-lea! Ce bine îl cunoşteau pe ora – drept animalul cel mai pervers, cel mai distrugător, cel mai răufăcător dintre toţi – faraonii Egiptului, Menes, Cheops, Osymandias, care înălţau piramide nu cu ornamente de horbotă ori cu galerii de dantelă, ci cu blocuri de granit de câte cincizeci de picioare de lungi! Trebuie să se fi topit de râs, în fundul mormintelor lor, văzând timpul că îşi toceşte în van coasa pe ele, iar căpeteniile musulmanilor că-şi întorc unghiile pe dos ca să le deschidă. Să clădim piramide, dragă milord: nu-i greu ca arhitectură, nu-s frumoase că artă, dar sunt solide şi îngăduie unui general să spună după patru mii de ani: „Soldaţi, din vârful acestor monumente, patruzeci de secole vă contemplă!” Ştiţi, scumpe milord, pe cuvântul meii de

onoare, aş vrea să-mi iasă în cale în clipa de faţă o moară de vânt, ca să mă iau cu ea la ceartă.

Şi Roland, izbucnind în râsu-i obişnuit, o apucă împreună cu sir John înspre castel.

Sir John îl opri:

— O! Zise el, în tot oraşul nu-i altceva de văzut decât biserica din Brou?

— Altădată, scumpe sir John, răspunse Roland, înainte de-a fi fost prefăcută în magazie de nutreţuri, te-aş fi poftit să coborî cu mine în cavourile ducilor de Savoia. Împreună am fi căutat un culoar subteran, despre care se zice e-ar exista. Culoarul are o lungime de aproape o leghe şi comunică, după câte ni se spune cu toată siguranţa, cu peştera Ceyzériat – observă că n-aş fi propus o asemenea petrecere plăcută altcuiva decât unui englez – am fi reintrat în Misterele lui Udolphe, ale celebrei Anne Radcliffe. După cum vezi însă, e cu neputinţă. Aşadar, trebuie să ne lăsăm păgubaşi, cu toată părerea de rău şi să plecăm.

— Şi unde mergem?

— Zău că nu ştiu. Acum zece ani te-aş fi dus spre stabilimentele în care se îngrăşau pui de găină. Puii din Bresse erau, după cum ştii, vestiţi în toată Europa, iar Bourg era o sucursală de aprovizionare a marii cuşti de păsări din Strasbourg. Dar, în timpul teroarei, înţelegi prea bine ca cei a căror meserie era îngrăşatul animalelor, au tras obloanele la prăvălii. E ştiut doar că te pomeneai cu blazon de aristocrat vestit dacă mâncaseşi pui îngrăşaţi şi cunoşti desigur frăţescul refren: Mai bine o să ne meargă de două ori, cu aristocraţii în spânzurători! După căderea lui Robespierre şi-au deschis iarăşi prăvăliile. Dar după 18 fructidor s-a dat porunca în Franţa ca toată lumea să slăbească, chiar şi păsările. N-are a face, vino totuşi, în lipsă de pui îngrăşaţi am să-ţi arăt altceva. De pildă, locul unde erau executaţi cei ce mâncau pisări îngrăşate. În plus, de când n-am mai fost în oraş, străzilor noastre li s-au

schimbat numele. Vorba ceea: ştiu prea bine sacii, dar nu le mai ştiu etichetele.

— Ei! Dumneata nu eşti aşadar republican? Întrebă sir John.

— Eu să nu fiu republican? Asta-i bună! Dimpotrivă, mă cred un excelent republican şi sunt în stare să-mi las mâna să ardă, ca Mucius Scaevola, sau să mă arunc într-o prăpastie, cum a făcut Curtius, ca să salvez republică. Din nenorocire însă mi-e mintea prea bine întocmită: ridicolul, fără voie, m-apucă de subsori şi mă gâdilă de mă face să mor de râs. Bucuros primesc Constituţia din 1791, dar când sărmanul Hérault de Sechelles scria directorului Bibliotecii naţionale să-i Trimită legile lui Minos ca să poată redacta o constituţie după modelul celei din insula Cretă, îmi păru că se căuta un model puţin cam departe şi că am fi putut să ne mulţumim cu Constituţia lui Licurg. Găsesc că ianuarie, februarie, martie, aşa mitologice cum erau, echivalau destul de bine ninsosul, vântosul şi ploiosul, după cum li se spune în calendarul republican. Nu înţeleg de ce, când te numeşti Antoine sau Chrysostome în 1789, trebuie să ţi cheme Brutus sau Cassius în 1793. Aşa, priveşte milord, aici e o stradă cumsecade, ce se numea strada Halelor. Numele n-avea nimic indecent şi nici aristocratic, nu-i aşa? Ei poftim, astăzi se cheamă… Stai puţin (Roland privi tăbliţa cu numele străzii) – astăzi se cheamă strada Revoluţiei. Priveşte, încă una ce se numea strada Sfintei Fecioare şi acum se cheamă strada Templului. De ce stradă Templului? Ca să eternizeze, se vede treaba, amintirea locului unde mârşavul acela de Simon a încercat să-l înveţe meseria de ciubotar pe moştenitorul celor şaizeci şi trei de regi… Dacă greşesc cu unul sau cu doi, să nu-mi cauţi pricină numai pentru atât. În sfârţit, ia priveţte ţi la asta de-a treia: se numea Crčvecoeur, nume vestit în ţinutul Bresse, în Bourgogne şi în Flandres; acum se cheamă strada Federaţiei. Federaţia e o treabă frumoasă, dar Crevecoeur a fost un nume splendid. Şi pe urmă, vezi, astăzi strada asta

a Federaţiei duce de-a dreptul în piaţa Ghilotinei, ceea ce, după părerea mea, e o greşeală. Aş dori să nu existe nici 0 stradă care să ducă în asemenea pieţe. Asia are un avantaj totuşi: e la o sută de paşi de închisoare, ceea ce economisea şi economiseşte încă un cal şi-o căruţă domnului de Bourg. Bagă de seamă că, după particulă, călăul a rămas nobil. Pe deasupra, piaţa este minunat de bine aşezată pentru cei ce privesc şi strămoşul meu Montrevel, al cărui nume îl poartă, prevăzând iară îndoială ce destinaţie are să aibă, a dezlegat problema de căpetenie, rămasă încă nerezolvată în teatre: aceea de a vedea bine de pretutindeni. Dacă se-ntâmplă să mi se taie capul, ceea ce n-ar fi un lucru extraordinar în vremurile pe care le trăim, nu voi avea decât o singură părere de rău: aceea de a nu fi atât de bine aşezat şi de a vedea mai prost ca ceilalţi. Şi acum, să urcăm şi pe platforma aceea mică. Iată-ne în piaţa Arenelor. Revoluţionarii noştri iau lăsat numele pentru că, după toate probabilităţile, nu ştiu ce vrea să zică. Nici eu nu ştiu mai bine decât ei, dar cred că-mi aduc aminte că un nobil feudal, un anume d'Estavayer, a provocat pe nu ştiu ce conte flămând şi că lupta a avut loc chiar pe locul de aici. Şi acuma, dragă milord, cât despre închisoare, e o clădire ce are să-ţi dea o idee despre suferinţele omeneşti.

Gil Blas n-a trecut printr-atâtea situaţii prin câte destinaţii a trecut monumentul nostru. Înaintea sosirii lui Cesar, era un templu al galilor. Cesar făcu din el o fortăreaţă romană. Un arhitect necunoscut o transformă într-o poziţie întărită militară din evul mediu. Nobilii feudali de Baye, după exemplul lui Cesar, o retransformară în fortăreaţă. Prinţii de Savoia şi-au avut în ea reşedinţa. Acolo locuia mătuşa lui Carol Quintul când mergea să-şi admire biserica din Brou pe care n-avea să aibă satisfacţia de-a o vedea terminată. În sfârşit, după tratatul din Lyon, când ţinutul Bresse fu reîntors Franţei, din clădirea de faţă s-a făcut totodată şi închisoare şi palat de justiţie. Aşteaptă-mă aici, milord, dacă

nu ţi-e silă de scârţâitul uşilor cu gratii şi de scrâşnitul zăvoarelor. Am de făcut o vizită unei anumite celule.

— Scrâşnitul zăvoarelor şi scârţâitul uşilor cu gratii nu sunt nişte sunete prea plăcute, dar n-are a face! Devreme ce doreşti să-ţi iei sarcina educării mele, du-mă la aceea celulă a domniei-tale.

— Ei, atunci să intrăm repede. Îmi pare că văd o mulţime de oameni ce-mi par c-ar avea poftă să vorbească cu mine.

Şi, într-adevăr, puţin câte puţin, un soi de freamăt prinse a se răspândi în oraş. Lumea ieşea din case, pe stradă se făceau grupuri şi grupurile acelea, pline de curiozitate şi-l arătau pe Roland.

Roland sună la poarta zăbrelită, aşezată în epoca aceea în acelaşi loc în care se mai află şi astăzi, dar cu deschiderea înspre curtea interioară a închisorii.

Un temnicer veni să deschidă.

— Ei! Tot dumneata eşti, moş Courtois? Întrebă tânărul. Pe urmă, întorcându-se către sir John.

— Frumos nume de temnicer, nu-i aşa milord.

Temnicerul se uită la tânăr plin de uimire.

— Cum se face, întrebă el printre gratii, de-mi ştii dumneata numele şi cu nu ţi-l ştiu?

— Ei! Nu-ţi ştiu numai numele, dar îţi ştiu şi convingerile: eşti vechi regalist, moş Courtois?

— Domnule, făcu temnicerul tare înfricoşat, fără glume proaste, te rog şi spune-mi ce doreşti.

— Atunci, dragă moş Courtois, aş dori să văd celulă în care au fost mamă şi sora mea, doamna şi domnişoara de Montrevel.

— Vai! Exclamă portarul, cum dumneata eşti, domnule Ludovic? Aşa da! Aveai dreptate să spui că te cunosc prea bine. Ştii că te-ai făcut frumos, o mândreţe de băiat?

— Găseşti, moş Courtois? Hai atunci să-ţi întorc şi eu complimentul: fiica dumitale, Charlotte, e, zău, tare frumoasă fată… Charlotte e camerista surorei mele, milord.

— Şi e tare fericită. Stă mai bine ca aici, domnule Ludovic. E-adevărat că eşti aghiotantul generalului Bonaparte?

— Ah! Courtois, închipuie-ţi, mi s-a făcut asemenea cinste! Dumitale ţi-ar place mai mult să mă ştii aghiotantul domnului conte d'Artois sau al domnului duce d'Angoulme?

— Doamne! Taci o dată, domnule Ludovic! Apoi apropiindu-se de urechea tânărului:

— Spune-mi, îi şopti el, e adevărat?

— Ce, moş Courtois?

— Că generalul Bonaparte a trecut ieri prin Lyon?

— Se pare că e ceva adevărat în vestea asta, fiindcă-i a doua oară c-o aud repetându-se. Vai! Acum înţeleg, de ce oamenii aceia se uitau la mine cu atâta curiozitate şi aveau aerul că vor să-mi pună întrebări. Şi ei sunt ca şi dumneata, moş Courtois: doresc să ştie la ce să se aştepte cu venirea asta a generalului Bonaparte.

— Dar nu ştii ce se mai spune încă, domnule Ludovic?

— Se mai spune încă şi altceva, moş Courtois?

— Sigur că se mai spune şi altceva, dar pe şoptite.

— Ce anume?

— Se zice că vine să ceară Directoratului tronul Majestăţii-Sale Ludovic al XVIII-lea ca să-l întroneze şi că, dacă cetăţeanul Gohier, în calitatea-i de preşedinte, nu va voi să i-l dea de bună voie, are să i-l dea de nevoie.

— Ei asta-i! Făcu tânărul ofiţer cu o mutră de neîncredere ce se prefăcu în zeflemisire.

Moş Courtois stărui însă printr-un semn afirmativ cu capul.

— O fi aşa, zise tânărul, dar despre aşa ceva acum e prima oară că aud, nu a doua oară. Şi acum, că mă ştii cine sunt, vrei să-mi deschizi?

— Să-ţi deschid! Dar bineînţeles. Ce dracul fac eu oare?

Şi temnicerul deschise poarta cu tot atâta grabă pe cât păruse la început că arăta rea voinţă. Tânărul intră. Sir John îl urmă.

Temnicerul închise iarăşi poarta zăbrelită cu grijă şi o porni înainte primul. Roland îl urmă, englezul veni şi el după Roland.

Începuse să se deprindă cu firea bizară a tânărului său prieten.

Spleen-ul înseamnă mizantropia lipsită de vorbele de duh ale lui Timon [31] şi de spiritul lui Alceste.

Temnicerul trecu prin curtea interioară a închisorii, despărţită de palatul de justiţie printr-un zid înalt de cincisprezece picioare care, către mijlocul curţii, făcea un cot de câteva picioare. Pe partea anterioară a zidului se fixase o poartă de stejar masiv, care asigura trecerea puşcăriaşilor, fără ca ei să aibă nevoie să se mai întoarcă pe stradă. Temnicerul traversa toată curtea interioară a închisorii şi, în ungherul din stânga al curţii, ajunse la o scară în spirală care ducea chiar înăuntrul închisorii.

De stăruim asupra unor asemenea amănunte o facem pentru că într-o zi va trebui să ne reîntoarcem prin locurile de-aici şi dorim ca atare să nu le fie cumva asemenea locuri străine cu desăvârşire cititorului când vom ajunge la punctul acela al povestirii noastre.

Scara ducea mai întâi în anticamera închisorii, adică la camera portarului tribunalului. Pe urmă, din camera aceea, printr-o scară de zece trepte se cobora într-o primă curte, despărţită de cea a puşcăriaşilor printr-un zid în genul celui pe care l-am descris, dar străpuns de trei uşi. În capătul curţii, un coridor ducea la camera temnicerului, care dădea de-a dreptul, printr-un al doilea coridor, în celule, numite în mod pitoresc cuşti.

Temnicerul se opri la prima cuşcă şi, bătând în uşă, zise:

— Aici e. Le pusesem pe doamnă, mama dumitale şi pe domnişoara, sora dumitale, aici, pentru că, dacă dragele de ele ar fi avut nevoie de mine sau de Charlotte, să n-aibă alta de făcut decât să bată.

— E cineva în celulă?

— Nimeni.

— Atunci, aibi bunătatea şi deschide-mi uşa. Dumnealui e lordul Tanlay, prietenul meu, un englez filantrop, care călătoreşte ca să afle dacă e mai bine în închisorile din Franţa decât în cele din Anglia. Intraţi, milord, intraţi.

Şi, cum moş Courtois deschise uşa, Roland îl împinse pe sir John într-o celulă de forma unui pătrat desăvârşit, cu laturile toate de zece până la douăsprezece picioare.

— O! O! Făcu sir John, ce loc lugubru.

— Găseşti? Ştii, scumpul meu milord, ăsta-i locul unde mama, cea mai demnă femeie din câte sunt pe lume şi sora mea, pe care o cunoaşteţi, au petrecut şase săptămâni, cu perspectiva de a nu mai ieşi decât ca să facă ocolul pieţei Bastionului. Ia aminte că sunt cinci ani de-atunci. Sora mea n-avea aşadar decât abia doisprezece ani.

— Dar ce crimă comiseseră?

— Vai! O crimă enormă: la serbarea de aniversare pe care oraşul Bourg a crezut că trebuie s-o închine morţii Prietenului Poporului [32], mama a refuzat s-o lase pe sora mea s-o facă pe una din fecioarele care purtau urnele în care erau Lacrimile Franţei. Ce vrei! Biata femeie crezuse că făcuse destul pentru patrie, dăruindu-i sângele fiului şi pe cel al soţului ei: al unuia curgea în Italia şi a celuilalt în Germania. Dar se înşela. Patria, după cât se pare, îi mai cerea şi lacrimile fiicei. Dar, în clipa aceea, mama socotise că era prea de tot, devreme ce lacrimile acelea curgeau mai ales pentru cetăţeanul Marat. Ca urmare, chiar în scara serbării, în toiul avântului pe care serbarea îl stârnise, mama fu pusă sub acuzare. Din fericire, oraşul Bourg nu se găsea la înălţimea Parisului în privinţa grabei. Un prieten pe care-l aveam la grefă tărăgăna procedura şi, într-o bună zi, se află în acelaşi timp despre căderea şi despre moartea lui Robespierre. Faptul suspendă multe lucruri, între altele şi ghilotinările. Prietenul nostru de la grefă făcu tribunalul să înţeleagă că vântul ce bătea de la Paris era de partea îndurării. Trecură opt zile de aşteptare, trecură cincisprezece zile de aşteptare şi, într-a şaisprezecea, i se

spuse mamei şi surorii mele că sunt libere, aşa că, scumpul meu sir John, înţelegeţi – şi aşa ceva te duce la cele mai înalte meditaţiuni filosofice – aşa că, dacă domnişoara Térésa Cabarrus n-ar fi venit din Spania în Franţa, dacă nu s-ar fi căsătorit cu domnul Fontenay, consilier în parlament, dacă n-ar fi fost arestată şi dusă în faţa proconsul ui Tallien fiul majordomului slugilor marchizului de Bercy, fost secretar de procuror, fost maistru de tipografie, fost comis expeditor, fost secretar al Comunei din Paris, pentru moment în misiune la Bordeaux; aşa că dacă ex-proconsulul nu s-ar fi îndrăgostit de ca şi dacă ea n-ar fi fost băgată la închisoare, dacă în 9 termidor ea nu i-ar fi strecurat un pumnal, cu cuvintele: „Dacă tiranul nu piere astăzi, mor eu mâine” şi dacă Saint-Just n-ar fi fost arestat în mijlocul discursului său, dacă Robespierre n-ar fi fost în ziua aceea afon din pricina unei răguşeli şi dacă Garnier (din departamentul Aube) nu i-ar fi strigat: „Te-năbuşă sângele lui Danton că dacă Louchet nu i-ar fi cerut arestarea şi n-ar fi fost arestat şi apoi eliberat de Comuna din Paris, că de n-ar fi ridicat iarăşi cuvântul împotriva ei, ca de nu s-ar fi ales cu falca zdrobită de-un foc de pistol şi de n-ar fi fost executat a doua zi – mama s-ar fi ales, după toate probabilităţile, cu gâtul tăiat pentru faptul de a nu fi îngăduit că fiică-sa să-l plângă pe cetăţeanul Marat într-una din cele douăsprezece urne pe care oraşul Bourg trebuia să le umple cu lacrimi. Rămâi sănătos Courtois, eşti om de treabă, le-ai dat mamei şi sorei mele puţină apă ca să-şi pună în vin, puţina carne ca să aibă ce pune pe pâine, puţină nădejde că să aibă ce-şi pune pe inimi; le-ai dat pe fiica ta ca să nu-şi mături singure celula. Asta ar merita o avere. Din nenorocire nu sunt. Bogat; am cincizeci de ludovici la mine, iată-i, poftim.

— Milord, haideţi să plecăm.

Şi tânărul îl trase cu sine pe sir John, mai înainte ca temnicerul să-şi fi venit în fire din uimirea lui şi să fi avut timp să-i mulţumească lui Roland, sau să nu primească” cei

cincizeci de ludovici. Ceea ce, trebuie s o spunem, ar fi fost o dovadă foarte puternică de dezinteresare pentru un temnicer, mai cu seamă când temnicerul acela avea opinii potrivnice guvernământului pe care îl slujea.

Ieşind din închisoare, Roland şi sir John găsiră piaţa Arenelor supraîncărcată de lume care aflase de întoarcerea generalului Bonaparte în Franţa şi care strigă: Trăiască Bonaparte! Cu toţii urlau cât îi ţinea gura, unii pentru că erau cu adevărat admiratorii învingătorului de la Arcole, de la Rivoli şi de la Piramide, ceilalţi fiindcă li se spusese, ca şi lui moş Courtois, că învingătorul nostru nu învinsese decât în folosul Majestăţii Sale Ludovic al XVIII-lea.

De data asta, cum Roland şi sir John văzuseră tot ceea ce oraşul Bourg avea mai deosebit, o apucară iarăşi pe drumul dinspre Castelul Negrelor-Fântâni, unde ajunseră fără ca nimic să-i mai fi oprit încă.

Doamna de Montrevel şi Amélie erau plecate. Roland îl pofti pe sir John pe un fotoliu, rugându-i să aştepte cinci minute.

După vreo cinci minute se întoarse, ţinând în mână un soi de broşură de hârtie cenuşie, destul de prost tipărită.

— Dragul meu oaspete, începu el, mi s-a părut că ai manifestat oarecare îndoieli în privinţa autenticităţii serbării de care ţi-am vorbit mai adineaori şi care era cât pe ce să le coste viaţa pe mama şi pe sora mea. Ţi-am adus programul: citeşte cele de-aici şi, în timpul ăsta, eu am să mă duc să văd ce s-a făcut cu câinii mei, întrucât presupun că mă vei scuti de ziua de pescuit şi vom trece numaidecât la vânătoare.

Şi ieşi, lăsând în mâinile lui sir John decizia municipalităţii oraşului Bourg cu privire la serbarea funebră ce trebuia să se celebreze în cinstea lui Marat în ziua aniversării morţii sale.

Capitolul XIII Mistreţul.

Sir John termina tocmai de citit documentul acela interesant când se întoarseră doamna de Montrevel şi fiica

sa.

Amclie, care nu ştia deloc că Roland şi sir John vorbiseră între ei atât de mult despre ea, fu uimită de căutătura cu care gentilomul îşi aţinti ochii asupra ei.

Ea îi păru mai fermecătoare ca oricând.

O înţelegea prea bine pe mama care, cu primejdia vieţii sale, nu voise nicidecum că asemenea făptură încântătoare să-şi pângărească tinereţea şi frumuseţea slujind drept figurantă la o serbare al cărei idol era Marat.

Îşi amintea celula rece şi umedă pe care o văzuse cu un ceas mai înainte şi se cutremură la gândul că o făptură albă şi delicată că o hermină, cum era cea pe care o avea în faţa ochilor, stătuse şase săptămâni zăvorâta, fără aer şi fără soare.

Se uită la gâtul ei, puţin prea lung poate, dar ca şi cel de lebădă, plin de moliciune şi de graţie cu toată lungimea-i exagerată şi îşi aminti de vorbele atât de triste ale bietei prinţese de Lamballe când îşi trecuse mâna peste al său: „Nu-i va da prea mare bătaie de cap călăului!”.

Gândurile care-i treceau prin minte lui sir John îi dădeau înfăţişării sale o căutătură atât de deosebită de cea pe care o avea de obicei, încât doamna de Montrevel nu se putu opri de-al întreba ce are.

Sir John îi povesti atunci doamnei de Montrevel despre vizita pe care-o făcuseră la închisoare şi despre piosul pelerinaj al lui Roland la celulă în care stătuseră închise mama şi sora lui.

În clipa în care sir John îşi termină povestirea, se auzi un semnal de vânătoare, sunând în corn că totul merge bine şi Roland intră cu cornul la gură.

Dar, desprinzându-l de pe buze aproape în aceeaşi clipă, zise:

— Scumpe oaspete, mulţumeşte-i mamei mele. Datorită ei, mâine vom face o vânătoare minunată.

— Datorită mie? Întrebă doamna de Montrevel.

— Cum aşa? Se interesă şi sit John.

— Te-am lăsat aici pentru ca să mă duc să văd ce s-a făcut cu câinii mei, nu-i aşa?

— Cel puţin aşa mi-ai spus.

— Aveam doi, pe Barbichon şi pe Ravaude, două exemplare minunate, masculul şi femelă.

— Vai! Exclamă sir John, vor fi murit?

— Da de unde, dar închipuie-ţi că mama asta minunată a mea, pe care o vezi (şi o apucă pe doamna de Montrevel pe după gât şi o sărută pe amândoi obrajii) n-a vrut să lase să fie înecat niciunul din puii pe care-i făcuse Barbichon şi Ravaude, pe motiv că sunt câinii câinilor mei. Aşa că, dragă milord, copiii şi copiii copiilor şi copiii copiilor copiilor lui Barbichon şi Ravaude sunt astăzi tot atât de mulţi ca şi moştenitorii lui Ismael. Aşa eu nu am numai o pereche de câini, ci o haită întreagă, douăzeci şi cinci de capete, vânând cu toţii la fel de bine. Şi toţi sunt negri, ca un cârd de cârtiţe, cu labele albe, cu ochi şi piepturi de foc şi. cu un regiment de cozi în formă de trompetă, de-o să vă fie mai mare dragul să-i vedeţi.

Şi, drept încheiere, Roland mai sună un semnal din corn, care-l aduse pe fratele său mai mic în fuga mare.

— Vai! Strigă Edouard intrând, te duci mâine la vânătoare, frăţioare Roland. Merg şi eu, merg şi eu, merg şi eu!

— Bine! Răspunse Roland, dar ştii tu la ce fel de vânătoare ne ducem?

— Nu. Ştiu doar că merg şi eu.

— Ne ducem la vânătoare de mistreţi.

— Vai, ce fericire! Făcu copilul bătând din amândouă pălmuţele.

— Dar, trebuie să fii nebun? Exclamă doamna de Montrevel, pălind.

— Şi de ce, mă rog, doamnă mamă.

— Pentru că vânătoarea de mistreţi e o vânătoare foarte primejdioasă.

— Nu atât de primejdioasă cât vânătoarea de oameni şi vezi bine că frăţiorul meu cel mare s-a întors întreg de la

aceea, sigur am să mă întorc şi eu de la ceastălaltă.

— Roland, exclamă doamna de Montrevel în timp ce Amélie, cufundată într-o adâncă visare, nu lua în nici un fel parte la discuţie. Roland, vâră-i minţile-n cap lui Edouard şi spune-i că-i lipsit de bun simţ.

Dar Roland, care se revedea la vârsta copilăriei şi se re cunoştea în fratele său cel mic, în loc să-l dojenească, surâdea curajului aceluia copilăresc.

— Cu dragă inimă te-aş lua, spuse el copilului, dar ca să mergi la vânătoare trebuie să ştii cel puţin ce-i o puşcă.

— Vai, domnule Roland, făcu Edouard, poftim puţin cu mine în gradină şi pune-ţi pălăria la o sută de paşi, şi-am să-ţi arăt ce-i aceea o puşcă.

— Copil nenorocit! Strigă doamna de Montrevel, tremurând din tot trupul, unde-ai mai învăţat-o şi pe asta?

— Ei, ele la armurierul din Montagnat, unde se află puştile tatei şi ale frăţiorului Roland. Mă întrebi uneori ce fac cu banii mei, nu-i aşa? Iată, cumpăr praf de puşcă şi cartuşe şi învăţ să ucid austrieci şi arabi, aşa cum face şi fratele meu Roland.

Doamna de Montrevel ridică mâinile spre cer.

— Ce vrei, mamă, zise Roland, aşchia nu sare departe de trunchi. Nu se poate ca un Montrevel să se teamă de praful de puşcă. Mâine ai să mergi cu noi, Edouard.

Copilul sări de gâtul fratelui său.

— Iar eu, adaugă sir John, îmi iau sarcina de a te echipa astăzi vânător, aşa cum se echipa odinioară un cavaler. Am o carabină mică, încântătoare, pe care am să ţi-o dau şi care te va ajuta să aştepţi cu răbdare pistoalele şi sabia.

— Ei, acum eşti mulţumit Edouard? Întrebă Roland.

— Da. Dar când aveţi să mi-o daţi? Dacă şi pentru asta trebuie să scrieţi în Anglia, vă spun dinainte că nu mai cred nici un cuvânt.

— Nu, tinerelule. Trebuie doar să ne urcăm în cameră la mine şi să deschidem tocul meu cu puşti, vezi că aşa ceva se face la iuţeală.

— Atunci, hai să ne urcăm chiar acum în cameră la dumneavoastră.

— Hai, vino, făcu sir John. Şi ieşi, urmat de Edouard.

După o clipă, Amélie, tot dusă în lumea visurilor, se sculă şi ieşi şi ea.

Nici doamna de Montrevel nici Roland nu băgară de seamă plecarea ei. Erau prinşi într-o discuţie gravă.

Doamna de Montrevel încerca să capete de la Roland făgăduiala că n-are să-l ia a doua zi pe fratele lui cel mic la vânătoare, în vreme ce Roland îi explica cum că Edouard, sortit să fie militar ca tatăl său şi ca fratele său, n-avea decât de câştigat să facă în cel mai scurt timp cu putinţă primele sale încercări cu arma şi să se deprindă cu pulberea de puşcă şi cu plumbii.

Discuţia încă nu se terminase când Edouard intră cu carabina în bandulieră.

— Uite, frate, exclamă el întorcându-se către Roland, ce dar frumos mi-a făcut milord.

Şi îi mulţumea din ochii lui sir John care rămăsese în pragul uşii, căutând-o cu privirea, dar în zadar, pe Amélie.

Într-adevăr, era un dar grozav. Arma, făurită cu sobrietatea de podoabe. Şi cu simpleţă de formă caracteristice armelor englezeşti, era de cea mai desăvârşită execuţie. Ca şi pistoalele, a căror precizie Roland o putuse preţui, era opera atelierelor din Manţon şi era încărcată cu un glonte de calibrul 24. Trebuie să fi fost făcută pentru o femeie. Era lesne de văzut că-i aşa după scurtimea patului şi după perna de catifea ce-i acoperea Iau ca o podoabă. Prima ei destinaţie aşadar o făcea să fie o armă cât se poate de potrivită pentru înălţimea unui copil de doisprezece ani.

Roland luă arma de pe umerii micuţului Edouard, o cântări ca un cunoscător, îi încercă trăgaciul, ochi cu ea, o aruncă dintr-o mână în cealaltă şi, dând-o înapoi lui Edouard, îi spuse:

— Mai mulţumeşte-i o dată lui milord: ai o carabină cea fost făcută pentru un fiu de rege. Hai s-o încercăm.

Şi, toţi trei ieşiră ca să încerce carabina lui sir John, lăsând-o pe doamna de Montrevel tristă ca Thetis când îl văzu pe Ahile, în rochie de femeie, trăgând din teacă sabia lui Ulise.

După un sfert de oră, Edouard intră în casă triumfător. Îi aducea mamei sale un carton de mărimea unui fund de pălărie, în care vârâse zece cartuşe din douăsprezece, de la o depărtare de cincizeci de paşi.

Cei doi bărbaţi rămăseseră să mai vorbească şi să se mai plimbe în parc.

Doamna de Montrevel ascultă povestirea vitejiilor lui Edouard puţin cam trasă de păr, apoi se uită la el cu tristeţea aceea îndelungă şi sfântă a mamelor pentru care gloria nu poate fi o despăgubire a sângelui vărsat.

Vai! Tare nepăsător trebuie să mai fie copilul care a văzut asemenea căutătură că se aţinteşte asupra lui şi nu-şi aduce veşnic aminte de ochii care se uitau la el!

Pe urmă, după cele câteva clipe de contemplare îndurerată, strângându-l la piept pe al doilea ei fiu, murmură izbucnind în suspine:

— Şi tu şi tu într-o zi ai să-ţi părăseşti mama?

— Da, mamă, răspunse copilul, dar numai ca să mă fac general, ca tata, sau aghiotant ca Roland, frăţiorul meu.

— Şi ca să fii ucis cum a fost tatăl tău şi cum va fi poate şi fratele tău.

Căci schimbarea ciudată ce se făcuse în firea lui Roland nu-i scăpase doamnei de Montrevel şi asta era încă o îngrijorare ce se adăuga celorlalte îngrijorări ale sale.

Printre acestea din urmă trebuia să mai pună şi faptul c-o vedea pe Amélie atât de pierită la faţă şi mereu dusă pe gânduri.

Amélie împlinea şaptesprezece ani. Copilăria ei fusese cea a unei fetiţe plină de veselie şi de, sănătate, căreia îi plăcea să râdă.

Moartea tatălui venise să arunce un văl negru peste copilăria şi veselia ei. Dar furtunile de primăvară trec repede. Zâmbetul, acel minunat soare din zorii vieţii, i se întorsese şi, ca şi cel din natură, strălucise peste roua aceea a inimii căreia noi îi spunem lacrimi.

Pe urmă, într-o zi – să tot fi fost vreo şase luni sau cam aşa ceva – fruntea Améliei se întristase, sângele prinse a-i pieri din obraji şi, după cum păsările călătoare îşi iau zborul în apropierea brumelor, tot aşa râsetele copilăreşti ce izbucneau printre buzele întredeschise şi printre dinţii albi îşi luaseră zborul de pe gura Améliei, ca să nu se mai întoarcă.

Doamna de Montrevel îşi întrebase fiica, dar Amélie susţinea că e neschimbată. S-a silit să surâdă, pe urmă, aşa cum piatra aruncată în lac dă naştere la cercuri mişcătoare ce se pierd încetul cu încetul, cercurile iscate din pricina îngrijorărilor materne se şterseră puţin câte puţin de pe obrajii Améliei.

Cu instinctu-i minunat de mamă, doamna de Montrevel se gândise la dragoste. Dar cine putea s-o iubească pe Amélie? Nimeni nu mai venea la Castelul Negrelor-Fântâni. Tulburările politice distruseseră societatea şi Amélie nu ieşea niciodată singură.

Doamna de Montrevel fusese aşadar silită să rămână numai la presupuneri.

Întoarcerea lui Roland îi dădu pentru o clipă speranţe, dar speranţele i se topiră curând când văzu impresia pe care întoarcerea lui o făcură asupra Améliei.

Nu era deloc o soră, ci o fantomă cei venise în întâmpinare, după cum, bineînţeles, ne amintim.

De la sosirea fiului ei, doamna de Montrevel n-o mai pierduse din ochi pe Amélie şi, cu o uimire dureroasă băgase de seamă efectul pe care prezenţa tânărului ofiţer îl pricinuia asupra surorii sale. Ai fi zis că-i aproape ca o spaimă. Ea, ale cărei priviri când se pironeau altădată

asupra lui Roland erau atât de pline de dragoste, acum părea că nu se mai uită la ei decât cu un soi de groază.

Nu trecuse decât o clipă doar şi Amélie se folosise de primul prilej ce i se oferea ca să urce iarăşi în camera ei, singurul loc din castel în care părea că se simte ceva mai bine şi unde îşi petrecea de vreo şase luni cea mai mare parte a timpului.

Doar clopotul ce vestea cină avusese puterea de a o face să coboare, dar şi aşa abia la a doua bătaie intrase în sufragerie.

Ziua, pentru Roland şi sir John, se petrecuse cu vizitarea oraşului Bourg, după cum am mai spus-o şi cu pregătirile pentru vânătoarea de a doua zi.

De dimineaţă până la amiază aveau să vâneze cu bătaie. De la amiază până scara urmau să vâneze cu gonaci. Michel, braconier pătimaş, ţintuit pe scaun din pricină că-şi scrintise un picior, aşa cum povestise micuţul Edouard fratelui său, se simţi tare uşurat când fu vorba de vânătoare şi se cocoţă pe un căluţ ce slujea pentru feluritele curse ale casei, ca să se ducă să tocmească hăitaşi de la Saint-Just şi de la Montagnat.

El, care nu putea nici hăitui, nici goni, avea să rămână cu haită de câini, cu calul lui sir John şi al lui Roland şi cu poneiul lui Edouard, aproape în inima pădurii străbătută doar de un drum mare şi de două cărări pe care se putea umbla.

Hăitaşii, care nu puteau urmări goană, aveau să se întoarcă la castel cu vânatul ucis din pândă.

A doua zi la orele şase dis-de-dimineaţă hăitaşii erau la uşă.

Michel n-avea să plece cu câinii şi cu caii decât pe la unsprezece.

Castelul Negrelor-Fântâni era chiar lipit de pădurea Seillon. Aşa că puteau începe a vina chiar după ieşirea de pe poartă.

Cum vânătoarea cu bătaie făgăduia mai ales cerbi, căprioare şi iepuri, ea trebuia făcută cu alice. Roland îi dădu lui Edouard o puşcă simplă, ce-i slujise şi lui când era copil şi cu care îşi făcuse primele încercări de ochire. N-avea încă destulă încredere în prudenţa copilului ca să-i încredinţeze o puşcă cu două ţevi.

Cât despre carabina pe care sir John i-o dăduse în ajun, avea ţeava ghintuită şi nu se putea trage decât cu glonte. Fusese, aşadar, încredinţată lui Michel şi trebuia dată copilului în partea a doua a vânătorii, în cazul că ar fi stârnit un mistreţ.

Pentru partea a doua a vânătorii, Roland şi sir John aveau să schimbe şi ei puştile, înarmându-se cu carabine cu două ţevi şi cuţite de vânătoare cu vârfuri ca de pumnal, ascuţite ca bricele, care făceau parte din arsenalul lui sir John şi care se puteau spânzura la cingătoare sau înşurubă în vârful carabinei, în chip de baionetă.

De la prima hăituiala se văzu lesne că vânătoarea se vestea plină de rod: o căprioară şi doi iepuri fură ucişi.

Până la prânz se adunaseră trei cerbi, şapte căprioare şi două vulpi. Fură văzuţi şi doi mistreţi, dar la loviturile cu alice mari pe care le primiseră, se mulţumiseră să răspundă scuturându-şi pieile şi dispărură.

Edouard era în culmea bucuriei: ucisese o căprioară.

Aşa cum fusese vorba, hăitaşii, răsplătiţi din plin pentru osteneala pe care şi-o dăduseră, fura trimişi la castel cu vânatul.

Se dădu un semnal dintr-un soi de trâmbiţa, ca să se afle unde e Michel. Michel răspunse.

În mai puţin de zece minute, cei trei vânători se adunară în jurul grădinarului, unde era şi haită de câini şi caii.

Michel ştia el ceva despre un mistreţ mascul. Îl abătuse din cale prin fiul lui mai mare şi acum se afla într-un ocol la vreo sută de paşi de vânători.

Jacques – el era fiul cel mai mare al lui Michel – scotoci ocolul cu câinii din fruntea haitei, Barbichon şi Ravaude.

După cinci minute, îl găsiră pe mistreţ vârât într-o mocirlă.

L-ar fi putut ucide pe loc, sau ar fi putut cel puţin să tragă asupra lui, dar vânătoarea s-ar fi terminat prea repede, aşa că toată haita fu pusă pe urma fiarei care, văzând ceata aceea de pigmei repezindu-se asupra lui, îşi lua picioarele la spinare.

Trecu peste drum. Roland dădu semnal că-l văzuse şi, cum fiara se îndreptă spre mânăstirea Seillon, cei trei călăreţi o apucară pe cărarea care tăia pădurea dea lungul.

Animalul se lăsă gonit până la ceasurile cinci de seară, întorcându-se pe cărările lui şi neputându-se hotărî să părăsească o pădure atât de plină de hăţişuri şi desişuri.

În sfârşit. Către ceasurile cinci s-a ştiut, după violenţa şi intensitatea lătrăturilor, că fiară dăduse piept cu câinii.

Asta se întâmpla la vreo sută de paşi de pavilionul ce ţinea de mânăstire, într-unui din cele mai anevoioase locuri din pădure. Era cu neputinţă de pătruns călare până la animal. Călăreţii au descălecat.

Lătratul câinilor îi îndruma pe vânători, aşa că nu se puteau abate din cale decât când terenul anevoios îi împiedica să meargă în linie dreaptă.

Din timp, în timp, urlete de durere arătau că unul dintre agresori îndrăznesc să atace fiara prea de aproape şi îşi primise preţul cutezanţei sale.

La douăzeci de paşi de locul în care se desfăşura drama vânătorească, începură a se vedea personajele ce luau parte la acţiune.

Mistreţul se lipise cu spinarea de un bolovan, ca să nu poată fi atacat de la spate. Proptit pe cele două labe din faţă, întâmpina câinii cu capul apărat de colţi enormi, săgetându-i cu ochii însângeraţi.

Câinii umblau forfota dinaintea lui, în jurul lui şi chiar asupra lui, ca un covor mişcător.

Cinci sau şase, mai mult sau mai puţin grav răniţi, mânjeau cu sânge câmpul de bătălie, dar nu conteneau să atace

mistreţul cu o îndârjire ce-ar fi putut sluji ca un exemplu de curaj chiar şi oamenilor celor mai curajoşi.

Toţi vânătorii sosiseră în faţa acelui spectacol, fiecare potrivit cu vârsta, firea şi naţiunea din care făceau parte.

Edouard, cel mai nesocotit şi, totodată, cel mai mic, sosise cel dintâi, înfruntând mai puţine obstacole din pricina staturii sale.

Roland, nepăsător în faţa primejdiei oricare ar fi fost ea, căutând-o mai curând decât ocolind-o, venise numaidecât după el.

În sfârşit, sir John, mai încet, mai grav, mai chibzuit, sosise şi el al. Treilea.

În clipa în care mistreţul zărise vânătorii, păru că nu mai ia în seamă câinii.

Ochii i se opriseră ficşi şi sângeroşi asupra lor şi singura mişcare pe care o mai lăsa să se vadă era clămpănitul fălcilor care, izbindu-se cu putere una de alta, scoteau un zgomot ameninţător.

Roland privi o clipă spectacolul, simţind bineînţeles dorinţa de a se repezi, cu cuţitul de vânătoare în mână, în mijlocul grupului şi de a înjunghia mistreţul, aşa cum face măcelarul cu viţelul sau mezelarul cu un porc oarecare.

Pornirea lui era atât de evidentă încât sir John îl ţinu de braţ, în timp ce micuţul Edouard zicea:

— Vai! Frăţioare, lasă-mă pe mine să trag în mistreţ.

Roland se stăpâni.

— Ei hai, fie, zise el sprijinindu-şi puşca de un copac şi rămânând înarmat numai cu cuţitul de vânătoare pe care-l scoase din teacă. Trage în el, dar cu băgare de seamă.

— Ei! Fii pe pace, exclamă copilul, cu dinţii Încleştaţi, cu obrazul pierit dar hotărât, ridicând ţeava carabinei la înălţimea fiarei.

— De nu-l nimereşte sau îl răneşte doar, interveni sir John, ştiţi că fiară se va năpusti asupra noastră fără ca noi să fi avut nici măcar timpul s-o vedem?

— Ştiu, milord, dar sunt deprins cu asemenea vânătoare, răspunse Roland cu nările fremătânde, cu privirile înflăcărate, cu buzele întredeschise. Foc, Edouard!

Împuşcătura porni numaidecât după poruncă, dar îndată după împuşcătură, în acelaşi timp cu împuşcătura, poate chiar înainte, fiara, iute ca fulgerul, se repezi asupra copilului.

Se auzi o a doua împuşcătură. Pe urmă, în mijlocul norului de fum, străluciră ochii însângeraţi ai animalului.

În drumul său dădu însă peste Roland, cu un genunchi în pământ şi cu cuţitul de vânătoare în mână.

O clipă numai, un grup confuz şi inform se rostogoli pe pământ: omul înlănţuit cu mistreţul, mistreţul înlănţuit cu omul.

Apoi se auzi o a treia împuşcătură, urmată de un hohot de râs al lui Roland.

— Vai! Milord, exclamă tânărul ofiţer, ăsta-i praf de puşcă şi glonte pierdut. Nu vezi că animalul e cu burta despicată? Descotoroseşte-mă doar de trupul lui, caraghiosul trage patru sute de kilograme şi mă înăbuşe.

Dar, mai înainte ca sir John să se fi aplecat, Roland, cu o mişcare puternică de umăr rostogoli într-o lături hoitul fiarei şi se sculă, plin de sânge, însă fără măcar o zgârietură.

Micuţul Edouard, fie din lipsă de timp, fie din vitejie, nu se clintise din loc. E-adevărat că era apărat în întregime de trupul fratelui său, care i se repezise în faţă.

Sir John făcuse o săritură într-o parte, ca să aibă animalul de-a curmezişul şi se uita acum la Roland, scuturându-se după acest duel de-al doilea, cu aceeaşi uimire cu care-l privise după primul.

Câinii – cei ce rămaseră şi erau vreo douăzeci – îl urmăriseră pe mistreţ şi se repeziseră asupra hoitului său, încercând în zadar să înşface pielea aceea cu păru-i zbârlit, aproape la fel de greu de străpuns ca fierul.

— Ai să vezi, zise Roland ştergându-şi mâinile şi faţa cu o batistă de pânză fină, ai să vezi c-au să-l mănânce şi o dată cu el şi cuţitul dumitale, milord.

— Chiar aşa, unde-i cuţitul? Întrebă sir John.

— E în încheietura mistreţului, răspunse Roland.

— Vai! Exclamă copilul, nu i-au mai rămas decât plăselele afară.

Şi, repezindu-se asupra animalului, smulse pumnalul înfipt, chiar aşa cum spusese copilul, în dreptul subsuorii, până în plăsele.

Vârful ascuţit, îndreptat de-un ochi stăpân pe sine, mânuit de un braţ puternic, pătrunsese drept în inimă.

Pe trupul mistreţului se mai vedeau alte trei ranţ.

Prima, care fusese pricinuită de glontele băiatului, se arăta ca o brăzdare sângeroasa înscrisă deasupra ochiului, glontele fiind prea slab ca să-i zdrobească osul frontal.

A doua venea de la prima împuşcătură a lui sir John. Glontele lovise animalul de-a curmezişul şi lunecase pe platoşa lui.

A treia, ţintită direct şi de la mică distanţă, îi străbătea trupul, dar fusese făcută, cum spusese Roland, după ce fiara fusese ucisă.

Capitolul XIV O însărcinare de neîndeplinit.

Vânătoarea se terminase, noaptea prinse a se lăsa. Nu le mai rămânea decât să se întoarcă la castel.

Caii se aflau cam la vreo cincizeci de paşi. Puteau fi auziţi cum nechezau de nerăbdare, parcă întrebându-se de nu li se punea curajul la îndoială devreme ce nu fuseseră lăsaţi să ia parte la drama ce se petrecuse.

Edouard voia numaidecât să târâie mistreţul până la ei, să-l încarce pe crupa unuia şi să-l aducă la castel, dar Roland îl făcu să înţeleagă că era cu mult mai simplu să trimită doi oameni ca să-l aducă pe o targă. De aceeaşi părere fu şi sir John, aşa că Edouard fu silit – el care nu mai contenea să spună, arătând rana animalului de la cap: „Iată glontele

meu: aici îl ochisem” – Edouard fu silit, ziceam, să cedeze în faţa părerii majorităţii.

Cei trei vânători se întoarseră la locul unde erau legaţi caii, încălecară şi, în mai puţin de zece minute, sosiră la castelul Negrelor-Fântâni.

Doamna de Montrevel îi aştepta pe peron. De mai bine de-un ceas sărmana mamă sta acolo, tremurând de groază să nu i se fi întâmplat vreo nenorocire unuia sau celuilalt dintre fiii ei.

Cum o văzu, din mare depărtare, Edouard o luă în galop cu căluţul lui, strigând peste grilaj:

— Mamă! Mamă! Am ucis un mistreţ mare cât un măgar. L-am ochit în cap. Ai să vezi ce gaură i-a făcut glontele meu. Roland i-a implântat cuţitul de vânătoare în pântec, până-n plasele. Milord a tras în el două focuri de puşcă. Repede! Repede! Nişte oameni să plece să-l aducă. Să nu te temi când ai să-l vezi pe Roland plin de sânge, e sângele fiarei. Roland n-are nici măcar o zgârietură.

Toate cele de mai sus erau spuse cu verva firească a lui Edouard, în timp ce doamna de Montrevel străbătea distanţa care despărţea peronul de drum şi deschidea poarta zăbrelită.

Voia să-l primească pe Edouard în braţe, dar el sări jos de pe cal şi de jos, i se aruncă de gât.

Roland şi sir John soseau şi ei tocmai în clipa aceea. Tot în clipa aceea se arătă la rândul ei şi Amélie, pe peron.

Edouard o lăsă pe maică-sa să-l sâcâie cu întrebările pe Roland, care, plin de sânge din creştet până-n tălpi, era înfricoşător la vedere şi dădu fuga la soră-sa să-i repete aceeaşi povestire pe care o debitase maică-si.

Amélie îl ascultă dusă pe gânduri, ceea ce, fără îndoială, îi răni lui Edouard amorul propriu, căci se şi repezi în bucătărie să-i povestească evenimentul lui Michel, de care era foarte sigur că-l va asculta.

Într-adevăr, cele povestite îl interesară pe Michel în cel mai înalt grad. Numai că, atunci când Edouard, după ce

arătase locul unde zăcea mistreţul, îi comunică din partea lui Roland porunca de a căuta oameni ca să meargă să aducă animalul, el clătina din cap că nu.

— Ei, ce! Întrebă Edouard, nu vrei s-asculţi de frate-meu?

— Doamne păzeşte! Domnul Edouard. Uite, Jacques pleacă chiar acum la Montagnat.

— Te temi că n-are să găsească pe nimeni?

— Ei asta-i! Găseşte el zece oameni, nu unul. Dar, din pricina ceasului care e şi a locului unde zace mistreţul răpus, am temeri. Ziceţi că-i lângă pavilionul mânăstirii?

— La douăzeci de paşi de el.

— Mi-ar fi părut mai bine să fi fost la o leghe de pavilion, urmă Michel scărpinându-se în cap, dar n-are a face. Avem să trimitem după ei fără să le spunem nici cum, nici de ce. De îndată ce-or fi aici, ei, păi atunci, fratele dumitale are să-i convingă.

— E bine! E bine! Să vină să i conving chiar eu.

— Vai! Făcu Michel, de n-aş avea păcătoasa asta de scrântitură, m-aş duce chiar eu, dar ziua de azi, ce să spun, i-a făcut al dracului de bine. Jacques! Jacques!

Jacques sosi.

Edouard rămase pe loc nu numai până când i se dădu porunca tânărului să plece la Montagnat, ci până când îl văzu plecat.

Pe urmă urcă în casă, ca să facă şi el ceea ce făceau sir John şi Roland, adică să se spele şi să se schimbe de haine.

La masă nu se vorbi, cum e lesne de înţeles, decât de isprăvile zilei. Edouard n-avea altă dorinţă decât să vorbească şi sir John, uimit de curajul, îndemânarea şi norocul lui Roland, întărea cele povestite de copil, mai înflorindu-le şi el.

Doamna de Montrevel se cutremura la fiecare amănunt şi totuşi dorea să i se spună fiecare amănunt şi de câte douăzeci de ori.

Ceea ce i se păru cel mai limpede la sfârşit de tot e faptul că Roland salvase viaţa lui Edouard.

— Cel puţin i-ai mulţumit cum se cuvine? Îl întrebă ea pe copil.

— Cui, mă rog?

— Fratelui tău cel mare.

— Dar de ce să-i mulţumesc? Întrebă Edouard. Ce, eu n-aş fi făcut la fel?

— Ce vreţi, doamnă! Zise sir John, dumneavoastră sunteţi la şi, fără să bănuiţi măcar, aţi adus pe lume o rasă de lei.

Amélie dăduse şi ea mare atenţie poveştilor, dar mai cu seamă din clipa în care îi văzuse pe vânători apropiindu-se de mânăstire.

De-atunci înainte ascultase cu ochii îngrijoraţi şi nu mai păru că-şi trage suflarea decât când cei trei vânători, după uciderea mistreţului, nemaiavând nici un motiv să mai umble prin pădure, încălecaseră iarăşi pe cai să se-ntoarcă.

La sfârşitul cinei li se aduse vestea că Jacques se întorsese cu doi ţărani din Montagnat. Ţăranii cereau lămuriri precise asupra locului unde vânătorii lăsaseră animalul.

Roland era gata să se ducă să le spună, dar doamna de Montrevel, care nu se mai sătura să-şi vadă fiul, întorcându-se către slujitorul ce venise cu vestea, zise:

— Cheamă-i aici pe oamenii aceia. E de prisos să se ostenească Roland pentru atâta lucru.

După cinci minute, cei doi ţărani intrară, învârtindu-şi pălăriile în mâini.

— Oameni buni, zise Roland, e vorba să vă duceţi în pădurea Seillon ca s-aduceţi un mistreţ pe care l-am ucis noi acolo.

— Asta se poate face, răspunse unul din ţărani.

Şi îşi întrebă tovarăşul din ochi.

— Asta se poate face, oricum, zise şi celălalt.

— Fiţi pe pace, urmă Roland, n-o să vă necăjiţi degeaba.

— Vai! N-avem nici o grijă, făcu unul dintre ţărani. Vă cunoaştem noi, domnule de Montrevel.

— Da, adăugă celălalt, ştim că nici dumneavoastră n-aveţi obiceiul, cum n-avea nici tatăl dumneavoastră, generalul, să

puneţi oamenii să muncească pe degeaba. Vai! Dacă toţi aristocraţii ar fi fost ca dumneavoastră, n-ar mai fi fost revoluţie, domnule Ludovic.

— Sigur că n-ai mai fi fost, făcut cel dintâi, ce părea venit acolo numai ca să fie ecoul afirmativ al celor spuse de tovarăşul său.

— Rămâne acum de ştiut, unde e animalul? Întrebă cel dintâi ţăran.

— Da, repetă al doilea, rămâne de ştiut unde e?

— O! Nu vă va fi greu să-l găsiţi.

— Cu atâta mai bine! Făcu ţăranul.

— Ştiţi unde-i pavilionul din pădure?

— Care?

— Da, care?

— Pavilionul ce ţine de mânăstirea Seillon.

Cei doi ţărani se uitară unul la altul.

— Ei bine, o să-l găsiţi la douăzeci de paşi de faţada pavilionului dinspre pădurea Genoud.

Cei doi ţărani se uitară iar unul la celălalt.

— Hm! Făcu unul.

— Hm! Repetă celălalt, ca un statornic ecou al tovarăşului său.

— Ei, ce-i asta hm? Întrebă Roland.

— Păi...

— Hai spuneţi, ce e?

— E, că ne-ar fi plăcut mai mult să fie în cealaltă marginea a pădurii.

— Cum adică în cealaltă margine a pădurii?

— Aşa e, făcu al doilea ţăran.

— Dar de ce în cealaltă margine a pădurii? Întrebă iarăşi Roland pierzându-şi răbdarea. De-aici şi până la capătul celălalt al pădurii sunt trei leghe, pe când de-aici şi până la locul unde se află mistreţul nu faceţi nici măcar o leghe.

— Da, zise primul ţăran, numai că locul unde se află mistreţul...

Se opri, scărpinându-se în cap.

— Chiar aşa! Zise şi-al doilea.
— Chiar aşa, ce?
— E cam prea aproape de mânăstire.
— Nu de mânăstire, ci, cum v-am spus, de pavilion.
— Tot una e. Ştiţi bine, domnule Ludovic, se spune cii e o trecere subterană ce merge de la pavilion pân-la mânăstire.
— Vai! Aşa e, asta-i sigur, făcu al doilea ţăran.
— Ei, şi? Întrebă Roland, ce-are de-a face mânăstirea, pavilionul şi trecerea subterană cu mistreţul nostru?
— Are de-a face, că animalul se află într-un loc bântuit. Iacă, asta-i.
— Vai! Da, un loc bântuit, repetă al doilea ţăran.
— Ei na! Spuneţi, ce înseamnă asta, caraghioşilor? Exclamă Roland, care prinse a se supăra, în timp ce maică-sa se neliniştea, iar Amélie pălea văzând cu ochii.
— Să ne fie cu iertare, domnule Ludovic, zise ţăranul, dar noi nu suntem caraghioşi. Suntem oameni ce trăim în frica lui Dumnezeu. Iacă, asta-i tot!
— Ei! Fire-ar să fie! Strigă Roland şi eu trăiesc în frica lui Dumnezeu! Şi ce-i cu asta?
— Aşa că nu poftim s-avem de-a face cu diavolul.
— Nu, nu, nu, zise cel de-al doilea ţăran.
— Cu semenul tău, urmă primul ţăran, ei, treacă-meargă, un om face cât un om.
— Uneori face chiar cât doi, zise al doilea, care avea un trup ca de Hercule.
— Dar cu fiinţe de pe cealaltă lume, cu stafii, cu duhuri, nu, mulţumim! Urmă primul ţăran.
— Mulţumim! Repetă şi al doilea.
— Vai, mamă! Vai, surioară, întrebă Roland, întorcându-se către cele două femei, înţelegeţi ceva, pentru Dumnezeu? Ceva din tot ce spun nerozii ăştia?
— Nerozi, făcu primul ţăran, om fi noi, dar nu-i mai puţin adevărat că Pierre Marey numai pentru c-a vrut să se uite peste zidul mânăstirii s-a ales cu gâtul răsucit. Ce-i drept că era într-o sâmbătă, zi de sabat.

— Şi nu l-a mai putut îndrepta, afirmă al doilea ţăran, aşa c-au fost siliţi să-l îngroape cu faţa în jos, privind la cele ce se petrec în spatele lui.

— Ei, ei! Exclamă sir John, iată că începe să fie interesant, îmi plac grozav poveştile cu fantome.

— O fi! Exclamă Edouard, dar nu şi surioarei mele, Amélie, milord, după cum se vede.

— Dar de ce?

— Ia priveşte, frăţioare Roland, cât e de palidă.

— Într-adevăr, zise sir John, domnişoara pare că e gata – gata să i se facă rău.

— Eu? Nicidecum, se grăbi să spună Amélie, numai că nu găseşti că-i puţin cam cald aici, mamă?

Şi Amélie îşi şterse fruntea plină de sudoare.

— Nu, răspunse doamna de Montrevel.

— Totuşi, stărui Amélie, de nu m-aş teme că ţi-e neplăcut, mamă, ţi-aş cere îngăduinţa să deschid fereastra.

— Deschide-o, copila mea.

Amélie se ridică cu grabă să se bucure de îngăduinţa primită şi, clătinându-se, se duse să deschidă o fereastră ce dă spre grădină.

După ce deschise fereastra, rămase în picioare cu spatele rezemat de bara de sprijin şi pe jumătate ascunsă în dosul perdelelor.

— Vai! Şopti ea, aici, cel puţin, îţi poţi trage sufletul.

Sir John se scula să-i ofere flaconul lui cu săruri, dar Amélie spuse cu grabă:

— Nu, nu, milord, vă mulţumesc. Îmi este cu mult mai bine.

— Hai, zise iar Roland, acum nu-i vorba de astea, ci de mistreţul nostru.

— Ei, da, mistreţul dumneavoastră, domnule Ludovic, ne-am duce mâine să-l aducem.

— Chiar aşa, urmă şi-al doilea ţăran, mâine dimineaţă, pe lumină.

— Aşadar, ca să mergeţi în astă seară…?

— Vai! Ca să mergem în astă seară…

Ţăranul îşi privi tovarăşul şi, amândoi în acelaşi timp, scuturând din cap, spuseră:

— Ca să mergem în astă seară, aşa ceva nu se poate.

— Laşilor!

— Domnule Ludovic, nu suntem laşi pentru că ne temem, se grăbi să spună primul ţăran.

— Sigur că nu, nu suntem laşi pentru aşa ceva, interveni şi-al doilea.

— Ei! Făcu Roland, tare-aş mai vrea ca unul mai voinic ca voi să vină să-mi susţină teoria asta că omul nu-i laş cu toate că-i e frică.

— Păi, e după care lucru anume ţi-e frică, domnule Ludovic. De-mi daţi un cosor ascuţit şi-o bâta bună nu mă tem de lupi. De-mi daţi o puşcă bună, nu mă tem de om, chiar dac-aş şti că omul acela m-aşteaptă ca să mă ucidă.

— Da, întrebă Edouard, dar de-o stafie, fie chiar şi o stafie de călugăr, ţi-e frică?

— Domnişorule Edouard, răspunse ţăranul, lăsaţi-l pe domnul Ludovic, fratele dumneavoastră, să vorbească. Nu sunteţi încă destul de mare ca să glumiţi cu asemenea lucruri, nu!

— Nu, adăugă şi celălalt ţăran. Aşteptaţi să vă crească părul sub nas, domnişorule.

— N-am păr sub nas, ce-i drept, răspunse Edouard, mândrindu-se, dar asta nu mă împiedică să spun că, dac-aş fi destul de puternic ca să pot căra mistreţul, m-aş duce să-l aduc eu singur, de-ar fi zi sau noapte.

— Să vă fie de bine, domnişorule, dar iată, tovarăşul meu şi cu mine vă spunem că noi nu ne ducem nici pentru un galben.

— Dar pentru doi? Întrebă Roland, care voia să-i scoată din sărite.

— Nici pentru doi, nici pentru patru, nici pentru zece, domnule Montrevel. Sunt buni zece galbeni, dar ce-am să

fac eu cu cei zece galbeni ai dumneavoastră când mă voi trezi cu gâtul răsucit?
— Da, cu gâtul răsucit, ca Pierre Marey, zise al doilea ţăran.
— Nu cei zece galbeni ai dumneavoastră au să le dea de mâncare soţiei şi copiilor mei pe câte zile vor mai avea ei de trăit, nu-i aşa?
— Şi, unde mai pui că tu zici zece galbeni, adăugă al doilea ţăran, da? Ei nu-s decât cinci, pentru că cinci sunt ai mei.
— Atunci, ziceţi că ies stafiile în pavilion? Întrebă Roland.
— Nu zic, în pavilion… Nu sunt sigur că şi în pavilion… Dar în mânăstire…
— În mânăstire, eşti sigur?
— Vai! Da, acolo cu siguranţă.
— Le-ai văzut?
— Nu eu, dar sunt oameni care l-au văzut.
— Tovarăşul dumitale? Întrebă tânărul ofiţer întorcându-se către al doilea ţăran.
— Nu le-am văzut nici eu, dar am văzut flăcări şi Claude Philippon a auzit lanţuri.
— Ei! Aşadar sunt flăcări şi lanţuri? Întrebă Roland.
— Da! Şi cât despre flăcări, spuse primul ţăran, le-am văzut şi eu.
— Şi Claude Philippon a auzit lanţurile, repetă al doilea ţăran.
— Prea bine, dragii mei, prea bine, reluă Roland cu un ton glumeţ. Atunci, cu nici un preţ nu vă duceţi în seara asta?
— Cu nici un preţ.
— Nici pentru tot aurul din lume
— Şi vă duceţi mâine dimineaţa, pe lumină?
— Vai! Domnule Ludovic, nici nu vă veţi fi sculat şi mistreţul va fi aici.
— El are să fie aici şi dumneavoastră nu vă veţi fi sculat încă, răspunse şi ecoul.
— Ei, dacă-i aşa, zise Roland, veniţi să mă vedeţi poimâine.
— Bucuroşi, domnule Roland, dar ce să facem?

— Veniţi oricum.
— Ei! Noi venim!
— Asta înseamnă că, devreme ce ne spuneţi: „Veniţi!” puteţi fi sigur că nu vom lipsi, domnule Ludovic.
— Bine, am să vă dau câteva veşti sigure.
— De la cine?
— De la stafii.

Amélie scoase un strigăt înăbuşit. Numai doamna de Montrevel auzi strigătul acela. Ludovic îşi luă rămas bun de la cei doi ţărani, dându-le mâna, iar ei se izbeau unul de altul în faţa uşii pe unde voiau să treacă amândoi în acelaşi timp.

În restul serii nu mai veni vorba nici de mânăstire, nici de pavilion, nici de oaspeţii supranaturali, strigoi sau fantome, care le bântuiau.

Capitolul XV Fire tare.

Când bătu ceasul zece, toată lumea era culcată la castelul Negrelor-Fântâni, sau cel puţin, cu toţii se retrăseseră în camerele lor.

De două sau de trei ori în timpul serii, Amélie se apropiase de Roland ca şi cum ar fi avut să-i spună ceva, dar de fiecare dată vorba îi pierise pe buze.

Când toată lumea fu gata să plece din salon, ea se sprijini de braţul său şi, deşi camera lui Roland era c-un etaj mai sus decât a ei, totuşi îl însoţi pe Roland până la uşa camerei lui.

Roland o îmbrăţişa şi, urându-i noapte bună şi spunându-i că se simte foarte obosit, închise uşa.

Totuşi, cu toate cele spuse Améliei, Roland, rămase singur în camera sa, nu se apucă să se pregătească de culcare. Se duse la rastelul său de arme, scoase o pereche minunată de pistoalele speciale, de la armureria din Versailles, date tatălui său din partea Convenţiunii, le încercă cocoaşele şi suflă în ţevi ca să vadă dacă nu cumva erau încărcate mai de demult.

Pistoalele erau în stare excelentă.

După care, le aşează unul lângă altul pe masă, se duse să deschidă încetişor uşa camerei şi să se uite înspre scară, ca să vadă dacă nimeni nu-l pândea şi, văzând că şi coridorul şi scară erau pustii, se duse să bată la uşa lui sir John.

— Intră, spuse englezul.

Sir John nu începuse nici el să se pregătească de culcare.

— Am înţeles după un semn pe care mi l-ai făcut, că aveai ceva să-mi spui, începu să vorbească sir John şi, după cum vezi, te aşteptam.

— Desigur, am ceva să-ţi spun, răspunse Roland, întinzându-se bucuros într-un fotoliu.

— Scumpul meu amfitrion, replică englezul, încep să te cunosc. Aşa că, de câte ori te văd atât de vesel ca acuma, cânt ca ţăranii dumitale: mă tem.

— Ai auzit ce-au spus.

— Adică, au povestit o minunată istorioară cu fantome. Am un castel în Anglia, unde vin fantome.

— Le-ai văzut, milord?

— Da, când eram mic. Din nenorocire, de când sunt în vârstă au dispărut.

— Aşa e cu stafiile, zise Roland vesel. Se duc, vin. Ce noroc, eh! Că m-am întors tocmai când sunt stafii la mânăstirea Seillon!

— Da, încuviinţă sir John, e într adevăr o fericire, numai, eşti sigur că sunt?

— Nu, dar poimâine voi şti la ce să mă aştept în asemenea privinţă.

— Cum asta?

— Sunt hotărât să-mi petrec acolo noaptea de mâine.

— O! Exclamă englezul, nu vrei să merg şi eu cu dumneata?

— Mi-ar face plăcere, milord, dar din nenorocire, e cu neputinţă î

— Cu neputinţă, o!

— Aşa precum am cinstea să ţi-o spun, dragul meu oaspete.

— Cu neputinţă! Dar, de ce?
— Ştii obiceiurile stafiilor, milord? Întrebă Roland cu seriozitate.
— Nu.
— Ei bine, eu le cunosc. Stafiile nu se arată decât în anumite condiţii.
— Explică-mi şi mie asta.
— Aşa, de exemplu, uite, milord, în Italia, în Spania, ţări dintre cele mai superstiţioase, ei bine, acolo nu sunt fantome sau, dacă sunt, apar din zece în zece ani sau din douăzeci în douăzeci de ani, sau din secol în secol.
— Şi cui crezi că se datoreşte lipsa asta de fantome t
— Lipsei de ceţuri, milord.
— O, o!
— Fără îndoială. Înţelegi dumneata, ceaţa e atmosfera stafiilor, în Scoţia, în Danemarca, în Anglia, ţările ceţurilor, nu mai poţi răsufla de-atâtea stafii. Avem spectrul tatălui lui Hamlet, spectrul lui Banguo, umbrele victimelor lui Richard al III-lea. În Italia nu-i decât un spectru: cel al lui Cezar şi încă, unde-i apare el lui Brutus? În localitatea Fillippi din Macedonia, în Tracia, adică în Danemarca Greciei, în Scoţia Orientului, unde ceaţa a găsit mijlocul de a-l însingura pe Ovidiu în aşa hal încât versurilor pe care le-a făcut acolo le-a dat titlul de Triste. De ce Virgil face să-i apară lui Enea umbra lui Anhise? Pentru că Virgil e din Mantova. Ai fost la Mantova? O regiune de mlaştini, o adevărată broscărie, o fabrică de reumatism, o atmosferă plină de vapori, ca atare, un cuib de stafii!
— Spune mai departe, te ascult.
— Ai văzut malurile Rinului?
— Da.
— Şi Germania, nu-i aşa?
— Da.
— Încă o ţară de zâne, de ondine, de silfi şi silfide şi, ca atare, de năluci (cine poate mai mult, poate şi mai puţin), toate acestea tot din cauza ceţurilor, mereu din cauza

pielei. Dar în Italia, în Spania, unde dracul vrei să se refugieze stafiile? Nici un pic de ceaţă. De aceea, dacă aş fi în Spania sau în Italia nici n-aş cuteza să încerc aventura c! E mâine.

— Toate acestea nu-mi spun deloc de ce vrei să te lipseşti de tovărăşia mea, stărui sir John.

— Aşteaptă puţin. Ţi-am explicat până acum de ce şi cum stafiile nu cutează să se arate în unele ţări, pentru că nu găsesc acolo anumite condiţii atmosferice. Lasă-mă să-ţi explic ce şanse trebuie să-ţi asiguri când doreşti să le vezi.

— Explică! Explică! Stărui sir John, în adevăr, dumneata eşti omul pe care cel mai mult îmi place să-l aud vorbind, Roland.

Şi sir John se întinse şi el într-un fotoliu, pregătindu-se să asculte, în culmea încântării, improvizaţiile spiritului aceluia fantastic pe care îl şi văzuse sub atâtea feţe în timpul celor de-abia cinci sau şase zile de când îl cunoscuse.

Roland se înclină în semn de mulţumire.

— Ei, da, să vezi cum stau lucrurile şi vei înţelege asemenea povestire, milord. Atâta am auzit vorbindu-se despre strigoi în viaţa mea, că-i cunosc pe cutezătorii aceia ca şi cum aş fi de-al lor. De ce se-arată fantomele?

— Pe mine mă întrebi? Se miră sir John.

— Da, pe dumneata te întreb.

— Îţi mărturisesc că, întrucât n-am studiat fantomele ca dumneata, n-aş fi în stare să-ţi dau un răspuns pozitiv.

— Ei, vezi? Fantomele se arată, iubite milord, ca să-i înfricoşeze pe cei cărora li se arată.

— Incontestabil!

— Ei, drăcie! Dacă nu-l înfricoşează pe cel căruia i se arată, atunci cel căruia i se arată le înfricoşează pe ele. Martor ne e domnul de Turenne, ale cărui stafii s-au dovedii a fi nişte falsificatori de monede. Cunoşti întâmplarea?

— Nu.

— Am să ţi-o povestesc în altă zi. Să nu ne pierdem firul. Vezi aşadar de ce, când se hotărăsc să iasă – ceea ce se-

ntâmplă rar – fantomele îşi aleg nopţile vijelioase, pline de fulgere, tunete şi furtuni: aşa e punerea lor în scenă.

— Mă văd silit să mărturisesc că tot ce spui e adevărat, cât se poate de adevărat.

— Stai puţin! Sunt unele clipe în care şi omul cel mai viteaz simte un fior cum îi aleargă de-a lungul şirei spinării. Pe vremea în care sufeream de anevrism, mi s-a întâmplat şi mie aşa ceva de vreo zece ori, când vedeam sclipindu-mi deasupra capului fulgerul săbiilor şi auzeam vuindu-mi în urechi bubuitul tunului, t adevărat că de când am anevrisme, mă bag acolo unde sclipeşte fulgerul mai tare şi unde bubuie tunetul mai al dracului. Dar am o şansă: fantomele nu ştiu asemenea lucru, ele cred că aş putea să mă sperii.

— Ceea ce-i cu neputinţă, nu-i aşa? Întrebă sir John.

— Ce să mai zic? Când, în loc să te temi de moarte, crezi, pe drept sau pe nedrept, că ai motiv ca s-o cauţi, nu ştiu de ce te-ai mai putea teme, îţi repet, s-ar putea ca stafiile, care ştiu totuşi multe lucruri, să n-aibă habar de asta. Ele ştiu numai că sentimentul fricii creşte sau scade văzând şi auzind lucruri şi sunete de prin preajmă. Aşa, de pildă, unde apar fantomele de preferinţă? În locurile întunecoase, în cimitire, în mânăstirile vechi, în ruine, în subterane, pentru că aspectul unor asemenea aşezări predispune omul la frică. Când îşi fac apariţia? După un zăngănit de lanţuri, nişte gemete, nişte suspine, pentru că toate cele de mai sus n-au nimic ce te-ar putea linişti sau destinde. Ele nu pot să apară în plină lumină sau după o arie de contra-dans, nu! Frica e un abis în care cobori treaptă cu treaptă până ce te prinde ameţeala, până ce-ţi alunecă piciorul, până ce te prăbuşeşti cu ochii închişi în fundul prăpastiei. Aşadar, citeşte povestirile tuturor apariţiilor ca să vezi cum procedează fantomele: mai întâi se întunecă cerul, bubuie tunetul, suflă vântul, ferestrele şi uşile scârţâie, lampa, dacă se află o lampă în camera celui pe care fantomele vor să-l înspăimânte, lampa aceea începe a fâlfâi, a păli şi se stinge.

Întuneric beznă! Atunci în întunecime, prind a se auzi plânsese, gemete, zăngănit de lanţuri, în sfârşit uşa se deschide şi stafia apare. Trebuie să spun că toate apariţiile pe care nu le-am văzut dar despre care am citit s-au arătat în împrejurări asemănătoare. Ce zici, nu-i aşa, sir John?

— Întocmai.

— Şi ai văzut vreodată fantomă care să apară la doi inşi în acelaşi timp?

— Într-adevăr, nici n-am citit de-aşa ceva, nici n-am auzit spunându-se.

— E simplu de tot, dragă milord. În doi, înţelegi, nu ţi-e frică. Frica e un lucru tainic, straniu, independent de voinţă, pentru care trebuie izolare, întuneric, singurătate. O stafie nu-i mai periculoasă decât o ghiulea de tun. Ei, spune, soldatul se teme el de ghiuleaua de tun ziua, când e în tovărăşia camarazilor săi, când simte coatele lor la stânga? Nici gând. El se duce de-a dreptul spre gura de foc a tunului şi e ucis sau ucide. Aşa ceva nu vor fantomele. Din pricina asta nu apar la doi inşi în acelaşi timp, din pricina asta vreau să mă duc singur la mânăstire, milord. Prezenţa dumitale ar împiedica chiar şi pe cea mai hotărâtă stafie să apară. Dacă n-am văzut nimic, sau dacă am văzut ceva care să merite truda, ci, atunci îţi vine rândul poimâine. Îţi convine târgul?

— De minune! Dar, de ce nu m-aş duce cu primul?

— Ei! Mai întâi pentru că nu dumitale ţi-a venit ideea şi că e cel puţin firesc să beneficiez eu de ideea mea. Pe urmă, fiindcă sunt din regiune, că eram în strânse legături cu toţi călugării aceia de treabă pe vremea când erau în viaţa şi că există, din cauza acelor legături, o şansă în plus ca să mi se arate mie, după moartea lor. În sfârşit, pentru că, ştiind locurile, de va trebui să fug sau să urmăresc, mă voi descurca mai bine ca dumneata atât în agresiune cât şi în retragere. Toate motivele mele îţi par juste, dragă milord?

— Nu se poate mai juste, da. Însă mâine seară mă duc eu?

— Mâine, poimâine, răspoimâine, în fiecare noapte dacă doreşti. Eu ţin doar să fiu pri-mul. Acuma, urmă Roland sculându-se, totul rămâne numai între noi doi, nu-i aşa? Nici un cuvânt nimănui pe lume, oricine ar fi. Strigoii ar putea fi preveniţi şi-ar putea proceda în consecinţă. Nu trebuie să ne lăsăm traşi pe sfoară de şmecherii aceia. Ar îi prea grotesc.

— Fii liniştit. Iei arme cu dumneata, nu-i aşa?

— Dacă aş fi încredinţat că nu voi avea de-a face decât cu stafii, m-aş duce cu amân-două mâinile în buzunare şi cu buzunarele goale. Dar, după cum îţi spuneam adineaori, n-am uitat de falsificatorii de monede ai domnului de Turenne şi am să iau eu mine pistoale.

— Nu le vrei pe-ale mele?

— Nu, îţi mulţumesc; de-ale dumitale, deşi sunt bune, m-am hotărât să nu mă mai ati-ng.

Pe urmă, cu un surâs a cărui amărăciune ar fi cu neputinţă de redat, Roland adăugă:

— Îmi poartă nenoroc. Noapte bună, milord. Trebuie să dorm buştean în noaptea asta, ca să nu-mi vină poftă să dorm mâine.

Şi, după ce scutură bărbăteşte mâna englezului, ieşi din camera acestuia şi intră într-a lui. Numai că, intrând la el, îl izbi un lucru: uşa, pe care era sigur c-o lăsase închisă, o găsi deschisă.

Dar, abia intrat, dând cu ochii de sora lui, îşi explică schimbarea.

— Ia te uită! Exclamă el pe jumătate mirat, pe jumătate îngrijorat. Tu eşti, Amélie?

— Da, eu, răspunse fata.

Pe urmă, apropiindu-se de fratele ei, îi întinse fruntea să i-o sărute.

— N-ai să te duci, urmă, ea, implorând, nu-i aşa, dragul meu?

— Unde? Întrebă Roland.

— La mânăstire.

— Bine! Dar cine ţi-a spus c-am să mă duc?

— Vai! Când te cunoaştem atât de bine, tare mai e greu de ghicit!

— Şi de ce vrei tu să nu mă duc la mânăstire?

— Mă tem să nu ţi se întâmple o nenorocire.

— Na! Aşadar tu crezi în stafii? Exclamă Roland, uitându-se ţintă în ochii Améliei.

Ea îşi plecă privirea, iar Roland simţi mâna surorii sale tremurând într-a sa.

— Ascultă, zise el, Amélie cea pe care am cunoscut-o altădată, fiica generalului de Montrevel, sora lui Roland, e prea inteligentă ca să cadă pradă unor spaime vulgare. E cu neputinţă să crezi în asemenea poveşti cu vedenii, cu lanţuri, cu flăcări, cu spectre şi stafii.

— Dac-aş crede, dragul meu, temerile mele ar fi mai puţin mari. Dacă există fantome, atunci ele nu-s decât nişte suflete despuiate de trupurile lor şi care nu pot, prin urmare, să iasă din morminte cu duşmăniile şi urile materiei. Ori, de ce te-ar duşmăni o fantomă pe tine, Roland, tu care n-ai făcut niciodată rău nimănui?

— Ei, na! Uiţi pe cei care i-am ucis la oraşe sau în duel.

Amélie clătină din cap.

— Nu mă tem de aceia!

— De ce te temi atunci?

Tânăra fată îşi ridică asupra lui Roland frumoşii ei ochi înecaţi în lacrimi şi, aruncându-se în braţele fratelui ei, spuse:

— Nu ştiu, Roland, dar, ce vrei? Mi-e frică!

Tânărul, cu o mişcare puţin cam bruscă, îi ridica frumosu-i cap pe care Amélie şi-l ascunsese la pieptul lui şi, sărutându-i blând şi drăgăstos pleoapele-i lungi, o întrebă:

— Crezi că nu cu fantome va trebui să mă lupt mâine, nu-i aşa?

— Frate dragă, nu te duce la mânăstire, stărui Amélie, implorându-l şi ocolind întreba-rea.

— Mama te-a trimis să-mi ceri aşa ceva. Hai, mărturiseşte, Amélie.

— Vai! Frate dragă, nu, mama nu mi-a spus nici un cuvânt. Eu singură am ghicit că vrei să te duci.

— Ei, atunci trebuie să ştii că dacă vreau să mă duc, Amélie, îi spuse Roland cu hotărâre în voce, sigur mă voi duce.

— Chiar dacă te rog cu mâinile împreunate, frăţioare? Întrebă Amélie cu un accent aproape dureros în glas, chiar dacă te rog în genunchi?

Şi se lăsă să alunece la picioarele fratelui ei.

— Ei! Femeile, femeile! Murmură Roland, făpturi inexplicabile, ale căror vorbe rămân un mister, a căror gură nu rosteşte nici o dată tainele inimii, care plâng, care se roagă, care tremură, pentru ce? Dumnezeu ştie, dar noi, bărbaţii, vai, niciodată! Mă voi duce, Amélie, pentru că am hotărât să mă duc şi fiindcă o dată ce-am luat o hotărâre, nici o putere de pe lume nu e în stare să mă facă s-o schimb. Acum, îmbrăţişează-mă, nu te teme de nimic şi, iată, am să-ţi spun la ureche o mare taină.

Amélie îşi înălţă capul, ţintuindu-l pe Roland cu o căutătură întrebătoare şi disperată în acelaşi timp.

— Mi-am dat seama de mai bine de un an, răspunse tânărul că am nenorocul de a nu putea muri. Liniştеşte-te aşadar şi fii pe pace!

Roland rosti cuvintele din urmă cu o voce atât de îndurerată încât Amélie, care până atunci reuşise să-şi stăpânească lacrimile, intră în camera ei izbucnind în hohote de plâns. Tânărul ofiţer, după ce se încredinţa că sora lui îşi închisese uşa, şi-o închise şi el pe a lui, şoptind:

— O să vedem noi, în sfârşit, cine se dă bătut, eu sau destinul meu.

Capitolul XVI Strigoiul.

A doua zi, cam pe la ceasul la care ne-am despărţit mai înainte de Roland, tânărul ofiţer, după ce s-a încredinţat că toată lumea se culcase în castelul Negrelor-Fântâni,

întredeschise încetişor uşa de la camera lui, coborî scara ţinmdu-şi răsuflarea, pătrunse în vestibul, trase fără zgomot zăvoarele uşii de la intrare, coborî peronul, se întoarse ca să vadă dacă totul era învăluit în linişte şi, încredinţat că-i aşa de întunecimea ferestrelor, o porni vitejeşte către poartă.

Poarta, ale cărei balamale fuseseră, după cât se pare, unse din timpul zilei, se deschise fără nici cea mai mică scârţiitura şi se închise aşa cum se deschisese, după ce Roland se strecurase prin ca, ca s-o apuce după aceea repede înspre drumul către Bourg prin Pont-d'Ain.

N-apucase să facă nici o sută de paşi când clopotul ornicului de la Saint-Just bătu o lovitură. Cel din Montagnat îi răspunse ca un ecou de bronz. Bătea ceasul zece şi jumătate.

În pasul cu care mergea, tânărului nu-i trebuiau mai mult de douăzeci de minute ca să ajungă la mânăstirea Seillon, mai ales clacă, în loc să ocolească pădurea, ar fi apucat-o pe cărarea ce ducea dea dreptul la mânăstire.

Roland era prea familiarizat din copilărie cu cele mai neînsemnate poteci din pădurea Seillon ca să-şi mai prelungească de prisos drumul cu încă zece minute. O apucă aşadar, fără să mai şovăie, de-a dreptul prin pădure şi, după cinci minute, reapăru de partea cealaltă a pădurii.

Ajuns acolo, nu mai avea de trecut decât un capăt de câmpie ca să se afle sub zidul livezii mânăstirii.

Abia dacă-i mai trebuiau încă cinci minute pentru aşa ceva.

Când se văzu lângă zid, se opri, dar numai pentru câteva clipe.

Îşi desprinse mantia, o învălătuci şi-o aruncă peste zid.

După ce-şi lepădă mantia, Roland rămase într-o redingotă de catifea, cu un pantalon alb de piele şi cizme cu carâmbii răsfrânţi.

Redingota era strânsă în jurul trupului cu o cingătoare în care erau vârâte două pistoale.

O pălărie cu boruri largi îi acoperea faţa şi-l învăluia în umbră.

Cu aceeaşi iuţeală cu care îşi lepădase haina ce l-ar fi putut stingheri să sară peste zid, începu să se caţere.

Piciorul – îi căută o îmbucătură pe care nu-i fu greu s-o găsească. Îşi făcu vânt, se prinse de coama zidului şi căzu de partea cealaltă, fără să se fi atins măcar de creastă îngrăditurii pe deasupra căreia săltase.

Îşi luă mantia de jos, o aruncă iarăşi pe umeri, o prinse din nou în agrafă şi, trecând prin livadă, ajunse cu paşi mari la o portiţă ce slujea de trecere între livadă şi mânăstire.

Când păşi peste pragul portiţei, bătură unsprezece ceasuri.

Roland se opri, numără bătăile, apoi făcu încetişor ocolul mânăstirii, privind şi ascultând.

Nu văzu nimic şi n-auzi nici cel mai mic zgomot.

Mânăstirea se înfăţişa sub imaginea dezolării şi a singurătăţii. Toate uşile erau deschise: cele de la chilii, cea de la capelă, cea de la trapeză.

În trapeză, încăpere imensă în care mesele stăteau încă aşezate, Roland văzu, zburând de ici-colo, cinci sau şase lilieci. O cucuvaie speriată se repezi printr-o fereastră spartă, Se cocoţă pe un copac la câţiva paşi de-acolo, şi-şi slobozi ţipătul funebru.

— Bine! Zise în gura mare Roland, cred că aici trebuie să-mi stabilesc cartierul general. Liliecii şi cucuvăile alcătuiesc avangarda strigoilor.

Sunetul vocii omeneşti înălţându-se din mijlocul unei ademenea singurătăţi, din beznă şi din dezolare, avea în el ceva neobişnuit şi lugubru ce-ar fi făcut să se-nfioare chiar şi pe cel care îl scosese dacă Roland, cum singur o spusese, n-ar fi avut o fire de care frică nu se putea prinde. Căută un loc de unde să poată îmbrăţişa cu privirea sala întreaga: o masă singuratică, aşezată pe un soi de estradă la unul din capetele sălii şi care, nu mai încape îndoială, slujise stareţului mânăstirii fie ca să citească un text sfânt în

timpul mesei, fie ca să-şi ia masa separat de ceilalţi fraţi, îi păru un punct de observaţie, întrunind toate înlesnirile pe care le-ar fi putut dori.

Sprijinit de zid, nu putea fi surprins din spate, iar de acolo, după ce se va fi obişnuit cu beznă, privirea-i va predomina toate ungherele sălii.

Căută un scaun oarecare şi, la trei paşi de masă, găsi răsturnat taburetul care trebuie să fi fost al comeseanului sau lectorului singuratic.

Se aşeză în faţa mesei, îşi desfăcu mantia, ca să aibă toată libertatea în mişcări, îşi apucă pistoalele din cingătoare, puse unu pe masă în faţa lui, iar cu patul celuilalt, lovind de trei ori în masă, zise în gura mare:

— Şedinţa e deschisă, stafiile pot să vină.

Cei care, trecând noaptea în doi prin cimitire sau pe lângă biserici, au simţit uneori, fără să-şi dea seama, nevoia supremă de-a vorbi în şoaptă şi cu pietate, nevoie consacrată unor anumite locuri, numai aceia singuri vor înţelege ce stranie impresie i-ar fi făcut celui ce-ar fi auzit asemenea voce zeflemitoare şi sacadată, tulburând singurătatea şi întunericul.

Vibră o clipă în beznă adâncă pe care o făcu oarecum să tresară, pe urmă se stinse şi muri fără ecou, împrăştiindu-se în acelaşi timp prin toate găurile pe care aripile timpului le săpase peste tot pe unde trecuse.

După cum se aşteptase, ochii lui Roland se obişnuiră cu întunecimea şi acum, datorită slabei lumini a lunci, care tocmai răsărise şi care pătrundea în sala de mese eu nişte raze lungi şi albicioase prin ferestrele sparte, Roland putea să vadă limpede dintr-un capăt în celălalt al imensei încăperi.

Deşi, bineînţeles, înăuntru ca şi afară Roland n-avea nici urmă de teamă, nu era însă lipsit de suspiciuni şi urechea lui înregistra cele mai mici zgomote.

Auzi clopotul bătând jumătate de ceas.

Fără să vrea, dangătul îl făcu să tresară. Venea chiar de la biserica mânăstirii.

Cum oare, în asemenea ruină, unde toate trecuseră în moarte, orologiul, acea pulsare a timpului, rămăsese viu?

— Ei, ei! Exclamă Roland, iată ceea ce-mi arată că am să văd ceva.

Cuvintele de mai sus fură spuse aproape ca pentru sine: măreţia locurilor şi a liniştii îi înmuiase inimă împietrită, făcută parcă dintr-un bronz tot atât de dur ca şi cel ce tocmai îi trimisese strigătul timpului împotriva veşniciei.

Clipele se scurgeau unele după altele. Un nor, fără îndoială, trecu între lună şi pământ, căci lui Roland îi păru că întunericul se îndesi.

Pe urmă, pe măsură ce miezul nopţii se apropia, i se păru că aude mii de zgomote abia sesizabile, nedesluşite şi felurite care, fără îndoială, veneau dintr-o lume nocturnă ce se deşteaptă când cealaltă adoarme.

Natura n-a vrut să îngăduie nici o întrerupere a vieţii, nici chiar pentru odihnă; ea şi-a făcut universu-i nocturn aşa cum şi l-a făcut şi pe cel diurn, de la ţânţarul ce zumzuie la căpătâiul celui ce doarme, până la leul ce dă târcoale în jurul corturilor arabilor.

Roland, de strajă în tabere, sentinelă rătăcită în pustiuri. Roland vânătorul, Roland soldatul, cunoştea însă toate zgomotele acelea; şi zgomotele nu-l tulburau. Dar iată că, deo-dată, zgomotelor acelora li se amestecă iarăşi dangătul orologiului, vibrând pentru a doua oară deasupra capului său.

De data asta era miezul nopţii. Numără unele după altele cele douăsprezece bătăi.

Se auzi şi cea din urmă, care tremură în văzduh ca o pasăre cu aripi de bronz, apoi se stinse încet, trist, dureros.

În acelaşi timp, îi păru tânărului că aude un geamăt.

Roland aţinti urechea înspre partea dincotro venea zgomotul.

Geamătul se auzi mai de-aproape.

Tânărul se sculă, dar cu mâinile sprijinite pe masă şi ţinând în palma fiecărei mâini patul unuia din pistoale. Un fâsâit asemănător celui făcut de-un cearşaf sau de-o rochie ce s-ar târî pe iarbă se auzi la stânga lui, la zece paşi de el.

El se ridică de parcă ar fi fost mişcat de-un resort.

În aceeaşi clipă, o umbră apăru pe pragul imensei încăperi. Umbra semăna cu una din statuile vechi culcate pe morminte: era învăluită într-un giulgiu enorm care se târa în urma ei.

Roland se îndoi o clipă de el însuşi. Spiritul său absorbit îl făcea oare să vadă ceea ce nu există? Era oare înşelat de simţurile sale, era cumva jucăria unor halucinaţii pe care medicina le constată, dar nu le poate explica?

Lin geamăt scos de fantomă îi spulberă îndoielile.

— Vai! Pe cinstea mea, exclamă el izbucnind în râs, iată-ne împreună, dragă Stafie!

Spectrul se opri şi întinse mâna către tânărul ofiţer.

— Roland! Roland, îi spuse spectrul cu vocea surdă, îndură-te şi nu mai urmări morţii în mormintele în care i-ai vârât!

Şi spectrul îşi urmă drumul, fără să grăbească pasul.

Roland, uimit o clipă, coborî de pe estradă şi o luă cu hotărâre pe urmele fantomei.

Drumul era greu, stăvilit de pietroaie, de bănci puse de-a curmezişul şi de mese răsturnate.

Şi totuşi ai fi spus că, trecând peste toate piedicile acelea, o cărare nevăzută se deschidea în faţa spectrului, care mergea cu acelaşi pas, fără ca nimic să-l oprească.

De câte ori trecea prin faţa unei ferestre, lumina din afară, oricât de slabă ar fi fost, i se răsfrângea pe giulgiu şi spectrul îşi desena contururile care, după ce trecea de fereastră, se pierdeau în întunecime, ca să reapară curând şi-apoi să se topească iarăşi.

Roland, cu privirile aţintite asupra celui pe care-l urmărea, temându-se să nu-l piardă din vedere dacă şi-ar fi desprins o clipă privirile de pe el, nu putea cerceta cu ochii drumul

acela ce-i părea atât de simplu spectrului şi lui atât de înţesat de obstacole.

La fiecare pas se poticnea. Stafia câştiga teren, depărtându-se de el.

Astfel ajunse lângă uşa din partea opusă celeia prin care intrase. Roland văzu cum se deschide intrarea unui coridor întunecos. Atunci înţelese că umbra avea să-i scape.

— Om sau spectru, tâlhar sau călugăr, strigă el, opreşte sau trag.

— Nu poţi ucide de două ori acelaşi trup şi moartea, ştii tu prea bine, urmă arătarea cu voce surdă, n-are nici o putere asupra sufletelor.

— Cine eşti tu? Întrebă Roland.

— Sunt spectrul celuia pe care l-ai smuls cu atâta furie din lumea asta pământeană.

Tânărul ofiţer izbucni în râs, în râsul lui strident şi nervos, pe care întunericul îl făcea mai înspăimântător.

— Pe cuvântul meu, dacă n-ai alte amănunte de dat, te previn că nici n-am să-mi dau osteneala să caut.

— Aminteşte-ţi de fântâna din Vaucluse, zise fantoma cu un accent atât de stins, încât replica de mai sus îi ieşi din gură mai curând ca un suspin decât ca nişte cuvinte rostite.

Preţ de o clipă Roland simţi nu că-i slăbeşte inima, ci că-i ţâşneşte sudoarea pe frunte, dar, împotrivindu-se slăbiciunilor, îşi recâştiga tăria şi, cu o voce ameninţătoare, strigă:

— Pentru ultima dată, arătare sau realitate, te previn că, de nu m-aştepţi, trag.

Spectrul păru surd şi-şi urmă calea.

Roland se opri o clipă ca să ochească: spectrul era la zece paşi de el. Roland avea mâna sigură, el singur pusese glontele în pistol cu o clipă mai înainte, ca să se încredinţeze că erau încărcate, le încercase şi cu vergeaua în ţevi.

În clipa în care spectrul se contura în toată înălţimea sa, alb sub bolta sumbră a coridorului, Roland trase.

Flacăra lumină ca un fulger coridorul în care spectrul continuă să se afunde fără să grăbească şi nici să încetinească pasul.

Pe urmă, totul se cufundă iarăşi în beznă cu atât mai adâncă pe cât lumină fusese mai vie.

Spectrul dispăruse sub arcada sumbră.

Roland se repezi în urmărirea lui, trecându-şi între timp al doilea pistol din mână-i stângă în cea dreaptă.

Dar, oricât de scurt fusese timpul de oprire, spectrul i-o luase mult înainte. Roland îl văzu la capătul coridorului, conturându-se de data ăsta puternic pe văzduhul cenuşiu al nopţii.

Atunci îşi iuţi pasul şi ajunse la marginea coridorului, drept în clipa în care spectrul dispărea în dosul uşii de la cisternă.

Roland grăbi pasul şi mai tare. Ajuns pe pragul uşii, i să păru că spectrul se cufundă în măruntaiele pământului. Totuşi, i se vedea încă tot torsul.

— De-ai fi chiar demonul, strigă Roland, tot am să te-ajung.

Şi slobozi a doua oară pistolul care umplu de flacără şi fum cavoul în care dispăruse spectrul.

Când se risipi fumul, Roland căută în zadar: rămăsese singur.

Atunci se repezi în cavou, urlând de furie; sondă pereţii cu patul pistoalelor, izbi solul cu piciorul: pretutindeni solul şi piatră îi răspunseră cu acel sunet mat specific obiectelor solide.

Încercă să străpungă cu privirea întunericul; dar îi fu cu neputinţă: lumina firavă ce străbătea de la lună se oprea pe primele trepte ale cisternei.

— Ei! Exclamă Roland, o torţă! O torţă!

Nimeni nu-i răspunse. Singurul zgomot ce se auzea era! Murmurul izvorului care curgea la trei paşi de el.

Îşi dădu seama că o cercetare mai lungă ar fi de prisos. Atunci ieşi din cavou, scoase din buzunar o pungă cu praf

de puşcă, două gloanţe învelite în hârtie şi îşi încarcă în mare grabă pistoalele.

Pe urmă o apucă pe calea pe care venise, regăsi coridorul sumbru, la capătul coridorului imensa sală de mese şi se duse să-şi reia în colţul încăperii mute locul pe care-l părăsise ca să urmărească fantoma.

Acolo aşteptă.

Unele după altele, ceasurile nopţii bătură însă până se schimbară în ceasurile dimineţii şi până când primele raze ale zilei prinseră a colora cu tonurile-i spălăcite zidurile mânăstirii.

— Hai! Şopti Roland, cu noaptea asta am isprăvit. Poate voi fi mai norocos altă dată.

După vreo douăzeci de minute, Roland intra în castelul Negrele-Fântâni.

Capitolul XVII Percheziţie

„Două fiinţe aşteptau întoarcerea lui Roland: una cu nelinişte, plină de spaime, alta cu nerăbdare.

Aceste două fiinţe erau Amélie şi sir John.

Niciuna nici cealaltă nu dormiseră nici măcar o clipă.

Amélie nu-şi manifestă îngrijorarea decât prin zgomotul de la uşa ei ce se închidea pe măsură ce Roland urca scara. Auzind zgomotul, n-avu curajul să treacă la doi paşi de sora lui şi să n-o liniştească.

— Fii pe pace, Amélie, sunt eu! Spuse el.

Nu putea nicidecum să-şi închipuie că sora lui se temea pentru altul decât el.

Amélie se repezi afară din camera ei, în halatul de noapte.

Era lesne de văzut după paloarea obrazului, după cearcănele întunecate ce se-ntindeau până la jumătatea feţei, că nu-nchisese un ochi toată noaptea.

— Nu ţi s-a întâmplat nimic, Roland? Întrebă ea într-un suflet, strângându-şi fratele în braţe şi pipăindu-l cu îngrijorare.

— Nimic.

— Nici ţie şi nici nimănui?

— Nici mie şi nici nimănui.
— Şi n-ai văzut nimic?
— Nu spun aşa ceva, făcu Roland.
— Ce-ai văzut, Doamne-Dumnezeule?
— Am să-ţi povestesc toate mai târziu. Până una-alta, de e vorba de ucişi sau răniţi, nu-i nici un mort.
— Vai! Îmi vine sufletul la loc.
— Acum, am să-ţi dau un sfat, surioară: du-te şi aşează-te binişor în pat şi încearcă să dormi, dacă poţi, până la ceasul mesei. Şi eu am să fac la fel şi te încredinţez că nu-i nevoie m fiu legănat ca să adorm. Noapte bună sau, mai curând, bună dimineaţa!
Roland îşi îmbrăţişa cu dragoste sora şi, prefăcându-se că fluieră uşurel şi fără de grijă un cântec de vânătoare, urcă scara la etajul al doilea.
Sir John îl aştepta de-a dreptul pe coridor.
— Ei? Îl întrebă el.
— Ei, n-aş putea spune că mi-am pierdut timpul chiar de prisos.
— Ai văzut vreo fantomă?
— Am văzut ceva ce în tot cazul semăna tare mult a fi una.
— Ai să-mi povesteşti neapărat.
— Da, înţeleg, altfel n-ai să dormi, sau ai să dormi prost. Iată, în două cuvinte, cum s-au petrecut lucrurile…
Şi Roland făcu relatarea exactă şi amănunţită a aventurii din timpul nopţii.
— Bine! Zise sir John după ce Roland isprăvi de povestit, nădăjduiesc că mi-ai lăsat şi mie ceva de făcut.
— Mă tem chiar, răspunse Roland, că ţi-am lăsat ceea ce-i mai greu.
Apoi, cum sir John stăruia şi se-ntorcea la fiecare amănunt, cerând să i se arate cum sunt aşezate toate elementele caracteristice de la faţa locului, Roland îi spuse:
— Ascultă, astăzi după prânz vom merge să vizităm mânăstirea la lumina zilei, ceea ce nu te va împiedica să stai de pânda la noapte. Dimpotrivă, vizitarea la lumina zilei îţi

va sluji să studiezi locurile. Numai, să nu spui nimic nimănui.

— O! Făcu sir John, par eu a fi flecar?

— Nu, ce-i drept că nu, zise Roland râzând. Nu dumneata, milord, eşti flecar, ci eu sunt un nerod.

Şi intră în cameră la dânsul.

După prânz, amândoi bărbaţii coborâră povârnişurile grădinii, ca şi cum s-ar fi dus să facă o plimbare pe malurile fiului Reyssouse. Pe urmă o luară înspre stânga, urcară iarăşi, după ce făcuseră vreo patruzeci de paşi, intrară în drumul mare, străbătură pădurea şi ajunseră sub zidul mânăstirii, drept în locul unde în ajun Roland îl sărise.

— Milord, spuse Roland, iată calea.

— Ei, atunci, propuse sir John, s-o apucăm pe ea.

Şi încetişor, dar cu o minunată forţă în încheieturile mâinilor, care vădea omul ce stăpâneşte serios gimnastică, englezul se prinse de partea de sus a zidului, se aşeză pe creastă şi se lăsă să lunece de partea cealaltă.

Roland îl urmă cu iuţeala omului care nu era nicidecum la prima sa încercare.

Astfel, amândoi se găsiră de partea cealaltă a zidului.

Paragina era încă mai vădită ziua decât noaptea.

Iarba crescuse pretutindeni pe alei şi se înălţa până la genunchi. Şpalierele erau năpădite de viţa de vie ce se-ndesise atât de tare, încât strugurii nu se mai puteau coace în umbra frunzelor. În mai multe locuri, zidul era ruinat şi iedera, acest parazit mai curând decât prieten al ruinelor, începea să se întindă în toate părţile.

Cât despre pomi, pruni, piersici, caişi, stând în bătaia vântului, crescuseră în voie, ca şi fagii şi stejarii din pădure, după a căror înălţime şi desiş păreau că tânjesc, iar seva suptă toată de ramurile cu crenguţe nenumărate şi viguroase nu mai da decât fructe rare şi pipernicite.

De două sau trei ori, după mişcările ierburilor înalte clătinate brusc drept în faţa lor, sir John şi Roland ghiciră că

năpârca, oaspetele târâtor al singurătăţilor, îşi stabilise acolo domiciliul şi fugea nedumerită că era tulburată.

Roland îşi îndrumă prietenul drept spre poarta ce dă din livadă în mânăstire, dar, înainte de a intra în curtea mânăstirii, îşi aruncă ochii pe cadranul ornicului. Ornicul, care mergea noaptea, era oprit în timpul zilei.

Din mânăstire trecu în sala de mese. Acolo, lumina zilei îi dezvălui sub adevărata lor înfăţişare lucrurile pe care întunericul le îmbrăcase în formele plastice ale nopţii.

Roland îi arătă lui sir John taburetul răsturnat, masa scrijelită de izbiturile pistoalelor, uşa prin care intrase stafia.

Merse împreună cu englezul pe drumul pe care-l făcuse în urmărirea fantomei. Recuno-scu piedicile care-l opriseră, dar care erau uşor de sărit pentru cineva ce dinainte ar fi avut cunoştinţă de cum stau lucrurile la faţa locului.

Ajuns în ungherul de unde trăsese cu pistolul, găsi câlţii de umplutură de la pistol, dar zadarnic căută glontele.

După cum era construcţia coridorului, apucând-o pieziş, ar fi fost cu neputinţă ca glontele să nu fi atins spectrul devreme ce nu lăsase urme pe perete.

Şi totuşi, dacă strigoiul fusese atins şi dacă avea un trup, ca toţi oamenii, cum se făcuse că trupul i-a rămas în picioare? Cum de n-a fost cel puţin rănit? Şi, dacă a fost rănit, cum de nu se găsea nici o urmă de sânge?

Ori, nu exista nici urmă de sânge, nici urmă de glonte.

Lordul Tanlay era gata-gata să creadă că prietenul său avusese de-a face cu un spectru adevărat.

— A venit cineva după mine, spuse Roland şi a luat glontele.

— Dar, dacă ai tras într-un om, cum de n-a intrat glontele în el?

— O! E foarte simplu: omul purta zale sub giulgiu.

Era cu putinţă. Totuşi, sir John clătină din cap în semn că se-ndoieşte. I-ar fi plăcut mai mult să creadă într-un eveniment supranatural, aşa ceva îl obosea mai puţin.

Ofiţerul împreună cu dânsul îşi continuară investigaţiile.

Ajunseră la capătul coridorului şi se aflau în cealaltă margine a livezii.

Acolo îşi văzuse Roland din nou spectrul dispărut o clipă sub bolta sumbră.

Se duse de-a dreptul la cisternă. Atât de puţin şovăia, încât părea că iarăşi urmăreşte stafia.

Atunci înţelese cât de adânc era întunericul din timpul nopţii din lipsa oricărei sclipiri de lumină oglindită de-afară: aproape că nici ziua nu se vedea deloc.

Roland scoase de sub mantie două torţe lungi de câte-un picior, luă un amnar, scapără şi aprinse o bucată de iască şi, de la iască, un chibrit.

Amândouă torţele se aprinseră cu vâlvătaie.

Trebuia descoperită trecerea prin care dispăruse fantoma.

Roland şi sir John apropiară torţele de sol.

Cisterna era pavată cu lespezi mari de piatră calcaroasă, ce păreau lipite perfect unele de altele.

Roland căută al doilea glonte cu tot atâta stăruinţă cu cât îl căutase pe primul. Dădu la o parte o piatră care-i stătea sub picioare şi zări un inel fixat întruna din lespezi.

Fără să spună nimic, Roland prinse inelul cu mâna, se propti pe picioare şi trase spre dânsul.

Lespedea se răsuci pe pivotul ei cu o uşurinţă ce vădea că se supunea adeseori aceleiaşi manevre.

Răsucindu-se, descoperi intrarea în subterană.

— Ah, exclamă Roland, iată pe unde trece spectrul meu.

Şi coborî în deschizătura larg căscată.

Sir John îl urmă.

Străbătură acelaşi drum pe care-l făcuse şi Morgan când se întorsese să dea socoteală de misiunea lui. La capătul subteranei dădură de grilajul ce străjuia cavourile funerare.

Roland zgâlţâi grilajul care, nefiind închis, cedă.

Străbătură, cimitirul subteran şi ajunseră la celălalt grilaj. Şi acesta, ca şi primul, era deschis.

Urcară câteva trepte, Roland mergând mereu în frunte şi ajunseră în corul capelei unde se petrecuse scena pe care am povestit-o, dintre Morgan şi soţii lui Iehu.

Numai că băncile erau goale, corul pustiu, iar altarul, despuiat din pricina încetării serviciilor divine, n-avea pe el nici luminări aprinse, nici sfânta-i învelitoare.

Roland nu mai avea nici o îndoială că acolo încetase cursa falsei fantome, pe care sir John se îndărătnicea s-o creadă adevărată.

Dar, fie că stafia va fi fost adevărată sau falsă, sir John recunoştea că într-adevăr acolo trebuie să fi luat sfârşit drumul ei.

Reflectă o clipă apoi, după clipa aceea de gândire, englezul zise:

— Ei, de vreme ce mi-a venit rândul să veghez la noapte şi fiindcă am dreptul să-mi aleg locul de veghe, atunci aici am să veghez.

Şi arătă un soi de masă din mijlocul corului formată din piciorul de stejar pe care se sprijinise altădată pupitrul cu un vultur în vârf, pe care şedeau cărţile sfinte.

— E drept, încuviinţă Roland cu aceeaşi nepăsare de parcă ar fi fost vorba de el, nu veţi fi rău aşezat acolo, dar cum deseară s-ar putea să găsiţi lespedea zidită şi amândouă grilajurile încuiate, să căutăm o ieşire care să vă aducă de-a dreptul aici.

Cam în cinci minute, ieşirea fuse găsită.

Uşa unei vechi sacristii dădea în latura corului, iar din sacristie o fereastră stricată putea sluji de trecere în pădure.

Cei doi bărbaţi ieşiră pe fereastră şi ajunseră în desişul cel mai înţesat al pădurii, tocmai la vreo douăzeci de paşi da locul unde uciseseră mistreţul.

— Iată problema noastră dezlegată, zise Roland. Numai că, scumpe milord, cum n-ai să te poţi descurca noaptea într-asemenea desiş, unde şi ziua e destul de greu de găsit drumul, am să te însoţesc până aici.

— Da, însă o dată intrat, ai să pleci numaidecât, răspunsă englezul. Îmi amintesc de cele ce mi-ai spus în privinţa susceptibilităţii fantomelor. Ştiindu-te la câţiva paşi de

mine, ele ar putea să şovăie dacă să apară sau ba şi, deoarece dumneata ai văzut una, vreau şi eu să văd măcar una.

— Am să plec, făgădui Roland, fii liniştit. Numai că, râzând, nu mă tem decât de-un singur lucru.

— De care?

— Vedeţi, în calitatea dumitale de englez şi de eretic, să nu se simtă stingherite de-asemenea persoană.

— O! Exclamă sir John, solemn, ce păcat că n-am timp până deseară să mă lepăd de credinţa mea.

Cei doi prieteni văzuseră tot ceea ce aveau de văzut, ca atare se întoarseră la castel.

Nimeni, nici chiar Amélie, nu păruse să bănuiască în plimbarea lor altceva decât o plimbare obişnuită.

Ziua se petrecu aşadar fără întrebări şi chiar fără îngrijorări aparenţe. De altfel, la întoarcerea celor doi prieteni, ziua era chiar pe sfârşite.

Se aşezară cu toţii la masă şi, spre marea bucurie a lui Edouard, se puse la cale o nouă vânătoare.

De altfel, despre vânătoarea aceea se vorbi tot timpul dinei, ba chiar şi după aceea.

La ceasul zece, ca de obicei, fiecare se afla în camera sa, numai Roland se găsea în cea a lui sir John.

Deosebirea de firi sărea în ochi după felul pregătirilor. Roland şi le făcuse pe-ale lui vesel, ca şi cum s-ar fi dus la o petrecere, sir John şi le făcea solemn, ca şi cum s-ar fi dus la un duel.

Îşi încărca pistoalele cu cea mai mare grijă şi le puse în cingătoare şi, în loc de mantie, care putea să-l stingherească în mişcări, se îmbrăcă peste haine cu o redingotă mare cu pelerină scurtă.

La ceasurile zece şi jumătate amândoi ieşiră cu aceleaşi măsuri de precauţie pe care şi le luase şi Roland când plecase singur.

La unsprezece fără cinci minute se aflau sub fereastra stricată, dar unde pietrele căzute din boltă puteau sluji de

scăriţă.

Acolo, potrivit înţelegerii avute, trebuiau să se despartă. Sir John îi aminti lui Roland termenii înţelegerii:

— Da, răspunse tânărul, cu mine, milord, o dată pentru totdeauna, ceea ce ne-am înţeles rămâne bun înţeles, dar, la rândul meu îţi dau un sfat.

— Care?

— N-am găsit gloanţele pentru că au venit ca să le ia. Au venit şi le-au luat, ca să nu văd, desigur, ce urme au rămas pe ele.

— Şi, după părerea dumitale, ce urme au rămas pe ele?

— Cele a ochiurilor din zale. Strigoiul meu era un om cu pieptul ferit de-o platoşă.

— Cu atât mai rău, făcu sir John. Mie mi-ar fi fost tare drag să fie fantomă.

Apoi, după o clipă de tăcere în care, cu un oftat, englezul îşi manifestă adâncu-i regret că e silit să renunţe la spectru, zise:

— Şi sfatul dumitale?

— Ocheşte obrazul.

Englezul încuviinţă cu un semn, îi strânse mâna tânărului ofiţer, se caţără pe pietre, intră în sacristie şi dispăru.

— Noapte bună! Îi strigă Roland. Şi, cu nepăsarea faţă de primejdie pe care o are în general soldatul pentru el şi pentru camarazii lui, Roland, aşa cum îi făgăduise lui sir John, o apucă înapoi pe drumul dinspre castelul Negrelor-Fântâni.

Capitolul XVIII Judecata.

A doua zi, Roland, care nu reuşise să adoarmă decât către ceasurile două dinspre ziuă, se deşteptă pe la şapte.

Trezindu-se, îşi adună amintirile risipite, îi veni în minte cele petrecute în ajun între el şi sir John şi se miră că englezul nu l-a deşteptat la întoarcerea sa.

Se îmbrăcă în mare grabă şi se duse să bată la uşa camerei lui sir John, cu riscul de a-l deştepta în toiul primului său somn.

Dar sir John nu răspunse. Roland bătu mai tare. Aceeaşi tăcere.

De data asta, puţină îngrijorare se amestecă în curiozitatea lui Roland.

Cheia era pe dinafară. Tânărul ofiţer deschise uşa şi aruncă în cameră o privire de-o clipă.

Sir John nu era înăuntru, sir John nici gând să se fi întors.

Patul era neatins.

Ce se-ntâmplase oare?

Nici o clipă nu mai era de pierdut şi, cu iuţeala de a se hotărî pe care i-o cunoaştem, Roland, e lesne de ghicit, nu mai pierdu nici o clipă.

Se repezi în cameră la el, termină să se îmbrace, îşi puse cuţitul de vânătoare în cingătoare, puşca pe umăr şi plecă.

Nimeni nu se sculase încă, afară de femeia de serviciu.

Roland o întâlni pe scară.

— Să-i spui doamnei de Montrevel că am ieşit cu puşca să fac o plimbare în pădurea Seillon. Să nu se îngrijoreze dacă milord şi cu mine nu ne întoarcem chiar la ora micului dejun.

Şi Roland o porni în grabă mare ieşind din castel.

După zece minute ajunse aproape de fereastră unde în ajun, la ceasurile unsprezece noapte, se despărţise de lordul Tanlay.

Ascultă. Înăuntru nu se auzea nici un zgomot. Afară, numai urechea unui vânător putea recunoaşte toată fremătarea de dimineaţă pe care-o face vânatul în păduri.

Roland sări prin fereastră cu uşurinţa-i obişnuită şi se repezi din sacristie în centrul bisericii.

O privire îi fu de ajuns ca să se încredinţeze că nu numai corul din centru, dar întregul naos al micii capele era pustiu.

Să-l fi făcut fantomele pe englez să meargă pe drumul opus celuia pe care trecuse el?

Era cu putinţă.

Roland trecu repede prin spatele altarului, ajunse la grilajul cavourilor: grilajul era deschis. Intră în cimitirul subteran.

Întunericul nu-i îngăduia să vadă până-n adâncuri. Îl strigă în trei rânduri pe sir John: nimeni nu-i răspunse.

Ajunse la celălalt grilaj ce dă în subterană; şi acela era deschis ca şi cel dintâi.

Intră în culoarul boltit.

Numai acolo, cum îi era cu neputinţă, în adâncul beznei, să se slujească de puşcă, şi-o puse în spate şi apucă cuţitul de vânătoare în mână.

Înainta bâjbâind, afundându-se tot mai mult, fără să întâlnească pe nimeni. Şi, pe măsură ce înainta, întunericul creştea îndoit, ceea ce arăta că lespedea cisternei era închisă.

Sosi astfel la prima treaptă a scării, se urcă până ce atinse lespedea turnantă cu capul, făcu o sforţare şi lespedea se răsuci.

Roland văzu iarăşi lumină. Repezindu-se, intră în cisternă.

Uşa ce da în livadă era deschisă. Roland ieşi pe uşa aceea, străbătu partea livezii ce se găsea între cisternă şi celălalt capăt al coridorului de unde trăsese asupra fantomei.

Străbătu şi coridorul şi ajunse în trapeza mânăstirii.

Trapeza era pustie.

Aşa cum făcuse în subterana funebră, Roland îl strigă de trei ori pe sir John.

Singur ecoul, uimit, ce părea că nu mai e deprins cu sunetul glasului de om, îi răspunse gângav.

Nu părea a fi cu putinţă ca sir John să fi venit prin partea asta. Trebuia să se întoarcă iarăşi de unde plecase.

Roland se întoarse pe acelaşi drum şi ajunse iarăşi în centrul capelei.

Acolo trebuie să-şi fi petrecut sir John noaptea, aşadar acolo trebuia să-i dea de urmă.

Roland se îndreptă spre centrul bisericii.

Abia ajunse acolo, şi-un strigăt îi scăpă din piept.

O pată mare de sânge se-ntindea la picioarele lui şi mânjea lespedea bisericii. De partea cealaltă a corului, la patru paşi de ceea ce înroşea marmura de la picioarele lui, se afla o a doua pată tot atât de mare, tot atât de roşie, tot atât de proaspătă, care părea că se împerechează cu prima.

Una din pete era la dreapta, cealaltă la stânga soiului aceluia de piedestal, hărăzit, cum am mai spus-o, să sprijine vulturul din vârful pupitrului cărţilor sfinte, piedestal în faţa căruia lordul spuse că-şi va stabili postul de observaţie.

Roland se apropie de piedestal. Piedestalul era plin de sânge, ce se scurgea în şiroaie de pe el.

Acolo, fără îndoială, se petrecuse drama.

Dramă, dacă ne luăm după urmele lăsate, drama trebuie să fi fost teribilă.

Roland, în dubla-i calitate, de vânător şi de soldat, nu se putea să nu fie un dibaci cercetător de urme.

Socotise cât sânge a putut pierde un om mort şi cât poate pierde un rănit.

În timpul nopţii căzuseră trei morţi sau trei răniţi.

Dar care erau probabilităţile?

Cele două pete de sânge, cea din dreaptă şi cea din stânga corului, erau, se vede treaba, din sângele celor doi vrăjmaşi ai lui sir John.

Sângele de pe piedestal era probabil al său.

Atacat din două părţi, din dreapta şi din stânga, a tras cu amândouă mâinile şi a ucis sau a rănit câte un om cu fiecare foc.

De aici, cele două pete de sânge ce-nroşeau lespezile.

La rândul său, fusese lovit lângă piedestal şi sângele lui ţâşnise pe piedestal.

În cinci secunde, Roland era la fel de sigur de cele ce v-am spus, de parc-ar fi văzut lupta cu proprii săi ochi.

Acuma rămânea de ştiut, ce s-a făcut cu trupurile celorlalţi doi şi cu trupul lui sir John?

Ce se făcuse cu trupurile celorlalţi doi, lui Roland prea puţin îi păsa. Dar ţinea foarte mult să ştie, ce se întâmplase

cu cel al lui sir John.

O urmă de sânge pornea de la piedestal şi mergea până la uşă.

Trupul lui sir John fusese scos afară.

Roland zgâlţâi uşa masivă. Nu era închisă decât c-un zăvor.

Din prima sforţare se deschise. De partea cealaltă a pragului găsi iarăşi urmele de sânge.

Apoi merse pe urme, străbătând mărăcinii; pe drumul pe care-i făcuseră oamenii ce duceau trupul.

Crengile rupte, iarba călcată în picioare, îl mânară pe Roland până la marginea pădurii ce dă în drumul de la Pont-d'Ain la Bourg.

Acolo, viu sau mort, trupul părea să fi fost pus de-a lungul, pe povârnişul şanţului.

După care, nimic alta.

Un om trecu, venind dinspre castelul Negrelor-Fântâni. Roland îi ieşi înainte.

— N-ai văzut nimic pe drum? N ai întâlnit pe nimeni? Întrebă el.

— Ba da, răspunse omul, am văzut doi ţărani ce duceau un trup pe-o targă.

— Vai! Exclamă Roland şi trupul acela era al unui om viu?

— Omul era pierit la faţă şi nu mişca, tare mai părea c-ar fi mort.

— Sângele îi curgea?

— Am văzut picături pe drum.

— Atunci trăieşte.

Şi, scoţând un ludovic din buzunar, îi spuse:

— Uite un ludovic, fugi într-un suflet la doctorul Milliet, la Bourg. Spune-i să încalece şi să vină în galop la castelul Negrelor-Fântâni. Mai spune-i că un om se află în primejdie de moarte.

Şi, în timp ce ţăranul, îmboldit de răsplata primită, grăbi pasul spre Bourg, Roland, zbughind pe picioarele-i tari ca fierul, se îndreptă în mare grabă spre castel.

Şi acuma, fiindcă cititorul nostru, după cât se pare, trebuie să fie la fel de curios cât era şi Roland, ca să afle ce i se întâmplase lui sir John, avem să-l punem la curent cu întâmplările din cursul nopţii.

Sir John, aşa cum am văzut, intrase la unsprezece fără câteva minute în incinta căreia se obişnuia să i se spună Correria, sau pavilionul mânăstirei şi care nu era altceva decât o capelă înălţată în mijlocul pădurii.

Din sacristie trecuse în naos.

Naosul şi corul erau pustii şi păreau părăsite. O lună destul de strălucitoare, dar care totuşi dispărea din timp în timp învăluită în nori, îşi strecura razele albăstrui prin ferestrele ogivale şi prin vitraliile colorate, pe jumătate sparte, ale capelei.

Sir John pătrunse până-n mijlocul naosului, oprindu-se în faţa piedestalului şi rămase acolo, în picioare.

Minutele se scurgeau, dar, de data asta, nu ornicul mânăstirii măsura timpul, ci biserica din Peronnaz, adică din satul cel mai de-aproape de capela în care aştepta sir John.

Până la miezul nopţii, totul se petrecu la fel cum se petrecuse şi pentru Roland, adică auzul lui sir John nu fu distras decât de nişte vagi fremătări şi de zgomote trecătoare.

Miezul nopţii bătu. Iată clipa pe care o aştepta cu nerăbdare sir John, căci era cea în care trebuia să se producă evenimentul, dacă avea să se producă vreun eveniment oarecare.

La cea din urmă bătaie, i se păru că aude nişte paşi subterani şi că vede apărând o lumină dinspre grilajul ce dădea înspre morminte.

Toată atenţia lui se concentra aşadar înspre partea cimitirului subteran.

Un călugăr ieşi de pe culoar, cu gluga trasă pe ochi şi cu o torţă în mână.

Purta rasa călugărilor din ordinul Sfântul-Bruno.

Un al doilea îl urmă, apoi un al treilea. Sir John numără doisprezece.

În faţa altarului se despărţiră. În centrul bisericii se aflau douăsprezece jilţuri, şase la dreapta lui sir John şi şase la stânga lui.

Cei doisprezece călugări luară loc pe tăcute în cele douăsprezece jilţuri.

Cu toţii îşi înfipseră torţele în câte o gaură făcută în acest scop în braţele de stejar ale jilţurilor şi aşteptară.

Un al treisprezecelea apăru şi se aşeză în faţa altarului.

Niciunul dintre călugării aceia nu voia să lase impresia c-ar avea înfăţişarea fantastică a fantomelor sau a umbrelor. Evident, toţi aparţineau încă pământului, toţi erau oameni în viaţă.

Sir John, în picioare, cu câte un pistol în fiecare mână, sprijinit de piedestalul lângă care sta, aşezat drept în mijlocul lăcaşului, privea cu cel mai mare sânge rece manevra ce tindea să-l încercuiască.

Ca şi dânsul, călugării stăteau în picioare şi tăceau.

Călugărul din faţa altarului rupse tăcerea:

— Fraţilor, îi întrebă el, de ce s-au întrunit răzbunătorii?

— Ca să judece un profan, răspunseră călugării.

— Ce crimă a comis profanul de faţă? Întrebă el iarăşi.

— A încercat să pătrundă în tainele confraţilor lui Iehu.

— Ce pedeapsă merită?

— Pedeapsa cu moartea.

Călugărul de la altar lăsă, ca să zicem aşa, hotărârii care se rostise timpul de-a pătrunde în inima celui pe care-l lovea.

Pe urmă, întorcându-se înspre englez ce părea la fel de calm, de parc-ar fi asistat la un spectacol, îi spuse:

— Sir John Tanlay, eşti străin, eşti englez. E un motiv îndoit că să-i fi lăsat în pace pe confraţii lui Iehu să-şi dezbată liniştit problemele cu guvernământul căruia i-au jurat pieire. N-ai avut asemenea cuminţenie. Te-ai lăsat împins de

o curiozitate zadarnică. În loc să te îndepărtezi, ai pătruns în vizuina leului şi leul te va sfâşia.

Apoi după o clipă de tăcere în timpul căreia păru că aşteaptă răspunsul englezului, văzând că el nu scoate nici un cuvânt, adăugă:

— Sir John Tanlay, eşti condamnat la moarte. Pregăteşte-te să mori.

— O! Văd că am căzut în mijlocul unei cete de tâlhari. Dacă-i aşa, aş putea să mă răscumpăr cu o sumă de bani.

Apoi, întorcându-se către călugărul de la altar, îl întrebă:

— La cât fixaţi preţul răscumpărării, căpitane?

Un mormăit de ameninţări întâmpina asemenea cuvinte insolente.

Călugărul de la altar întinse mâna.

— Te înşeli, sir John; nu suntem o bandă de tâlhari, zise el cu un ton ce se putea întrece în calm şi sânge rece cu cel al englezului, şi, ca dovadă, dacă ai o sumă considerabilă de bani sau vreo bijuterie preţioasă asupră-ţi, na-i decât să dai dispoziţii şi atât banii cât şi bijuteriile vor fi înmânate fie familiei, fie persoanei pe care o vei desemna.

— Şi cine-mi garantează că ultima-mi dorinţă va fi împlinită?

— Cuvântul meu.

— Cuvântul unei căpetenii de ucigaşi! Nu cred în el.

— Şi de data asta ca de cealaltă, te înşeli, sir John. Nu-s nici căpetenie de ucigaşi, cum nu-s nici căpitan de bandiţi.

— Ce eşti atunci?

— Sunt alesul răzbunării cereşti, sunt trimisul lui Iehu, regele Israelului, care a fost uns de proorocul Elisei pentru a nimici de pe faţa pământului casa lui Ahab.

— Dacă eşti ceea ce zici, de ce-ţi acoperi faţa? De ce porţi zale pe sub rasă? Cei aleşi lovesc descoperiţi, cu piepturile goale şi riscă să moară ucigând. Lăsaţi-vă glugile pe spate, arătându-mi piepturile goale şi atunci vă voi recunoaşte că sunteţi ceea ce pretindeţi a fi.

— Fraţilor, aţi auzit? Zise călugărul de la altar.

Şi, desprinzându-şi rasa, îşi descheie cu o singură mişcare haina, vesta, până şi cămaşa.

Toţi călugării făcură la fel, arătându-şi feţele descoperite şi piepturile goale.

Erau tineri şi frumoşi, iar cel mai vârstnic nu părea să aibă nici treizeci şi cinci de ani.

Ţinuta lor vădea eleganţa cea mai desăvârşită, numai că, lucru ciudat, niciunul nu era înarmat.

Erau într-adevăr judecători şi nu altceva.

— Fii mulţumit, sir John Tanlay, zise călugărul de la altar, şi-acum ai să mori, dar murind, aşa cum ţi-ai exprimat dorinţa mai adineauri, vei putea să ne recunoşti că suntem ceea ce pretindem a fi şi vei putea ucide. Sir John, ai cinci minute ca să-ţi încredinţezi sufletul lui Dumnezeu.

Sir John, în loc să profite de îngăduinţa dată şi să se gândească la mântuirea sufletului său, îşi controla liniştit pistoalele ca să vadă dacă aveau capse bune, le încercă cocoaşele ca să se încredinţeze că resorturile sunt în bună stare şi băgă vergeaua în ţevile armelor, ca să fie sigur că gloanţele stau nemişcate la locurile lor.

Pe urmă, fără a mai aştepta să se-mplinească cele cinci minute ce-i fuseseră acordate, zise:

— Domnilor, sunt gata. Dumneavoastră sunteţi?

Tinerii se uitară unii la alţii, apoi, la un semn al şefului lor, merseră drept asupra lui sir John împresurându-l din toate părţile.

Călugărul de la altar rămase nemişcat la locul său, dominând cu privirile scena ce-avea să se desfăşoare.

Sir John n-avea decât două pistoale, ca atare, numai doi oameni de ucis.

Îşi alese victimele şi trase.

Doi confraţi ai lui Iehu se prăbuşiră pe lespezile pe care le înroşiră de sânge.

Ceilalţi, ca şi cum nimic nu s-ar fi petrecut, înaintară cu acelaşi mers, întinzându-şi mâinile asupra lui sir John.

Sir John apucase pistoalele de ţevi şi se slujea de ele ca de două ciocane.

Era puternic şi lupta fu lungă.

Timp de aproape zece minute o încăierare nedesluşită se zvârcoli în mijlocul incintei. Pe urmă, în sfârşit, frământarea acea dezordonată încetă şi soţii lui Iehu se traseră spre dreapta şi spre stânga, reluându-şi locurile în strane şi lăsându-l pe sir John legat burduf cu şnururile de la rasele lor, culcat pe piedestal în mijlocul incintei.

— Ţi-ai încredinţat sufletul lui Dumnezeu? Îl întrebă călugărul de la altar.

— Da, ucigaşule! Răspunse sir John, poţi să loveşti.

Călugărul luă de pe altar un pumnal, se îndreptă cu braţul ridicat către sir John şi, ţinând pumnalul deasupra pieptului său, îi spuse:

— Sir John Tanlay, eşti viteaz şi trebuie să fii, cred şi leal. Jură că nici un cuvânt din cele ce-ai văzut nu-ţi va ieşi din gură. Jură că, în orice împrejurare te-ai afla, nu vei recunoaşte pe niciunul din noi şi te iertăm, lăsându-ţi viaţa.

— Cum voi ieşi de-aici, răspunse sir John vă voi denunţa pe loc. Cum voi fi liber, voi porni în urmărirea voastră.

— Jură! Repetă a doua oară călugărul.

— Nu! Răspunse sir John.

— Jură, repetă pentru a treia oară călugărul.

— Niciodată! Repetă la rândul său sir John.

— Ei, atunci mori, pentru că aşa vrei. Şi-şi înfipse pumnalul până în plasele în pieptul lui sir John care, fie prin puterea voinţei, fie că fusese lovit dintr-o dată, nu scoase nici măcar un suspin.

Apoi, cu voce amplă, sonoră, cu vocea unui om ce are conştiinţa că şi-a împlinit datoria, călugărul zise:

— S-a făcut dreptate!

În sfârşit, urcând iarăşi la altar, după ce lăsase pumnalul în rană, urmă:

— Fraţilor, să nu uitaţi că sunteţi invitaţi la Paris, în strada Bac numărul 35, la Balul Victimelor, care va avea loc la 21

ianuarie ce vine, în amintirea morţii regelui Ludovic al XVI-lea.

Apoi, reintră cel dintâi în subterană, unde îl urmară cei zece călugări rămaşi în picioare, luându-şi fiecare torţa.

Două torţe rămaseră ca să lumineze cele trei cadavre.

După câteva clipe, la lumina celor două torţe, patru fraţi slujitori intrară. Mai întâi luară cele două cadavre ce zăceau pe lespezi şi le duseră în cavou.

Apoi se reîntoarseră, ridicară trupul lui sir John, îl puseră pe o targă şi-l scoaseră din capelă pe uşa mare de la intrare, pe care o traseră după ei.

Cei doi călugări care mergeau înaintea celor cu targa luaseră ultimele două torţe.

Şi acuma, dacă cititorii noştri se întreabă, de ce deosebirea acea între cele întâmplate lui Roland şi cele întâmplate lui sir John; de ce atâta blândeţe cu unul şi de ce atâta asprime cu celălalt, le vom răspunde:

Amintiţi-vă că Morgan hotărâse să-l ocrotească pe fratele Améliei şi că, ocrotit astfel, Roland în nici un caz nu putea muri de mâna unui confrate de-ai lui Iehu.

Capitolul XIX Căsuţa din strada Victoriei.

În timp ce trupul lui sir John Tanlay era transportat la castelul Negrelor-Fântâni, în timp ce Roland se repezea în direcţia ce-i fusese arătată, în timp ce ţăranul, zorit de el, alerga spre Bourg ca să-l înştiinţeze pe doctorul Milliet despre catastrofa care-i solicita prezenţa fără întârziere la doamna de Montrevel, noi să străbatem spaţiul care desparte oraşul Bourg de Paris, să străbatem şi timpul care s-a scurs între 16 octombrie şi 7 noiembrie, adică între 24 vendemiar şi 16 brumar şi să pătrundem către ceasurile patru de după-amiază în căsuţa din stradă Victoriei, ajunsă istorică datorită conspiraţiei din 18 brumar, ai cărei autori, înarmaţi până-n dinţi, din ea s-au pornit.

Aceeaşi căsuţă pare uimită că, după câteva schimbări succesive de guvernământ, mai poartă chiar şi astăzi fasciile consulare pe fiecare canat al uşii sale duble, de

stejar şi că, aşezată pe partea dreaptă a străzii, la numărul 60, încă aţâţă curiozitatea trecătorilor.

Să ne strecurăm pe aleea de tei, lungă şi îngustă, ce duce de la poarta din stradă la uşa casei, să intrăm în anticameră, s-o apucăm pe culoar la dreapta şi să urcăm cele douăzeci de trepte care duc la o cameră de lucru tapetată cu hârâie verde şi mobilată cu scaune, fotolii, canapele şi perdele de aceeaşi culoare.

Pereţii sunt acoperiţi cu hărţi geografice cu planuri de oraşe; o bibliotecă dublă din lemn de arţar se întinde pe cele două părţi ale căminului pe care îl încastrează; scaunele, fotoliile, canapelele, mesele şi birourile sunt supraîncărcate de cărţi; abia de-a mai rămas ceva loc pe câteva scaune ca să te aşezi şi pe mese şi pe birouri ca să scrii.

În mijlocul unui maldăr de rapoarte, scrisori, broşuri şi cărţi, în care îşi potrivise un Ioc, un bărbat stă jos şi încearcă, smulgându-şi părul din timp în timp cu nerăbdare, să descifreze o pagină de însemnări, pe lângă care hieroglifele de pe obeliscul de la Luxor sunt limpezi de parc-ar fi transparente.

În clipa în care neliniştea secretarului era gata să se prefacă în deznădejde, uşa se deschise şi un tânăr ofiţer în costum de aghiotant intră.

Secretarul ridică numaidecât capul şi pe obraz i se oglindi o expresie puternică de bucurie.

— O! Scumpul meu Roland, exclamă el, în sfârşit iată-te! Sunt fericit că te văd, pentru trei motive: mai întâi, fiindcă mi-era urât de moarte fără dumneata; al doilea, pentru că generalul te aşteaptă cu nerăbdare şi te tot cheamă în gura mare; al treilea, pentru că ai să mă ajuţi să citesc cuvântul ăsta de-aici cu care mă trudesc de zece minute, de mi s-a urcat sângele în cap. Dar, mai întâi şi mai întâi de toate, sărută-mă.

Secretarul şi aghiotantul se îmbrăţişară.

— Ei, ia să vedem, zise acesta din urmă, care-i cuvântul ce-ţi dă atâta bătaie de cap, dragă Bourrienne.

— Vai, ce scris, dragul meu! La fiecare pagină pe care o descifrez îmi iese câte un fir de păr alb şi astăzi sunt la pagină a treisprezecea! Uite, citeşte dacă poţi.

Roland luă pagina din mâinile secretarului şi, aţintindu-şi privirea pe locul arătat, citi destul de curgător.

— Paragraful al XI-lea. Nilul, de la Assuan până la trei leghe mai la nord de Cairo, curge într-o singură albie…” Na! Făcu el, dar asta merge de la sine. Ce spuneai? Dimpotrivă, eu văd că generalul şi-a dat toată osteneala.

— Zi-i înainte, zi-i înainte, zise Bourrienne.

Tânărul reluă lectura.

— Din punctul acela, ce se numeşte…” Ah! Ah!

— Aici e-aici, ce spui? Roland repetă:

— Ce se numeşte…” Ei, drăcie! „Ce se numeşte…”

— Da, ce se numeşte, cum?

— Ce-mi dai, Bourrienne, exclamă Roland, dacă-l dezleg?”

— Îţi dau primul brevet de colonel pe care-l găsesc semnat în alb.

— Pe cuvântul meu, nu vreau să mă despart de general, ţin mai mult să am un tată bun decât cinci sute de copii răi. Am să-ţi dau cele trei nume pe nimic.

— Cum aşa? Sunt trei nume acolo?

— Care nu prea au aerul c-ar face nici două, ce-i drept! Ascultă şi înclină-te: „Din pun-ctul acela, ce se numeşte Ventre della Vacca.”

— A! Burtă de vacă!… Bineînţeles! Nici în franţuzeşte nu-l poţi citi, dar dacă-şi pune în minte să scrie în italieneşte, ba încă şi în dialectul din Ajaccio, credeam că risc doar să înnebunesc, dar văd că am să mă tâmpesc… Asta-i.

Şi repetă frază întreagă.

— Nilul, de la Assuan până la trei leghe mai la nord de Cairo, curge pe o singură albie; din punctul acela, ce se numeşte Ventre della Vacca, formează două braţe: Rosette şi Damiette.” Mulţumesc Roland.

Şi se apucă să scrie sfârşitul paragrafului, al cărui început era gata pus pe hârtie.

— Aşa? Întrebă Roland, va să zică, generalul nostru, tot mai are marota lui veche să colonizeze Egiptul?

— Da, da şi pe urmă, prin contralovitură, să guvernăm puţin şi în Franţa? Vom coloniza… de la distanţă.

— Ei, ia hai, dragă Bourrienne, pune-mă în curent cu ce se petrece pe-aici, să nu am cumva aerul că vin din Monomotapa!

— Mai întâi vii c-aşa ţi-a venit, sau vii c-ai fost chemat?

— Chemat, cât se poate de chemat!

— De cine?

— Chiar de general în persoană.

— Depeşă personală?

— Chiar de mâna sa. Priveşte!

Tânărul scoase din buzunar o hârtie ce cuprindea două rânduri nesemnate, cu aceeaşi scriitură din care Bourrienne avea un caiet întreg sub ochi.

Cele două rânduri ziceau:

„Pleacă şi fii la Paris în 16 brumar;

Am nevoie de tine.”

— Da, făcu Bourrienne, cred că-i pentru 18.

— Pentru 18 ce?

— Fi, pe cuvântul meu, mă întrebi mai mult decât ştiu, Roland. Omul nostru, după cum ştii, nu-i deloc vorbăreţ. Ce-are să fie în 18 brumar? Habar n-am, totuşi, pun capul c-are să fie ceva.

— O! Ai totuşi o mică bănuială?

— Cred că vrea să se facă director în locul lui Sieyčs, poate preţedinte în locul lui Gohier.

— Bine! Şi constituţia din anul III?

— Cum, constituţia din anul III?

— Ei, da! Îţi trebuie patruzeci de ani ca să fii director şi mai lipsesc zece ani pentru că generalul să împlinească patruzeci.

— Păi, cu-atât mai rău pentru Constituţie; o vom viola!

— E încă prea tânără, Bourrienne; nu se violează fetiţe de şapte ani.

— Aş! În mâinile cetăţeanului Barras, dragul meu, copiii cresc la iuţeală: fetiţa de şapte ani a şi ajuns să fie curtezană bătrâna.

Roland clătină din cap.

— Ei, ce? Întrebă Bourrienne.

— Uite, nu cred că generalul nostru s-ar face simplu director cu încă patru colegi. Judecă puţin şi dumneata, dragul meu, cinci regi pe tronul Franţei, nu mai e o dictatură, e un hamalâc.

— În tot cazul, până-n prezent n-a lăsat să vadă altceva în afară de asta; dar dumneata ştii, dragă prietene, cu generalul nostru, dacă vrei să afli ceva, trebuie să ghiceşti.

— Îţi spun drept, mi-e prea lene să-mi dau asemenea bătaie de cap, Bourrienne. Eu sunt un adevărat ienicer. Ce va face, e bun făcut. De ce dracul mi-aş mai bate capul să am o părere, s-o dezbat şi s-o şi apăr? Şi-aşa-i destul de plicticos să trăieşti!

Şi tânărul îşi sublinie aforismul de mai sus cu un căscat lung.

Pe urmă adăugă, cu tonul unei teribile nepăsări:

— Crezi c-avem să-ncrucişăm săbiile, Bourrienne?

— E probabil.

— Ei, poate se iveşte şi norocul de-a muri, doar asta e tot ce-mi trebuie. Unde-i gene-ralul?

— La doamna Bonaparte. A coborât de vreun sfert de oră. I-ai trimis vorbă c-ai sosit?

— Nu, însă nu-mi pare rău deloc că te văd întâi pe dumneata. Dar, ascultă, îi aud pasul. Iată-l.

În aceeaşi clipă, uşa se desenase brusc şi acelaşi personaj istoric pe care l-am văzut jucând incognito la Avignon un rol tăcut, apăru pe pragul uşii în costumul său pitoresc de general şef al armatei din Egipt.

Numai că, fiind la el acasă, era cu capul gol.

Lui Roland i se păru că are ochii mai duşi în fundul capului şi pielea feţei mai plumburie ca de obicei.

Totuşi, zărindu-l pe tânăr, ochiul sumbru sau mai curând dus pe gânduri al lui Bonaparte scapără de bucurie.

— A! Tu eşti, Roland! Exclamă el. Credincios ca oţelul, de te chem, alergi. Fii binevenit.

Şi-i întinse tânărului mâna.

Apoi, cu un surâs imperceptibil, îl întrebă:

— Ce faci la Bourrienne?

— Vă aştept, generale.

— Şi, aşteptând, pălăvrăgiţi ca două babe.

— Vă mărturisesc că-i aşa, generale. Îi arătam ordinul primit, ca să fiu aici în 16 brumar.

— Ţi-am scris 16 sau 17?

— O! 16, generale, la 17 ar fi fost prea târziu.

— De ce prea târziu?

— Păi, dacă, aşa cum mi-a spus Bourrienne, e vorba de nişte proiecte mari pe 18.

— Na! Şopti Bourrienne, uită-te şi la smintitul ăsta, din pricina lui am să m-aleg cu-o săpunealã.

— Aha! Ţi-a spus că am proiecte mari pe 18?

Se duse de-a dreptul la Bourrienne şi, luându-l de ureche, îi spuse:

— Gură spartă!

Pe urmă către Roland:

— Ei da, dragul meu, avem proiecte mari pe 18. Soţia mea cu mine luăm cina la preşedintele Gohier, un bărbat minunat, care a primit-o grozav de bine pe Joséphine în lipsa mea. Ai să cinezi cu noi, Roland.

Roland se uită la Bonaparte.

— Pentru asta m-aţi adus, generale? Întrebă el râzând.

— Pentru asta, da şi poate pentru încă altceva… Scrie, Bourrienne.

Bourrienne puse iute mâna pe pană.

— Eşti gata?

— Da, generale.

„Dragă domnule preşedinte, vă aduc la cunoştinţă că soţia mea, eu şi unul din aghiotanţii mei, dorim să luăm cina la dumneavoastră poimâine, în 18.

Aflaţi că ne mulţumim cu cină obişnuită, ca în familie…”

— Apoi? Întrebă Bourrienne.

— Cum apoi?

— Trebuie să închei cu „Libertate, egalitate, fraternitate”?

— Sau moarte!” adăugă Roland.

— Nu, răspunse Bonaparte. Dă-mi pana. Luă pana din mâinile lui Bourrienne şi adăugă cu mâna lui:

„Al dumneavoastră,

Bonaparte”

Pe urmă, împingând hârtia, spuse:

— Ia-o, pune adresa, Bourrienne şi trimite-o prin curier.

Bourrienne scrise adresa, lipi plicul şi sună.

Un ofiţer de serviciu intră.

— Trimite scrisoarea de faţă prin curier, zise Bourrienne.

— Aştepţi răspuns, adăugă Bonaparte. Ofiţerul închise uşa în urma lui.

— Bourrienne, zise generalul, arătându-l pe Roland, uitate la prietenul tău.

— Da, generale, mă uit.

— Ştii ce-a făcut la Avignon?

— Nădăjduiesc că n-a făcut un papă.

— Nu. A aruncat cu o farfurie în capul unui om.

— O! E iute la mânie!

— Şi asta încă nu-i tot.

— Îmi închipui.

— S-a bătut în duel cu bărbatul acela.

— Şi, bineînţeles, l-a ucis, zise Bourrienne.

— Chiar aşa. Şi ştii tu de ce?

— Nu.

Generalul ridică din umeri.

— Pentru că omul acela spusese că sunt un timar.

Pe urmă, uitându-se la Roland cu o expresie nedefinită de zeflemisire şi de prietenie, exclamă:

— Nerodule!

Pe urmă aşa, deodată:

— Fiindcă veni vorba şi englezul?

— Tocmai, generale, aveam de gând să vă vorbesc despre englez.

— E tot în Franţa?

— Da, ba chiar o clipă am crezut că va rămâne aici până în ziua în care trompeta judecăţii de apoi va suna deşteptarea în valea Iosaphat.

— Pe acela n-ai izbutit să-l ucizi?

— O! Nu, nu eu. Suntem cei mai buni prieteni din lume şi, generale, e un om minunat şi totodată atât de original, încât am să vă cer un fir de bunăvoinţa pentru el.

— Drace! Pentru un englez? Bonaparte clătină din cap.

— Nu-mi plac englezii.

— Fie! Ca popor, dar indivizii…

— Hai, spune, ce i s-a întâmplat amicului tău?

— A fost judecat, condamnat şi executat.

— Ce tot îndrugi acolo?

— Adevărul adevărat, generale!

— Cum asta! A fost judecat, condamnat şi ghilotinat?

— O! Nu chiar de tot; judecat, condamnat, da: ghilotinat nu; dacă ar fi fost ghilotinat, ar fi mai bolnav decât e.

— Ia stai! Ce tot flecăreşti tu acolo? De care tribunal a fost judecat şi condamnat?

— De tribunalul confraţilor lui Iehu.

— Dar ce-i aceea confraţii lui Iehu?

— Ei! Vedeţi că l-aţi şi uitat pe amicul Morgan, bărbatul mascat, cel care a adus înapoi negustorului de vinuri cei două sute de ludovici ai săi.

— Nu, răspunse Bonaparte, nu l-am uitat. Bourrienne, ţi-am povestit îndrăzneala individului aceluia atât de ciudat, nu-i aşa?

— Da, generale, spuse Bourrienne şi v-am spus că-n locul dumneavoastră, aş fi vrut să ştiu cine e.

— Ei! Generalul ar fi ştiut dacă m-ar fi lăsat să-mi pun planul în aplicare: eram tocmai gata să sar, să-l apuc de gât şi să-i smulg masca, dar generalul mi-a spus cu tonul pe care i-l cunoşti: Stai jos, Roland!

— Hai, întoarce-te la englez, limbutule! Urmă generalul. Morgan acela l-a asasinat?

— Nu, nu el… Soţii lui.

— Dar spuneai adineaori ceva de tribunal, de judecată.

— Generale, aţi rămas la fel, făcu Roland, cu oarecare familiarism deprins de pe când erau la Şcoala Militară, voiţi să ştiţi, dar nu-mi lăsaţi timp să vorbesc.

— Intră în Consiliul celor Cinci Sute [33] şi-atunci ai să vorbeşti cât ai să pofteşti.

— Ei, da! Numai că la cei Cinci Sute am să am patru sute nouăzeci şi nouă care vor avea tot atâta poftă de vorbă cât şi mine şi-au să-mi ia vorbă din gură. Dacă-i pe-aceea, prefer să fiu întrerupt de dumneavoastră decât de-un avocat.

— Ei, ai de gând să vorbeşti?

— Doar atâta aştept şi eu. Închipuiţi-vă, generale, că aproape de Bourg se află o mânăstire…

— Mânăstirea Seillon. O ştiu…

— Cum, aveţi cunoştinţă de mânăstirea Seillon? Întrebă Roland.

— Ce, nu ştii că generalul are cunoştinţă de toate cele? Făcu Bourrienne.

— Şi ce-i cu mânăstirea ta? Mai sunt călugări în ea?

— Nu, nu mai sunt decât stafii.

— Vei fi având să-mi spui, din întâmplare, vreo poveste cu stafii?

— Şi-ncă dintre cele mai frumoase.

— Ei, drace! Bourrienne ştie că-mi plac la nebunie. Dă-i drumul.

— Straşnic. La mama au venit nişte oameni să ne spună că mânăstirea e bântuită de stafii. Înţelegeţi am vrut să aflăm

adevărul, sir John şi cu mine, sau mai curând eu şi cu sir John, aşa că am petrecut fiecare câte o noapte acolo.

— Unde?

— La mânăstire, bineînţeles.

Bonaparte îşi făcu cruce aproape pe neobservate cu degetul cel mare de la mână, obicei corsican de care nu s-a dezbărat toată viaţa lui.

— Ei! Na! Exclamă el. Şi-ai văzut stafii.

— Am văzut una.

— Şi ce-ai făcut?

— Am tras asupra ci.

— Şi-atunci?

— Atunci şi-a urmat drumul.

— Şi te-ai dat bătut?

— Bravo! Iată cum mă cunoaşteţi! Am urmărit-o şi-am tras iar asupră-i; dar cum ştia mai bine ca mine drumurile printre ruine, mi-a scăpat.

— Ei drăcia dracului!

— A doua zi era rândul lui sir John, rândul englezului nostru.

— Şi ţi-a văzut fantoma?

— A văzut mai mult de-atât. A văzut doisprezece călugări ce-au intrat în biserică, l-au judecat ca pe unul ce-a vrut să le pătrundă tainele, l-au condamnat la moarte şi l-au înjunghiat cu pumnalul, zău!

— Şi el nu s-a apărat?

— Ba da, ca un leu. Şi a ucis doi.

— Dar el n-a murit?

— Era cât pe ce, dar nădăjduiesc, totuşi, c-are să scape teafăr. Închipuiţi-vă, generale, c-a fost găsit la o margine de drum şi a fost adus la mama acasă, cu-n pumnal înfipt în mijlocul pieptului, ca un arac în mijlocul viei.

— Ia te uită! Dar parcă mi-ai povestit o scenă din Sfânta-Vehmă [34], nici mai mult nici mai puţin.

— Şi pe lama pumnalului, că nu cumva să se işte vreo îndoială de unde a venit înjunghierea, era gravat: Confraţii

lui Iehu.

— Ei, asta-i! Dar nu-i cu putinţă să se petreacă asemenea lucrări în Franţa în ultimul an din secolul al optsprezecelea! Asta mergea în Germania, în evul mediu, vremea când domneau Enricii şi Othonii.

— Nu-i cu putinţă, generale? Atunci, poftiţi pumnalul. Ce-aveţi de spus despre forma lui? E atrăgătoare, nu-i aşa?

Şi tânărul trase de sub haină un pumnal făurit tot din fier şi lamă şi gardă.

Garda sau mai curând mânerul era în formă de cruce, iar pe lamă erau într-adevăr săpate următoarele trei cuvinte: Confraţii lui Iehu.

Bonaparte examina arma cu atenţie.

— Şi spui că i-au înfipt jucăria asta în piept englezului tău?

— Până în plasele.

— Şi n-a murit?

— Încă nu, cel puţin până acuma.

— Ai auzit, Bourrienne?

— Cu cea mai mare atenţie.

— Va trebui să-mi aminteşti de asta, Roland.

— Când, generale?

— Când… Când am să fiu stăpân. Hai să spui bună ziua Joséphinei. Vino, Bourrienne, dumneata iei masa cu noi. Băgaţi de seamă ce vorbiţi şi unul şi altul: îl avem pe Moreau la masă. Ei! Pumnalul rămâne la mine, îl păstrez ca pe o ciudăţenie!

Şi ieşi primul, urmat de Roland, urmat şi el de Bourrienne. Pe scară întâlni curierul pe care-l trimisese la Gohier.

— Ei? Întrebă el.

— Poftiţi răspunsul preşedintelui.

— Dă-l.

Desfăcu scrisoarea şi citi.

„Preşedintele Gohier e încântat de plăcerea mare pe care i-o pregătite generalul Bonaparte; îl aşteaptă poimâine, în 18 brumar, la cină, împreună cu fermecătoarea-i soţie şi cu aghiotantul anunţat, oricare ar fi el.

Ne vom aşeza la masă la orele cinci.

Dacă ora de mai sus nu convine generalului Bonaparte domnia-sa e rugat să ne-o aducă la cunoştinţă pe cea cu care ar dori s-o schimbe.

Preşedinte Gohier 16 brumar, anul VIII.”

Bonaparte vâri scrisoarea în buzunar cu un surâs nedesluşit. Pe urmă, întorcându-se către Roland, îl întrebă:

— Îl cunoşti pe preşedintele Gohier?

— Nu, generale.

— Ei, ai să vezi, e un om tare de treabă.

Şi cuvintele de mai sus fură rostite cu un accent la fel de greu de desluşit ca şi surâsul.

Capitolul XX Oaspeţii generalului Bonaparte.

Joséphine, în ciuda celor treizeci şi patru de ani pe care-i avea, sau poate chiar din pricina celor treizeci şi patru de ani – încântătoare vârsta a femeii de pe culmea căreia pluteşte, în acelaşi timp şi deasupra tinereţii ce-a trecut şi deasupra bătrâneţii ce-are să vină – Joséphine, încă frumoasă, mai graţioasă ca niciodată, era femeia fermecătoare pe care o ştiţi cu toţii.

Un cuvânt nesocotit spus în taină de Junot, în clipa întoarcerii soţului ei, aruncase oarecare răceală între el şi ea, dar trei zile îi fură destul seducătoarei ca să-şi recapete întreaga-i putere asupra învingătorului de la Rivoli şi de la Piramide.

Ea făcea onorurile casei când intră Roland.

Nefiind în stare, cum n-a fost niciodată, că adevărată creolă ce era, să-şi stăpânească pornirile, scoase un strigăt de bucurie şi întinse mâna de cum îl zări. Îl ştia pe Roland profund devotat soţului ei. Îi ştia vitejia nebunească şi mai ştia pe deasupra că dacă tânărul ar fi avut douăzeci de vieţi, le-ar fi dat pe toate pentru generalul Bonaparte.

Roland luă, plin de curtoazie, mâna pe care ea i-o întinse şi o sărută cu respect.

Joséphine o cunoscuse pe mama lui Roland în Martinica. De câte ori îl vedea pe Roland, niciodată nu pierdea prilejul

de a-i vorbi despre bunicul lui după mamă, domnul de Clémencičre, în a cărui splendidă grădină, fiind copilă, se ducea să culeagă fructe minunate, necunoscute în regiunile noastre reci.

Subiectul convorbirii era aşadar gata găsit. Îl întrebă cu afecţiune despre sănătatea doamnei de Montrevel, a fiicei sale precum şi a micuţului Edouard.

Apoi, după ce culese asemenea informaţii, Joséphine îi spuse:

— Dragă Roland, trebuie să am grijă de toată lumea de-aici, dar fă aşa fel să rămâi deseară, după ce pleacă toţi ceilalţi, sau să vii mâine dimineaţă când voi fi singură. Trebuie să-ţi vorbesc despre el (şi-l arătă cu ochii pe Bonaparte) şi am milioane de lucruri să-ţi spun.

Apoi, cu un surâs şi strângând mâna tânărului, adaugă:

— Orice s-ar întâmpla, n-ai să-l părăseşti, nu-i aşa?

— Cum! Orice s-ar întâmpla? Întrebă Roland uimit.

— Ştiu eu ce spun, îi răspunse Joséphine şi sunt sigură că, după ce vei fi stat de vorbă zece minute cu Bonaparte, vei şti şi dumneata şi mă vei înţelege. Până atunci, priveşte, ascultă şi taci.

Roland se înclină şi se trase la o parte, hotărât, aşa cum Joséphine tocmai îi dăduse sfatul, să se mărginească la rolul de observator.

Avea şi ce să observe.

Trei grupuri principale umpleau salonul.

Cel dintâi, adunat în jurul doamnei Bonaparte, singura femeie ce se afla în încăpere – era de fapt un flux şi-un reflux mai curând decât un grup.

Al doilea, adunat în jurul lui Talma, era alcătuit din Arnault, Parseval-Grandmaison, Monge, Berthollet şi încă alţi doi, trei membri ai Institutului. Al treilea, în care tocmai se amestecase şi Bonaparte, era alcătuit din Talleyrand, Barras, Lucien, amiralul Bruix [35], Roederer, Regnaud de Saint-Jean-d'Angély, Fouché, Réal şi doi sau trei generali, în mijlocul cărora putea fi văzut Jefebvre.

În primul grup se vorbea despre modă, muzică, spectacole, în al doilea se vorbea despre literatură, ştiinţă, artă dramatică; într-al treilea se vorbea de toate în afară de lucrul despre care toţi ar fi avut poftă să vorbească.

Fără îndoială, asemenea reţinere nu corespundea deloc cu gândul care-l frământa pe Bonaparte în clipa aceea, căci, după câteva clipe de convorbire banală, îl prinse de braţ pe fostul episcop de Autun şi-l duse lângă o fereastră boltită.

— Ei, cum e? Îl întrebă el.

Talleyrand îl privi pe Bonaparte cu o expresie pe care numai el o putea avea.

— Ei, cum să fie? Ce v-am spus eu despre Sieyčs, generate?

— Mi-ai spus: „Căutaţi-vă sprijin în oamenii care-i socotesc drept iacobini pe prietenii Republicii şi fiţi încredinţat că Sieyčs se află în fruntea lor.”

— Nu m-am înşelat.

— Aşadar, cedează.

— Ba ceva mai mult, a şi cedat…

— Omul care voia să mă împuşte pentru că am debarcat la Fréjus, fără să fac carantină?

— O! Nu, nu din pricina asta.

— Atunci, de ce?

— Pentru că nu v-aţi uitat la el şi nu i-aţi adresat cuvântul la o masă la Gohier.

— Îţi mărturisesc c-am făcut-o înadins. Nu pot să-l sufăr pe călugărul ăsta răspopit.

Bonaparte îşi dădu seama, dar puţin cam târziu, că vorba pe care o scăpase era ca paloşul arhanghelului, cu două tăişuri. Dacă Sieyčs îţi lepădase rasa, Talleyrand îşi lepădase mitra.

Aruncă iute o privire pe faţa lui. Fostul episcop de Autun surâdea cu cel mai dulce surâs.

— Aşadar mă pot încrede în el?

— Răspund de el.

— Şi pe Cambacérčs şi Lebrun i-ai văzut?

— Îmi luasem sarcina să stau de vorbă cu Sieyčs, adică cu cel mai recalcitrant. Bruix i-a văzut pe ceilalţi doi.

Din mijlocul grupului în care rămăsese amiralul nu-l scăpa din ochi pe General şi pe diplomat. Bănuia că discuţia lor avea o anumită importanţă.

Bonaparte îi făcu semn să vină la el.

Un om mai puţin abil ar fi ascultat numaidecât. Bruix nici nu se gândi.

Cu o indiferenţă prefăcută făcu două-trei ocoluri prin salon. Pe urmă, ca şi cum i-ar fi văzut aşa deodată pe Talleyrand şi pe Bonaparte discutând împreună, se duse la ei.

— Bruix e tţn om foarte stăpânit, zise Bonaparte, care judecă oamenii şi după lucrurile mici ca şi după cele mari.

— Şi mai ales foarte precaut, generale! Răspunse Talleyrand.

— Ei şi va fi nevoie de un tirbuşon ca să-i scoatem vorbele din burtă.

— O! Nu. Acum că s-a unit cu noi, dimpotrivă, are să atace problema sincer şi pe faţă!

Într-adevăr, de cum se-ntâlni cu Bonaparte şi Talleyrand, Bruix intră în materie cu următoarele cuvinte pe cât de limpezi pe atât de concise:

— I-am văzut, se codesc!

— Se codesc! Cambacérčs ţi Lebrun se codesc? Lebrun, mai înţeleg, e-un soi de literat, un moderat, un puritan, dar Cambacérčs…

— E chiar aşa.

— Nu le-ai spus că socotesc să fac din fiecare câte-un consul?

— N-am mers chiar atât de departe, răspunse Bruix, râzând.

— Şi de ce? Întrebă Bonaparte.

— Pentru că ăsta-i primul cuvânt pe care mi-l spuneţi în privinţa intenţiilor dumnea-voastră, cetăţene general.

— E-adevărat, recunoscu Bonaparte, muşcându-şi buzele.

— Trebuie reparată omisiunea? Întrebă Bruix.

— Nu, nu, răspunse iute Bonaparte. Ar putea crede că am nevoie de ei. Nu vreau tergiversări. Să se hotărască astăzi fără alte condiţii decât cele pe care li le-aţi oferit. De nu, mâine va fi prea târziu. Mă simt destul de puternic ca să fiu şi singur, iar acum îi am şi pe Sieyčs ţi pe Barras.

— Barras? Repetară cei doi negociatori, uimiţi.

— Da, Barras, care nu mă mai scoate din micul caporal şi care nu mă mai trimite în Italia pentru că, zice el, acolo mi-am făcut carieră strălucită şi că-i de prisos să mă mai întorc… Ei, da, Barras…

— Barras…?

— Nimic…

Pe urmă, dându-şi drumul:

— Dar, la urma urmei pot foarte bine să v-o spun! Ştiţi ce-a declarat Barras ieri la masă, în faţa mea? Că nu mai merge cu Constituţia anului III, că recunoaşte nevoia unei dictaturi, că e hotărât să se retragă, să abandoneze frânele guvernării, adăugind că e un om uzat în opinia publică şi că Republica are nevoie de oameni noi. Ori, ghiciţi cui zicea că s-a gândit să-i lase puterea!

— V-o repet că doamna de Sévigné, de-o sută, de-o mie, de zece mii de ori!

— Generalului Hédouville, om de treabă… Dar numai cât m-am uitat o dată la el şi şi-a aplecat ochii în jos. Ce-i drept privirea mea trebuie să fi scăpărat fulgere! Rezultatul e că, azi dimineaţă, pe la ceasurile opt, Barras se găsea lângă patul meu, scuzându-se cum putea mai bine de prostia de ieri, recunoscând că numai eu aş putea salva Republica şi declarându-mi c-a venit să se pună la dispoziţia mea, să facă tot ce-aş vrea eu, să joace rolul pe care i-l voi da şi rugându-mă să-i făgăduiesc ca, dacă pun ceva la cale, pot să mă bizui pe el… Da, pe el, că e în stare să mă aştepte până la sfântul-aşteaptă!

— Totuşi, generale, îl întrerupse domnul de Talleyrand, neputând rezista unui joc de cuvinte, de vreme ce sfântul-

aşteaptă nu-i nicidecum un sfânt al libertăţii…

Bonaparte îi aruncă o privire piezişă fostului episcop.

— Da, ştiu că Barras e prietenul dumitale, al lui Fouché şi al lui Réal; dar al meu nu e şi i-o voi dovedi. Dumneata, Bruix, ai să te întorci la Lebrun şi la Cambacérčs ţi-ai să-i laşi să aleagă, da sau nu.

Apoi, uitându-se la ceas şi încruntând din sprâncene, zise:

— Îmi pare că Moreau se lasă aşteptat.

Şi se îndreptă spre grupul în care Talma era centrul atenţiei.

Cei doi diplomaţi se uitară la el cum se duce.

Pe urmă, amiralul Bruix întrebă pe şoptite:

— Ce zici, dragul meu Maurice, de asemenea sentimente faţă de omul care l-a decorat la asediul Toulon-ului, când nu era decât un simplu ofiţer, care i-a încredinţat apărarea Convenţiunii în ziua de 13 vendemiar, care în sfârşit l-a făcut la douăzeci şi şase de ani general şef al armatei pentru Italia?

— Zic, scumpul meu amiral, răspunse domnul de Talleyrand, cu surâsul său decolorat şi totodată şiret, că sunt unele servicii atât de mari încât nu se pot plăti decât cu nerecunoştinţa.

În clipa aceea uşa se deschise şi fu anunţat generalul Moreau.

Vestea, care era mai mult decât o noutate, care uimi pe cei mai mulţi dintre cei de faţă, atrase privirile tuturor către uşă. Moreau îşi făcu apariţia.

În epoca aceea, trei bărbaţi atrăgeau privirile Franţei asupra lor şi Moreau era unul dintre cei trei bărbaţi.

Ceilalţi doi erau Bonaparte şi Pichegru. Fiecare dintre ei ajunseră să fie un soi de simbol. Pichegru, din ziua de 18 fructidor, era simbolul monarhici. Moreau, de când fusese supranumit Fabius, era simbolul republicii.

Bonaparte, simbolul războiului, îi domina pe amândoi prin caracterul aventuros al geniului său.

Moreau era atunci în plină floare a vârstei, am spune chiar în toată puterea geniului său, dacă una dintre trăsăturile geniului n-ar fi însuşirea de-a lua o hotărâre. Ori, nimeni nu era mai nehotărât ca faimosul cunctator.

Avea pe atunci treizeci şi şase de ani, era înalt de statură, avea în acelaşi timp faţa blândă, calmă şi fermă; trebuie să fi semănat cu Xenofon.

Bonaparte nu-l văzuse niciodată. Nici el nu-l văzuse niciodată pe Bonaparte.

În timp ce unul lupta la Adige şi la Mincio, celălalt se lupta la Dunăre şi la Rin.

Zărindu-l, Bonaparte îi ieşi în întâmpinare.

— Fii bine venit, generale! Îi spuse el. Moreau zâmbi cât se poate de curtenitor.

— Generale, răspunse el, în timp ce toţi făceau cerc în jurul lor ca să vadă cum al doilea Cezar îl va întâmpina pe al doilea Pompei, dumneata soseşti din Fgipt victorios şi eu vin din Italia după o mare înfrângere.

— Care n-a fost a domniei-tale şi de care nu trebuie să răspunzi, generale! Înfrângerea e din vina lui Joubert. Dacă s-ar fi dus să preia armata din Italia de îndată ce fusese numit general şef, e mai mult decât probabil că ruşii şi austriecii, doar cu trupele pe care le aveau atunci, nu i-ar fi putut rezista. Dar luna de miere l-a ţinut în Paris! Luna aceea fatală pe care sărmanul Joubert a plătit-o cu viaţa, le-a dat timp să-şi adune toate forţele. Predarea Mantovei le-a mai mărit efectivul cu încă cincisprezece mii de oameni sosiţi în ajunul luptei. Era cu neputinţă ca viteaza noastră armată să nu fie copleşită de atâtea forţe adunate!

— Vai! Da, zise Moreau, totdeauna numărul cel mare îl bate pe cel mic.

— Mare adevăr, generale! Exclamă Bonaparte, adevăr de netăgăduit.

— Totuşi, spuse Arnault, amestecându-se şi el în vorbă, cu armate mici, dumneata, generale, le-ai bătut pe cele mari.

— Dacă dumneata ai fi Marius şi nu autorul lui Marius, n-ai mai spune aşa ceva, domnule poet. Chiar când am bătut armate mari şi unele mici – luaţi bine aminte, mai cu seamă voi, tinerii care astăzi executaţi, dar care mai târziu veţi comanda – totdeauna numărul cel mai mic a fost bătut de cel mare.

— Nu înţeleg, ziseră în acelaşi timp şi Arnault şi Lefebvre.

Moreau făcu însă un semn din cap, arătând că el a înţeles.

Bonaparte continuă:

— Urmăriţi-mi bine teoria, aici stă toată arta războiului. Când cu forţe mai mici mă aflam în faţa unei armate mari, grupându-mi la repezeală armata, cădeam ca trăsnetul pe una din aripile armatei duşmane şi o respingeam. Profitam după aceea de zăpăceala pe care o asemenea manevră izbutea totdeauna s-o producă în armata duşmană, ca s-o atac în alt sector, tot cu toate forţele mele. O băteam astfel cu bucăţica şi victoria, care era rezultatul operaţiilor mele, însemna întotdeauna, după cum vedeţi, triumful numărului mare asupra celui mic.

În clipa în care dibaciul general isprăvise de dat asemenea definiţie a geniului său, uşa se deschise şi un slujitor vesti că masa e gata.

— Poftească, generale, zise Napoleon, conducându-l pe Morceau spre Joséphine, dă braţul soţiei mele şi să mergem la masă!

Şi, în urma invitaţiei de mai sus, cu toţii trecură din salon în sufragerie.

După cină, sub pretext să are să-i arate o sabie grozavă pe care o adusese din Egipt, Bonaparte îl duse pe Moreau În cabinetul său de lucru.

Acolo, cei doi rivali statură închişi mai mult de un ceas.

Ce să petrecut între ei în răstimpul acela? Ce pact au semnat? Ce făgăduieli şi-au făcut? Nimeni n-a ştiut-o niciodată.

Numai că, Bonaparte, intrând singur în salon, îi răspunse lui Lucian, care îl întrebase: „Ei şi Moreau?”

— Aşa cum prevăzusem, preferă puterea militară puterii politice. I-am făgăduit comanda unei armate…

Rostind cuvintele din urmă, Bonaparte zâmbi.

— Şi, între timp… Urmă el.

— Între timp? Întreba Lucien.

— O va avea pe cea a Luxemburgului. Nu cred că-i rău să-l fac mai întâi temnicerul directorilor, înainte de a-l face învingătorul austriecilor.

A doua zi se putea citi în Monitorul:

„Paris, 17 brumar. Bonaparte i-a dăruit lui Moreau o sabie bătută! A pietre nestemate pe care a adus-o din Egipt şi care e socotită că preţuieşte douăsprezece mii de franci.”

Capitolul XXI Bilanţul Directoratului.

Spuneam că Moreau, înarmat, fără îndoială, cu instrucţiunile primite, ieşise din micul imobil de pe strada Victoriei, în vreme ce Bonaparte intrase singur în salon.

La o asemenea serată orice mişcare trecea sub control. Aşa că fu observată şi lipsa lui Moreau şi intrarea de unul singur a lui Bonaparte şi vădita bună dispoziţie care însufleţea chipul acestuia din urmă.

Privirile ce se fixaseră mai stăruitor asupra lui erau celi ale Joséphinei şi ale lui Roland. Moreau, alături de Bonaparte, adăuga douăzeci de şanse la succesul complotului. Moreau împotriva lui Bonaparte îl lipsea de cincizeci.

Privirea Joséphinei mai cu seamă era atât de rugătoare că, despărţindu-se de Lucien, Bonaparte îşi împinse fratele înspre soţia lui,

Lucien înţelese şi se apropie de Joséphine.

— Totul merge bine, zise el.

— Moreau?

— E cu noi.

— Îl credeam republican.

— I s-a dovedit că se lucrează spre binele republicii.

— Eu l-aş fi crezut ambiţios, spuse Roland.

Lucien tresări şi se uită la tânăr.

— Dumneata ai dreptate, zise el.

— Bine, dar atunci, întrebă Joséphine, dacă-i un ambiţios, nu-l va lăsa pe Bonaparte să pună mâna pe putere.
— Şi de ce nu?
— Pentru că o va voi numai pentru el.
— Da, dar va aştepta să-i fie adusă de-a gata, dat fiind că nu va şti cum s-o organizeze şi nici nu va îndrăzni s-o ia singur.
În timpul acesta, Bonaparte se apropia de grupul care se formase ca şi înaintea cinei în jurul lui Talma. Oamenii superiori sunt totdeauna în centru.
— Ce tot povesteşti dumneata, Talma? Îl întrebă Bonaparte. Îmi pare că eşti ascultat cu multă atenţie.
— Da, iată însă că domnia mea a luat sfârşit, zise artistul.
— Dar de ce?
— Fac şi eu ca cetăţeanul Barras, abdic.
— Aşadar cetăţeanul Barras abdică?
— Aşa umblă zvonul.
— Şi se ştie cine va fi numit în locul său?
— Se bănuieşte.
— E unul dintre prietenii dumitale, Talma?
— Odinioară, răspunse Talma înclinându-se, mi-a făcut cinstea să-mi spună că-i eram.
— Ei, atunci, Talma, te rog să-mi acorzi protecţia.
— Îţi stă la dispoziţie, zise Talma râzând. Acum rămâne de văzut la ce-are să-ţi slujea-scă.
— Să fiu trimis în Italia, unde cetăţeanul Barras nu vrea să mă mai întorc.
— Mă rog, zise Talma, dumneata ştii cântecul, generale:
Nu mai mergem în pădure
C-au tăiat rugii de mure!
— Vai, Roscius! Roscius! Exclamă Bonaparte surâzând, nu cumva te-ai învăţat în lipsa mea să măguleşti?
— Roscius era prietenul lui Cesar, generale şi la întoarcerea lui din Galia trebuie să-i fi spus aproape cam ceea ce vă spun cu.
Bonaparte puse mâna pe umărul lui Talma.

— I-ar fi spus oare aceleaşi vorbe după trecerea Rubiconului?

Talma îi răspunse, uitându-se ţintă în ochii lui Bonaparte.

— Nu, i-ar fi spus, ca ghicitorul: „Cesar, păzeşte-te de idele lui Martie!”

Bonaparte îşi strecură mâna în sân ca şi cum ar fi căutat ceva şi, găsind pumnalul Confraţilor lui Iehu, îl strânse la piept cu putere.

Să fi presimţit oare conspiraţiile lui Aréna, Saint-Régent şi a lui Cadoudal?

În clipa aceea uşa se deschise şi fu anunţat:

— Generalul Bernadotte.

— Bernadotte! Nu se putu opri de a şopti Bonaparte, ce caută aici?

Într-adevăr, de la întoarcerea lui Bonaparte, Bernadotte se ţinuse la o parte, refuzând toate invitaţiile stăruitoare pe care generalul şef i le făcuse direct sau prin prietenii săi.

De fapt, de multă vreme Bernadotte ghicise în el omul politic pitit sub mantaua de soldat, pe dictator în spatele generalului şef; şi apoi Bernadotte, chiar dacă a ajuns să fie rege mai târziu, pe atunci era republican cu totul de alt soi decât Moreau.

De altfel, Bernadotte credea că are a se plânge de Bonaparte.

Cariera sa militară nu fusese mai puţin strălucită decât cea a tânărului general şi destinul său până la urmă trebuia să fie egal cu al acestuia, numai că, mai fericit decât el, Bernadotte avea să moară pe tron.

E-adevărat că el nu-şi cucerise tronul, fusese chemat să-l ocupe.

Fiu al unui avocat din Pau, Bernadotte, născut în anul 1764, adică cu cinci ani înaintea lui Bonaparte, se angajase simplu soldat la vârsta de 17 ani. În 1789 nu era decât sergent major, dar era epoca avansărilor rapide. În 1794, Kléber îl proclamase general de brigadă chiar pe câmpul de luptă, unde câştigase tocmai o victorie. Ajuns general de

divizie, luase parte strălucită la bătăliile de la Fieurus şi Juliers, apoi în faţa lui capitulase Maestricht, cucerise Altdorf şi sprijinise împotriva unei armate de două ori mai mari decât a lui marşul lui Jourdan cu trupele sale, silit să bată în retragere. În 1797, Directoratul îi dăduse sarcina să ducă şaptesprezece mii de oameni lui Bonaparte. Cei şaptesprezece mii de oameni erau vechii lui soldaţi, vechii soldaţi ai lui Kléber, Marceau, Hoche, soldaţii de la Sambre-et-Meuse, aşa că şi atunci uită de rivalitatea lui şi îl sprijini pe Bonaparte din toate puterile, având partea lui de succes în trecerea peste râul Taglioamento, cucerind Gradiska, Triest, Laybach, Idria, venind apoi după închiderea campaniei să raporteze Directoratului cu drapelele luate de la inamic şi primind în silă postul de ambasador la Viena, în timp ce lui Bonaparte i se dăruise titlul de şef al comandamentului armatei din Egipt.

La Viena, o insurecţie iscată de tricolorul francez arborat la intrarea ambasadei, insurecţie pentru care ambasadorul nu putu obţine satisfacţie, îl sili să-şi ceară paşaportul de întoarcere. Din nou la Paris, fu numit de Directorat ministru de război. O intrigă subtilă a lui Sieyčs, pe care republicanismul lui Bernadotte îl stingherea, îl făcu să-şi dea demisia, care îi fu primită, iar când Bonaparte debarcă la Fréjus, demisionarul fusese de trei luni înlocuit cu Dubois-Crancé!

După reîntoarcerea lui Bonaparte, câţiva prieteni de-ai lui Bernadotte voiseră să-l recheme la minister, dar Bonaparte se opusese. Din asta se născu o ostilitate între cei doi generali, de nu făţişă, în orice caz reală.

Aşa că prezenţa lui Bernadotte în salonul lui Bonaparte avea semnificaţia unui eveniment aproape tot aşa de extraordinar ca şi cea a lui Moreau şi, la intrarea învingătorului de la Maestricht, aproape tot atâtea capete s-au întors către dânsul cât şi la intrarea învingătorului de la Rastadt.

Numai că, în loc să-i iasă în întâmpinare noului venit, cum ieşise înaintea lui Moreau, Bonaparte se mulţumi să se întoarcă şi să-l aştepte.

Bernadotte, din pragul uşii, aruncă o privire grăbită asupra salonului. Dintr-o ochire despărţi şi studie grupurile şi, cu toate că în centrul grupului principal îl zări pe Bonaparte, se apropie de Joséphine, aproape culcată pe un fotoliu lung, lângă colţul căminului, frumoasă şi drapată ca statuia Agripinei din muzeul Pitti şi o salută cu toată curtenia unui adevărat cavaler, îi adresă câteva complimente, o întrebă de sănătate şi numai după aceea înălţă capul ca să vadă în ce parte trebuia să se ducă să-l caute pe Bonaparte.

Într-o clipă ca aceea, orice mişcare avea prea multă semnificaţie pentru ca politeţea afectată a lui Bernadotte să nu fi fost observată de toată lumea.

Bonaparte, cu spiritu-i iute şi pătrunzător, fu printre cei dintâi ce făcură o astfel de remarcă, aşa că nerăbdarea îl cuprinse şi, în loc să-l aştepte pe Bernadotte în mijlocul grupului în care se afla, se îndreptă către o fereastră boltită ca şi cum l-ar fi provocat pe fostul ministru de război să vină după el.

Bernadotte salută curtenitor în dreapta şi în stânga şi, impunând chipului său, de obicei atât de nobil, o înfăţişare calmă, se îndreptă spre Bonaparte care-l aştepta aşa cum luptătorul îşi aşteaptă adversarul, cu piciorul drept înainte şi cu buzele strânse.

Cei doi bărbaţi se salutară, numai că Bonaparte nu făcu nici o mişcare ca să întindă mâna lui Bernadotte, dar nici acesta nu făcu nici un gest ca să i-o apuce.

— Dumneata! Exclamă Bonaparte. Sunt foarte bucuros să te văd.

— Mulţumesc, generale, răspunse Bernadotte. Vin la dumneata deoarece cred că am a-ţi da câteva explicaţii.

— La început nu te recunoscusem.

— Totuşi, îmi pare, generale, că numele meu fusese rostit de slujitorul care m-a anunţat cu voce destul de puternică şi destul de limpede, pentru ca să nu lase nici un pic de îndoială în privinţa identităţii mele.

— Da, dar îl anunţase pe generalul Bernadotte.

— Ei, şi?

— Ei şi am văzut un om îmbrăcat în burghez şi, recunoscându-te puţin câte puţin, mă îndoiam totuşi că ai putea fi dumneata.

De-o bucată de vreme, într-adevăr, Bernadotte se prefăcea că preferă hainele de burghez celor militare.

— Ştii doar, răspunse el râzând, că nu mai sunt militar decât pe jumătate. Sunt socotit bun de reformă de către cetăţeanul Sieyčs.

— Se pare c-a fost o fericire pentru mine că nu mai erai ministru de război când cu debarcarea mea la Fréjus.

— De ce?

— Ai fi spus, după cele ce mi s-au adus la cunoştinţă drept sigure, că dac-ai fi primit ordin să mă arestezi ca unul ce m-am abătut de la prescripţiile legilor sanitare, ai fi făcut-o.

— Am spus-o şi o repet încă, generale. Ca soldat, am respectat totdeauna cu credinţă disciplină, ca ministru, am fost sclavul legii.

Bonaparte îşi muşcă buzele.

— Şi, după aşa ceva mai poţi spune că n-ai o duşmănie personală împotriva mea?

— Duşmănie personală împotriva dumitale? Se miră Bernadotte, dar de ce? Am mers mereu aproape în acelaşi rând, ba chiar am fost general înaintea dumitale. Expediţiile mele militare pe Rin, chiar de n-au fost tot atât de strălucite ca cele ale dumitale de pe Adige, dar au fost tot atât de utile Republicii, iar, când am avut cinstea să slujesc ca ostaş sub ordinele dumitale în Italia, ai găsit, nădăjduiesc, în mine un locotenent devotat dacă nu omului, cel puţin patriei. E adevărat că, de la plecarea dumitale, generale, am fost mai fericit ca dumneata, nemaiavând să port răspunderea unei

mari armate pe care, dacă ar fi să ne luăm după ultimele depeşe ale lui Kléber, ai lăsat-o într-o situaţie penibilă.

— Cum? După ultimele depeşe ale lui Kléber? Ce, Kléber a scris?

— Ce, nu ştii, generale? Directoratul nu te-a înştiinţat despre plângerile succesorului dumitale? E o mare slăbiciune din partea-i şi, în asemenea caz, mă felicit de două ori că am venit să-ţi schimb părerile în privinţa celor ce se spun despre mine, reabilitându-mă şi să-ţi aduc la cunoştinţă cele ce se spun despre dumneata.

Bonaparte aţinti asupra lui Bernadotte o privire întunecată de vultur.

— Şi ce se spune de mine?

— Se spune că, dac-ai venit, trebuia să aduci şi armata cu dumneata.

— Ce, aveam flotă? Şi nu ştii oare că Brueys a lăsat-o pe-a lui să ardă?

— Atunci, se spune, generale, că, dacă n-ai putut aduce armata, ar fi fost poate mai bine pentru reputaţia dumitale să rămâi cu ea.

— Aşa aş fi făcut, domnule, dacă evenimentele nu m-ar fi rechemat în Franţa.

— Ce evenimente, generale?

— Înfrângerile pe care le-ai suferit.

— Să-mi fie cu iertare, generale. Vrei să spui înfrângerile suferite de Schérer.

— Sunt totuşi înfrângerile dumitale!

— Eu nu răspund de generalii care au comandat armatele noastre pe Rin şi în Italia decât atâta timp cât sunt ministru de război. Ori, să numărăm înfrângerile şi victoriile din timpul acela, generale şi atunci să vedem în ce parte trage balanţa.

— Nu cumva ai venit să-mi spui că afacerile îţi merg bine?

— Nu, dar pot să-ţi spun că nu sunt într-o stare atât de disperată pe cât pari dumneata a crede.

— Pe cât par… Într-adevăr, generale, auzindu-te, s-ar părea că am vreun interes că Franţa să fie înjosită în ochii străinătăţii…

— Nu spun aşa ceva. Spun c-am venit să stabilesc cu dumneata balanţa victoriilor şi înfrângerilor noastre pe cele trei luni şi, fiindcă am venit pentru aşa ceva, că mă aflu la dumneata, că vin ca acuzat…

— Sau ca acuzator…

— Mai întâi ca acuzat… Încep.

— Iar eu, spuse Bonaparte, stând ca pe cărbuni, eu ascult.

— Ministeriatul meu începe în 30 prerial, sau în 8 iunie, dacă-ţi place mai mult. N-o să ne certăm nicidecum de la cuvinte.

— Ceea ce vrea să spună c-o să ne certăm de la fapte. Bernadotte urmă fără să răspundă:

— Am intrat aşadar, după cum spuneam, în minister la 8 iunie, adică la câteva zile după ridicarea stării de asediu a oraşului Saint-Jean-d'Acre.

Bonaparte îşi muşcă buzele.

— N-am ridicat starea de asediu a oraşului Saint-Jean-d'Acre decât după ce-i distrusesem fortificaţiile, interveni el.

— Kléber nu scrie aşa, dar asta nu mă priveşte câtuşi de puţin…

Şi adăugă, zâmbind:

— Asta s-a petrecut pe vremea ministeriatului lui Clarke.

Urmă o clipă de tăcere, în timpul căreia Bonaparte încercă să-l facă pe Bernadotte să-şi lase ochii în jos. Dar, văzând că nu reuşeşte, zise:

— Continuă.

Bernadotte se înclină şi reîncepu:

— Poate că niciodată un ministru de război – şi arhivele ministerului stau mărturie – niciodată un ministru de război n-a primit portofoliul în împrejurări mai critice: război civil înăuntrul ţării, străinii dinafară la uşile noastre, descurajare în rândurile armatelor vechi, cea mai cumplită lipsă de

mijloace să punem altele noi pe picioare. Iată în ce stare mă aflam în scara zilei de 8 iunie, dar intrasem în funcţie… Începând de la 8 iunie, o corespondenţă acti-vă, purtată cu autorităţile civile şi militare, a reînsufleţit curajul şi speranţele lor. Adresele mele către armată – poate e o greşeală – n-au fost cele ale unui ministru către soldaţi, ci ale unui camarad către camarazii săi, după cum adresele mele către administratori au fost cele ale unui cetăţean către concetăţenii săi. Mă adresam curajului celor din armată şi sufletului francezilor şi am căpătat tot ceea ce am cerut: garda naţională se organiză cu o râvnă nou născut, se formară legiuni pe Rin şi pe Mosela, batalioane de veterani luară locul vechilor regimente ca să sprijine pe cele ce ne apărau frontierele. Astăzi, cavaleria noastră se recrutează dintr-o remontă de patruzeci de mii de cai tineri. O sută de mii de recruţi, îmbrăcaţi, înarmaţi şi echipaţi primesc la strigăte de „Trăiască Republica” stindardele sub care vor lupta şi vor învinge…

— Dar, întrerupse Bonaparte cu amărăciune, e o adevărată apologie pe care ţi-o faci singur dumitale!

— O fi aşa, dar iată, îmi împart discursul în două: prima parte cată să fie o apologie contestabilă; a doua are să fie o expunere de fapte de necontestat. Să lăsăm apologia la o parte, acum trec la fapte.

La 17 şi 18 iunie, bătălia de la Trebbia. Macdonald vrea să lupte fără Moreau. Trece peste Trebbia, atacă duşmanul, e bătut şi se retrage în Modena. La 20 iunie, lupta de la Tortona. Moreau îl bate pe austriacul Bellegarde. La 22 iulie predarea Citadelei din Alexandria austro-ruşilor. Balanţa se apleacă spre înfrângeri. La 30, predarea oraşului Mantua – încă o înfrângere. La 15 august, bătălia de la Novi. De data asta e mai mult decât o înfrângere, e o capitulare. Înregistreaz-o, generale, e cea din urmă.

În timp ce noi mâncăm bătaie la Novi, Masséna se menţine pe poziţiile sale de la Zug şi Lucerna şi îşi întăreşte poziţiile pe Aar şi pe Rin, iar Lecourbe, la 14 şi 15 august, cucereşte

Saint-Gothard. La 19, bătălia de la Bergen. Brune zdrobeşte armata anglo-rusă, forţă puternică de patruzeci şi patru de mii de oameni şi îl ia prizonier pe generalul rus Hermann. La 25, 26 şi 27 ale aceleiaşi luni, luptele de la Zürich. Masséna îi bate pe austro-ruşii comandaţi de Korsakoff. Hotze şi alţi trei generali austrieci sunt prinşi, iar trei sunt ucişi. Inamicul pierde douăsprezece mii de oameni, o sută de tunuri şi toate efectele sale! Austriecii, despărţiţi de ruşi, nu-i mai pot ajunge decât dincolo de lacul Constanţa. Acolo se opresc înaintările pe care inamicul le făcea de la începutul campaniei. După recucerirea oraşului Zürich, teritoriul Franţei este asigurat împotriva oricărei invazii.

La 30 august, Molitor îi bate pe Jellachieh şi pe Linken, generali austrieci, şi-i respinge până la Cantonul Grisons. La 1 septembrie, Molitor îl atacă şi îl bate pe generalul Rosemberg la Muttathal. La 2, Molitor îl sileşte pe Suvorov să evacueze localitatea Glaris, să-şi părăsească răniţii, tunurile şi o mie şase sute de oameni făcuţi prizonieri. La 6, generalul Brune îi bate pentru a doua oară pe anglo-ruşi, comandaţi de ducele de York. La 7, generalul Gazan cucereşte Constanţa. La 9, dumneata acostezi aproape de portul Fréjus.

Aşa că, generale, urmă Bernadotte, deoarece Franţa va trece, după câte se pare, în mâinile dumitale, e bine să ştii în ce stare o primeşti şi, în lipsa unei chitanţe de primire, starea de lucruri să poată face dovada situaţiei în care v-o dăm. Ceea ce facem noi acum, generale, e curată istorie şi socot drept lucru de căpetenie ca cei ce vor avea interes s-o falsifice într-o zi, să găsească în drumul lor dezminţirea lui Bernadotte.

— Spui asta pentru mine, generale?

— Spun asta pentru linguşitori… Ai pretins, se spune, că te-ai întors deoarece armatele noastre erau distruse, deoarece Franţa era ameninţată, deoarece Republica se afla la strâmtoare. Se poate să fi plecat din Egipt cu

asemenea temere, dar o dată sosit în Franţa, trebuie ca asemenea temere să dispară şi să facă loc unei convingeri contrarii.

— Nici nu cer mai mult decât să pot fi alături de părerea dumitale, generale, răspunse Bonaparte cu supremă demnitate şi cu cât vei fi în stare să-mi arăţi o Franţă mare şi puternică, cu atât voi fi mai recunoscător faţă de cei cărora ea le va datora puterea şi măreţia.

— O! Dar rezultatul e limpede, generale! Trei armate bătute şi nimicite, ruşii exterminaţi, austriecii învinşi şi în debandadă; douăzeci de mii de prizonieri, o sută de tunuri, cincisprezece stindarde, toate efectele duşmanului în mâinile noastre; nouă generali prinşi sau ucişi, Elveţia eliberată, frontierele noastre asigurate, Rinul mândru că le străjuieşte graniţa. Asta-i contribuţia lui Masséna şi starea de lucruri din Elveţia.

Armata anglo-rusă de două ori învinsă, cu desăvârşire descurajată, părăsindu-şi în mâinile noastre artileria, efectele, depozitele de muniţii şi de hrană, până şi femeile şi copiii debarcaţi împreună cu englezii, care se şi socoteau stăpânii Olandei, opt mii de prizonieri francezi şi batavi redaţi patriei, Olanda evacuată complet. Iată contribuţia lui Brune şi situaţia din Olanda.

Ariergarda generalului Klenau silită să depună armele la Villanova; o mie de prizonieri, trei tunuri căzute în mâinile noastre şi austriecii respinşi dincolo de râul Bormida; adăugind şi luptele de la Stura şi Pignerol, cu un total de patru mii de prizonieri, şaisprezece guri de tun, ocuparea oraşului fortificat Mondovi şi a întregului ţinut situat între Stura şi Tanare. Iată contribuţia lui Championnet şi starea de lucruri din Italia.

Două sute de mii de soldaţi sub arme, patruzeci de mii de cavalerişti cu cai cu tot. Iată şi contribuţia mea şi situaţia din Franţa.

— Dar, întrebă Bonaparte pe un ton ironic, dacă ai, aşa cum spui, două sute patruzeci de mii de soldaţi sub arme,

ce-ţi mai trebuie să-ţi aduc îndărăt cei cincisprezece sau douăzeci de mii de oameni pe care-i aveam în Egipt şi de care e nevoie acolo pentru colonizare?

— Dacă ţi-i cer, generale, nu-i pentru nevoia pe care am avea-o de ei, ci de frică să nu li se întâmple cine ştie ce nenorocire.

— Şi ce nenorocire ai vrea să li se întâmple, când sunt sub comanda lui Kléber?

— Kléber poate fi ucis, generale şi în urma lui Kléber ce mai rămâne? Menou… Kléber şi cei douăzeci de mii de oameni ai dumitale sunt pierduţi, generale!

— Cum, pierduţi?

— Sultanul va trimite trupe, pământul e al lui. Englezii vor trimite trupe, marea e a lor. Noi n-avem nici pământ, nici mare şi vom fi siliţi să asistăm de aici la evacuarea Egiptului şi la capitularea armatei noastre.

— Vezi lucrurile în negru, generale!

— Viitorul ne va spune care din noi doi le-a văzut aşa cum sunt.

— Ce-ai fi făcut în locul meu?

— Nu ştiu, dar, chiar de-ar fi trebuit să-i aduc prin Constantinopol, nu i-aş fi părăsit pe cei pe care Franţa mi i-a încredinţat. Xenophon, pe malurile Tigrului, se afla într-o situaţie mai disperată decât cea a dumitale pe malurile Nilului; el i-a adus pe cei zece mii de oameni ai lui până în Ionia şi cei zece mii ai lui nu erau fiii Atenei, nu erau concetăţeni de-ai lui, erau mercenari!

Din clipa în care Bernadotte rostise numele oraşului Constantinopol, Bonaparte nu mai asculta. Ai fi zis că numele acela deşteptase în el o sursă de gânduri noi şi că nu-şi mai urmărea decât propriile idei.

Puse mâna pe braţul lui Bernadotte uimit şi, cu privirile pierdute, ca un om ce se duce prin spaţiu după fantoma unui proiect spulberat, zise:

— Da, da! M-am gândit la asta şi, vezi, de asta mă încăpăţânam să pun mâna pe mizeria aceea de cetate de la

Saint-Jean-d'Acre. Voi, de-aici, voi, n-aţi văzut decât încăpăţânarea mea, o pierdere de oameni inutilă, sacrificii de dragul amorului propriu al unui general mediocru, care se teme să nu i se scoată pe nas un eşec. Ce mi-ar fi păsat mie de ridicarea asediului cetăţii Saint-Jean-d'Acre, dacă Saint-Jean-d'Acre n-ar fi fost un obstacol pus înaintea celui mai imens plan ce-a fost vreodată conceput!… Oraşe! Vai, Doamne, voi cuceri tot atâtea câte au cucerit Alexandru şi Cezar, dar în faţă îmi stă Saint-Jean-d'Acre, ce trebuia cucerită! Dac-aş fi pus mâna pe Saint-Jean-d'Acre, ştii ce-aş fi făcut?

Şi privirea înflăcărată i se aţinti asupra lui Bernadotte, care, de data aceasta, îşi plecă ochii sub flacăra geniului.

— Ce-aş fi făcut, repetă Bonaparte şi, ca şi Ajax, păru că ameninţă cerul cu pumnul, dac-aş fi cucerit Saint-Jean-d'Acre, aş fi găsit în oraş comorile paşei şi arme pentru trei sute de mii de oameni. Aş fi răsculat şi aş fi înarmat toată Siria, pe care o răzvrătise cruzimea lui Djezzar, încât la fiecare asalt al meu locuitorii în rugăciune s-ar fi rugat lui Dumnezeu să biruiesc. Aş fi mers asupra oraşelor Damasc şi Alep, mi-aş fi îngroşat rândurile armatei mele cu toţi nemulţumiţii. Pe măsură ce-aş fi înaintat, aş fi vestit popoarelor abolirea sclaviei şi desfiinţarea guvernelor tiranice cu câte un paşă în frunte. Aş fi ajuns la Constantinopol cu un puhoi de oameni înarmaţi. Aş fi răsturnat imperiul turc şi-aş fi întemeiat la Constantinopol un mare imperiu ce mi-ar fi statornicit un loc pentru posteritate, deasupra lui Constantin şi Mahomed al II-lea! În sfârşit, poate că m-aş fi întors la Paris prin Adrianopol sau prin Viena, după ce-aş fi nimicit imperiul Austriac… Ei. Acuma vezi, scumpul meu general, proiectul care s-a năruit din pricina unei păcătoase de aşezări ca Saint-Jean-d'Acre!

Şi uită atât de tare cu cine vorbea, pentru ca să se amăgească cu rămăşiţele unui vis spulberat, încât îi spunea lui Bernadotte, scumpul meu general.

Acesta, aproape înspăimântat de măreţia planului pe care i-l dezvăluise Bonaparte, se dădu un pas îndărăt.

— Da, exclamă Bernadotte, văd ceea ce îţi trebuie şi dumneata ţi-ai trădat gândurile: în Orient şi în Occident un tron!… Un tron! Fie! De ce nu? Te poţi bizui pe mine ca să-l cucereşti, dar oriunde, numai în Franţa nu. Sunt republican şi-am să mor republican!

Bonaparte scutură din cap ca şi cum ar fi dorit să alunge gândurile ce-l purtau în nori.

— Şi eu sunt republican, spuse el, dar priveşte ce-a ajuns să fie republica dumitale!

— Ce are a face! Răspunse Bernadotte. Nu sunt credincios cuvântului şi nici formei, ci principiului. Să-mi dea directorii puterea şi voi şti prea bine să apăr Republica de duşmanii ei dinăuntru, aşa cum am apărat-o de duşmanii din afară.

Şi spunând aceste cuvinte, Bernadotte ridică ochii şi privirea i se încrucişa cu cea a lui Bonaparte.

Două paloşe scoase din teacă ce se izbesc n-ar arunca fulgere mai teribile şi mai înfierbântate.

De multă vreme, Joséphine, neliniştită, îi urmărea pe cei doi bărbaţi cu atenţie.

Văzu privirile celor doi, pline de ameninţări reciproce.

Se ridică atunci în pripă şi, ducându-se la Bernadotte, îi spuse:

— Generale! Bernadotte se înclină.

— Eşti prieten cu Gohier, nu-i aşa? Urmă ea.

— E unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, doamnă, răspunse Bernadotte.

— Ştii că vom cina la el poimâine, în 18 brumar. Vino şi dumneata să cinezi cu noi şi adă-ne pe doamna Bernadotte, Aş fi atât de fericită să mă împrietenesc cu ea!

— Doamnă, spuse Bernadotte, pe vremea grecilor aţi fi fost una dintre cele trei Graţii, în evul mediu, aţi fi fost o zână, astăzi sunteţi făptura cea mai adorabilă pe care-o cunosc.

Şi, trăgându-se trei paşi îndărăt şi făcând un salut, găsi mijlocul de a se retrage fără să-i acorde lui Bonaparte nici o părticică din salutul său.

Joséphine îl urmări cu ochii pe Bernadotte până ce ieşi.

Atunci abia, întorcându-se către soţul ei, îl întrebă:

— Se pare că n-a fost cu Bernadotte tot aşa cum a fost cu Moreau?

— Întreprinzător, îndrăzneţ, dezinteresat, republican, sincer, nu se lasă sedus… E un obstacol. Îl vom răsuci pentru că nu-l putem răsturna.

Şi, părăsind salonul fără să-şi ia rămas bun de la nimeni, se urcă în cabinetu-i de lucru, unde îl urmară Roland şi Bourrienne.

Să tot fi trecut vreun sfert de oră de când se aflau acolo, când cheia se învârti încetişor în broască şi uşa se deschise. Lucien intră.

Capitolul XXII Un proiect de decret.

Evident, Lucien era aşteptat. De la intrarea sa în cabinetul de lucru, Bonaparte nu-i rostise numele niciodată dar, păstrând tăcerea, cu o nerăbdare din ce în ce mai mare, îşi întorsese totuşi capul de trei sau patru ori spre uşă şi, când tânărul se arătă, o exclamaţie de mulţumire scăpă din gura lui Bonaparte.

Lucien, frate mai tânăr al generalului şef, se născuse în 1775, având acum abia douăzeci şi cinci de ani; din 1797, adică la douăzeci şi doi de ani şi jumătate, intrase în Consiliul celor Cinci Sute, care tocmai îl numise preşedinte, ca să-l cinstească pe Bonaparte.

Faţă de planurile pe care le făurise, Bonaparte nu putea să dorească o mai mare fericire că asta.

Sincer şi leal de altfel, republican inimos, Lucien, sprijinind planurile fratelui său, îşi închipuia că slujeşte mai mult republica decât pe viitorul prim consul.

În ochii lui, nimeni n-ar fi reuşit s-o salveze mai bine a doua oară decât cel ce o mai salvase şi întâia oară.

Însufleţit de asemenea sentimente venise să-şi caute fratele.

— Iată-te! Exclamă Bonaparte, te aşteptam cu nerăbdare.

— Bănuiam, dar, ca să plec, a trebuit s-aştept un moment potrivit, când nimenea nu se mai gândea la mine.

— Şi crezi c-ai reuşit?

— Da. Talma povestea nu ştiu ce anecdotă, despre Marat şi Dumouriez. Oricât de intere-santă părea, eu m-am lipsit de anecdotă şi iată-mă!

— Am auzit puţin mai înainte o trăsură, care tocmai pleca. Omul care era în ea nu te-a văzut c-o apuci pe scara cabinetului meu de lucru?

— Omul care era în ea sunt chiar cu, trăsura care pleca era a mea; trăsura mea lipsind, toată lumea mă va crede plecat.

Bonaparte răsuflă uşurat.

— Hai acum să vedem, întrebă cl, cum ţi-ai folosit ziua?

— Să ştii că n-am pierdut vremea de prisos.

— Avem oare decretul Sfatului Bătrânilor?

— L-am întocmit astăzi şi ţi l-am adus – măcar în ciornă – să vezi dacă e ceva de scos sau de adăugat.

— Să vedem! Zise Bonaparte.

Şi luând repede din mâinile lui Lucien hârtia pe care el i-o întinse, citi:

„Articolul 1. Corpul legislativ se mută în comuna Saint-Cloud; cele două consilii vor avea sediul acolo, în cele două aripi ale palatului…”

— Ăsta-i articolul de căpetenie, explică Lucien. L-am pus în frunte pentru că de la început să izbească poporul.

— Da, da, încuviinţa Bonaparte.

Şi continuă:

„Art. 2. Ele vor fi mutate acolo mâine, în 20 brumar…”

— Nu, nu, se împotrivi Bonaparte: „mâine 19”, schimbă data, Bourrienne.

Şi dădu hârtia secretarului său.

— Crezi că vei fi în stare în ziua de 18?

— Voi fi! Eouche mi-a spus alaltăieri: „Grăbiţi-vă, sau nu mai răspund de nimic.”

— „19 brumar”, rosti Bourrienne, înapoind hârtia generalului.

Bonaparte reluă lectura:

„Art. 2. Ele vor fi mutate acolo mâine, în 19 brumar, la amiază. Orice continuare a dezbaterilor este interzisă în alt sediu şi înainte de data de mai sus.”

Bonaparte mai citi o dată articolul.

— Ei bine, zise el, nu e nici un dubiu asupra înţelesului. Şi continuă:

„Art. 3. Generalul Bonaparte este însărcinat cu executarea prezentului decret; el va lua toate măsurile necesare pentru siguranţa reprezentării naţionale.”

Un zâmbet ironic trecu pe buzele de piatră ale lectorului. Dar, aproape fără întrerupere, continuă:

„Generalul comandant al diviziei a 17-a, garda corpului legislativ, garda naţionali sedentară, trupele de front ce se găsesc în comuna Paris, la arondismentul constituţional şi pe toată întinderea diviziei a 17-a, sunt puse de îndată sub ordinele sale şi obligate să-l recunoască în această calitate.”

— Adaugă, Bourrienne: „Toţi cetăţenii îi vor da ajutor.” Burghezii se bucură neînchipuit de mult să se amestece în treburile politice şi dacă pot să ne slujească în planurile noastre trebuie să le dăm asemenea satisfacţie.

Bourrienne se execută. Pe urmă înapoie hârtia generalului, care continuă:

„Art. 4. Generalul Bonaparte este chemat în faţa consiliului pentru a primi de acolo o copie legalizată a prezentului decret şi pentru a depune jurământ. El se va pune de acord cu comisarii inspectori ai celor două Sfaturi.

Art. 5. Prezentul decret va fi transmis îndată printr-un curier la Sfatul celor Cinci Sute şi la Directorat – secţia executivă.

Va fi promulgat, tipărit şi afişat în toate comunele Republicii prin curieri extraordinari.

Paris, la…”

— Dată a rămas în alb, zise Lucien.

— Pune „18 brumar”, Bourrienne, trebuie ca decretul să surprindă toată lumea. Emis la orele şapte de dimineaţă, trebuie ca în acelaşi timp, când va fi emis şi chiar înainte, să fie afişat pe toate zidurile Parisului.

— Dar dacă Sfatul Bătrânilor va refuza să-l emită…?

— Motiv în plus să fie afişat, nerodule, se repezi Bonaparte. Noi vom proceda ca şi cum ar fi emis.

— E cazul să îndreptăm totodată şi o greşeală de franceză ce se găseşte în ultimul paragraf? Întrebă Bourrienne, râzând.

— Care? Sări Lucien, cu tonul autorului rănit în amorul său propriu.

— Îndată, răspunse Bourrienne, în asemenea caz nu se spune îndată; se spune de îndată.

— Nu-i deloc nevoie, interveni Bonaparte. Fii pe pace, voi proceda ca şi cum ar fi de îndată.

Apoi, după o clipă de gândire:

— Cât despre cele ce spuneai adineaori, de temerea ta că decretul n-are să treacă, există un mijloc ca să-l faci să treacă.

— Care?

— Îi convoci pentru ora şase dimineaţa pe membrii de care suntem siguri şi pentru ora opt pe cei de care nu suntem siguri. Neavând decât oameni de-ai noştri, cum dracul n-o s-avem majoritatea:

— Dar şase ceasuri pentru unii şi opt ceasuri pentru alţii… se miră Lucien.

— N-ai decât să iei doi secretari diferiţi. Unul din ei se va fi înşelat.

Apoi, întorcându-se către Bourrienne, îi spuse:

— Scrie!

Şi plimbându-se, dictă fără să şovăie, ca omul ce a gândit dinainte şi multă vreme la ceea ce dictează, oprindu-se

totuşi din când în când în faţa lui Bourrienne, numai ca să vadă dacă până secretarului îi urmărea vorba:

„Cetăţeni!

Sfatul Bătrânilor, cel ce deţine înţelepciunea naţiunii, a emis acum decretul alăturat; este, de altfel, împuternicit s-o facă prin articolele 102 şi 103 din Constituţie.

Mă însărcinează pe mine să iau măsurile pentru paza Adunării reprezentanţilor naţiunii, pentru mutarea ei necesară şi momentană…”

Bourrienne se uită la Bonaparte. Se vede că voise să spună imediată, dar fiindcă generalul nu se corectă, Bourrienne lăsă momentană.

Bonaparte continuă să dicteze:

„Corpul legislativ va fi în măsură să scoată Adunarea naţională, din primejdia iminentă în care ne-a adus dezorganizarea tuturor organelor administraţiei.

În această împrejurare, de cea mai mare importanţă, el are nevoie de unirea şi încrederea tuturor patrioţilor. Strângeţi-vă în jurul lui. Este singurul mijloc de a aşeza Republica pe bazele libertăţii civile, ale fericiri dinlăuntru, ale victoriei şi păcii.”

Bonaparte reciti proclamaţia de mai sus şi făcu un semn cu capul că e bine.

Apoi îşi scoase ceasornicul.

— E unsprezece, zise el. Mai e timp.

Atunci, aşezându-se în locul lui Bourrienne, scrise câteva cuvinte în formă de bilet, le închise într-un plic şi puse adresa: „Cetăţeanului Barras”.

— Roland, i se adresă aghiotantului, după ce termină de scris, ai să iei fie un cal din grajd, fie o trăsură de piaţa şi ai să te duci la Barras. Îi cer o întâlnire mâine, la miezul nopţii. Aştepţi răspuns.

Roland plecă.

După o clipă, se auzi în curtea locuinţei galopul unui cal ce se îndepărta spre strada Mont-Blanc.

— Acuma, Bourrienne, începu Bonaparte după ce aţintise urechea la tropotul calului, mâine, la miezul nopţii, fie că voi fi aici, fie că nu, vei porunci să se înhame caii, te vei urca în trăsura mea şi te vei duce în locul meu la Barras.

— În locul dumneavoastră, generale?

— Da. Toată ziua mă va aştepta şi nu va face nimic, crezând că îl iau alături de mine. La miezul nopţii vei fi la el şi-ai să-i spui că o durere de cap îngrozitoare m-a silit să mă culc, dar că voi fi la el negreşit la ceasurile şapte de dimineaţă. Te va crede sau nu te va crede, dar, în orice caz, va fi prea târziu să mai uneltească împotriva noastră. La orele şapte dimineaţa voi avea zece mii de oameni sub ordinele mele.

— Bine, generale. Mai aveţi şi alte ordine să-mi daţi?

— Nu, nu în seara asta, răspunse Bonaparte. Mâine să fii aici dis-de-dimineaţă.

— Dar eu? Întrebă Lucien.

— Du-te de-l vezi pe Sieyčs; în mâna lui e Sfatul Bătrânilor. Ia-ţi toate măsurile cu el. Nu vreau să fie văzut la mine şi nici eu la el. Dacă, din întâmplare, nu reuşim, el e unul de care trebuie să ne lepădăm. Poimâine vreau să fiu stăpân pe acţiunile mele şi să n-am angajamente absolute faţă de nimeni.

— Crezi c-ai să ai nevoie de mine mâine?

— Vino mâine noapte şi dă-mi raport despre toate.

— Te mai întorci în salon?

— Nu. Am s-o aştept pe Joséphine în cameră la ca. Bourrienne, spune-i o vorbă la ureche, în trecere, ca să scape cât mai repede cu putinţă de toată lumea pe care o are.

Şi, făcând un salut din mână, cam cu acelaşi gest şi fratelui său şi lui Bourrienne, trecu, printr-un coridor separat, din cabinetul său de lucru în camera Joséphinei.

Acolo, la lumina simplă a unei lămpi de alabastru, sub bătaia căreia fruntea conspiratorului părea încă şi mai

palidă ca de obicei, Bonaparte ascultă zgomotul trăsurilor ce se depărtau unele după altele.

În sfârşit, un ultim uruit de vehicul se auzi şi, după când minute, uşa camerei se deschise şi Joséphine intră.

Era singură şi ţinea în mână un sfeşnic cu două braţe.

Obrazu-i, luminat de cele două lumânări, arăta cea mal puternică îngrijorare cu putinţă.

— Ei, dar ce-i cu tine, o întrebă Bonaparte.

— Mi-e frică, răspunse Joséphine.

— Şi de ce? De nerozii din Directorat sau de avocaţii din cele două Sfaturi? Hai! Ţine-ţi firea! În Sfatul Bătrânilor îl am pe Sieyčs, iar la cei Cinci Sute îl am pe Lucien.

— Aşadar, totul merge bine?

— De minune!

— Când tu mi-ai trimis răspuns că mă aştepţi la mine, m-am temut să n-ai a-mi comunica veşti proaste.

— Bine! Dar dacă aş avea veşti proaste, oare ţi le-aş spune?

— Vai! Tare mă mai linişteşti!

— Dar, fii pe pace, n-am decât bune, numai că ţi-am dat şi ţie un rol în conspiraţie.

— Care?

— Aşează-te şi scrie lui Gohier.

— Că nu ne mai ducem să cinăm la el?

— Dimpotrivă. Să vină cu soţia să ia micul dejun la noi. Oamenii care se iubesc, aşa cum ne iubim noi, nu reuşesc să se vadă atât cât ar dori.

Joséphine se aşează la un birou micuţ din lemn de trandafir.

— Dictează, zise ea, sunt gata să scriu.

— Asta-i bună! Vrei să-mi recunoască stilul? Haida de! Ştii doar mult mai bine decât mine cum se scrie un bileţel de-acelea fermecătoare cărora e cu neputinţă să li te împotriveşti.

Joséphine schiţă un surâs pentru compliment, îşi întinse fruntea lui Bonaparte, care i-o sărută cu dragoste şi scrise biletul de mai jos, pe care îl copiem după original:

„Cetăţeanului Gohier, preşedintele sectorului executiv al Directoratului Republicii franceze…”

— Aşa? Întrebă ea.

— Perfect! Cum n-are să mai păstreze multă vreme titlul de preşedinte, să nu i-l precupeţim.

— Şi n-ai să faci nimic pentru el?

— Ba am să fac tot ce va pofti, dacă şi el va face tot ce vreau eu! Continuă, draga mea prietenă.

Joséphine puse iarăşi mâna pe condei şi scrise:

„Vino, dragul meu Gohier, împreună cu soţia dumitale, mâine, ca să luaţi micul dejun cu mine, la ceasurile opt dimineaţa. Să nu cumva să nu vii. Am de vorbit cu dumneata lucruri foarte interesante.

La revedere, dragul meu Gohier şi să nu te îndoieşti niciodată de sincera-mi prietenie!

La Pagerie-Bonaparte”

— Am pus mâine, explică Joséphine. Trebuie să pun data de 17 brumar pe scrisoare.

— Şi să ştii că nu minţi, zise Bonaparte. Iată că bate miezul nopţii.

Într-adevăr, încă o zi căzuse în prăpastia timpului: pendula sună douăsprezece bătăi.

Bonaparte le ascultă grav şi dus pe gânduri. Nu-l mai despărţeau decât douăzeci şi patru de ore de ziua solemnă pe care o pregătea de o lună şi pe care o visă de trei ani!

Să facem noi ceea ce tare ar mai fi vrut să facă, adică să sărim peste cele douăzeci şi patru de ceasuri care ne despart de ziua aceea, pe care istoria n-a judecat-o încă şi să vedem ce se petrecea la ceasurile şapte de dimineaţă în diferitele puncte ale Parisului, unde evenimentele pe care avem să le povestim aveau să producă cea mai mare senzaţie.

Capitolul XXIII „Alea jacta est” [36]

La orele şapte de dimineaţă, Fouché, ministrul poliţiei, intra la Gohier, preşedintele Directoratului.

— Ei! Ei! Exclamă Gohier zărindu-l, oare căror noutăţi le datoresc plăcerea de a vă vedea atât de dimineaţă, domnule ministru al poliţiei?

— Încă nu cunoaşteţi decretul! Zise Fouché.

— Care decret? Întrebă cinstitul Gohier.

— Decretul dat de Sfatul Bătrânilor.

— Dat când?

— Dat astă-noapte.

— Sfatul Bătrânilor se întruneşte aşadar noaptea acum?

— În caz de urgenţă, da.

— Şi ce spune decretul?

— Transferă şedinţele corpului legislativ la Saint-Cloud.

Gohier simţi lovitura. Înţelegea ce profit putea trage din asemenea izolare geniul întreprinzător al lui Bonaparte.

— Şi de când, îl întrebă el pe Fouché, un ministru al poliţiei a ajuns să fie solul Sfatului Bătrânilor?

— Iată că vă înşelaţi, cetăţene preşedinte, răspunse ex-reprezentantul Convenţiunii. În dimineaţa de astăzi sunt mai ministru al poliţiei că niciodată, pentru că am venit să vă dezvălui un act ce poate avea cele mai grave urmări.

Fouché încă nu ştia ce întorsătură avea să ia conspiraţia din stradă Victoriei. Găsea foarte potrivit să-şi pregătească o portiţă de scăpare la Luxembourg.

Gohier, oricât de cumsecade era, îşi cunoştea însă prea bine omul ca să se mai lase înşelat de el.

— Ieri trebuia să-mi anunţaţi decretul, cetăţene ministru, nu astăzi dimineaţă, căci, prin comunicarea pe care mi-o aduceţi la cunoştinţă acum, nu sunteţi decât cu câteva clipe înaintea anunţării oficiale ce-mi va fi făcută.

Într-adevăr, în aceeaşi clipă, un uşier deschise uşa şi-l anunţă că trimisul inspectorilor de la palatul Sfatului Bătrânilor se prezentase şi cerea să intre pentru a face o comunicare.

— Să intre, zise Gohier.

Mesagerul intră şi prezentă o scrisoare preşedintelui. Acesta o desfăcu grăbit şi citi:

„Cetăţene preşedinte,

Comisia îşi ia îngăduinţa de a vă face cunoscut decretul de transferare a reşedinţei Corpului legislativ la Saint-Cloud.

Decretul vă va fi expediat, dar unele măsuri de siguranţă cer o serie de amănunte de care ne ocupăm în prezent.

Vă invităm să veniţi la comisiunea Sfatului Bătrânilor. Acolo îl veţi găsi pe Sieyčs ţi Du cos.

Salut frăţesc,

Barillon; Fargues; Cornet”

— Bine, zise Gohier mesagerului, concediindu-l cu un semn din mână.

Mesagerul ieşi.

Gohier se întoarse către Fouché.

— Eh! Exclamă el, complotul e bine mânuit. Mi se anunţă decretul, dar nu mi se trimite. Din fericire, dumneavoastră aveţi să-mi spuneţi în ce termeni e conceput.

— Dar, făcu Fouché, eu nu ştiu nimic.

— Cum asta? Se ţine şedinţă la Sfatul Bătrânilor şi dumneavoastră, ministrul poliţiei, nu ştiţi nimic când şedinţa în cauză este extraordinară şi când a fost fixată şi anunţată prin scrisori?

— Ba da, ştiam de şedinţă, dar nu m-am putut duce să asist.

— Şi n-aţi avut acolo pe unul din secretarii dumneavoastră, un stenograf, care putea să vă aducă la cunoştinţă cuvânt cu cuvânt, cele ce s-au petrecut în şedinţa aceea când, după cât se pare, s-a hotărât soarta Franţei?… Vai! Cetăţene Fouché, sunteţi un ministru al poliţiei tare neîndemânatic, sau, mai curând, tare dibaci!

— Aveţi a-mi da vreun ordin, cetăţene preşedinte? Întrebă Fouché.

— Niciunul, cetăţene ministru, răspunse preşedintele. Dacă Directoratul găseşte cu cale să dea ordine, le va da oamenilor pe care-i socoteşte demni de încredere. Puteţi să vă înapoiaţi la cei ce vă trimit, adăugă el, întorcându-i spatele interlocutorului său.

Fouché ieşi, Gohier sună îndată după ieşirea lui.

Un curier intră.

— Treci pe la Barras, pe la Sieyčs, pe la Ducos ţi pe la Moulin şi pofteşte-i să vină numaidecât la mine… Ah, ah! Spune-i tot acum doamnei Gohier să vină în biroul meu şi s-aducă scrisoarea doamnei Bonaparte prin care ne invită la micul dejun.

După cinci minute, doamna Gohier intra cu scrisoarea în mână şi gata îmbrăcată. Invitaţia era pentru ora opt dimineaţa. Ceasul arăta mai mult de şapte jumătate şi era nevoie de cel puţin douăzeci de minute pentru a merge de la Luxembourg în strada Victoriei.

— Iat-o, dragul meu, zise doamna Gohier, înmânând scrisoarea soţului ei. E pentru ora opt.

— Da, răspunse Gohier, nu de oră mă îndoiesc, ci de zi.

Şi, luând scrisoarea din mâinile soţiei sale, reciti:

„Vino, dragul meu Gohier, împreună cu soţia dumitale mâine, ca să luaţi micul dejun cu mine, la ceasurile opt dimineaţa… Să nu cumva să nu vii… Am de vorbit cu dumneata lucruri foarte interesante.”

— Vai! Exclamă el, nu mai am de ce mă înşela!

— Ei, ce zici, dragul meu, mergem? Întrebă doamna Gohier.

— Tu ai să te duci, dar cu nu. S-a ivit un eveniment de care cetăţeanul Bonaparte se pare că nu-i străin şi care ne reţine, pe colegii mei şi pe mine, la Luxembourg.

— Un eveniment grav?

— Poate.

— Atunci, rămân lângă tine.

— Nu, nu. Nu-mi poţi fi de nici un folos. Du-te la doamna Bonaparte. Poate că mă înşel, dar, dacă se petrece la ca ceva extraordinar, ce ţi s-ar părea că ne poate nelinişti, vesteşte-mă printr-un mijloc oarecare. Oricare va fi bun, voi înţelege şi dacă-mi spui lucrurile pe jumătate.

— Bine, dragul meu, mă duc. Speranţa că ţi-aş putea fi de folos acolo m-a hotărât să merg.

— Du-te!

În clipa aceea, curierul se întoarse.

— Generalul Moulin vine chiar acuma, spuse el. Cetăţeanul Barras e în baie, dar va veni. Cetăţenii Sieyčs şi Ducos au plecat de-acasă de la cinci dimineaţa şi nu s-au mai întors.

— Iată-i pe cei doi trădători! Se repezi Gohier. Barras nu s-a lăsat înşelat.

Şi, îmbrăţişându-şi soţia, zise:

— Du-te! Du-te!

Când se întoarse, dând să plece, doamna Gohier se pomeni faţă în faţă cu generalul Moulin. Acesta, din fire iute la mânie, părea furios.

— La o parte, cetăţeană! Strigă el.

Apoi, repezindu-se ca o furtună în cabinetul de lucru al lui Gohier, spuse:

— Dumneata ştii ce se petrece, preşedinte?

— Nu, dar bănuiesc.

— Corpul legislativ e transferat la Saint-Cloud. Generalul Bonaparte e împuternicit cu executarea decretului, iar forţa armată e pusă la dispoziţia sa.

— Aha! Asta-i taina, exclamă Gohier. În cazul acesta, trebuie să ne adunăm şi să luptăm.

— Ai auzit: Sieyčs şi Roger Ducos nu sunt la palat.

— Nu! Sunt la Tuileries. Dar Barras e în baie. Să dăm fuga la Barras. Directoratul poate da decizii de vreme ce are majoritatea. Suntem trei. Mai spun o dată, să luptăm!

— Atunci, să-i trimitem răspuns lui Barras să vină să ne găsească de îndată ce iese din baie.

— Nu! Hai să-l găsim noi înainte de-a ieşi el.

Cei doi directori ieşiră şi se-ndreptară în grabă mare spre apartamentul lui Barras.

Îl găsiră într-adevăr în baie şi stăruiră să intre.

— Ei, ce este? Întrebă Barras zărindu-i.

— Ştii?

— Ce să ştiu? Nu ştiu nimic.

Atunci începură a-i povesti ceea ce ştiau ei.

— A! Făcu Barras, acum totul mi se pare limpede.
— Cum?
— Da, iată de ce na venit aseară.
— Cine?
— Ei, cine? Bonaparte!
— L-ai aşteptat aseară?
— Mi-a trimis vorbă prin unul din aghiotanţii lui, că are să vină între orele unsprezece şi miezul nopţii.
— Şi n-a venit?
— Nu. Mi l-a trimis pe Bourrienne cu trăsura lui, trimiţându-mi totodată vorbă că îl apu-case o nemaipomenită durere de cap ce-l ţinea pironit în pat, dar că astăzi dimineaţă va fi aici devreme.
Directorii se uitară unul la altul.
— E limpede! Ziseră ei.
— Acuma, continuă Barras, mi-am trimis secretarul, pe Bollot, un băiat foarte deştept, ca să cerceteze.
Barras sună. Un slujitor se arătă.
— De cum se-ntoarce Bollot, zise Barras, să-l pofteşti să vină aici.
— Chiar acuma coboară din trăsură, în curtea palatului.
— Să urce, să urce numaidecât! Bollot ajunsese chiar la uşă.
— Ei, ce-i? Întrebară cei trei directori.
— Ce să fie? Generalul Bonaparte, în mare ţinută, însoţit de generalii Beurnonviile, Mac-donald şi Moreau se îndreaptă spre palatul Tuileries, în curtea căruia îl aşteaptă vreo zece mii de oameni.
— Moreau!… Moreau e cu el! Strigă Gohier.
— La dreapta lui!
— V-am spus-o de nu ştiu câte ori! Exclamă Moulin cu severitatea-i militărească, Moreau nu-i decât… O secătură. Asta e!
— Mai eşti de părere să rezistăm, Barras? Întrebă Gohier.
— Da, răspunse Barras.

— Atunci, îmbracă-te şi vino să ne găseşti în sala de şedinţe.

— Duceţi-vă, spuse Barras, vin şi eu.

Cei doi directori se duseră în sala de şedinţe. După zece minute de aşteptare, Moulin zise:

— Ar fi trebuit să-l aşteptăm pe Barras. Dacă Moreau e o secătură… Barras e o târfă…!

După două ceasuri, încă îl mai aşteptau pe Barras.

În urma lor, tot în sala de baie intraseră Talleyrand şi Bruix şi, stând de vorbă cu ei, Barras uitase că era aşteptat.

Să vedem ce se petrecuse în strada Victoriei. La ora şapte dimineaţa, contrar obiceiului său, Bonaparte se sculase şi aştepta în mare ţinută în camera lui. Roland intră.

Bonaparte era liniştit cu desăvârşire. Se afla în preajma unei bătălii.

— Încă n-a venit nimeni, Roland? Îl întrebă el.

— Nu, generale, răspunse tânărul, dar am auzit mai adineauri ciuruitul unei trăsuri.

— Şi eu, adăugă Bonaparte. În clipa aceea fură anunţaţi:

— Cetăţeanul Joseph Bonaparte şi cetăţeanul general Bernadotte.

Roland îl întrebă pe Bonaparte din ochi. Trebuia să rămână sau să iasă? Trebuia să rămână.

Roland rămase în picioare, în colţul unei biblioteci, ca o sentinelă la postul său.

— Ai! Ai! Exclamă Bonaparte văzându-l pe Bernadotte îmbrăcat în simplu burghez cum era cu două seri înainte. Hotărât lucru, ţi-e silă de uniformă, generale!

— Ei, doamne! Răspunse Bernadotte, de ce dracu aş fi în uniformă la ceasurile şapte dimineaţa, când nici nu sunt de serviciu?

— Ai să fii în curând.

— Asta-i bună! Doar nu mai sunt în activitate.

— Da, dar eu te repun în activitate.

— Dumneata?

— Da, eu.

— În numele Directoratului?
— Dar ce? Mai există vreun Directorat?
— Cum? Nu mai există Directorat?
— Venind în drum spre mine n-ai văzut soldaţi rânduiţi pe toate străzile ce duc la Tuileries?
— I-am văzut şi m-am mirat.
— Soldaţii aceia sunt ai mei.
— Să-mi fie cu iertare, zise Bernadotte, crezusem că sunt ai Franţei!
— Ei! Dar eu şi Franţa nu suntem tot una?
— Nu ştiam, răspunse Bernadotte cu răceală.
— Acum însă bănuieşti că-i aşa. Diseară vei fi sigur. Ascultă, Bernadotte, clipa de faţă e supremă. Hai, hotărăşte-te!
— Generale, spuse Bernadotte, am fericirea de-a fi în clipa de faţă simplu cetăţean. Lasă-mă să rămân simplu cetăţean!
— Bernadotte, ia seama, cine nu-i cu mine, e împotriva mea!
— Generale, dă-ţi seama de vorbele pe care le rosteşti. Mi-ai spus „ia seama”! Dacă e ameninţare, ştii doar că nu mă tem.
Bonaparte veni la el şi-l apucă de amândouă mâinile.
— Ei, da! O ştiu. Iată de ce vreau neapărat să te am cu mine. Nu numai că te stimez, Bernadotte, dar te şi iubesc. Te las cu Joseph, sunteţi cumnaţi, ce dracu! Rudele nu se ceartă între ele!
— Şi dumneata, unde te duci?
— În calitatea-ţi de spartan, eşti un neînduplecat apărător al legilor, nu-i aşa? Atunci, iată un decret emis astă noapte de Sfatul celor Cinci Sute, care-mi atribuie comandamentul forţelor armate ale Parisului. Aveam aşadar dreptate, adăugă Bonaparte, să-ţi spun că soldaţii pe care i-ai întâlnit sunt soldaţii mei, întrucât sunt sub ordinele mele.
Şi puse în mâinile lui Bernadotte copia decretului ce fusese dat la orele şase de dimineaţă.
Bernadotte citi decretul de la primul rând până la ultimul.

— La asta nu mai am nimic de adăugat, zise el. Veghează asupra siguranţei adunării reprezentanţilor naţiunii şi toţi cetăţenii serioşi vor fi cu dumneata.

— Atunci, fii cu mine!

— Îngăduie-mi, generale, s-aştept încă douăzeci şi patru de ceasuri ca să văd cum îţi vei îndeplini mandatul.

— Al dracului om! Exclamă Bonaparte.

Apoi, apucându-l de braţ şi trăgându-l la câţiva paşi mâi departe de Joseph, urmă:

— Bernadotte, vreau să joc cartea pe faţă cu dumneata!

— La ce bun, răspunse acesta, devreme ce nu-s de partea dumitale?

— N-are a face! Dumneata eşti la galerie şi eu vreau că galeria să spună că n-am umblat cu înşelăciuni.

— Îmi ceri să păstrez secretul?

— Nu.

— Bine faci, căci în asemenea caz aş fi refuzat să-ţi ascult destăinuirile.

— Vai! Destăinuirile mele nici măcar nu-s lungi… Directoratul vostru este urât de toată lumea. Constituţia voastră e învechită. Trebuie curăţită gospodăria şi dată altă îndrumare guvernării. Nu-mi răspunzi?

— Aştept să văd ce mai ai de spus.

— Ce mai am de spus? Să te duci să-ţi pui uniforma, nu pot să te mai aştept. Să vii să ne întâlnim la Tuileries, în mijlocul tuturor camarazilor noştri.

Bernadotte clătină din cap că nu.

— Crezi că te poţi bizui pe Moreau, Beurnonville sau Lefebvre? Continuă Bonaparte. Uite, priveşte pe fereastră! Ce vezi acolo… Acolo! Moreau şi Beurnonville. Cât despre Lefebvre, nu-l văd, dar sunt sigur că nici n-apuc să fac o sută de paşi şi dau peste el… Ei, haide, te hotărăşti?

— Generale, nu sunt eu omul care să se lase îndemnat de exemplu şi mai cu seamă de exemplul prost. Moreau, Beurnonville, Lefebvre n-au decât să facă ce vor, eu am să fac ceea ce trebuie.

— Atunci, refuzi categoric să mă însoţeşti la Tuileries?
— Nu vreau să iau parte la o rebeliune.
— Rebeliune, rebeliune! Dar împotriva cui? Împotriva unei adunături de imbecili care trăncănesc de dimineaţa până seara în magherniţele lor.
— Imbecilii aceia, generale, sunt în clipa de faţă reprezentanţii legii. Constituţia îi apără. Pentru mine sunt sacri.
— Cel puţin, făgăduieşte-mi un lucru, cremene ce eşti!
— Ce anume?
— Că n-ai să te amesteci.
— N-am să mă amestec ca cetăţean, dar…
— Dar ce?… Hai, eu mi-am golit sacul, acum goleşte-ţi-l şi dumneata!
— Dar, dacă Directoratul îmi dă ordin să intervin, voi porni împotriva celor ce tulbură ordinea, oricare ar fi ei.
— Ei, asta-i? Dar ce? Crezi oare că sunt ambiţios? Întrebă Bonaparte.
Bernadotte schiţă un zâmbet.
— Bănuiesc, răspunse el.
— Ei, asta-i! Zău aşa! Spuse Bonaparte, dar dumneata nu mă cunoşti deloc. M-am săturat până-n gât de politică şi nu mai doresc decât un singur lucru: pacea! Vai, dragul meu, să stau la Malmaison cu o rentă de cincizeci de mii de lire, şi-mi dau demisia din toate. Nu vrei să mă crezi. Te poftesc să vii să mă vezi peste trei luni şi, dacă-ţi place viaţa pastorală, vom trăi împreună că păstorii. Plai, la revedere. Te las cu Joseph şi în ciuda refuzurilor dumitale, te aştept la Tuileries… Iată, prietenii noştri îşi pierd răbdarea.
Afară se strigă: „Trăiască Bonaparte!”
Bernadotte păli uşor.
Bonaparte-i văzu paloarea.
— Vai! Vai! Şopti el, cu gelozie… M-am înşelat, nu-i spartan, e atenian curat!
Într-adevăr, aşa cum spusese Bonaparte, prietenii săi începuseră să-şi piardă răbdarea.

De vreun ceas de când decretul se afişase, salonul, anticamerele şi curtea locuinţei erau supraîncărcate.

Primul om pe care Bonaparte îl întâlni în capul scării fu colonelul Sébastiani, compatriotul său.

Era comandantul regimentului al 9-lea de dragoni.

— A! Dumneata eşti, Sébastiani! Îl întâmpină Bonaparte. Şi oamenii dumitale?

— În linie de bătaie în strada Victoriei, generale…

— În bună dispoziţie?

— În culmea entuziasmului! Le-am distribuit zece mii de cartuşe care erau în depozit la mine.

— Da, dar care nu trebuiau să iasă din depozit decât pe baza unui ordin al comandantului Parisului. Ştii dumneata, Sébastiani, că nu ţi-ai lăsat nici o portiţă de scăpare?

— Salvaţi-mă dumneavoastră, generale. Cred în soarta dumneavoastră norocoasă.

— Dumneata mă iei drept Cezar, Sébastiani?

— Pe cuvântul meu! De la oarecare depărtare, oricine s-ar înşela… În afară de asta, în curtea reşedinţei dumneavoastră se află vreo patruzeci de ofiţeri din toate armele, fără soldă, pe care Directoratul îi lasă de vreun an de zile în sărăcia cea mai lucie. Nu mai au speranţă decât în dumneavoastră, generale. Aşa că sunt gata să-şi dea viaţa pentru dumneavoastră.

— Bine. Du-te de te aşază în fruntea regimentului tău şi ia-ţi rămas bun!

— Rămas bun? Cum asta, generale?

— Ţi-l iau şi-ţi dau o brigadă în schimb. Hai, du-te!

Sébastiani nu aşteptă să i se spună de două ori.

Bonaparte îşi continuă drumul.

În josul scării dădu peste Lefebvre.

— Sunt eu, generale, zise Lefebvre.

— Tu!… Ei şi divizia a 17-a unde-i?

— Mi-aştept numirea ca s-o pun în mişcare.

— Cum? Nu eşti numit?

— De Directorat, da; însă, dat fiind că nu sunt trădător, mi-am înaintat demisia acolo, ca să se ştie că nu trebuie să se bizuie pe mine.

— Şi-ai venit să te numesc eu, ca să mă pot eu bizui pe tine?

— Întocmai!

— Repede, Roland, un brevet în alb. Completează-l pe numele generalului, ca să nu mai trebuiască decât să-mi pun numele. Am să-l semnez pe oblâncul şeii.

— Acelea sunt cele bune, zise Lefebvre.

— Roland?

Tânărul care şi făcuse câţiva paşi ca să execute ordinul, se apropie de generalul său.

— Ia de pe poliţa căminului, îi şopti Bonaparte, două pistoale din cele cu câte două cartuşe şi adă-mi-le o dată cu brevetul. Nu se ştie ce se poate întâmpla.

— Da, generale, răspunse Roland. De altfel, n-am să vă părăsesc.

— Afară doar de nu voi avea nevoie să te trimit să mori în altă parte.

— E-adevărat, zise tânărul.

Şi alergă să îndeplinească ambele sarcini pe care le primise.

Bonaparte tocmai voia să-şi urmeze drumul, când zări pe coridor un soi de umbră.

O recunoscu pe Joséphine şi alergă la dânsa.

— Doamne, Dumnezeule! Îi spuse ea, e chiar atât de mare primejdia?

— Dar de ce întrebi?

— Am auzit ordinul pe care l-ai dat lui Roland.

— Frumos lucru! Iată ce-nseamnă să tragi cu urechea pe la uşi… Şi Gohier?

— N-a venit.

— Nici soţia lui?

— Ea e aici.

Bonaparte îşi făcu loc, dând într-o parte cu mâna pe Joséphine şi intră în salon. Acolo o văzu pe doamna Gohier singură şi tare palidă.

— Ei, cum! Întrebă el fără altă introducere, preşedintele nu vine?

— Nu i-a fost cu putinţă, generale, răspunse doamna Gohier.

Bonaparte îşi stăpâni un gest de nerăbdare.

— Trebuie neapărat să vină, zise el. Scrieţi-i că îl aştept. Am să-i trimit eu scrisoarea.

— Mulţumesc, generale, replică doamna Gohier, dar am oamenii mei aici. Au să i-o ducă ei.

— Scrie, draga mea prietenă, scrie, stărui Joséphine.

Şi îi aduse o pană, cerneală şi hârtie de scrisori soţiei preşedintelui.

Bonaparte se aşezase în spate în aşa fel încât să poată citi pe deasupra umărului ei ce-avea să scrie.

Doamna Gohier se uită ţintă la el.

Atunci, el se dădu un pas îndărăt, înclinându-se.

Doamna Gohier scrise bileţelul.

Pe urmă împături hârtia şi căută ceară de lipit, dar… Fie din întâmplare, fie dinadins… pe masă nu erau decât rondele de lipit.

Lipi o rondelă pe scrisoare şi sună. Un slujitor se arătă.

— Dă, te rog, scrisoarea asta lui Comtois, zise doamna Gohier şi s-o ducă numaidecât la palatul Luxembourg.

Bonaparte urmări cu ochii slujitorul, sau mai curând scrisoarea, până ce se închise uşa.

Pe urmă îi spuse doamnei Gohier:

— Îmi pare rău că nu pot lua micul dejun cu dumneavoastră, dar şi eu am treburile mele, tot aşa cum preşedintele şi le are pe ale lui. Veţi lua micul dejun cu soţia mea. Poftă bună!

Şi ieşi.

La uşă îl întâlni pe Roland.

— Poftiţi brevetul, generale, zise tânărul şi aici e şi pana. Bonaparte luă pana şi, pe marginea caschetei aghiotantului său, semnă brevetul.

Roland înmâna după aceea generalului cele două pistoale.

— Le-ai controlat? Întrebă Bonaparte. Roland surâse.

— Fiţi liniştit, spuse el, răspund de ele.

Bonaparte îşi prinse pistoalele la cingătoare şi, în timp ce şi le agăţa, murmură:

— Tare aş vrea să ştiu ce i-a scris soţului ei.

— Ce i-a scris, generale? Am să vă spun vorbă cu vorbă.

— Tu, Bourrienne?

— Da, eu. I-a scris: „Ai făcut bine că n-ai venit, dragul meu. După toate cele ce se petrec aici, înţeleg că invitaţia era o capcană. N-am să întârzii mult şi mă întorc.”

— Ai desfăcut scrisoarea…?

— Generale, Sextus Pompeius îi poftise la cină pe corabia să pe Antonius şi pe Lepidus. Sclavul său eliberat veni să-i spună: „Vreţi să vă fac împăratul lumii?

— Cum aşa?

— E simplu: tai odgonul corăbiei dumneavoastră şi Antonius împreună cu Lepidus vă rămân prizonieri.

— Trebuia s-o faci fără să-mi spui, răspunse Sextus; acuma îţi pierzi viaţa dac-o faci!” Mi-am amintit, generale, de cuvintele: Trebuia s-o faci fără să-mi spui.

Bonaparte rămase o clipă pe gânduri, apoi trezindu-se din visurile sale, îi spuse iui Bourrienne:

— Te înşeli. Octavian şi nu Antonius, era cu Lepidus pe corabia lui Sextus.

Şi coborî în curte, mulţumindu-se să-l mustre doar prin rectificarea acestei erori istorice.

De cum se arătă pe peronul din faţa casei, strigătele de: „Trăiască Bonaparte” răsunară în curte şi, ajungând până-n stradă, deşteptară acelaşi strigăt ieşit din piepturile dragonilor, care erau rânduiţi la poartă.

— Iată ceva ce ne e de bun augur, generale, spuse Roland.

— Aşa-i! Dă iute brevetul lui Lefebvre şi, dacă n-are cal, să ia unul de-ai mei. Îi dau întâlnire în curtea palatului Tuileries.

— Divizia lui e acolo.

— Cu atât mai mult.

După aceea, privind în jurul lui, Bonaparte îi văzu pe Beurnonville şi pe Moreau care-l aşteptau. Caii lor erau ţinuţi de slujitori. Îi salută cu un gest în care începuse să se vadă mai mult comandantul decât camaradul.

Apoi, zărindu-l pe generalul Debel fără uniformă, coborî două trepte şi se duse la dânsul.

— De ce eşti îmbrăcat în burghez? Îl întrebă el.

— Generale, nu fusesem înştiinţat deloc. Din întâmplare, treceam pe stradă şi văzând o îmbulzeală în faţa palatului dumneavoastră am intrat, temându-mă că vă ameninţă o primejdie.

— Du-te repede şi pune ţi uniforma.

— Bine! Dar locuiesc în celălalt capăt al Parisului. Ar fi cam prea departe.

Şi totuşi, făcu un pas ca să plece.

— Ce ai de gând să faci?

— Fiţi pe pace, generale.

Debel zărise un artilerist călare. Soldatul era aproape tot atât de înalt cât el.

— Dragul meu, îi spune ei, eu sunt generalul Debel. Din ordinul generalului Bonaparte dă-mi hainele tale şi calul. Te scutesc de serviciu pe ziua de azi. Ia şi un ludovic ca să bei în sănătatea generalului şef. Mâine ai să vii la mine să-ţi iei efectele, uniforma şi calul. Locuiesc în strada Cherche-Midi nr. 11.

— Şi n-are să mi se întâmple nimic?

— Ba da, ai să fii avansat brigadier.

— Aşa da, făcu artileristul.

Şi-şi dădu hainele şi calul generalului Debel.

În timpul acesta, Bonaparte auzise vorbindu-se deasupra lui. Ridică ochii şi îl văzu pe Joseph împreună cu Bernadotte

la fereastra lui.
— Pentru ultima dată, generale, îi strigă el lui Bernadotte vrei să vii alături de mine?
— Nu, îi răspunse Bernadotte hotărât.
Pe urmă, pe şoptite, adăugă:
— Mi-ai spus mai adineauri să iau seama.
— Da.
— Atunci şi eu îţi spun la rândul meu: ia seama.
— La ce?
— Te duci la Tuileries?
— Bineînţeles.
— Palatul Tuileries e foarte aproape de piaţa Revoluţiei.
— Ei şi? Exclamă Bonaparte, ghilotina a fost mutată la bariera Trone.
— Ce-are a face?! Tot berarul Santerre e mare şi tare în cartierul Saint-Antoine şi Santerre e prietenul lui Moulin.
— Santerre a fost înştiinţat că la prima mişcare pe care ar încerca-o, va fi împuşcat. Vii?
— Nu.
— Cum vrei. Iţi desparţi soarta de a mea. Eu însă no despart pe-a mea de-a dumitale.
Apoi, întorcându-se către slujitorul de la grajduri, îi strigă:
— Calul meu.
I se aduse calul.
Dar, văzând aproape de el un simplu artilerist, îl întrebă:
— Ei! Ce faci acolo printre gradele superioare?
Artileristul prinse a râde:
— Nu mă mai recunoşti, generale, zise el.
— Ah! Pe cinstea mea, dumneata eşti Debel! Dar de la cine ai luat calul şi uniforma?
— De la artileristul de colo, pe care-l vedeţi în picioare, numai în cămaşă. Are să vă coste un brevet de brigadier.
— Te înşeli, Debel, răspunse Bonaparte, are să mă coste două: unul de brigadier şi unul de general de divizie… La drum, domnilor! Mergem la Tuileries.

Şi, aplecat pe cal, aşa cum îi era obiceiul, ţinând în mâna stângă hăţurile lăsate în voie, cu pumnul drept sprijinit pe coapsă, cu capul înclinat, cu fruntea îngânduratã, cu privirea dusă, făcu primii paşi pe urcuşul acela glorios şi totodată fatal, care avea să-l ducă la tron… Şi la Sfânta-Elena.

Capitolul XXIV 18 brumar.

Dând în strada Victoriei, Bonaparte găsi dragonii lui Sébastiani rânduiţi în linie de bătaie.

Voi să ţină o cuvântare, dar ei, întrerupându-l de la primele vorbe, îi strigară:

— N-avem nevoie de lămuriri. Ştim că nu vreţi decât binele Republicii. Trăiască Bonaparte!

Şi cortegiul trecu, în strigăte de „Trăiască Bonaparte”, pe străzile ce duceau din stradă Victoriei la palatul Tuileries.

Generalul Lefebvre, potrivit făgăduinţii date, aştepta la uşa palatului.

Bonaparte, la sosirea sa la palatul Tuileries, fu întâmpinat cu aceleaşi urări ce-l însoţiseră şi până acolo.

Atunci îşi înălţă fruntea şi scutură din cap. Poate că strigătul de „Trăiască Bonaparte” nu era îndestulător pentru el şi visa la cel de „Trăiască Napoleon!”

Apoi se îndreptă spre frontul trupei şi, înconjurat de un vast stat major, citi decretul Sfatului Bătrânilor, care mută şedinţele corpului legislativ la Saint-Cloud şi-i dădea comandamentul forţelor armate.

În sfârşit, la urmă, din memorie sau improvizând – Bonaparte nu dezvălui nimănui asemenea taină – în locul proclamaţiei pe care o dictase cu două zile înainte lui Bourrienne, o rosti pe cea de mai jos:

„Soldaţi,

Sfatul extraordinar al Bătrânilor mi-a încredinţat comandamentul oraşului şi al armatei.

L-am primit, ca să sprijinim măsurile pe care le va lua şi care sunt întru totul spre binele poporului.

Republica este prost guvernată de doi ani. Aţi nădăjduit că întoarcerea mea va pune capăt la atâtea rele. Aţi sărbătorit-o într-o unire ce-mi impune obligaţiile pe care le îndeplinesc. Le veţi îndeplini şi voi pe ale voastre şi-l veţi sprijini pe generalul vostru cu energia, tăria şi încrederea pe care le-am găsit totdeauna la voi.

Libertatea, victoria şi pacea vor repune republica franceză pe locul pe care-l ocupa în Europa şi pe care l-a pierdut numai datorită inepţiei şi trădării.”

Soldaţii aplaudară cu frenezie. Era o declaraţie de război făcută Directoratului şi soldaţii aplaudă ori de câte ori e vorba de o declaraţie de război.

Generalul descăleca în mijlocul strigătelor de bravo.

Intră în palatul Tuileries.

Era pentru a doua oară că păşea pragul palatului familiei Valois, ale cărui bolţi adăpostiseră atât de funest coroana şi capul ultimului Bourbon care domnise în el.

În rând cu el mergea cetăţeanul Roederer.

Recunoscându-l, Bonaparte tresări.

— Ei! Exclamă el, cetăţene Roederer, dumneata erai aici în dimineaţa de 10 august.

— Da, generale, răspunse viitorul conte al Imperiului.

— Dumneata i-ai dat lui Ludovic al XVI-lea sfatul să se ducă la Adunarea Naţională?

— Da.

— Rău sfat, cetăţene Roederer! Eu nu l-aş fi urmat.

— Dai sfaturi după cum cunoşti oamenii. Generalului Bonaparte nu i-aş da sfatul pe care i l-am dat regelui Ludovic al XVI-lea. Când un rege are în trecutul său fuga de la Varennes şi data de 20 iunie, e greu de salvat!

În clipa în care Roederer rostea vorbele de mai sus, ajunseseră în faţa unei ferestre care dă înspre grădina Tuileries. Bonaparte se opri şi, apucându-l pe Roederer de braţ, zise:

— La 10 iunie eram uite colo (şi arătă cu degetul terasa de pe malul apei), în dosul celui de-al treilea tei. Am putut să-l

văd prin fereastra deschisă pe bietul rege cu boneta roşie pe cap. Arăta lamentabil şi mi-a fost milă de el.

— Şi ce-aţi făcut?

— Vai! N-am făcut nimic. Nici nu puteam face nimic. Eram de-abia locotenent de artilerie. Numai că tare-aş fi avut poftă să intru, ca şi ceilalţi şi să-i şoptesc: „Sire! Daţi-mi patru tunuri şi-mi iau sarcina să-i măturpe toţi mişeii ăştia.'„

Ce s-ar fi întâmplat dacă locotenentul Bonaparte s-ar fi supus poftei sale şi, primit cu tot sufletul de Ludovic al XVI-lea, i-ar fi măturat într-adevăr pe mişeii ăştia, adică pe locuitorii Parisului; dacă împuşca, la 20 iunie, în folosul regelui, n-ar mai fi avut oare de împuşcat în 13 vendemiar în folosul Convenţiei…?

În timp ce ex-procurorul municipalităţii, rămas pe gânduri, schiţa poate în mintea lui primele pagini din volumul său Istoria Consulatului, Bonaparte se prezentă la bara Sfatului Bătrânilor, urmat de statul său major, urmat şi acesta, la rândul său, de toţi cei ce voiseră să-l urmeze.

Când tumultul pricinuit de venirea mulţimii se potoli, preşedintele, în faţa generalului, dădu citire decretului ce-l investea cu puterea militară. Pe urmă, chemându-l să depună jurământ, preşedintele adăugă:

— Cel ce niciodată n-a făgăduit zadarnic victorii patriei nu poate decât să execute cu religiozitate noua sa făgăduinţă, de a o sluji şi de a-i rămâne credincios.

Bonaparte întinse mâna şi spuse solemn:

— Jur!

Toţi generalii din suita lui repetară după el, fiecare pentru dânsul.

— Jur!

De-abia terminase şi ultimul, când Bonaparte îi recunoscu pe secretarul lui Barras, acelaşi Bollot despre care directorul vorbise de dimineaţă cu cei doi colegi ai săi.

Venise pur şi simplu acolo să poată povesti patronului său cele ce se petreceau. Bonaparte îl crezu împuternicit de

Barras cu vreo misiune secretă.

Se hotărî să-l scutească de iniţiativa primului pas şi, ducându-se drept la tânărul cu pricina, îl întrebă:

— Vii din partea directorilor?

Pe urmă, fără a-i lăsa timp să răspundă, urmă:

— Ce-au făcut ei din Franţa pe care am lăsat-o la plecare atât de strălucitoare? Lăsasem pacea şi-am găsit războiul; lăsasem victorii, şi-am găsit înfrângeri; lăsasem milioanele Italiei, şi-am găsit jafuri şi mizerie! Unde sunt cei o sută de mii de francezi pe care-i cunoşteam pe toţi pe nume? Au pierit!

Asemenea lucruri nu trebuiau spuse chiar secretarului lui Barras, dar Bonaparte voia să le spună, avea nevoie să le spună, puţin îi păsa, cui le spune.

Poate chiar că, din punctul lui de vedere, era mai bine să le spună cuiva care să nu-i poată răspunde, în clipa aceea, Sieyčs se sculă.

— Cetăţeni, directorii Moulin şi Gohier cer să fie primiţi.

— Nu mai sunt directori, interveni Bonaparte, deoarece nu mai există Directorat.

— Dar, obiectă Sieyčs, nu ţi-au dat încă demisiile.

— Atunci să intre şi să le dea, replică Bonaparte. Moulin şi Gohier intrară.

Erau pieriţi la faţă, dar calmi. Ştiau că veniseră să întâmpine lupta şi că, îndărătul rezistenţei lor îi aştepta Sinnamari [37]. Cei pe care îi condamnaseră la deportare, ca Directori, în 18 fructidor, aveau să le arate drumul.

— Văd cu satisfacţie, se grăbi să spună Bonaparte, că vă supuneţi voinţei noastre şi a celor doi colegi ai dumneavoastră.

Gohier făcu un pas înainte şi, cu voce hotărâtă, spuse:

— Ne supunem nu voinţei dumneavoastră, nici celei a celor doi colegi ai noştri, care nu mai sunt colegii noştri de vreme ce şi-au dat demisiile, ci voinţei legii. Ea impune ca decretul care mută la Saint-Cloud sediul corpului legislativ să fie proclamat fără întârziere. Noi venim să îndeplinim

datoria pe care ne-o impune legea, hotărâţi pe deplin s-o apărăm împotriva răzvrătiţilor, oricare ar fi ei, care ar încerca s-o calce.

— Zelul dumneavoastră nu ne miră nicidecum, reluă cu răceală Bonaparte şi fiindcă sunteţi cunoscut ca un om ce-şi iubeşte ţara, vă veţi alătura nouă.

— Să ne alăturăm dumneavoastră! Dar de ce?

— Ca să salvăm Republica.

— Să salvaţi Republica!… A fost o vreme, generale, când aţi avut cinstea de a o sprijini, dar astăzi, gloria de a o salva pe a noastră!

— S-o salvaţi? Exclamă Bonaparte, dar cu ce? Cu mijloacele pe care vi le dă Constituţia dumneavoastră? Uitaţi-vă! Se prăbuşeşte peste tot şi, chiar dacă n-aş îmbrânci-o cu degetul în clipa de faţă, n-ar mai avea nici opt zile de trăit.

— Aşa! Strigă Moulin, vă mărturisiţi în sfârşit planurile duşmănoase.

— Planurile mele nu sunt duşmănoase! Strigă şi Bonaparte, izbind în podea cu călcâiul cizmei. Republica e în primejdie, trebuie salvată, asta vreau!

— Asta voiţi? Întrebă Gohier, dar pare-mi-se că Directoratul şi nu dumneavoastră are căderea să spună: „Asta vreau!”

— Nu mai există Directorat!

— În adevăr, mi s-a spus că, o clipă înainte de a intrai noi, aţi fi anunţat aşa ceva.

— Nu mai există Directorat devreme ce Sieyčs ţi Rogei Ducos ţi-au dat demisiile.

— Vă înşelaţi, mai există un Directorat atâta timp citi rămân trei directori şi, nici Moulin, nici cu şi nici Barras mi vi le-am dat pe-ale noastre.

În momentul acela, o hârtie fu strecurată în mâinile lui Bonaparte, spunându-i-se:

— Citiţi-o!

Bonaparte o citi.

— Dumneavoastră vă înşelaţi, reluă el cuvântul. Barras şi-a dat demisia şi iat-o. Legea impune să fiţi în număr dea trei ca să existaţi. Nu sunteţi decât doi! Şi cel ce se opună legii, aţi spus mai adineauri, e un răzvrătit.

Apoi, dând hârtia preşedintelui, îi spuse:

— Adăugaţi demisia cetăţeanului Barras la celelalte ăla cetăţenilor Sieyčs ţi Ducos ţi proclamaţi dizolvarea Directoratului. Eu o voi vesti soldaţilor mei.

Moulin şi Gohier erau distruşi, demisia lui Barras le strica toate planurile.

Bonaparte nu mai avea ce face la Statul Bătrânilor, dar îi mai rămâneau multe lucruri de făcut în curtea palatului Tuileries.

Coborî, urmat de cei ce-l însoţiseră când urcase.

De cum l-au văzut soldaţii reapărând, strigătele de „Trăiască Bonaparte” răsunară mai zgomotos şi cu mai multă grabă decât la sosirea lui.

Sări pe cal şi le făcu semn că voia să le vorbească.

Zece mii de glasuri, ce izbucniseră în strigăte mai înainte, tăcură dintr-odată, iar liniştea se aşternu ca prin farmec.

— Soldaţi! Începu Bonaparte cu o voce atât de puternică, de o auzi toată lumea. Tovarăşii voştri de arme care se afla! A frontiere sunt lipsiţi de lucrurile cele mai trebuincioase. Poporul nostru e nenorocit. Cei ce-au săvârşit atâtea rele sunt rebelii împotriva cărora v-ara adunat astăzi. Nădăjduiesc să vă duc în scurtă vreme la victorie. Dar, mai înainte de asta, trebuie să le luăm toată puterea tuturor acelora care ar năzui să se împotrivească adevăratei ordine publice şi prosperităţii generale a naţiunii!

Fie din silă faţă de guvernarea Directoratului, fie din pricina farmecului exercitat de omul magic care făcea apel la victoria, uitată de-aşa de multă vreme în absenţa lui, strigăte de entuziasm se înălţară şi, ca o dâră de pulbere încinsă, trecură în năvală de la Tuileries la Carrousel şi de la Carrousel pe străzile alăturate.

Bonaparte profită de momentul acela şi, întorcându-se către Moreau, îi spuse:

— Generale, am să-ţi dau dovadă încrederii imense pe care o am în dumneata. Bernadotte, pe care l-am lăsat acasă la mine şi care nu vrea să vină cu noi, a avut îndrăzneala să-mi spună că dacă ar primi un ordin de la Directorat, l-ar executa împotriva tulburătorilor ordinei, oricare ar fi ei. Generale, îţi încredinţez paza palatului Luxembourg. Liniştea Parisului şi salvarea Republicii sunt în mâinile dumitale.

Şi, fără să mai aştepte răspunsul lui Moreau, dădu pinteni calului şi-o porni în galop spre punctul opus al frontului.

Moreau, din ambiţie militărească, consimţise să joace un rol în măreaţa dramă. Acum era silit să-l primească pe cei pe care i-l distribuia autorul.

Gohier şi Moulin, întorcându-se la palatul Luxembourg, nu găsiră nimic ce-ar fi părut schimbat. Toate sentinelele erau la posturile lor. Se retraseră într-unui din saloanele preşedinţiei, ca să se sfătuiască.

Dar, abia intraseră în conferinţă, când generalul Jube, comandantul palatului Luxembourg, primi ordine să vină cu garda directorială să-l întâlnească pe Bonaparte la Tuileries, fiindcă Moreau îi lua locul cu soldaţii înflăcăraţi încă de discursul lui Bonaparte.

Între timp, cei doi directori redactau un mesaj către Sfatul celor Cinci-Sute, mesaj în care protestau cu energie împotriva celor întâmplate.

Când fu gata, Gohier îl înmâna secretarului său şi Moulin, nemaiputând de foame, trecu la el să mănânce ceva.

Era aproape ceasurile patru de după-amiază.

După o clipă, secretarul lui Gohier intră neînchipuit de tulburat.

— Ei, ce se-ntâmplă? Îl întrebă Gohier, încă n-ai plecat?

— Cetăţene preşedinte, răspunse tânărul, suntem arestaţi în palat!

— Cum asta? Arestaţi?

— Garda e schimbată şi n-o mai comandă generalul Jube.
— Atunci cine-l înlocuieşte?
— Îmi pare c-am auzit că ar fi generalul Moreau.
— Moreau? Cu neputinţă!… Şi Barras, laşul! Unde-i?
— A plecat la domeniul său din Grosbois.
— Ai! Trebuie să-l văd pe Moulin! Exclamă Gohier, repezindu-se spre uşă.

Dar, când să intre pe coridor, găsi o sentinelă ce-l opri să treacă.

Gohier încercă să stăruie.
— Nu se trece! Spuse sentinela.
— Cum? Nu se trece?
— Nu.
— Dar eu sunt preşedintele Gohier!
— Nu se trece! Aşa e ordinul!

Gohier înţelese că nu va reuşi nicidecum să treacă peste ordinul acela. Să facă uz de forţă era cu neputinţă. Intră aşadar iarăşi la el.

În timpul acesta, generalul Moreau se prezentă la Moulin. Venea ca să se justifice.

Dar fostul director, fără să vrea să-l audă, îi întoarse spatele.

Şi, dat fiind că Moreau stăruia, Moulin îi spuse:
— Generale, treci în camera de-alături. Acolo e locul temnicerilor.

Moreau lăsă capul în jos şi înţelese abia atunci în ce capcană, fatală reputaţiei sale, căzuse.

La ceasurile cinci, Bonaparte se îndreptă spre strada Victoriei. Toţi generalii şi ofiţerii superiori din Paris îl însoţeau.

Chiar şi cei mai orbi, cei ce nu înţeleseseră semnificaţia zilei de 13 vendemiar, cei ce nu înţeleseseră întoarcerea sa din Egipt, chiar şi aceia văzuseră strălucind deasupra palatului Tuileries astrul scânteietor al viitorului său. Şi, neputând toţi să fie planete, întrebarea era, cine va reuşi să-i devină satelit!

Strigătele de „Trăiască Bonaparte!” care veneau din josul străzii Mont-Blanc şi creşteau ca o maree sonoră, urcând spre strada Victoriei, îi vestiră Joséphinei întoarcerea soţului ei.

Sensibilă creolă îl aştepta cu nelinişte. Se repezi înaintea lui, atât de emoţionată că nu mai putu rosti nici un cuvânt.

— Hai, hai, îi spuse Bonaparte intrând iarăşi în pielea omului cumsecade, aşa cum era acasă la el, linişteşte-te. Tot Ce se putea face astăzi s-a făcut.

— Şi s-a terminat, dragul meu?

— O! Nu, răspunse Bonaparte.

— Aşa că mâine o luăm de la capăt?

— Da, dar mâine nu mai e decât o formalitate.

Formalitatea fu cam dură, dar toată lumea ştie rezultatul evenimentelor de la Saint-Cloud. Ne vom abţine de a le mai povesti, trecând de-a dreptul la rezultat, grăbiţi cum suntem să ne întoarcem la adevăratul subiect al dramei noastre, de care marea figură istorică, a celui pe care l-am introdus în ea, ne-a îndepărtat o clipă.

Un ultim cuvânt în această privinţă.

În ziua de 20 brumar, la ora unu în miezul nopţii, Bonaparte fu numit prim consul pe zece ani, luând alături de el pe Cambacérčs ţi pe Lebrun, cu titlul de consuli secunzi, foarte hotărât de altfel să concentreze în mâinile sale nu numai funcţiunile celor doi colegi ai săi, ci încă şi pe cele ale miniştrilor.

În ziua de 20 brumar, seara, se culcă la palatul Luxembourg, în patul cetăţeanului Gohier, pus în libertate în cursul zilei, împreună cu colegul său Moulin.

Roland fu numit guvernatorul palatului Luxembourg.

Capitolul XXV O comunicare importantă.

La o bucată de vreme după revoluţia militară, mai sus pomenită, care a avut un răsunet imens în toată Europa, a cărei faţă avea să i-o tulbure o clipă, aşa cum furtuna tulbură faţa oceanului; la o bucată de vreme după ea, spuneam, în dimineaţa zilei de 30 nivoz, cu alte cuvinte şi

mai limpede spus pentru cititorii noştri, în ziua de 20 ianuarie 1800, Roland, desfăcând corespondenţa voluminoasă, sarcină pe care o căpătase în noul său post, găsi printre alte cincizeci de cereri de audienţe, o scrisoare concepută în felul următor:

„Domnule guvernator,

Vă ştiu cât sunteţi de loial şi veţi vedea cât de mult preţuiesc asemenea lucru.

Trebuie să stau de vorbă cu dumneavoastră timp de cinci minute. În timpul acestor cinci minute, voi sta mascat. Am a vă face o cerere.

Cererea mi-o veţi aproba sau mi-o veţi respinge. Şi într-un caz şi în celălalt, încercând să pătrund în palatul Luxembourg numai în interesul primului consul Bonaparte şi al cauzei regaliste căreia îi aparţin, vă cer cuvântul de onoare că mă veţi lăsa să ies liber, aşa cum mă veţi fi lăsat să intru.

Dacă mâine, la ceasurile şapte seara, am să văd o lumină răzleaţă în fereastra ce se află sub orologiu, asta va însemna că guvernatorul, colonelul Roland de Montrevel, îşi va fi angajat faţă de mine cuvântul de onoare şi mă voi înfăţişa cu îndrăzneală la uşiţa din aripa stângă a palatului, care dă spre grădină.

Voi bate la uşă de trei ori, cu pauze între ciocănituri, în felul francmasonilor.

Ca să ştiţi dinainte cui îi veţi acorda sau refuză cuvântul de onoare, semnez cu un nume ce vă e cunoscut, deoarece numele meu a fost rostit în faţa dumneavoastră într-o împrejurare pe care probabil n-aţi uitat-o.

Morgan Şeful Confraţilor lui Iehu”

Roland citi de două ori scrisoarea şi rămase o clipă pe gânduri. Pe urmă, dintr-o dată se sculă şi, trecând în cabinetul primului consul, îi întinse liniştit scrisoarea.

Bonaparte o citi fără ca faţa lui să fi trădat nici urmă de emoţie şi nici urmă de mirare şi, cu laconismul unui autentic lacedemonian, zise:

— Trebuie pusă lumina.

Şi-i înapoie scrisoarea lui Roland.

A doua zi la orele şapte seara, lumina strălucea în fereastră, iar la orele şapte şi cinci minute Roland în persoană aştepta la uşiţa dinspre grădină.

Se afla acolo abia de câteva clipe, când trei ciocănituri se auziră în uşă, bătute în felul francmasonilor, adică două şi una.

Uşa se descinse numaidecât şi un om învăluit într-o mantie se contura în linii viguroase pe văzduhul cenuşiu a acelei nopţi de iarnă. Cât despre Roland, el stătea ascuns cu desăvârşire în umbră.

Nevăzând pe nimeni, omul cu mantia rămase pentru o clipă nemişcat.

— Intraţi, zise Roland.

— Ah! Dumneavoastră sunteţi, colonele!

— De unde ştiţi că sunt eu? Întrebă Roland.

— Vă recunosc vocea.

— Vocea? Dar în timpul celor câteva secunde în care ne am aflat în aceeaşi cameră la Avignon, eu n-am rostit nici un singur cuvânt.

— În cazul acesta, vă voi fi auzit vocea în altă parte.

Roland căuta unde ar fi putut şeful confraţilor lui Iehu să-i audă vocea.

Dar el îl întrebă cu voioşie:

— E un motiv întemeiat, colonele, să stăm aici în faţa uşii pentru că vă cunosc vocea?

— Sigur că nu, răspunse Roland. Apucaţi-mă de pulpana hainei şi urmaţi-mă. Am inte-rzis anume să se lumineze scara şi coridorul ce duce în camera mea.

— Vă sunt recunoscător pentru intenţie, dar având cuvântul dumneavoastră de onoare, aş fi în stare să străbat palatul de la un capăt la celălalt, fie el luminat a giorno [38], cum spun italienii.

— Aveţi cuvântul meu de onoare, răspunse Roland, aşa că urcaţi fără teamă.

Morgan n-avea nevoie să mai fie încurajat. Îşi urmă călăuza cu toată îndrăzneala.

Ajunşi în capătul scării, Roland o apucă pe un coridor tot atât de întunecat ca şi scara, mai făcu vreo douăzeci de paşi, deschise o uşă şi intră în biroul său.

Morgan îl urmă.

Camera era luminată, dar numai de două luminări.

O dată intrat, Morgan îşi lepădă mantia şi-şi puse pistoalele pe masă.

— Ce faceţi? Întrebă Roland.

— Pe cuvântul meu, cu îngăduinţa dumneavoastră, îi răspunse Morgan cu veselie, mă fac comod.

— Şi pistoalele pe care vi le lepădaţi…?

— Ei, asta-i? Credeţi oare că pentru dumneavoastră le-am luat?

— Atunci pentru cine?

— Ei! Pentru doamna Poliţie. Vă închipuiţi doar că nu sunt dispus să mă las înşfăcat de cetăţeanul Fouché fără să-i pârlesc puţin mustaţa primului zbir de al lui care ar pune mâna pe mine!

— Atunci, ajuns aici, sunteţi încredinţat că n-aveţi a vă teme de nimic?

— Ei drăcie! Făcu tânărul, devreme ce am cuvântul dumneavoastră de onoare.

— Atunci, de ce nu vă scoateţi şi masca?

— Pentru că faţa mea nu-i decât pe jumătate a mea, cealaltă jumătate e a Confraţilor mei. Cine poate şti dacă unul singur dintre noi, o dată recunoscut, nu va trage şi pe ceilalţi după el la ghilotină? Vă închipuiţi doar, colonele, nu mă ascund numai pentru că aşa e jocul pe care-l jucăm.

— Atunci, de ce-l jucaţi?

— Ei, asta-i! Iată o întrebare plină de haz! Dar dumneavoastră de ce vă duceţi pe câmpul de luptă, unde un glonte v-ar putea găuri pieptul, sau o ghiulea v-ar putea reteza capul de pe umeri?

— E cu totul altceva, îngăduiţi-mi să v-o spun. Pe-un câmp de luptă risc o moarte onorabilă.

— Dar ce? Vă închipuiţi că în ziua în care triunghiul tăios al revoluţiei îmi va reteza capul, am să mă socotesc dezonorat? Nicidecum. Am pretenţia că sunt şi eu soldat ca dumneavoastră. Numai că nu toată lumea îşi poate sluji cauză în acelaşi fel. Fiecare religie îşi are eroii şi martirii ei. Fericiţi sunt eroii pe lumea asta, dar fericiţi sunt şi martirii pe lumea cealaltă!

Tânărul rostise cuvintele de mai sus cu atâta convingere încât nu se putea să nu-l mişte sau, mai curând, să nu-l uimească pe Roland.

— Dar, urmă Morgan, lepădându-se repede de exaltare şi recăpătându-şi bună dispoziţie ce părea să fie trăsătura caracteristică a firii sale, n-am venit ca să fac filosofie politică. Am venit să vă rog să-mi înlesniţi o convorbire cu primul consul.

— Cum! Cu primul consul? Exclamă Roland.

— Fără îndoială. Citiţi încă o dată scrisoarea mea. Nu vă spuneam în ea că am a vă face o rugăminte?

— Ba da.

— Ei, rugămintea mea e să mă ajutaţi să vorbesc cu generalul Bonaparte.

— Îngăduiţi-mi o clipă, cum nu mă aşteptam deloc la asemenea rugăminte…

— Ea vă uimeşte, ba chiar vă nelinişteşte Scumpe colonele, dacă nu-mi luaţi în seamă cuvântul meu de onoare, puteţi să mă percheziţionaţi din creştet până-n tălpi şi veţi vedea că n-am alte arme decât pistoalele acestea, pe care nici nu le mai am de vreme ce sunt pe masa dumneavoastră. Iată însă ceva mai bun; luaţi câte unul în fiecare mână, aşezaţi-vă între primul consul şi mine şi zburaţi-mi creierii la prima mişcare suspectă pe care aş face-o. Vă convine condiţia?

— Dar, dacă e să-l tulbur din lucru pe primul consul ca să vă asculte comunicarea pe care aveţi a i-o face, mă

încredinţaţi dumneavoastră că asemenea comunicare merită atâta trudă?

— Ei! Cât despre asta îmi pun capul! Apoi, cu tonul său plin de voioşie adăugă:

— Pentru moment sunt ambasadorul unui cap încoronat sau, mai bine zis, „descoronat”, ceea ce nu-l face pentru sufletele nobile mai puţin demn de respectat. De altfel, îi voi lua puţin timp generalului dumneavoastră, domnule Roland, iar în clipa în care convorbirea se va lungi, va putea să mă poftească să plec. Nu voi aştepta să-mi spună de două ori, fiţi pe pace.

Roland rămase o clipă tăcut şi dus pe gânduri.

— Şi numai primul consul e singurul căruia puteţi să-i faceţi comunicarea dumnea-voastră?

— Primul consul e singurul, fiindcă numai el poate să-mi răspundă.

— Bine, aşteptaţi-mă, am să mă duc să văd ce hotărăşte domnia-sa.

Roland făcu un pas spre biroul generalului, dar se opri, aruncând o privire neliniştită spre grămada de hârtii adunată pe masa lui.

Morgan surprinse privirea lui.

— Ei, da! Zise el, vă temeţi că-n lipsa dumneavoastră să nu citesc hârţoagele de pe ma-să? De-aţi şti ce silă mi-e să citesc! În aşa măsură încât, dacă pe masă ar fi condamnarea mea la moarte, tot nu mi-aş da osteneala s-o citesc. Aş zice „Asta-i treaba grefierului: fiecare cu treaba lui”. Domnule Roland, mi-e frig la picioare. În lipsa dumneavoastră, am să mi le încălzesc aşezat în fotoliul dumneavoastră. Mă veţi găsi la întoarcere acolo, fără să mă fi mişcat din loc.

— Bine, domnule, încuviinţă Roland.

Şi intră la primul consul.

Bonaparte discuta cu generalul Hédouville, comandantul şef al trupelor din Vendeea.

Auzind uşa deschizându-se, se întoarse foarte iritat.

— I-am spus doar lui Bourrienne că nu sunt aici pentru nimeni.
— Când am trecut mi-a spus asta, generale şi eu i-am răspuns că nu sunt oricine.
— Ai dreptate. Ce vrei cu mine? Spune repede.
— E la mine.
— Cine?
— Omul din Avignon.
— Ah, da! Şi ce vrea?
— Vrea să vă vadă.
— Să mă vadă, pe mine?
— Da, pe dumneavoastră generale. Vă miră?
— Nu, dar ce poate să aibă a-mi spune?
— A refuzat cu încăpăţânare să-mi aducă la cunoştinţă. Dar aş îndrăzni să afirm că nu e nici pisălog, nici nebun.
— Nu, dar poate e vreun asasin. Roland clătină din cap că nu.
— La drept vorbind, de vreme ce tu îl aduci…
— De altfel, nu se opune ca să stau şi eu la discuţie. Mă voi aşeza între dumneavoastră şi el.
Bonaparte reflectă o clipă.
— Adă-l, zise el.
— Ştiţi, generale, că în afară de mine…
— Da, da. Generalul Hédouville va avea îngăduinţa să aştepte câteva momente. De altfel, discuţiile noastre nu-s dintr-acelea ce se termină într-o singură şedinţă. Du-te Roland,
Roland ieşi, trecu prin cabinetul lui Bourrienne, intră în biroul lui şi-l regăsi pe Morgan încălzindu-se la picioare, aşa cum spusese.
— Poftiţi! Primul consul vă aşteaptă, spuse tânărul.
Morgan se sculă şi-l urmă pe Roland.
Când reintrară în cabinetul de lucru al lui Bonaparte, acesta era singur.
Aruncă iute o privire asupra şefului confraţilor lui Iehu şi nu se mai îndoi nici o clipă că n-ar fi acelaşi om pe care-l

văzuse la Avignon.
Morgan se opri la câţiva paşi de uşă şi, la rândul său, se uită curios la Bonaparte şi se încredinţa din ce în ce mai mult că el era cel pe care-l întrezărise la masa comună în ziua în care încercase periculoasă restituire a două sute de ludovici furaţi din greşeală de la Jean Picot.
— Apropie-te, zise primul consul. Morgan se înclină şi făcu trei paşi înainte.
Bonaparte răspunse salutului său cu o uşoară înclinare din cap.
— I-ai spus aghiotantului meu, colonelul Roland, că ai a-mi face o comunicare?
— Da, cetăţene prim consul.
— Comunicarea dumitale cere să fim între patru ochi?
— Nu, cetăţene prim consul, cu toate că e de o asemenea importanţă…
— Că ţi-ar plăcea mai mult să fiu singur…
— Fără îndoială, dar precauţia…
— Cel mai precaut lucru în Franţa, cetăţene Morgan, e curajul.
— Prezenţa mea la dumneavoastră, generale, e o dovadă că sunt întru totul de părerea dumneavoastră.
Bonaparte se întoarse către tânărul colonel.
— Lasă-ne singuri, Roland, îi spuse el.
— Dar, generale!… Stărui acesta.
Bonaparte se apropie de el. Pe urmă, pe şoptite, spuse mai departe:
— Văd ce este. Eşti curios să afli ce poate să aibă a-mi spune misteriosul cavaler de drumul mare. Fii liniştit, ai să afli…
— Nu de asta e vorba, dar dacă omul e un asasin, aşa cum spuneaţi mai adineauri?
— Nu mi-ai răspuns tu că nu? Hai, nu fii copil! Lasă-ne. Roland ieşi.
— Iată-ne singuri, domnule, zise primul consul, hai, vorbeşte!

Morgan, fără să vorbească, scoase o scrisoare din buzunarul său şi o prezentă generalului.

Generalul o cercetă. Era adresată lui şi închisă, purtând o pecete cu cele trei flori de crin ale Franţei.

— Oh, oh! Făcu el, dar ce-i asta, domnule?

— Citiţi, cetăţene prim consul.

Bonaparte deschise scrisoarea şi merse de-a dreptul la semnătura.

— Ludovic", citi el.

— Ludovic, repetă Morgan.

— Care Ludovic?

— Ludovic de Bourbon, presupun.

— Domnul conte de Provence, fratele lui Ludovic al XVI-lea.

— Şi, ca atare, Ludovic al XVIII-lea, de când nepotul său, prinţul moştenitor, a murit.

Bonaparte se uită din nou la necunoscut, căci era limpede ca lumina zilei că numele de Morgan, pe care şi-l dăduse, nu era decât un pseudonim, hărăzit să-i ascundă adevăratu-i nume.

După care, întorcându-şi privirea spre scrisoare, citi:

„3 ianuarie 1800

Oricare ar fi comportarea lor aparentă, domnule, oameni ca dumneavoastră nu pot inspira niciodată îngrijorare. Aţi acceptat să ocupaţi un loc eminent. Vă sunt recunoscător. Mai mult ca oricine, dumneavoastră ştiţi de ţâţă putere şi de cât prestigiu e nevoie pentru a asigura fericirea unei mari naţiuni. Salvaţi Franţa din ghearele propriei sale turbări şi veţi fi îndeplinit prin asta cea mai fierbinte dorinţă a sufletului meu. Daţi-i înapoi regele şi generaţiile viitoare vor binecuvânta memoria dumneavoastră. Dacă vă îndoiţi cumva că n-aş fi în stare de recunoştinţă, indicaţi locul pe care-l doriţi şi hotărâţi ce soartă să aibă prietenii dumneavoastră. Cât despre principiile mele, eu sunt francez. Indulgent din fire, voi fi încă şi mai mult din raţiune. Nu, învingătorul de la Lodi, de la Castiglione şi de

la Arcole, cuceritorul Italiei şi al Egiptului, nu poate să prefere o celebritate vană, gloriei. Nu pierdeţi un timp preţios. Noi am putea asigura gloria Franţei. Spun noi, pentru că eu am nevoie de Bonaparte pentru asemenea scop, pe care el nu-l va putea atinge fără mine. Generale, Europa e cu ochii pe dumneavoastră, gloria vă aşteaptă, iar eu sunt nerăbdător să redau fericirea poporului meu.

Ludovic”

Bonaparte se întoarse către tânărul ce aştepta în picioare, nemişcat şi mut ca o statuie.

— Cunoşti cuprinsul scrisorii? Îl întrebă el. Tânărul se înclină.

— Da, cetăţene prim consul.

— Era sigilată totuşi.

— Scrisoarea a fost trimisă celui care mi-a înmânat-o, cu sigiliul neaplicat şi, înainte de a-mi fi fost încredinţată, am fost pus s-o citesc, ca să-mi dau bine seama de importanţa ei.

— Şi, se poate şti numele celui ce ţi-a încredinţat-o?

— Georges Cadoudal.

Bonaparte avu o uşoară tresărire.

— Îl cunoşti pe Georges Cadoudal?

— E prietenul meu.

— Şi de ce ţi-a încredinţat-o dumitale mai curând decât altuia?

— Pentru că ştia că dacă-mi spune că scrisoarea trebuie să vă fie înmânata personal, ea va fi înmânata aşa cum a dorit.

— Într-adevăr, domnule, ţi-ai ţinut cuvântul.

— Încă nu de tot, cetăţene prim consul.

— Cum asta? Nu mi-ai înmânat-o?

— Da, dar am făgăduit să aduc un răspuns.

— Şi dacă-ţi spun că nu vreau să dau nici un răspuns?

— Veţi fi răspuns totuşi, nu tocmai cum aş fi dorit eu să răspundeţi, dar va fi oricum un răspuns.

Bonaparte rămase câteva clipe pe gânduri.

Pe urmă, ieşind din îngândurarea lui, cu o ridicătură din umeri, zise:

— Sunt nebuni!

— Cine, cetăţene? Întrebă Morgan.

— Cei ce-mi scriu asemenea scrisori. Nebuni, buni de legat! Ce cred ei, că eu sunt unul dintre aceia ce-şi iau exemplele din trecut, care se modelează după alţi oameni? Să începem iarăşi cu un Monk? La ce bun? Ca să facem un Carol al II-lea! Pe cuvântul meu că nu merită osteneala! Când ai îndărătul tău Toulon, 13 vendemiar, Lodi, Castiglione, Arcole, Rivoli, Piramidele, eşti alt om decât Monk şi ai dreptul să năzuieşti la altceva decât la ducatul de Albemarle şi la comandamentul armatelor de uscat şi pe apă ale Majestăţii-Sale Ludovic al XVIII-lea.

— De aceea vi se spune să vă formulaţi condiţiile, cetăţene prim consul.

Bonaparte tresări la sunetul vocii aceleia, ca şi cum ar fi uitat că cineva era acolo, de faţă.

— Fără a mai ţine socoteală, reîncepu el, că e vorba de o familie pierdută, o ramură moartă dintr-un trunchi putregăit. Bourbonii atâta s-au căsătorit între ei, încât au ajuns un neam degenerat, care şi-a uzat toată seva şi toată puterea în Ludovic al XIV-lea. Ştii istorie, domnule? Întrebă Bonaparte, întorcându-se spre tânăr.

— Da, generale, răspunse el, cel puţin atât cât unul ca mine poate s-o cunoască.

— Ei bine, trebuie să fi observat în istorie, mai ales în istoria Franţei, că fiecare neam îşi are un punct de plecare, un punct culminant şi apoi decăderea lui. Iată, Capeţienii direcţi, plecaţi de la Hugues, ajung la apogeul lor cu Filip August şi Ludovic al IX-lea şi se prăbuşesc cu Filip al V-lea şi Carol al IV-lea. Ia apoi Capeţienii din familia Valois: plecaţi de la Filip al VI-lea, îşi au punctul culminant în Francisc I şi cad cu Carol al IX-lea şi Henric al III-lea. În sfârşit, ia-i pe Capeţienii Bourboni: plecaţi de la Henric al IV-lea, îşi au punctul culminant în Ludovic al XIV-lea şi se prăbuşesc cu

Ludovic al XV-lea şi Ludovic al XVI-lea: numai că ei cad mai jos decât ceilalţi; mai jos în desfrâu cu Ludovic al XV-lea, mai jos în nenorocire cu Ludovic al XVI-lea. Ai să-mi vorbeşti de Stuarţi şi ai să-mi arăţi exemplul lui Monk. Vrei să-mi spui cine-a urmat la tron după Carol al II-lea? Iacob al II-lea; şi după Iacob al II-lea, Wilhelm de Orania, un uzurpator. N-ar fi fost mai bine, te întreb, ca Monk să-şi fi pus numaidecât coroana pe cap? Ei bine, dacă aş fi atât de nebun ca să-i dau tronul lui Ludovic al XVIII-lea, el, că şi Carol al II-lea, n-are să aibă copii şi-atunci i-ar urma la tron Carol al X-lea, care s-ar lăsa izgonit, ca şi Iacob al II-lea, de vreun Wilhelm de Orania. O! Nu! Dumnezeu n-a pus destinul unei ţări mari şi frumoase ce se numeşte Franţa în mâinile mele ca s-o dau celor ce-au jucat pe ea şi au pierdut-o.

— Luaţi aminte, generale, că nu v-am cerut să-mi spuneţi toate aceste.

— Dar, eu te întreb…

— Cred că-mi faceţi cinstea de a mă socoti drept posteritate.

Bonaparte tresări, se întoarse şi văzu cu cine vorbeşte.

— N-aveam nevoie, urmă Morgan cu o demnitate care uimi pe cel căruia i se adresa, decât de un da să de un nu.

— Şi, de ce aveai nevoie de asta?

— Ca să ştiu de vom continua să ne războim cu dumneavoastră ca şi cu un duşman, sau dacă vă vom cădea în genunchi în faţa dumneavoastră ca şi în faţa unui salvator.

— Război! Exclamă Bonaparte! Război! Smintiţi sunt cei ce duc război cu mine. Nu văd ei oare că sunt alesul lui Dumnezeu?

— Şi Atilla spunea acelaşi lucru.

— Da, dar el era alesul distrugerii, iar eu sunt al erei noi. Iarba se usca pe unde trecea el. Grânele se vor coace peste tot pe unde voi fi trecut eu cu plugul. Război! Spune-mi, ce s-a ales din toţi cei ce s-au războit cu mine? Au rămas căzuţi

pe câmpiile Piemontului, ale Lombardiei, sau în puştiul din faţa oraşului Cairo.

— Uitaţi Vendeea? Vendeea e tot în picioare.

— În picioare, fie! Dar şefii ei? Dar Cathelineau, dar Lescure, dar La Rochejaquelein, d'Elbée, Bonchamp, Stofflet, Charette?

— Nu vorbiţi decât de oameni. Oamenii au fost seceraţi, e-adevărat, dar principiul stă în picioare şi în jurul lui astăzi luptă d'Autichamp, Suzannet, Grignon, Frotté, Châtillon, Cadoudal. Cei tineri nu preţuiesc poate atât cât preţuiau cei mai vârstnici, dar, dacă mor şi ei ca şi ceilalţi, e tot ce se poate cere de la ei.

— Să ia bine seama! Căci dacă mă hotărăsc să pornesc o campanie în Vendeea, n-am să trimit acolo pe niciunul ca Santerre sau ca Rosignol.

— Convenţiunea a trimis acolo pe Kléber şi Directoratul pe Hoche…!

— Eu n-am să trimit pe nimeni, am să mă duc chiar eu.

— Nu li se poate întâmpla altceva mai rău decât să fie ucişi ca Lescure sau împuşcaţi ca Charettc.

— S-ar putea să li se-ntâmple să-i iert.

— Cato ne-a învăţat cum se putea scăpa de iertarea lui Cezar.

— A! Bagă de seamă, citezi un republican!

— Cato a fost unul dintre oamenii aceia al căror exemplu îl poţi urma din orice grupare politică ai face parte.

— Şi dacă ţi-aş spune că ţin Vendeea în mână?

— Dumneavoastră!

— Şi că, de vreau, în trei luni va fi pacificată?

Tânărul clătină din cap.

— Nu mă crezi?

— Nu-mi vine să vă cred.

— Dacă-ţi afirm că ceea ce spun e adevărat, dacă ţi-o voi dovedi, spunându-ţi prin ce mijloc sau mai curând cu ce oameni voi reuşi?

— Dacă un om ca generalul Bonaparte îmi afirmă un lucru, îl voi crede, dar dacă ceea ce-mi afirmă este pacificarea Vendeei, îi voi spune la rândul meu: „Băgaţi de seamă”! E mai bine pentru dumneavoastră o Vendee ce luptă, decât una ce conspiră. O Vendee ce luptă înseamnă sabie, o Vendee ce conspiră înseamnă pumnal.”

— Ştiu eu pumnalul vostru, spuse Bonaparte, iată-l!

Şi se duse să ia dintr-un sertar pumnalul pe care-l scosese din mâinile lui Roland, şi-l pusese pe o masă, la îndemâna lui Morgan.

— Dar, mai adăugă el, e drum lung de la pieptul lui Bonaparte la pumnalul unui asasin. Ia vezi, caută de încearcă.

Şi înainta spre tânăr, aţintindu-l cu privirile i din care ţâşneau flăcări.

— N-am venit aici să vă asasinez, răspunse cu răceală tânărul. Mai târziu, de voi socoti că triumful cauzei noastre nu se poate lipsi de moartea dumneavoastră, voi face tot ce-mi va sta în putinţă şi, dacă atunci îmi veţi scăpa, asta nu înseamnă deloc că aţi fi Marius şi eu unul din poporul cimbrilor… Nu aveţi altceva a-mi spune, cetăţene prim consul? Urmă tânărul, înclinându-se.

— Ba da. Să-i spui lui Cadoudal că atunci când vă voi să se bată cu inamicul în loc să se bată cu francezii, am în birou, gata semnat, brevetul lui de colonel.

— Cadoudal comandă o armată, nu un regiment. Dumneavoastră n-aţi vrut să vă înjosiţi devenind Monk din Bonaparte. De ce-aţi voi ca el să devină colonel din general?… Nu aveţi altceva a-mi spune, cetăţene prim consul?

— Ba da. Ai vreun mijloc de a-i trimite contelui de Provence răspunsul meu?

— Vreţi să spuneţi, regelui Ludovic al XVIII-lea?

— Să nu ne certăm pe cuvinte. Celui ce mi-a scris.

— Trimisul său e în tabără la Aubiers.

— Uite ce! Îmi schimb hotărârea, răspund în scris: Bourbonii ăştia sunt atât de orbi, încât şi ăsta ar interpreta greşit tăcerea mea.

Şi, aşezându-se la biroul său, Bonaparte scrise misiva de mai jos, cu multă atenţie, ceea ce arăta că ţinea să fie lesne citit.

„Am primit, domnule, scrisoarea dumneavoastră. Vă mulţumesc pentru buna părere pe care o exprimaţi în privinţa mea. Nu trebuie să doriţi să vă reîntoarceţi în Franţa. Asta ar însemna să treceţi peste o sută de mii de cadavre. Sacrificaţi-vă interesul pentru odihnă şi fericirea Franţei şi istoria va ţine seama de asemenea lucru. Nu sunt nicidecum nesimţitor faţă de nenorocirile familiei dumneavoastră şi mi-ar fi plăcut să aflu că sunteţi înconjurat de tot ceea ce poate contribui la liniştea singurătăţii dumneavoastră.

Bonaparte”

Şi, împăturind şi lipind misiva, scrise adresa: Domnului Conte de Provence, o înmână lui Morgan, pe urmă îl chemă pe Roland ca şi cum ar fi fost încredinţat că aghiotantul său nu era departe.

— Generale?… Întrebă tânărul ofiţer arătându-se într-adevăr, în aceeaşi clipă.

— Însoţeşte-l pe domnul până-n stradă, îi porunci Bonaparte. Până acolo răspunzi de el.

Roland se înclină în semn că va executa întocmai ordinul, lăsă să treacă înainte tânărul, care se retrase fără să rostească un cuvânt şi ieşi şi el după Morgan.

Dar, înainte de a ieşi, Morgan mai aruncă o ultimă privire asupra lui Bonaparte.

Acesta stătea în picioare, nemişcat, mut, cu braţele încrucişate, cu privirea aţintită pe pumnalul acela care-i frământă gândurile mai mult decât voia să recunoască.

Trecând prin camera lui Roland, şeful confraţilor lui Iehu îşi luă mantia şi pistoalele.

În timp ce şi le prindea la cingătoare, Roland îi spuse:

— Se pare că cetăţeanul prim consul v-a arătat pumnalul pe care i l-am dat.
— Da, domnule, răspunse Morgan.
— Şi l-aţi recunoscut?
— Nu pe-acela în special… Toate pumnalele noastre seamănă.
— Ştiţi, urmă Roland, am să vă spun de unde vine.
— A!… Şi de unde vine '-
— Din pieptul unuia dintre prietenii mei în care sau confraţii dumneavoastră, sau poate chiar dumneavoastră, baţi implântat.
— E cu putinţă, răspunse tânărul cu nepăsare, dacă prietenul dumneavoastră se va fi expus la asemenea pedeapsă.
— Prietenul meu a voit să vadă ce se petrece noaptea în mânăstirea Seillon.
— S-a făcut vinovat.
— Dar şi eu mă făcusem la fel de vinovat în ajun. De ce nu mi s-a întâmplat nimic.
— Pentru că, fără îndoială, vă apără vreun talisman.
— Domnule, am să-ţi spun ceva: eu sunt un om care merge pe drumul drept, ziua în amiaza mare. Ca atare, am oroare de mister.
— Fericiţi cei ce pot merge pe drumul drept, ziua în amiaza mare, domnule de Montrevel!
— Pentru asta am să vă spun jurământul pe care l-am făcut, domnule Morgan. Trăgând pumnalul pe care l-aţi văzut din pieptul prietenului meu, cu cea mai mare băgare de seamă, ca să nu-i trag în acelaşi timp şi sufletul din el, am făcut jurământ că de-aici înainte, între mine şi asasinii lui s-a pornit un război pe viaţă şi pe moarte şi, în mare măsură, v-am dat cuvântul de onoare care v-a apărat, numai ca să vă pot aduce la cunoştinţă, ce am jurat.
— Un jurământ pe care nădăjduiesc să vă văd că-l uitaţi, domnule de Montrevel!

— Un jurământ pe care-l voi ţine în toate împrejurările, domnule Morgan şi aţi fi neînchipuit de amabil dacă mi-aţi oferi una cât mai curând cu putinţă.

— În ce fel, domnule?

— Uite! Primind, de exemplu, să vă întâlniţi cu mine fie în pădurea Boulogne, fie în pădurea Vincennes. N-avem nevoie să spunem, bineînţeles, că ne batem deoarece dumneavoastră sau unul dintre prietenii dumneavoastră aţi dat o lovitură de pumnal lordului Tanlay. Nu. Vom spune ce doriţi, că, de exemplu, e din cauza… (Roland se trudeşte să găsească un motiv) din cauza eclipsei de lună care trebuia să aibă loc în 12 ale lunii viitoare. Vă convine pretextul?

— Pretextul mi-ar conveni, domnule, răspunse Morgan, cu un accent de melancolie de care nu l-ai fi crezut în stare, dacă duelul însuşi mi-ar putea conveni. Aţi făcut un jurământ şi-l veţi ţine, ziceţi, nu-i aşa? Ei, ştiţi, intrând în organizaţia Confraţilor lui Iehu, fiecare iniţiat face şi el un jurământ: de a nu-şi primejdui în nici o ceartă personală viaţa, care nu-i mai aparţine lui, ci cauzei căreia i s-a dăruit.

— Da, încât dumneavoastră asasinaţi, dar în duel nu vă mai bateţi.

— Vă înşelaşi, uneori ne batem.

— Fiţi atât de bun şi-mi arătaţi o astfel de împrejurare, ca să studiez fenomenul.

— E destul de simplu. Încercaţi, domnule de Montrevel, să vă aflaţi împreună cu cinci-şase oameni, hotărâţi că dumneavoastră, într-o oarecare diligentă ce-ar transporta banii guvernului. Apăraţi, ceea ce vom ataca noi şi, prilejul pe care-l căutaţi, vă va ieşi în cale, însă, daţi crezare celor ce vă spun: mai bine căutaţi să nu vă găsiţi în drumul nostru.

— E o ameninţare, domnule? Întrebă tânărul, ridicându-şi capul.

— Nu, domnule, răspunse Morgan cu voce blândă, aproape 5mplorându-l. E o rugăminte.

— Mi-e adresată mie personal, sau aţi face-o şi altuia?

— V-o fac dumneavoastră personal.

Şi şeful Confraţilor lui Iehu apăsă pe cuvântul din urmă.

— Ah, ah! Exclamă tânărul. Sunt, aşadar, fericitul căruia îi purtaţi de grijă?

— Ca unui frate, răspunse Morgan tot cu acelaşi glas dulce şi mângâios.

— Zău aşa! Exclamă Roland, desigur c-aţi pus vreo prinsoare să mă ocrotiţi.

În clipa aceea intră Bourrienne.

— Roland, zise el, primul consul te cheamă.

— Numai cât îl conduc pe domnul până la poarta dinspre stradă şi după aceea îi stau la dispoziţie.

— Grăbeşte-te. Ştii că nu-i place să aştepte.

— Mă puteţi urma, domnule? Se adresă Roland misteriosului său însoţitor.

— De multă vreme sunt la dispoziţia dumneavoastră, domnule.

— Atunci, veniţi cu mine.

Şi Roland, apucând-o pe aceeaşi cale pe care îl adusese pe Morgan, îl conduse, nu până la uşa ce dă în gradină – grădina se încuiase – ci până la poarta din stradă.

Ajuns acolo, îi spune lui Morgan:

— Domnule, v-am dat cuvântul meu de onoare şi l-am ţinut întocmai, dar, ca să nu fie nici o neînţelegere între noi, spuneţi-mi, sunteţi de acord că v-am dat cuvântul de onoare pentru o singură dată, adică numai pentru astăzi?

— În felul acesta am înţeles şi eu, domnule.

— Aşadar, îmi redaţi cuvântul?

— Aş dori să-l păstrez, dar recunosc că sunteţi liber să vi-l luaţi înapoi.

— Numai atâta doream! La revedere, domnule Morgan.

— Îngăduiţi-mi de a nu vă face aceeaşi urare, domnule de Montrevel.

Cei doi tineri se salutară cu o politeţe curtenitoare, fără cusur, Roland intrând în palatul Luxembourg, iar Morgan, apucând-o pe una din străduţele ce duceau în piaţa Saint-

Sulpice şi strecurându-se prin fâşia de umbră aruncată de ziduri.

Pe Morgan avem să-l urmărim.

Capitolul XXVI Balul victimelor.

Abia după vreo sută de paşi, Morgan îşi scoase masca. În mijlocul străzilor Parisului, mai mult se expunea riscului de a fi băgat în seamă cu mască decât fără mască.

Ajuns în strada Taranne, bătu la uşa unui mic hotel, care se înalţă la colţul străzii acesteia cu strada Dragon, intră, luă de pe o movilă un sfeşnic, dintr-un cui cheia de la numărul 12 şi urcă fără să deştepte alte bănuieli decât cea a unui locatar bine cunoscut care se întoarce după ce ieşise de-acasă. Pendulă bătea zece ceasuri chiar în clipa în care închidea după el uşa de la camera sa.

Ascultă cu atenţie, lumina lumânării neajungând până la cămin, apoi, după ce numără zece bătăi, îşi spuse sieşi:

— Bun! N-am s-ajung prea târziu.

Cu toată eventualitatea menţionată de el, Morgan părea hotărât să nu piardă deloc timpul. Vârî o hârtie aprinsă sub un braţ mare de lemne pregătit în vatra căminului, care luă foc numaidecât, aprinse patru lumânări, adică pe toate câte erau în cameră, puse două pe cămin şi două pe scrinul din faţă, deschise un sertar de la scrin şi întinse pe pat un costum complet, de necredincios [39] după ultima modă.

Costumul era alcătuit dintr-o haină scurtă şi pătrată în faţă, lungă în spate, de o culoare delicată, plutind între un verde de apă şi un cenuşiu deschis, vestă din catifea panne de culoarea părului de cămilă, cu optsprezece nasturi de sidef, dintr-o imensă cravată albă din cea mai fină ţesătură de batist, un pantalon strâns pe picior, din caşmir alb, cu un smoc de panglici pe locul unde se îmbumba, adică sub pulpă; în sfârşit, din ciorapi de mătase cenuşii, dungaţi transversal cu acelaşi verde ca cel de la haină şi nişte pantofi de bal decoltaţi, cu catarame de diamante.

Lornionul de rigoare nu era nici el uitat.

Cât despre pălărie, era la fel cu cea care Carle Vernes împodobea capetele tinerilor eleganţi din timpul Directoratului.

După ce-şi pregăti hainele cu care avea să se îmbracă, Morgan păru că aşteaptă cu nerăbdare.

După vreo cinci minute sună. Un fecior se arătă.

— Peruchierul n-a venit încă? Întrebă Morgan.

La vremea aceea, peruchierii nu erau încă frizeri.

— Ba da, cetăţene, răspunse băiatul, a venit, dar dumneavoastră încă nu vă întorseserăţi şi a zis că revine. Da altfel, când aţi sunat dumneavoastră, cineva bătea la uşă. S-ar fi putut să fie…

— Iată-mă! Iată-mă! Exclamă o voce pe scară.

Ei! Bravo! Zise Morgan mulţumit. Vino-ncoace, meşteră Cadenette! E vorba să faci din mine un fel de Adonis.

— Dar asta nu-i greu, domnule baron, zise peruchierul.

— Va să zică aşa, aşa, vrei prin urmare neapărat să mă compromiţi, cetăţente Cadenette?

— Domnule baron, vă rog fierbinte, strigaţi-mă Cadenette, pur şi simplu. Asemenea lucru îmi va face cinste, căci va fi o dovadă de intimitate, dar nu-mi mai spuneţi cetăţene. Pfui, asta-i denumire revoluţionară şi, când Teroarea era în toi, soţiei mele eu i-am spus tot doamna Cadenette. Şi acum vă rog, să mă iertaţi că nu v-am aşteptat, dar în seara asta e mare bal în strada Bac, balul victimelor, (peruchierul apăsă pe cuvântul din urmă) aş fi crezut că şi domnul baron trebuia să se ducă.

— Ei, asta-i! Exclamă Morgan râzând, tot regalist eşti, Cadenette.

Peruchierul îşi puse mâna pe inimă cu un gest tragic.

— Domnule baron, zise el, nu-i numai o chestiune da conştiinţă, dar e o problemă de stat.

— De conştiinţă, înţeleg, meştere Cadenette, dar de stat l Ce dracu poate avea de-a face onorabila corporaţie a peruchierilor cu politica?

— Cum? Domnule baron, făcu Cadenette, pregătindu-se să-şi frizeze clientul. Dumneavoastră mai întrebaţi aşa ceva? Dumneavoastră, un aristocrat?

— Ssst! Cadenette!

— Domnule baron, între noi, oamenii dinainte, ne putem spune asemenea lucruri.

— Atunci, dumneata eşti unul dintre cei dinainte?

— Sunt printre cei mai veritabili dintre cei dinainte. Ce pieptănătură doreşte domnul Baron?

— Cu urechi de dine şi cu părul ridicat în sus la spate.

— Cu un pic de pudră?

— Şi cu două picuri, dacă vrei, Cadenette.

— Vai! Domnule, când mă gândesc că vreme de cinci ani nu se mai găsea decât la mine pudră „ŕ la maréchale”! Domnule baron, pentru o cutie de pudră erai dus la ghilotină.

— Am cunoscut oameni care au fost ghilotinaţi pentru şi mai puţin, Cadenette! Dar spune-mi, cum se întâmplă că eşti unul dintre cei dinainte; îmi place să-mi dau seama de toate câte sunt.

— E destul de simplu, domnule baron. Admiteţi, nu-i aşa, că printre corporaţii erau şi unele mai mult sau mai puţin aristocrate?

— Fără îndoială, după cât se puteau apropia de clasele de sus ale societăţii.

— Aşa e, domnule baron, întocmai. Ei, ştiţi, pe clasele de sus ale societăţii noi le ţinem de păr. Eu, aşa cum mă vedeţi, am coafat într-o seară pe doamna de Polignac, tatăl meu a coafat-o pe doamna du Barry, bunicul meu pe doamna de Pompadour. Aveam şi noi privilegiile noastre, domnule: purtam sabie. E-adevărat că pentru a ocoli accidentele care se puteau întâmpla între capetele înfierbântate ca ale noastre, mai toate săbiile noastre erau de lemn, dar, orişicum, dacă nu erau săbii veritabile, erau totuşi imitaţii. Da, domnule baron, urmă Cadenette cu un suspin, timpul acela a fost timpul cel frumos, nu numai al peruchierilor dar

şi al Franţei. Eram amestecaţi în toate tainele, vârâţi în toate intrigile, nimic nu iii se ascundea. Şi nu există nici un caz, domnule baron, de secret trădat de vreun peruchier. Nu mai departe, biata noastră regină. Cui i-a încredinţat ea diamantele? Marelui, ilustrului Leonard, prinţul coafeurilor. Să ştiţi, domnule baron, doi oameni au fost destul să răstoarne toată schelăria unei puteri ce se sprijinea pe perucile lui Ludovic al XIV-lea, pe taburetele de puf ale Regenţei, pe clătitele lui Ludovic al XV-lea şi pe colecţiile Mariei-Antoineta.

— Şi cei doi oameni, nivelatorii aceia, revoluţionarii aceia, cine sunt, Cadenette? Ca să-i sortesc, atât cât îmi va sta în putere, oroarei publice.

— Domnul Rousseau şi cetăţeanul Talma. Domnul Rousseau, cel ce a spus „întoarceţi-vă la natură” - ce mai absurditate – şi cetăţeanul Talma, care a născocit coafurile ŕ la Titus.

— E-adevărat, Cadenette, e-adevărat!

— În sfârşit, cu Directoratul am avut o clipă de speranţă. Domnul Barras a folosit într-una pudră, fără să se lepede de ca niciodată, iar cetăţeanul Moulin şi-a păstrat coada. Dar, înţelegeţi dumneavoastră, 18 brumar a spulberat orice speranţă. Felul în care e frizat părul domnului Bonaparte!… Vai! Poftiţi, urmă Cadenette, înfoind urechile de cline ale clientului său, aşa mai zic şi eu, iată adevăratul păr de aristocrat, halal de el, moale şi fin ca mătasea şi care ţine ondu-laţia de s-ar zice că purtaţi perucă. Priviţi-vă, domnule baron. Voiaţi să fiţi frumos ca Adonis… Vai! Dacă Venus v-ar fi văzut, nu pe Adonis ar mai fi fost Marte gelos.

Şi Cadenette, terminându-şi opera şi satisfăcut de ea, îi înmâna o oglindă cu mâner lui Morgan, care se privi cu satisfacţie.

— Da, da, îi spuse el peruchierului, hotărât lucru, dragul meu, eşti un artist! Ţine minte pieptănătura asta. Dacă vreodată are să mi se taie gâtul, cum probabil vor fi şi femei la execuţia mea, pieptănătura asta mi-o aleg.

— Domnul baron doreşte să fie regretat, spuse peruchierul cu seriozitate.

— Da şi până una alta, dragă Cadenette, uite o monedă de argint pentru truda pe care ţi-ai dat-o. Ai bunătatea şi spune, când cobori, să-mi cheme un cupeu.

Cadenette scoase un oftat.

— Domnule baron, zise el, a fost o vreme în care v-aş fi spus: „Arătaţi-vă la curte cu pieptănătura asta şi mă voi socoti plătit”… Dar curtea nu mai există, domnule baron şi trebuie să trăim… Sigur veţi avea un cupeu.

Şi, cu asta, Cadenette mai scoase un oftat, puse moneda lui Morgan în buzunar, făcu salutul reverenţios al peruchierilor şi al profesorilor de dans, şi-l lăsă pe tânăr să-şi desăvârşească găteala.

De îndată ce pieptănătura îi fu gata, restul era lucru uşor de făcut. Numai cravata îi luă puţin timp din cauza aspectului vaporos care se cerea, dar Morgan, bărbat cu experienţă, ieşi cu bine din asemenea cazană grea şi, când ornicul bătu unsprezece, era gata să urce în trăsură.

Cadenette nu uitase să îndeplinească serviciul ce i se ceruse: un vehicul aştepta la uşă.

Morgan sări înăuntru strigând vizitiului:

— Strada Bac, numărul 60.

Vehiculul o apucă pe strada Grenelle, apoi în sus pe strada Bac şi se opri la numărul 60.

— Îţi plătesc îndoit cursa, amice, zise Morgan, numai să staţionezi în faţa porţii.

Vizitiul primi trei franci şi vehiculul dispăru după colţul străzii Varennes.

Morgan aruncă o privire asupra faţadei casei. Ai fi zis că se înşelase în privinţa uşii, atât de întunecată şi tăcută era faţada aceea.

Totuşi Morgan nu şovăi deloc şi bătu în poartă într-un anume fel.

Poarta se deschise.

În fundul curţii se înălţa o clădire mare, luminată strălucitor.

Tânărul se îndreptă către clădire. Pe măsură ce se apropia, sunetul instrumentelor venea din ce în ce mai tare către el. Urcă un etaj şi ajunse în vestiar.

Întinse mantia-i supraveghetorului răspunzător de paza hainelor.

— Poftiţi un număr, îi spuse supraveghetorul. Cât despre arme, lepădaţi-le în coridor în aşa fel încât să le puteţi recunoaşte.

Morgan puse numărul în buzunarul pantalonului şi intră într-un coridor lung şi boltit, preschimbat în arsenal.

Se afla acolo o adevărată colecţie de arme de toate soiurile, pistoale, flinte, carabine, săbii, pumnale. Cum balul putea fi dintr-o dată întrerupt de o descindere a poliţiei, trebuia ca-ntr-o clipă fiecare dansator să se poală transforma în luptător.

După ce se descotorosi de arme, Morgan intră în sala balului. Ne îndoim că pana scriitorului ar putea da cititorilor noştri o idee despre aspectul pe care-l oferea balul acela.

În general, cum de altfel o arăta şi numele, balul victimelor, nu puteai fi primit la un asemenea bal decât în. Virtutea unor drepturi stranii pe care ţi le-au dat părinţii trimişi pe eşafod de Convenţie sau de Comună din Paris, mitraliaţi de Collot d'Herbois, sau înecaţi de Carrier. Dar cum, la urma urmei, în timpul celor trei ani de teroare care se scurseseră, ghilotinaţii erau cei ce întrecuseră în număr toate celelalte victime, costumele ce formau majoritatea erau cele ale sacrificaţilor pe eşafod.

Aşa că, cea mai mare parte a fetelor, ale căror mame şi surori mai mari căzuseră sub cuţitul călăului, purtau costumele pe care mamele şi surorile lor le îmbrăcaseră pentru supremă şi lugubră ceremonie, adică rochia albă, şalul roşii şi părul tăiat până unde începe gâtul.

Unele dintre ele, ca să adauge costumului şi aşa destul de caracteristic, un amănunt încă şi mai semnificativ, unele dintre ele, zic, îşi legaseră în jurul gâtul ui un fir de mătase roşie subţire că tăişul unui brici care, ca şi la Margareta din Fauts în noaptea de sabat, arăta trecerea fierului între mastoide şi clavicule.

Cât despre bărbaţii care se găseau în aceeaşi situaţie, ei aveau gulerul hainei dat pe spate, gulerul cămăşii desfăcut, gâtul gol şi părul tăiat scurt.

Dar, mulţi dintre ei, ca să intre la un asemenea bal, aveau şi alte drepturi decât cel de a fi avut victime în familiile lor; mulţi făcuseră ei înşişi victime.

Aceia cumulau.

Se găseau acolo bărbaţi, între patruzeci şi patruzeci şi cinci de ani, care fuseseră crescuţi în alcovurile frumoaselor curtezane din secolul al XVII-lea, care o cunoscuseră pe doamna du Barry în mansardele palatului Versailles, pe Sophie Arnoult la domnul de Lauraguais, pe frumoasa Duthé la contele d'Artois, care împrumutaseră de la politeţa viciului, lustrul cu care-şi acopereau cruzimea. Erau încă tineri şi frumoşi. Intrau într-unui din saloane scuturându-şi pletele pline de miresme plăcute şi batistele parfumate, ceea ce nu era nicidecum o precauţie zadarnică, deoarece de nu ar fi mirosit a parfum de ambră sau de verbină, ar fi mirosit a sânge…

Se mai aflau acolo bărbaţi de douăzeci şi cinci, treizeci ce ani, îmbrăcaţi cu o eleganţă neînchipuită, care făceau parte din asociaţia Răzbunătorilor, care păreau cuprinşi de rmania asasinatului, de nebunia masacrului, care aveau frenezia sângelui şi cărora sângele nu le tăia setea; care, de îndată ce primeau porunca să omoare, ucideau pe cel ce le fusese desemnat, fie că le era prieten sau duşman; care erau pătrunşi de conştiinţa comerţului în contabilitatea uciderilor: care acceptau poliţa sângeroasa ce le cerea capul cutărui s: u cutărui iacobin şi pe care o plăteau la vedere.

Mai erau acolo şi tineri de optsprezece, douăzeci de ani, aproape copii, dar copii hrăniţi cu măduvă de fiare sălbatice, că Achile, sau cu carne de urs, ca Pirus; elevi bandiţi de-ai lui Schiller, ucenici ai franc-judecătorilor din tribunalul secret al sfintei Vehma; adică acea generaţie stranie care se iveşte după marile convulsii politice, aşa cum s-au ivit Titanii după haos, hidrele după potop, aşa chiar cum vin vulturii şi corbii după măcel.

Era spectrul de bronz, impasibil, implacabil, inflexibil, ce se numeşte talion.

Şi spectrul acela se amesteca printre cei vii. Intră în saloanele aurite, făcea un semn din ochi, un gest din mână, o mişcare din cap şi pe dată era urmat.

Făceau, spune autorul de la care împrumutăm amănuntele de faţa, atât de puţin cunoscute şi totuşi atât de adevărate, făceau pe Carol cel Mare la buiotă [40] pentru o partidă de exterminare.

Teroarea afectase un mare cinism în îmbrăcăminte, o austeritate lacedemoniană la ospeţe, în sfârşit, cel mai profund dispreţ al unui popor sălbatic faţă de toate artele şi toate spectacolele.

Reacţiunea termidoriană, dimpotrivă, a fost elegantă, împodobită, îmbelşugată. Abuza până la epuizare de lux şi voluptate, în toate formele cu putinţă ca sub domnia lui Ludovic ai XV-lea, numai că la toate adăugase şi luxul răzbunării şi voluptatea sângelui.

Fréron îşi dădu numele tineretului aceluia care fu numit „tineretul lui Fréron”' sau „feciorii de bani gata”.

De ce Fréron şi nu altul avu asemenea stranie şi fatală cinste?

N-am să-mi iau sarcina să v-o spun. Cu cercetările mele – şi cei ce mă cunosc nu se vor îndoi că atunci când vreau să ajung la un scop, cercetările nu au preţ pentru mine oricât m-ar costa – cu cercetările mele n-am aflat nimic nou.

A fost doar un capriciu al modei. Moda este singura zeiţă mai capricioasă chiar decât norocul.

Cititorii noştri abia de-or fi ştiind astăzi ce va fi fost cu acel Fréron şi încă cel ce fu ţinta batjocurii lui Voltaire e cu mult mai cunoscut decât patronul eleganţilor asasini de care vorbim.

Unul era fiul celuilalt. Ludovic-Stanislas era fiul lui Elie-Catherine: tatăl murise de mânie că-şi văzuse jurnalul suprimat de Miromesnil, ministrul justiţiei.

Celălalt, înfuriat de nedreptăţile a căror victimă fusese tatăl său, de la început îmbrăţişase cu avânt principiile revoluţionare şi, în locul Anului literar, ucis şi gâtuit în 1775, crease în 1789 Oratorul poporului. Trimis în Sud ca agent extraordinar, Marsilia şi Toulon mai păstrează încă şi astăzi amintirea cruzimilor sale.

Dar toate se uitară când, în 9 termidor, el s-a ridicat împotriva lui Robcspicrre şi a dat o mână de ajutor la răsturnarea de pe altarul Fiinţei Supreme a colosului care, din apostol, se făcuse dumnezeu. Fréron, cel repudiat de „Montaniarzi”, care l-au lăsat pradă fălcilor necruţătoare ale lui Moďse Bayle; Fréron, cel gonit cu dispreţ de Girondini, care l-au lăsat pe seama ocărilor lui Isnard; Fréron, cum spunea teribilul şi pitorescul orator din Văr, Fréron în toată goliciunea lui, plin din creştet până-n tălpi de lepră crimei, fu primit, mângâiat şi răsfăţat de termidorieni; pe urmă, din tabăra acestora, trecu în tabăra regaliştilor şi, fără nici o raţiune care să-l îndreptăţească să obţină asemenea cinste fatală, se pomeni dintr-o dată în fruntea unui partid puternic, plin de tinereţe, de energie şi de sete de răzbunare, aşezat între patimile timpului, care-l împingeau la orice şi neputinţa legilor, care tolerau orice.

Din gloata acestor feciori de bani gata, din ceata tinerilor lui Fréron, ce graseiaţi şi vorbeau peltic, fiindcă aşa era moda, şi îşi dădeau cuvântul de cinste pentru orice, din mijlo-cul lor îşi croi Morgan drum.

Tot tineretul acela, trebuie s-o spunem, în ciuda hainelor pe care le purta, în ciuda amintirilor pe care asemenea haine le trezeau, era de o veselie nebună.

E de neînţeles, dar aşa era.

Explicaţi, dacă puteţi, dansul acela macabru care, la începutul secolului al XV-lea, cu furia pătimaşă a unui galop modern mânat de Musard, desfăşurându-şi spiralele chiar în cimitirul Inocenţilor, lăsă să se prăbuşească în mijlocul mormintelor cincizeci de mii dintre funebrii săi dansatori.

Morgan căuta, evident, pe cineva.

Un tânăr elegant, care vira într-o bomboniera de argint aurit un deget roşu de sânge, singura parte a mâinii sale delicate ce fusese ferită de cremă cosmetică de migdale, voia să-l oprească pentru a-i da amănunte despre expediţia din care venise cu trofeul însângerat, dar Morgan îi zâmbi, îi strânse mâna cea înmănuşată şi se mulţumi să-i răspundă:

— Caut pe cineva.

— Treabă urgentă?

— Confreria lui Iehu.

Tânărul cu degetul însângerat îl lăsă să treacă.

O furie adorabilă, cum ar fi spus Corneille, care purta părul prins într-un pumnal cu vârful mai ascuţit decât cel al unui ac, îi aţinu calea spunându-i:

— Morgan, eşti cel mai frumos, cel mai brav şi cel mai demn de iubit dintre toţi cei de-aici. Ce ai a răspunde femeii care-ţi spune aşa ceva?

— Am a-i răspunde că sunt îndrăgostit şi că inima mi-e prea strâmta ca să încapă în ea o ură şi două dragoste.

Şi îşi continuă căutarea.

Doi tineri ce discutau, unul zicând „E englez”, iar celălalt zicând „E german”, îl opriră.

— Ei! Bineînţeles! Zise unul dintre ei, iată omul ce ne poate scoate din încurcătură.

— Nu, răspunse Morgan, încercând să treacă peste piedica pe care cei doi i-o puseseră în cale, căci sunt grăbit.

— Nu-i de răspuns decât un singur cuvânt, spuse celălalt. Saint-Armand cu mine am făcut tocmai prinsoare că omul judecat şi executat în mânăstirea Scillon era, după el german, după mine englez.

— Nu ştiu, răspunse Morgan, nu eram acolo. Adresaţi-vă lui Hector. El a prezidat în seara aceea.

— Spune-ne atunci, unde-i Elector?

— Mai curând spuneţi-mi voi mie, unde e Tiffauges. Îl caut.

— Acolo, în fund, răspunse tânărul, arătând un punct din sală, unde contradansul sălta mai vesel şi mai însufleţit. Ai să-l recunoşti după vestă. Nici pantalonul nu-i de dispreţuit, şi-am de gând să-mi fac şi eu unul la fel din pielea primului revoluţionar cu care voi avea de-a face.

Morgan nu mai stătu să întrebe prin ce se remarca vesta lui Tiffauges şi datorită cărei tăieturi ciudate, sau cărei stofe preţioase, pantalonul lui obţinuse încuviinţarea unui om atât de priceput în asemenea materie cum era cel ce-i adresase cuvântul. Se duse ţintă spre punctul pe care i-l arătase tânărul şi-l văzu pe cel care-l căuta, dansând un pas de vară, care, prin dibăcia şi prin împletirea picioarelor – să-mi fie iertat termenul tehnic – părea ieşit de-a dreptul din saloanele lui Vestris [41].

Morgan îi făcu un semn dansatorului.

Tiffauges se opri pe dată, se înclină în faţa dansatoarei, o însoţi până la locul ei, îşi ceru iertare pentru treburile care-l sileau să plece şi veni să-l ia de braţ pe Morgan.

— L-ai văzut? Îl întrebă Tiffauges pe Morgan.

— Acum m-am despărţit de el.

— Şi i-ai înmânat scrisoarea regelui?

— În mână.

— A citit-o?

— Chiar în clipa în care a primit-o.

— Şi i-a dat vreun răspuns?

— I-a dat două, unul verbal şi unul scris. Cel din urmă, te poate lipsi de primul.

— Şi-l ai?

— Iată-l.

— Îi ştii cuprinsul?

— E un refuz.

— Categoric?

— Cât se poate de categoric.
— Ştie că din clipa în care nu ne mai lasă nici o speranţă îl socotim duşman?
— I-am spus-o.
— Şi ce a răspuns?
— N-a răspuns nimic. A ridicat din umeri.
— De ce intenţii îl bănuieşti?
— Nu-i greu de ghicit.
— I-o fi trecând prin gând să ţină puterea pentru el?
— Cam aşa mi se pare.
— Puterea, dar nu tronul?
— De ce nu tronul?
— N-are să-ndrăznească să se facă rege.
— Ei! N-aş putea spune dacă se va iace chiar rege, dar pun capul că ceva tot are să se facă.
— Dar, la urma urmei, nu-i decât un militar ce s-a înălţat în grad prin meritele sale ostăşeşti.
— Dragul meu, în clipa de faţă mai mult face să fii fiul propriilor tale isprăvi decât nepot de rege.
Tânărul rămase dus pe gânduri.
— Am să-i raportez totul lui Cadoudal.
— Şi mai adaugă că primul consul a spus următoarele cuvinte întocmai: „Vandeea mi-e în mână şi, dacă vreau în trei luni n-are să se mai tragă nici un foc de armă.”
— E bine de ştiut.
— Acuma o ştii. S-o ştie şi Cadoudal şi trageţi toate foioasele din asemenea veste.
În clipa aceea muzica încetă dintr-o dată. Freamătul dansatorilor se stinse. Se făcu o tăcere adâncă şi, în toiul liniştii, o voce sonoră şi apăsată rosti patru nume.
Cele patru nume erau ale lui Morgan, Montbar. Adler şi d'Assas;
— Iartă-mă, spuse Morgan lui Tiffauges, se vede că se pregăteşte vreo expediţie din care fac parte. Mă văd silit aşadar, spre marea mea părere de rău, să-ţi spun adio. Numai că, înainte de a ne despărţi, lasă-mă să mă uit mai

de aproape la vesta şi la pantalonii pe care-i porţi, despre care mi s-a vorbit. O fac din curiozitate de amator şi nădăjduiesc că ai să mi-o ierţi.

— Cum să nu! Spuse tânărul din Vendeea, dar bineînţeles, din toată inima.

Capitolul XXVII Pielea urşilor.

Şi, cu repeziciunea şi bunăvoinţa ce făcea cinste politeţei sale, tânărul se apropie de sfeşnicele ale căror luminări ardeau pe cămin.

Vesta şi pantalonul păreau să fie din aceeaşi stofă, dar, ce fel de stofă era? La asemenea întrebare, chiar şi cunoscătorul cel mai experimentat s-ar fi găsit în încurcătură.

Pantalonul era unul obişnuit, strâns pe picior, de o culoare delicată ce şovăia între culoarea părului de cămilă şi cea a pielei; n-avea nimic deosebit decât că era fără nici o cusătură şi că se lipea direct pe piele.

Vesta, dimpotrivă, avea două semne caracteristice, care atrăgeau cu deosebire atenţia asupra ei: era găurită de trei gloanţe ale căror găuri fuseseră lăsate larg deschise, iar marginile înviorate cu purpuriu, de-ai fi jurat că-i sânge curat.

Pe lângă asta, de partea stângă era pictată inima însângerată, ce slujea ca simbol de recunoaştere a celor din Vendeea.

Morgan se uită cu de-amănuntul la cele două accesorii vestimentare, iar examinarea să se dovedi zadarnică.

— De n-aş fi atât de grăbit, zise el, aş vrea să aflu adevărul, însă prin propriile mele mijloace. Ai auzit însă, se vede c-au sosit ceva veşti la comitet. Poţi să-i dai de ştire lui Caclotidal că sunt bani, numai că trebuie să trimită să-i ia. De obicei, eu conduc asemenea soiuri de expediţii. Dacă însă voi întârzia, se va prezenta altul în locul meu. Spune-mi, aşadar, e a ce fel de stofă eşti îmbrăcat?

— Dragă Morgan, răspunse tânărul din Vendeea, poate vei fi aflat că fratele meu a fost în apropiere de localitatea

Bressuire şi împuşcat de albaştri [42].

— Da, am aflat.

— Albaştrii se retrăgeau şi au lăsat trupul la un colţ de îngrăditură. Îi urmăream atât de aproape încât simţeau vârful săbiilor în coastă şi i-am ajuns din urmă. Găsii trupul fratelui meu cald încă. Într-una din rănile lui era băgată o creangă de copac cu următoarea însemnare: „împuşcat ca tâlhar, de mine, Claude Flagcolet, caporal din batalionul al 3-lea din Paris”. Ridicai trupul fratelui meu, îi jupuii pielea de pe piept, pielea aceea care, găurită de trei gloanţe, avea să strige veşnic răzbunare în faţa ochilor mei şi o dădui să mi se facă din ea vesta mea de luptă.

— Ei, ei! Exclamă Morgan cu oarecare uimire, în care, pentru întâia oară, se mai amesteca şi ceva ce semăna a groază. Ah, vesta asta e făcută din pielea fratelui tău? Şi pantalonul?

— Ei! Făcu tânărul din Vendeea, cu pantalonul e altceva. E făcut din pielea cetăţeanului Claude Flagcolet, caporalul din batalionul al 3-lea din Paris.

În aceeaşi clipă, vocea răsună iarăşi chemând pentru a doua oară şi în aceeaşi ordine, numele lui Morgan, Montbar, Adler şi d'Assas.

Morgan se repezi, ieşind din încăperea mică în care se afla, străbătu sala de dans în toată lungimea ei şi se îndreptă spre un salonaş ce se afla de partea cealaltă a vestiarului.

Cei trei camarazi ai lui, Montbar, Adler şi d'Assas, îl şi aşteptau.

Cu ei se mai afla un tânăr purtând haine de curier de cabinet şi livreaua guvernului, adică haină verde garnisită cu fireturi de aur.

O hartă de Cassini, pe care se puteau determina până şi poziţiile celor mai neînsemnate unduiri de teren, stătea întinsă pe o masă.

Înainte de a spune ce făcea acolo curierul cu pricina şi în ce scop fusese întinsă harta lui Cassini, să aruncăm o

privire asupra celor trei personaje noi, ale căror nume fuseseră strigate în sala de bal şi care sunt menite să joace un rol de seamă în desfăşurarea povestirii noastre.

Cititorul îl cunoaşte pe Morgan, acest Achile şi totodată Paris al ciudatei conspiraţii, Morgan, cel cu ochii albaştri, părul negru, înalt de statură şi bine legat, graţios, vioi şi zvelt la trup, ai cărui ochi aruncau totdeauna priviri înflăcărate; Morgan, cel a cărui gură cu buze viu colorate şi cu dinţii albi nu-i fusese văzută niciodată fără de-un surâs, Morgan, cel cu fizionomia atât de deosebită, alcătuită de-un amestec de elemente ce păreau străine unele de altele, dar pe care puteai citi în acelaşi timp forţa şi duioşia, blândeţea şi energia şi toate amestecate cu expresia uluitoare a unei veselii care uneori ajungea să te înspăimânte când te gândeai că un asemenea om dă într-una târcoale morţii şi încă celei mai înspăimântătoare dintre toate morţile, cea pe eşafod.

Cât despre d'Assas, el era un bărbat între treizeci şi cinci şi treizeci şi opt de ani, cu părul stufos şi încărunţit, dar cu sprâncenele şi mustaţa de-un negru de abanos, iar ochii lui aveau minunata nuanţă a ochilor indieni, bătând în căprui. Era fost căpitan de dragoni, grozav de bine făcut pentru lupta fizică şi morală. Muşchii lui vădeau putere, iar trăsăturile feţei încăpăţânare. În rest, cu o înfăţişare nobilă, cu multă eleganţă în maniere, parfumat că un tânăr monden cu pretenţii, şi, fie dintr-un soi de voluptate, fie din mânie, trăgând pe nări miresme dintr-un flacon de săruri englezeşti sau dintr-o tabacheră mică de argint aurit, în care ţinea cele mai subtile parfumuri.

Montbar şi Adler, ale căror nume adevărate nu se cunoşteau, cum nu se cunoşteau nici cele ale lui d'Assas şi Morgan, erau în general numiţi, în rândurile confraţilor, inseparabili. Închipuiţi-vă pe Damon şi Pithias, pe Euriale şi Nisus, pe Orcste şi Piladc la douăzeci şi doi de ani. Unul vesel, vorbăreţ, gălăgios; celălalt trist, tăcut, visător; împărţind totul: primejdii, bani, iubite; întregindu-se unul

pe celălalt, atingând amândoi limitele tuturor extremelor; oricare din ei, la primejdie, uitând de sine ca să vegheze asupra celuilalt, ca tinerii spartani din batalionul sacru şi vă veţi face o idee despre Montbar şi Adler.

Nu mai rămâne nici o îndoială că toţi trei erau confraţi de-ai lui Iehu.

Fuseseră convocaţi, aşa cum bănuise Morgan, pentru interesele confrăţiei.

Intrând, Morgan se duse de-a dreptul la falsul curier şi-i strânse mâna.

— Ei! Iată-l şi pe dragul nostru prieten, exclamă curierul, ţinându-se cu mâinile de şale, ceea ce arăta că, oricât de bun călăreţ ai fi, nu poţi face fără să te doară vreo cincizeci de leghe în galop, pe nişte căluţi de poştă. Dar ştiu că trăiţi pe roze voi, parizienii; în comparaţie cu voi, Hanibal la Capua stătea pe spini şi pe mărăcini! Doar o clipă mi-am aruncat ochii asupra sălii de bal, în trecere, cum se cuvine să facă un biet curier de cabinet, ducând depeşele generalului Masséna la cetăţeanul prim-consul. Aveţi, după câte mi se pare, dragii mei, o colecţie de victime straşnic de bine aleasă. Numai că, bieţii mei prieteni, pentru moment trebuie să vă luaţi rămas bun de la toate astea. E neplăcut, e dureros, e sfâşietor, dar familia lui Iehu înainte de toate!

— Dragă Hastier, începu Morgan.

— Stai! Exclamă Elastier, vă rog, domnilor, nici un nume propriu. Familia Hastier e o familie cumsecade, din Lyon, care, după cât se spune, din tată în fiu face negoţ în piaţa Terreaux şi care s-ar simţi foarte umilită să afle că moştenitorul ei s-a făcut curier de cabinet şi bate drumurile cu traista naţiunii în spinare. Lecoq cât poftiţi, dar Hastier nicidecum. Nu cunosc nici un Hastier. Iar domniile-voastre, domnilor, urmă tânărul adresându-se lui Montbar, Adler şi d'Assas, îl cunoaşteţi cumva?

— Nu, răspunseră cei trei tineri şi cerem iertare pentru Morgan care a greşit.

— Dragă Lecoq, începu iarăşi Morgan.

— Bravo! Îl întrerupse Elastier, aşa da, la numele ăsta îţi răspund. Ei, să vedem ce voiai să-mi spui?

— Voiam să-ţi spun că dacă n-ai fi antipodul zeului Harpocrate, pe care egiptenii îl reprezentau cu degetele pe buze, am şti de ce porţi asemenea costum şi la ce slujeşte harta de faţă, în loc să te arunci într-o grămadă de aiureli care mai de care mai înflorite!

— Ei! Asta-i! Dacă nu ştii încă, răspunse tânărul, e vina ta şi nu a mea. De n-ar fi trebuit să te chem de două ori, pierdut cum erai, se vede treaba, cu vreo frumoasă Eumenida care-i cerea unui tânăr frumos şi plin de însufleţire să-i răzbune pe bătrânii ei părinţi morţi, ai fi ştiut tot atâtea cât şi domnii aici de faţă, iar eu n-aş fi silit să-mi bisez cavatina. Iată cum stau lucrurile: este vorba pur şi simplu de un rest din comoară urşilor din Berna care, din ordinul generalului Masséna, a fost expediat de generalul Lecourbe cetăţeanului prim consul. Un fleac, o sută de mii de franci, pe care nu îndrăznesc să-i treacă peste munţii Jura din cauza partizanilor domnului Teysonnet care, după cât se spune, ar fi gata să pună mâna pe bani şi pe care-i trimit prin Geneva, Bourg, Mâcon, Dijon şi Troyes. Drum de altfel foarte sigur, după cum se va vedea la trecerea lor.

— Foarte bine!

— Ştirea ne-a fost transmisă de Renard, care a plecat din Gex în Goana calului şi care a comunicat-o lui Hirondelle, pentru moment în popas la Chalon-sur-Saône şi care mi-a comunicat-o mie, Lecoq, la Auxcrre, iar eu am tăcut patruzeci şi cinci de leghe pentru ca, la rândul meu, să v-o spun vouă. Cât despre amănuntele secundare, iată-le: comoara a plecat din Berna în a opta zi din ultima decadă a lunii trecute, adică 28 decembrie anul al VIII-lea al Republicii triple şi divizibile. Trebuie să sosească azi, în a doua zi din decadă, la Geneva. Pleacă mâine, în a treia zi din. Decadă, cu diligenţa, de la Geneva la Bourg. Aşa că, dacă porniţi chiar în noaptea asta, cam pe poimâine, în a cincea zi a decadei, puteţi întâlni, scumpii mei fii ai Israelului, comoara domnilor urşi, între Dijon şi Troyes, spre Bar-sur-Seine sau Chatillon. Ei! Ce-aveţi de spus?

— Asta-i acum! Exclamă Morgan, ce-avem de spus! Mi se pare că n-avem ce discuta în privinţa asta. Spunem că niciodată nu neam fi îngăduit să ne-atingem de banii domnilor urşi din Berna, atâta vreme cât nu vor fi ieşit din sipetele Luminăţiilor lor, dar de vreme ce şi-au schimbat destinaţia o dată, nu văd de ce nu şi-ar schimba-o şi a doua oară. Numai să vedem cum plecăm?

— N-aveţi trăsura de poştă?

— Ba da, e aici în remiză.

— N-aveţi căi să vă ducă până la poşta următoare?

— Ba sunt în grajd.

— N-aveţi permise de liberă trecere pentru fiecare dintre voi?

— Ba avem câte patru de fiecare.

— Ei, atunci?

— Ei, asta-i! Nu putem opri diligenţa din trăsura de poştă. E drept că nu ne prea sfiim noi, dar nici n-am mers cu îndrăzneala chiar până acolo.

— Şi de ce nu? Întrebă Montbar. Ar fi ceva original. De vreme ce cu barcă poţi lua prin abordaj un vapor, nu văd pentru care motiv n-am putea lua cu asalt o diligentă dintr-

o trăsură de poştă! Parc-am fi lipsiţi de fantezie. Vrei să-n-cercăm, Adler?

— Sunt gata, răspunse acesta, dar cu surugiul ce facem?

— Ai dreptate, încuviinţă Montbar.

— Cazul a fost prevăzut, copii, spuse curierul. S-a trimis o ştafetă la Troyes. Veţi lăsa trăsura de poştă la Delbauce. Acolo veţi găsi patru cai înşeuaţi, îndopaţi cu ovăz, vă veţi socoti timpul şi poimâine sau mai bine zis mâine, căci a bătut de miezul nopţii, mâine între ceasurile şapte sau opt de dimineaţă, banii domnilor urşi vor trece prin momente foarte grele.

— Ne schimbăm hainele? Întrebă d'Assas.

— De ce? Întrebă Morgan. Mi se pare că suntem foarte prezentabili aşa. Nicicând o diligentă nu va fi uşurată de o greutate incomodă de către nişte oameni mai bine îmbrăcaţi decât noi. Să aruncăm o ultimă privire pe hartă, să ni se aducă de la bufet şi să ni se pună în lădiţele trăsurii un pateu, o friptură rece de pasăre şi douăsprezece sticle de vin de Champagne, să mergem să ne luăm armele din arsenal, să ne învelim în nişte mantii bune şi, mână birjar!

— Ia te uită, făcu Montbar, ştii că-i o idee?

— Bineînţeles, urmă Morgan. De e nevoie, gonim caii până crapă. Vom fi înapoi aici la ceasurile şapte seara ţi ne vom arăta la Operă.

— Cu asta ne facem şi un alibi, zise d'Assas.

— Întocmai, urmă Morgan cu veselia-i de nezdruncinat. Cine ar putea să-şi închipuie că nişte bărbaţi care aplaudă pe domnişoara Clotilde şi pe domnul Vestris, seara la opt, la Operă, dimineaţa, îşi dădeau toată osteneala să se răfuiască cu conducătorul unei diligente între Bar şi Chatillon? Hai, copii, încă o aruncătură de ochi pe hartă, ca să ne alegem locul.

Cei patru tineri se aplecară asupra operei lui Cassini.

— Dac ar fi să vă dau un sfat topografic, zise curierul, v-aş îndemna să staţi la pândă ceva mai încoace de Masseu. Drept în iată orăşelului Riceys e un văd… Uite, chiar aici!

Şi tânărul arătă punctul precis pe hartă.

— Eu m-aş duce la Chaource, uite-aici. De la Chaource, aveţi un drum departamental, drept ca un I, care vă duce la Troyes. La Troyes vă găsiţi iarăşi trăsura, o apucaţi pe drumul dinspre Sens în loc s-o apucaţi înspre Coulommiers. Toţi gură-cască şi, slavă domnului, sunt destui în provincie, care v-au văzut trccând în ajun, n-au să se mire că vă văd trecând din nou a doua zi. Sunteţi la Operă la orele zece, în loc să fiţi la opt, ceea ce e de mai bun gust şi – nu ştiu, n-am văzut, găseşte-mi urmă dacă poţi!

— De acord în ceea ce mă priveşte, spuse Morgan.

— De acord, repetară în cor ceilalţi trei tineri.

Morgan îşi scoase unul din cele două ceasuri ale căror lanţuri îi jucau la cingătoare. Era o adevărată operă de artă, lucrat în email de Petitot şi pe capacul dublu care apăra emailul se afla o monogramă bătută în diamante. Originea minunatei bijuterii era stabilită ca cea a unui cal arab: ceasul fusese făcut pentru Maria-Antoineta, care i-l dăruise ducesei de Polastron, care îl dăruise şi ea mamei lui Morgan.

— E ora unu înspre ziuă, zise Morgan. Haideţi, domnilor, la ceasurile trei trebuie să schimbăm caii de poştă la Lagny.

Din clipa aceea, misiunea era ca şi începută. Morgan intra în atribuţia de şef. Nu se mai sfătuia, ci ordona.

D'Assas – care comanda în lipsa lui Morgan – în prezenţa lui era cel dintâi care îl asculta.

După o jumătate de oră, o trăsură cu patru tineri înfăşuraţi în mantiile lor fu oprită la bariera Fontainebleau de către şeful postului, care le ceru permisele de liberă trecere.

— Ei! Drăcie, ce glumă plină de haz! Exclamă unul din ei scoţând capul pe fereastra vehiculului şi afectând limbajul la modă. De când e nevoie de permise ca să vânezi la Gosbais, la cetăţeanul Baas? Pe cuvânt d'onoae, se vede că eşti săit, dagă amice. Hai, birjar, dă bici calului!

Birjarul dădu bici şi trăsura trecu fără nici o greutate.

Capitolul XXVIII În familie.

Să-i lăsăm pe cei patru, vânători ai noştri să ajungă la Lagny unde, datorită paşapoartelor căpătate prin îngăduinţa funcţionarilor cetăţeanului Fouché, îşi schimbară caii pe cai de poştă şi vizitiul pe un surugiu de diligentă şi să vedem de. Ceri chemase primul consul pe Roland.

Părăsindu-l pe Morgan, Roland se grăbi să se prezinte la ordinele generalului său.

Îi găsi în picioare, dus pe gânduri, în faţa căminului.

La zgomotul pe care-l făcuse intrând, generalul Bonaparte înălţă capul.

— Ce v-aţi spus între voi? Întrebă Bonaparte fără alt preambul, încrezându-se în obiceiul pe care-l avea Roland de a-i răspunde gândurilor sale.

— Păi, răspunse Roland, ne-am făcut tot soiul de complimente… Şi ne-am despărţit ca cei mai buni amici din lume.

— Ce impresie ţi-a făcut?

— Impresia unui om foarte bine crescut.

— Ce vârsta îi dai?

— Vârsta mea, cel mult.

— Da, aşa e. Vocea i-e tânăra. Ei! Roland, oare mă înşel? Să existe cumva o tânără generaţie regalistă?

— De! Generale, răspunse Roland, cu o mişcare din umeri. O fi vreun rest al celei vechi.

— Ei da, Roland, trebuie crescută alta, care să fie devotată băiatului meu, dac-am să am vreodată un băiat.

Roland făcu un. Gest care se putea traduce prin cuvintele următoare: „Eu nu mă opun”.

Bonaparte înţelese gestul cât se poate de bine.

— Nu-i totul să nu te opui, zise el, trebuie să dai ajutor. Un tremur nervos trecu prin trupul lui Roland.

— Şi cum asta, generale? Întrebă el.

— Căsătorindu-te.

Roland izbucni în râs.

— Asta-i bună! Cu anevrismul meu? Întrebă el. Bonaparte se uită la el.

— Dragă Roland, zise el, anevrismul tău îmi face impresia că-i un pretext să rămâi burlac.

— Chiar aşa credeţi?

— Da. Şi cum eu sunt un om moral, vreau ca oamenii să se însoare.

— Mai cu seamă că eu sunt imoral, răspunse Roland şi provoc atât scandal cu amantele mele!

— Augustus, urmă Bonaparte, a făcut legi împotriva celibatarilor, îi priva de drepturile lor de cetăţeni romani.

— Augustus…

— Ei, ce-i?

— Aştept să fiţi Augustus. Deocamdată nu sunteţi decât Cezar.

Bonaparte se apropie de tânărul nostru.

— Sunt nume, dragă Roland, spuse el punându-i mâna pe umăr, care nu vreau să le văd stingându-se şi numele de Montrevel face parte dintre acelea.

— Ei, da, generale, dar dacă dintr-un cusur al meu, sau, să presupunem dintr-un capriciu, o fantezie, o încăpăţânare, cu n-am să consimt să-l perpetuez, nu există şi fratele meu?

— Cum! Eratele tău? Aşadar ai un frate?

— Desigur! Am un frate. De ce n-aş avea?

— Câţi ani are?

— Între unsprezece şi doisprezece ani.

— De ce nu mi-ai vorbit niciodată despre el?

— Întrucât mi-am închipuit că faptele. Şi apucăturile unui puşti de-asemenea vârsta nu v-ar interesa prea mult.

— Te înşeli, Roland. Mă interesează orice în legătură cu prietenii mei. Trebuie să-mi ceri ceva pentru fratele ăsta al tău.

— Ce să cer, generale?

— Admiterea lui într-un colegiu la Paris.

— Ei! Aveţi destui solicitanţi în jurul dumneavoastră ca să nu le mai măresc şi cu numărul.

— Pricepi tu? Trebuie să vină într-un colegiu la Paris. Când va împlini vârsta, îl vâr în Şcoala Militară sau la altă şcoală pe care am s-o întemeiez până atunci.

— Pe cuvântul meu, generale, răspunse Roland, în momentul de faţă, de parcă v-aş fi ghicit ce bune intenţii aveţi cu el, băiatul e pe drum gata s-o pornească.

— Cum asta?

— I-am scris acum trei zile mamei, s-aducă băiatul la Paris. Plănuisem să-i găsesc un colegiu, fără să vă spun nimic, şi, când ar fi împlinit vârsta, să vă vorbesc despre el… Presupunând totuşi că, până atunci, anevrismul meu nu m-ar fi răpus. Dar, dacă s-ar fi întâmplat aşa…

— Dacă s-ar fi întâmplat aşa?

— Atunci aş fi lăsat o frântură de testament pe adresa dumneavoastră, dându-vă în grijă pe mama, fiul şi fiica, tot calabalâcul…

— Cum fiica?

— Da, sora mea.

— Aşadar ai şi o soră?

— Da, am.

— Ce vârsta are?

— Şaptesprezece ani.

— Drăgălaşă?

— Încântătoare.

— Îmi iau sarcina să-i fac un rost.

Roland izbucni în râs.

— Ce-i cu tine? Îl întrebă primul consul.

— Zic, generale, să punem o firmă deasupra porţii mări a palatului Luxembourg.

— Şi ce să scrie pe firmă?

— Birou de căsătorii.

— Ei asta-i! Ce, dacă tu nu vrei să te însori, n-are nici un rost ca sora ta să rămână nemăritată. Nu-mi plac fetele bătrâne cum nu-mi plac nici burlacii.

— Eu nu zic, generale, că sora mea are să rămână fată bătrână, e destul că unul dintre membrii familiei Montrevel

îşi atrage nemulţumirea dumneavoastră.
— Ei, şi-atunci ce ai de spus?
— Eu zic că, dacă binevoiţi şi dumneavoastră, dat fiind că asemenea treabă o priveşte, s-o întrebăm pe ea.
— Na, na! O fi la mijloc vreo pasiune de provincie.
— N-aş zice că nu! Când am plecat, am lăsat-o pe biata Amélie plină de viaţă şi veselă şi am găsit-o pieritã şi tristă.
Voi lămuri toate acestea cu ea, şi, devreme ce doriţi să vă spun ceea ce-o să aflu, fie! Am să vă spun.
— Da, când te întorci din Vendeea!
— Da? Aşadar plec în Vendeea?
— E ca şi cum te-aş însura? Ţi-e cumva silă?
— Nicidecum.
— Ei, atunci pleci în Vendeea.
— Când asta?
— O! Nu-i nici o grabă, cu condiţia să pleci mâine dimineaţă.
— De minune! Şi mai curând dacă doriţi. Spuneţi-mi ce am de făcut acolo.
— Un lucru de cea mai mare importanţă, Roland.
— Drace! N-o fi vreo misiune diplomatică, cumva?
— Ba da, e o misiune diplomatică, pentru care am nevoie de un om care să nu fie diplomat.
— O! Generale, ce bine mă potrivesc pentru socotelile dumneavoastră! Numai că, înţelegeţi, cu cât sunt mai puţin diplomat, cu atât mai mult am nevoie de instrucţiuni precise.
— De aceea am să ţi le şi dau. Uite, vezi harta asta?
Şi-i arătă tânărului o hartă mare a Piemont-ului întinsă pe jos şi luminată de o lampă atârnată de plafon.
— Da, o văd, răspunse Roland, obişnuit să-şi urmărească generalul în toate salturile neaşteptate ale geniului său. Numai că e o hartă a Piemontului.
— Da, e o hartă a Piemont-ului.
— A! Atunci e vorba despre Italia?
— Totdeauna e vorba despre Italia.

— Credeam că e vorba de Vendeea?
— Pe planul al doilea.
— Ei, doamne! Nu cumva mă trimiteţi în Vendeea şi dumneavoastră plecaţi în Italia?
— Nu, fii liniştit!
— Slavă Domnului! De altfel, vă previn că, în asemenea caz, dezertez şi vin după dumneavoastră.
— Îţi dau voie. Dar să ne întoarcem la Mélas.
— Să-mi fie cu iertare, generale, e pentru întâia oară că vorbim despre el.
— Da, însă de multă vreme mă tot gândesc la el. Ştii tu unde-l bat pe Mélas?
— Ei, Doamne!
— Unde?
— Unde aveţi să-l întâlniţi.
Bonaparte începu să râdă.
— Nerodule! Exclamă el cu cea mai intimă familiaritate. Pe urmă, culcându-se pe hartă, îi spuse lui Roland:
— Vino aici. Roland se culcă lângă el.
— Ia vezi, începu iarăşi Bonaparte, uite unde-l bat.
— Aproape de Alexandria?
— La două-trei leghe. În Alexandria îşi are hambarele, spitalele, artileria, rezervele. N-are să se îndepărteze de ea. Trebuie să dau o lovitură puternică. Numai astfel voi obţine pacea. Trec Alpii (arătă marea trecătoare Saint-Bernard), cad în spatele lui Mélas în clipa când se aşteaptă cel mai puţin şi îl bat măr.
— Cât despre asta, am toată încrederea în dumneavoastră.
— Dar, pricepi Roland, ca să mă duc liniştit, trebuie să plec fără măruntaie umflate, adică fără probleme cu Vendeea în urma mea.
— A! Asta-i socoteala! Fără probleme cu Vendeea şi mă trimiteţi în Vendeea ca să suprim problemele cu Vendeea.
— Tânărul acela mi-a spus despre Vendeea lucruri foarte grave. Vendeenii aceia sunt soldaţi tare viteji şi sunt conduşi

de un om cu cap; e vorba mai ales, de Georges Cadoudal... I-am oferit un regiment pe care nu-l va accepta.

— Dracu să-l ia! Se vede că-i tare scârbit.

— Dar există un lucru de care habar n-are.

— Cine? Cadoudal?

— Cadoudal. Abatele Bernier mi-a făcut nişte propuneri.

— Abatele Bernier?

— Da.

— Dar cine e, mă rog, abatele Bernier?

— E fiul unui ţăran din Anjou, care poate sa aibă astăzi între treizeci şi trei şi treizeci şi patru de ani, care era parohul bisericii Saint-Laud din Angers când cu insurecţia, care n-a primit să depună jurământul şi care a trecut de partea celor din Vendeea. De două sau trei ori Vendeea a fost pacificată. O dată sau de două ori s-a crezut că e la pământ. Se înşelau: Vendeea era pacificată dar abatele Bernier nu semnase pacea. Vendeea murise, dar abatele Bernier era viu. Într-o zi, Vendeea a fost ingrată cu el. Voia să fie numit agentul general al tuturor armatelor regaliste din interior. Stofflet avu înrâurire asupra deciziei şi îl numi pe contele Colbert de Maulevrier, fostul său stăpân. La ceasurile două dis-de-dimineaţă, consiliul se despărţise şi abatele Bernier dispăruse. Ce-a făcut el în noaptea aceea, numai Dumnezeu şi cu dânsul ar putea-o spune, dar la ceasurile patru dimineaţa un detaşament republican înconjurase fermă în care dormea Stofflet, dezarmat şi fără apărare. La ceasurile patru şi jumătate, Stofflet era prins. După opt zile fu executat la Angers... A doua zi, d'Autichamp lua şefia comandamentului şi, în aceeaşi zi, că nu cumva să cadă în acelaşi păcat ca Stofflet, îl numi agent general pe abatele Bernier... Înţelegi?

— La perfecţie!

— Ei, află că abatele Bernier, agent general al puterilor beligerante, investit cu depline puteri de contele de Artois, abatele Bernier mi-a făcut propuneri.

— Dumneavoastră, lui Bonaparte, prim consul, catadicseşte el?… Dar ştiţi că e foarte frumos din partea abatelui Becaiei: Şi primiţi cumva propunerile abatelui Bernier?

— Da, Roland. Să-mi asigure pacea în Vendeea şi eu îi redeschid bisericile şi-i înapoiez preoţii.

— Şi dacă au să cânte Domine, salvum fac regem [43]?

— Oricum, e mai bine aşa decât să nu cânte deloc. Domnul e atotputernic şi va hotărî. Ei, îţi convine misiunea, acum că ţi-am explicat-o?

— De minune!

— Ei atunci, uite o scrisoare pentru generalul Hédouville. El are să discute cu abatele Bernier, ca general şef al armatei din vest, dar tu ai să asişti la toate conferinţele; el nu va fi decât purtătorul meu de cuvânt, dar tu eşti gându'j meu. Acum, pleacă, du-te cât mai curând cu putinţă. Cu cât te vei întoarce mai curând, cu atât mai repede va fi bătut Mélas.

— Generale, nu vă cer decât răgazul să-i scriu mamei, atât.

— Unde trebuie să tragă?

— La hotelul Ambasadorilor.

— Când crezi că soseşte?

— Suntem în noaptea de 21 spre 22 ianuarie. Mama soseşte în 23 seara, sau în 24 dimineaţa.

— Şi trage la hotelul Ambasadorilor?

— Da, generale.

— Îmi iau eu sarcina să fac totul.

— Cum adică, vă luaţi sarcina să faceţi totul?

— Bineînţeles! Maică-ta nu poate sta la hotel.

— Dar unde voiţi să stea?

— La un prieten.

— Mama nu cunoaşte pe nimeni la Paris.

— Îţi cer iertare, domnule Roland. Îl cunoaşte pe cetăţeanul Bonaparte, prin consul şi pe cetăţeancă Joséphine, soţia lui.

— N-aveţi cumva de gând s-o găzduiţi pe mama lui Luxembourg, generale. Vă previn că aşa ceva ar stingheri-o grozav.

— Nu, dar am s-o găzduiesc în strada Victoriei.

— O, generale!

— Hai, hai! Am hotărât! Du-te şi vino cât mai repede cu putinţă.

Roland apucă mâna consulului ca să i-o sărute, dar Bonaparte, cuprinzându-l cu însufleţire şi trăgându-l spre el, îi spuse:

— Îmbrăţişează-mă, dragul meu Roland şi mult noroc.

După două ceasuri, Roland călătorea într-o trăsură de poştă pe drumul spre Orleans.

A doua zi, pe la ceasurile nouă dimineaţa, intra în Nantes, după treizeci şi trei de ceasuri de călătorie.

SFÂRŞIT

[1] Mânăstirea întemeiată de Abélard, lângă Nogent-sur-Seine, a cărei stareţă a fost Heloiza. (n. t.) [2] Maria Felicia Garcia Malibran, cântăreaţă de origine spaniolă, născuta la Paris 1808-1856. (n.t.) [3] A unsprezecea lună din calendarul Revoluţiei franceze. (n.t.) [4] Prima lună din acelaşi calendar. (n.t.) [5] Sectă religioasă din sudul Franţei, în sec. XII. (n.t.) [6] Trupul Domnului – Sfânta Cuminecătura. (n.t.) [7] Cărturar francez, bibliotecarul lui Colbert (1630-1718). (n.t.) [8] Cronicar francez din secolul al XIII-lea. (n.t.) [9] Provenit din răsturnarea lui Robespierre şi încetarea Teroarei; thermidor – iulie. (n.t.) [10] Prerial – mai. (n. t) [11] Aluzie la piesa Hoţii, de F. Schiller. (n.t.) [12] Groom (engl.) – îngrijitor la grajd, rândaş la cai. (n.t.) [13] Merg şi eu cu dumneavostră, milord? (engl.) [14] Dominique Larrey, chirurg-şef al armatei din

acele timpuri. (n.t.) [15] Aluzie la lupta dintre francezi şi englezi, de la Fontenoy, localitate din Belgia, unde francezii, conduşi de mareşalul de Saxa, în prezenţa lui Ludovic al XV-lea, i-au bătut pe englezi în anul 1745, dar unde politeţea curtenitoare a contelui de Anterroche faţă de lordul Hay i-a costat pe francezi pierderea oamenilor din linia întâi. (n.t.) [16] O, ape dulci şi clare, Ce-n unde plăsmuirea Iubitei i-aţi cuprins odinioară. (Francesco Petrarca, Rime, Canţona CXXXVI. Trad. Eta Boeriu). [17] General englez (1608-1670), adjutantul lui Cromwell, l-a repus pe Carol al II-lea Stuart pe tronul Angliei. (n.t.) [18] Oraş în Italia, unde, în 1796, Bonaparte repurtă o victorie strălucită. (n.t.) [19] muftiu – căpetenie religioasă musulmană. (n.t.) [20] ulema – membru al clerului musulman. (n.t.) [21] şeic – căpetenia unui trib arab. (n.t.) [22] Louis Mandrin, faimoasă căpetenie de bandiţi, născut în 1724, tras pe roată de viu, la Valence, în 1755. (n.t.) [23] Celor pe care Jupiter vrea să-i piardă, le ia minţile. (lat.) [24] Honore d'Urfé (1567-1625), scriitor francez, născut la Marsilia, autorul romanului Astrée. (n. t.). [25] Louis Dominique Cartouche, născut la Paris 1695-1721, şef de bandă de tâlhari. Fu tras pe roată de viu în piaţa Grčvei. (n. t.) [26] Lotus Mandrin, faimos şef de tâlhari, născut în Franţa în 1724, tras pe roată de viu la Valence în 1755. (n. t.) [27] Eroul unui roman cavaleresc, supranumit Cavalerul-leu, tipul îndrăgostitului statornic şi respectuos şi al cavalerului rătăcitor. (n. t.) [28] Galaor, erou celebru al romanelor cavalereşti spaniole, model de cavaler paladin, curtenitor şi întreprinzător. (n. t.) [29] Armand Gensonné, girondin, născut la Bordeaux, mort pe eşafod (1758-1793). Fu preşedintele Convenţiunii în 1793. (n.t.) [30] Antinous, tânăr din Bitinia, de-o frumuseţe rară. Sclav, apoi favorit al împăratului Hadrian, a devenit tipul frumuseţii plastice. (n. t.) [31] Filosof grec ce a trăit cu cinci secole înainte de era noastră. (n. t.) [32] Marat conducea ziarul revoluţionar L'Ami du peuple (Prietenul poporului). (n. t.) [33] Adunare politică compusă din cinci sute de

membri care formau, împreună cu Veteranii, Corpul legislativ, organizat de Constituţia anului III; dizolvată la 18-19 brumar 1799. (n.t.) [34] Curtea vehmică, tribunal secret, a cărui putere era foarte temută în secolul al XV-lea în Germania şi care a răspândit o spaimă salutară în rândurile seniorilor şi cavalerilor bandiţi din ţara aceea. (n. t.) [35] A nu se confunda cu contraamiralul de Brueys, care a fost ucis la Abukir la 1 august 1789. Amiralul Bruix, negociator al evenimentelor de la 18 brumar, împreună cu Talleyrand, n-a murit decât în 1805. (n. a.) [36] Zarurile sunt aruncate. (lat.) [37] Port din Guyana franceză, unde se debarcau deportaţii trimişi din Franţa. (n.t.) [38] Ca ziua. (it.) [39] „Necredincioşii” erau tinerii regalişti din timpul Directoratului, ce se remarcau printr-o exagerată afectare a costumului şi a limbajului. (n.t.) [40] Joc de cărţi din timpul Directoratului, în care figura lui Carol cel Mare dădea dreptul, celui care se declara ca atare, să se retragă din joc cu câştigul cel mai mare. (n.t.) [41] Dansator celebru al epocii. (n.t.) [42] Sub numele de „albaştrii” erau cunoscuţi revoluţionarii din epoca 1790, din cauză că purtau haine albastre, spre deosebire de „albi” – regalişti din Vendeea – care luptau sub scutul drapelului alb. (n.t.) [43] Doamne, ţine-l sănătos pe rege. (lat.).